

Vysoká škola aplikované psychologie, s. r. o.

Akademická 409

411 55 Terezín

Romská otázka, problematika odloučení romské populace od většinové společnosti

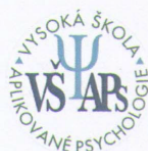
Roma issue, the issue of separation of the Roma population from the majority society

Bakalářská práce

Ivona Tomková

2020 vedoucí práce: Ing. Radmila Lorencová Trnková, Ph.D.

VYSOKÁ ŠKOLA APLIKOVANÉ PSYCHOLOGIE TEREZÍN

Akademická 409, 411 55 Terežín, info@vsaps.cz, www.vsaps.cz

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

akademický rok 2019/2020

Jméno a příjmení studenta:	Ivona Tomková
Studijní program:	Personální a interkulturní management
Název tématu práce v českém jazyce:	Problematika sociálního vyloučení romské populace
Klíčová slova v českém jazyce:	Rom, Cikán, předsudek, sociální vyloučení, vyloučená lokalita, majorita, minorita, integrace
Název tématu v anglickém jazyce:	Social exclusion of Romany population as an issue
Klíčová slova v anglickém jazyce:	Romany, gypsy, prejudice, social exclusion, exclude locality, majority, minority, integration

1.	Zdůvodnění tématu (min. 7 řádků): Zajímám se o problematiku Romů. V této práci se chci zabývat jejich odloučeností od majoritní společnosti a jejími dopady právě na romskou populaci. Hluběji proniknout do problému. Budu se zabývat současnou problematikou Romů – vyloučenost, izolovanost, nezaměstnanost, kriminalitou a snahou o integraci. Práce bude řešit postoje majority k Romům. Zda jsou postoje lidí na základě osobní zkušenosti či předsudků.
2.	Formulace problému, který bude v práci řešen (min. 10 řádků): Moje bakalářská práce bude v teoretické části obsahovat získané informace z literatury o Romech a následně o problémech současné romské populace – odloučenosti od majoritní společnosti. Bude řešit důvody a dopady odloučení. Nejvíce se budu zabývat jejich současnou situací, charakteristikou současné romské populace, jejich uplatněním na trhu práce, chudobou a významem vzdělávání. Dále předsudky – definice, projevy, dynamika předsudku, zapírání příslušnosti. Jak získáváme předsudky? Vysvětlím pojmy: Rom, Cikán, sociální vyloučení, vyloučená lokalita, předsudek, majorita, minorita. V praktické části stanovím hypotézu a statisticky zpracuji dotazníkovou metodou získaná data, která následně zanalyzuji. Hypotéza: Česká majoritní společnost zaujímá postoje vůči Romům na základě předsudků.
3.	Cíl práce max. 5 řádků: Cílem práce je zjistit jaké jsou postoje majoritní společnosti k Romům, jaké jsou zdroje konfliktů. Zda vládnu předsudky nebo osobní zkušenost.

4.	<p>Charakteristika použitých metod: Informace získané v literatuře využijí v analýze. Pro výzkum použijí dotazníkovou metodu a získaná data následně statisticky zpracují. Veškeré získané informace zanalyzují. Potvrzení nebo zamítnutí hypotézy.</p>
5.	<p>Struktura práce, pracovní rozčlenění kapitol (podkapitol): teoretická a praktická část</p> <p>I. Kapitola Vysvětlení termínů: Rom, Cikán, předsudek, sociální vyloučení, vyloučená lokalita, majorita, minorita. Etnická charakteristika.</p> <p>II. Kapitola Současná romská populace – problémy. Vzdělávání. Ne/zaměstnanost. Trestná činnost. Vyloučené lokality. Integrace.</p> <p>III. Kapitola Dopady vyloučení. Postoje majority. Předsudky.</p> <p>IV. Kapitola Praktická část – stanovení hypotézy, dotazník, statistické zpracování, analýza získaných dat</p> <p>Závěr</p>
6.	<p>Odborná literatura – seznam vybrané literatury k jednotlivým kapitolám teoretické a praktické části (min. 20 titulů, 3 recenzované časopisy, 3 zahraniční zdroje, případně internetové odkazy):</p> <p>Allport, Gordon. O povaze předsudků. Barša Pavel: Orientálcova vzpoura, 2011 Bittnerová Dana: Etnické komunity – Romové, 2013 Budilová Lenka, Jakoubek Marek: Cikánská rodina a příbuzenství, 2007 Budilová Lenka, Jakoubek Marek: Cikánské skupiny a jejich sociální organizace, 2009 Cohn Werner: Cikáni, 2009 Davidová Eva: Romové a česká společnost, 2001 Eriksen T. H.: Etnicita a nacionalismus, 2012 Fónadová Laura: Nenechali se vyloučit, 2014 Hirt Tomáš, Jakoubek Marek: Romové v osidlech sociálního vyloučení, 2006 Jakoubek Marek: Romové Kulturologické etudy, 2004 Jakoubek Marek: Romové: konec (ne)jednoho mýtu, 2005 Jakoubek Marek, Lenka Budilová: Romové a Cikáni – neznámí i známí, 2008 Lozoviuk Petr: Kultura – společnost – tradice, 2006 Mappes-Niediek Norbert: Chudáci Romové, zlí Cikáni, 2013 Míko Václav: Anticikanismus v Čechách, 2009 Nečas Ctibor: Romové v České republice včera a dnes, 1999 Ostalowska Lidia: Cikán je cikán, 2016 Průcha Jan: Interkulturní psychologie, 2004 Samková Klára: Romská otázka, 2011 Šotolová Eva: Vzdělávání Romů, 2011 Weinerová Renata: Romové a stereotypy, 2014 Časopis: Aplikovaná psychologie 3/2017, příspěvek: Romská minorita a depresivní porucha Psychologie pro praxi, 3-4/2009 www.romove.radio.cz</p>

Souhlas vedoucího práce

Jméno vedoucího: ..... *Radmila Trnková Lorencová* .....

Podpis: ..... *[Signature]* ..... dne: ..... *22.5.2019* .....

Souhlas prorektorky pro pedagogickou a vzdělávací činnost

Podpis: ..... *[Signature]* ..... dne: ..... *22.5.2019* .....

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Romská otázka, problematika odloučení romské populace od většinové společnosti“ vypracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Tato práce ani její části nebyly předloženy na jiné škole k získání atestace.

V Terezíně, dne

Ivona Tomková

Poděkování

Děkuji Ing. Radmile Lorencové Trnkové, Ph.D., za odborné vedení mé práce, za cenné rady a připomínky.

Děkuji všem respondentům za poskytnutí informací a vstřícnost.

Poděkování patří také mé rodině za podporu při tvorbě této práce.

ANOTACE

Bakalářské práce na téma „Romská otázka, problematika odloučení romské populace od většinové společnosti“, řeší, jakým způsobem spolu majorita s romskou minoritou žijí. Jak se vnímají, reagují a oč usilují.

V teoretické části jde především o nastínění problému odloučenosti. Tomu předchází vymezení důležitých pojmů a přehled historického vývoje romské populace na českém území, po současnost. Závěr teoretické části se věnuje předsudkům ve společnosti a možnosti jejich eliminace. Cílem výzkumné části práce je, zjistit, jak se cítí integrovaní příslušníci romské populace. Zda vnímají většinovou společnost jako přátelskou vůči nim. Výzkum probíhal formou rozhovorů, které byly následně analyzovány a výsledky diskutovány.

Klíčové pojmy

Rasismus, diskriminace, stereotyp, předsudek, Rom, Cikán

ANNOTATION

The bachelor's thesis on the topic "Roma issue, the issue of separation of the Roma population from the majority society", addresses how the majority and the Roma minority live together. How they perceive, react and what they strive for.

The theoretical part is mainly an outline of the problem of separation. This is preceded by the definition of important terms and an overview of the historical development of the Roma population in the Czech lands, to the present. The conclusion of the theoretical part deals with prejudices in society and the possibility of their elimination. The aim of the research part of the work is to find out how integrated members of the Roma population feel. Whether they perceive the majority society as friendly to them. The research took the form of interviews, which were then analyzed and the results discussed.

Keywords

Racism, discrimination, stereotype, prejudice, Roma, Gypsy

Obsah

Úvod	1
1.2 Výsledky výzkumu stereotypů v názvu Rom/Cikán	6
2 Historický vývoj, od příchodu Romů po současnost.....	8
2.1 Příklad Romů do Evropy.....	8
2.2 Romové na našem území	8
2.3 Integrace - asimilace	10
3.1 Velikost romské populace v ČR.....	13
3.2 Kdo je majoritou vnímán jako Rom?.....	14
3.3 Identita Romů	15
3.4 Integrace.....	16
3.5 Vztah majority s romskou minoritou.....	17
4.1 Postoje české společnosti.....	22
4.1.1 Resumé z výzkumů.....	23
4.2 Výukou proti předsudkům.....	25
4.2.1 Výuka k toleranci – stát.....	26
4.2.2 Výuka k toleranci – neziskový sektor.....	27
5.1 Cíl výzkumu	29
6 Metoda výzkumu.....	30
6.1 Metodika	31
6.2 Výzkumný soubor.....	32
6.2.1 Romové	32
6.2.2 Neromové	33
6.4 Sběr dat	35
6.5 Analýza dat.....	36
7 Analýza dat pro jednotlivé kategorie.....	39
7.1 Romové	39
7.1.1 Vztahy, zkušenosti.....	39
7.1.2 Kultura.....	40
7.1.3 Politika	42

7.1.4 Životní pocit	44
7.1.5 Názvy, výrazy	45
7.2.1 Vztahy, zkušenosti	46
7.2.2 Kultura.....	47
7.2.3 Politika	49
7.2.4 Životní pocit	51
7.2.5 Názvy, výrazy	52
7.2.6 Ne/Sympatičtí?	53
8 Komparace	55
8.1 Vztahy, zkušenosti.....	55
8.2 Kultura	56
8.3 Politika ČR.....	58
8.4 Životní pocit	59
8.5 Názvy a výrazy	60
9 Výsledky výzkumu.....	61
10 Diskuze	65
Závěr.....	69
Přílohy	

Úvod

Romové jsou specifickou menšinou, která žije na českém území, více než šest století, a přesto zůstává pro většinu obyvatel stále neznámou.

Bakalářská práce na téma „Romská otázka, problematika odloučení romské populace od většinové společnosti“ řeší, jakým způsobem spolu majorita s romskou minoritou žijí. Jedná-li se o „spolužití“, nebo „žití vedle sebe“. Zabývá se otázkou vzájemného poznání, pochopení a tolerance.

Teoretická část v první fázi poskytuje výklad klíčových pojmů jako diskriminace, rasismus, stereotyp, předsudek. Sleduje vývoj názvu Rom a jeho používání v běžném životě. Další část je věnována historickému vývoji Romů, jejich příchodu do Evropy, následně na naše území a přijetí tehdejší většinovou společností. Součástí je i přehled o integračních a asimilačních snahách vlád, počínaje nařízeními Marie Terezie po současnost. V následující třetí části je otevřena otázka romské identity, vztah majority s romskou minoritou. Poslední část přináší informace o předsudcích. Zabývá se postoji české společnosti, přináší resumé z výzkumů na toto téma a navrhuje možná řešení pro snížení předsudků ve společnosti.

Na teoretickou část práce, navazuje část výzkumná. Výzkum byl prováděn kvalitativní metodou, formou rozhovorů se zástupci majoritní společnosti a romské minoritní společnosti. Otevřené otázky umožnily více porozumět postojům jednotlivců z obou zkoumaných skupin. Hlavním tématem, je soužití majority a romské minority. Práce je zaměřena na integrovanou skupinu Romů, žijící podle norem většinové společnosti. Cílem je zjistit, jak se tito integrovaní příslušníci romské menšiny cítí být přijati většinovou společností, jestli se o ně zajímá, a zda je oboustranný zájem o začlenění Romů do české neromské společnosti.

Výzkum se soustředí na zkušenosti příslušníků obou skupin, jak majoritní, tak romské minoritní. Zjišťuje, co ovlivňuje jednotlivce z obou zkoumaných skupin v uvažování o druhých, zda zaujímají postoje na základě předsudků nebo zkušeností, výsledky výzkumu na toto téma jsou diskutovány s výsledky výzkumů CVVM (TUČEK, 2020). Do výzkumu je zařazena otázka na

pojmenování příslušníků romské menšiny a následně analyzována, což navazuje na výzkum pojmenování Weinerové (WEINEROVÁ, 2014 str. 31), která prováděla výzkum stereotypizace Romů v Ústeckém kraji. U obou skupin byl zjišťován názor na politické kroky v oblasti integrace Romů.

1 Vymezení klíčových pojmů

V diskuzích na romské téma dochází často k terminologickým nedorozuměním – v souvislosti se stereotypy bývají zpravidla zaměňovány pojmy diskriminace a rasismus, stereotyp, předsudek. Tyto pojmy spolu úzce souvisí.

Rasismus, Šišková popisuje jako ideologii, která vychází z xenofobie (strach z neznámého, cizího), rozhodující vliv má rasová odlišnost, historie a kultura lidstva. (ŠIŠKOVÁ, 2008 str. 268). Průcha mluví o rasismu jako o souhrnném označení pro jednání, které přetváří vnímání rasové odlišnosti v projevy diskriminace a agresivní chování (PRŮCHA, 2010 str. 64). Říčan vyzývá, aby se o rasismu v souvislosti s Romy mluvilo, až když averze přeroste v nenávistná slova a činy, až když jde o šikanu. Tvrdí, že ve společnosti jde spíše o averzi než rasismus (ŘÍČAN, 1998 str. 66).

Diskriminace, rozlišujeme na přímou a nepřímou. Přímou diskriminací lze nazvat chování k člověku, které vede např. k nezískání zaměstnání, zákaz vstupu do veřejných prostor, neposkytnutí veřejné služby, urážející chování nebo snižující lidskou důstojnost. Diskriminaci nepřímou způsobují vlastnosti politik, které nepočítají s odlišnostmi skupin (ŠIŠKOVÁ, 2008 str. 14-15). Obdobně vysvětluje diskriminaci Průcha, který říká, že když se uplatňují rasistické postoje v možnosti zaměstnání, vzdělání a jiných společenských oblastech, tak dochází k rasové diskriminaci (PRŮCHA, 2010 str. 65).

Stereotyp, je představa, kterou si člověk o ostatních lidech utváří. U lidí převažují tendence uvažovat o jiných v určitých kategoriích, stereotypech. Významnou roli hraje efekt prvního dojmu. Přesvědčením, že jedinec má vlastnosti, které přisuzujeme jako charakteristické pro určitou skupinu, vznikají stereotypy, které jsou odolné vůči změně. Jde o přisuzování jak negativních, tak pozitivních vlastností všem členům skupiny bez ohledu na individualitu jedince. Funkcí stereotypů je usnadnit orientaci ve světě, urychlit posouzení a uspořádání reality (Weinerová, 2014 str. 9-10).

Předsudky, slovo předsudek je odvozené z latinského slova *prejudicium*. Má emocionální nádech přízně či nepřízně. Lidé totiž mohou být vůči jiným zaujati jak nepříznivě tak i příznivě. Jde o postoj, který člověk zaujímá vůči jinému člověku předem, bez jakékoliv opravdové zkušenosti nebo bez ohledu na zkušenost.

Definice předsudku má dvě základní složky, příznivý nebo nepříznivý *postoj*, který vede k *přesvědčení*. Výroky, které jsou ovlivněné předsudkem, někdy vyjadřují postoj a jindy zase přesvědčení. Příkladem postoje je: „Nesnáším Romy“ a příkladem přesvědčení je: „Romové smrdí“. Zpravidla, když u člověka narazíme na postoj, narazíme i na přesvědčení. Přesvědčení je možné do jisté míry logicky vyvrátit, pozměnit ho, ne však postoje.

Odmítavý postoj má tendenci projevit se akcí. Pětistupňová škála nepřátelských akcí slouží k přehledu o rozsahu možných činností, které se dějí na základě předsudků.

1. *Osočování*. Lidé mající předsudky, o nich se svými stejně smýšlejícími přáteli mluví, méně často před cizími lidmi.
  2. *Vyhýbání se*. Pokud lidé mají silnější předsudky vůči příslušníkům neoblíbené skupiny, dochází k vyhýbání se této skupině. Přímo neubližuje.
  3. *Diskriminaci* provádí osoba zaujatá vůči neoblíbené skupině. Snaží se příslušníky této skupiny vyloučit například z obytných čtvrtí, znemožnit přístup ke vzdělání, nebo vyloučit z některých druhů zaměstnání, zbavit politických práv, odepření nemocnic nebo některých sociálních výhod.
  4. *Fyzické napadání*. Když jsou stupňovány emoce, může předsudek vést až k násilným činům. Příkladem v ČR může být vhozená zápalná lahev do domu romské rodiny ve Vítkově na Opavsku.
  5. *Vyhlazování*. Jedná se o nejvyšší stupeň násilného projevu předsudků. Příkladem jsou hitlerovské vyhlazovací programy (ALLPORT, 2004 str. 45-47).
- Průcha spatřuje rozdíl mezi stereotypy a předsudky v tom, že stereotypy mohou představovat neutrální nebo i příznivý vztah, zatímco předsudky nejčastěji vyjadřují nepříznivý nebo nepřátelský vztah k jiným skupinám. Říká, že stereotypy i předsudky mají silný emocionální náboj, racionalita v nich může být potlačena (PRŮCHA, 2010 str. 67-68).

1.1 Používání názvu „Rom“ nebo „Cikán“?

Slovo Cikán v desátém století používali Řekové. Romové ho nepoužívají, a pokud ano, tak jen v českém nebo slovenském jazyce. Příslušníci romské inteligence usilovali v předchozích letech o prosazení názvu Rom. Slovo „Rom“ znamená v romštině muž, manžel a „Romni“ znamená žena, manželka (GORAL, 2008 str. 129). Pojmenování Cikáni a jeho příslušné ekvivalenty v evropských jazycích je názvem přiřazeným majoritou (BITTNEROVÁ, 2013 str. 34).

V Čechách se vede dlouhodobě diskuse na téma jejich dichotomického názvu Cikáni/Romové. V roce 1969 byla založena první romská společenská organizace pod názvem Svaz Cikánů-Romů. Do té doby byli Romové v Československu oficiálně nazýváni výrazem Cikáni. Označení Romové, které se poprvé v roce 1969 objevilo s pomlčkou, vedle názvu Cikáni, mělo přinést do tehdy asimilačně pojaté cikánské otázky prvek etnického uvědomění a lidské důstojnosti. Pojmenování „Roma“ jako oficiálního názvu mezinárodně platícího, bylo přijato na prvním mezinárodním sjezdu Romů v Londýně v roce 1971.

V Československu v oficiálních dokumentech ze sedmdesátých a osmdesátých let bylo používáno dichotomického názvu Cikáni-Romové. Lze to v rámci historického vývoje vnímat jako vstřícné politické gesto.

Rok 1989 se stal dalším předělem, Romové byli začleněni mezi ostatní národnostní menšiny v tehdejší Československé federativní republice. Mohli se od té doby sdružovat na principu národnostním, rozvíjet vlastní kulturu a jazyk. Oficiálně se začalo používat pojmenování „Romové“ bez pomlčky a slova Cikáni (BITTNEROVÁ, 2013 str. 33-34).

Po roce 2000 byla představiteli mladší generace sociálních antropologů znovu rozpoutaná diskuse na téma pojmenování Romů. Lze říci, že šlo o spor mezi zastánci sociálního přístupu a zastánci multikulturního přístupu. Polemika zainteresovaných odborníků byla mediálně sledována a je nutno říci, že měla silný politický podtext. Někteří odborníci z řad mladších antropologů se přikláněli k názvu „Cikáni“. Argumentem byla snaha o ujednacení české odborné terminologie v mezinárodním měřítku. Pojem Gypsies (do češtiny překládaný jako Cikáni), je totiž v anglosaské literatuře zastřešujícím názvem pro cikánské skupiny v celém světě. Doposud chyběl výzkum, který by mapoval současné

trendy a stereotypy v pojmenování romské menšiny v reálném terénu v České republice (WEINEROVÁ, 2014 str. 29-30).

1.2 Výsledky výzkumu stereotypů v názvu Rom/Cikán

Osobní zkušenost s Cikány nemá každý člen naší společnosti, ale téměř všichni podléhají nějakým stereotypům (COHN, 2009 str. 17). Allport vysvětlil funkci stereotypu jako ospravedlňující, vysvětlující naše chování a postoj vůči nějaké skupině lidí (ALLPORT, 2004 str. 215).

V roce 2010 Weinerová provedla výzkum stereotypů v Ústeckém kraji. Jedna z otázek byla na název, pro označení příslušníků romské menšiny:

„Jaký výraz je vám nejbližší pro označení příslušníků romské menšiny?“

Ze 184 respondentů pouze 14 jedinců (7,6 %) zvolilo odpověď „Romové“. To znamená, že ve své běžné mluvě upřednostňují název Romové, a své rozhodnutí odůvodňovali:

Vždy jsem říkala Romové – ani nevím proč;

Výraz se mi zdá kultivovanější;

Protože Cikáni, mi připadá spíš jako nadávka;

Protože tomu jménu dávají přednost oni sami.

Druhá, početně silnější skupina respondentů čítající 114 osob (62 %) volila odpověď „Cikáni“. Tato skupina, ve své běžné mluvě používá přednostně název Cikáni, a své rozhodnutí zdůvodňuje:

(1. podskupina byla ultimativní)

Nemám je v oblibě;

Protože se neumí chovat; tak je nemám rád;

Vyplývá to z mé zkušenosti s nimi, nesnáším je;

Protože Cikán je Cikán a Cikánem vždy zůstane.

(2. podskupina si byla vědoma jisté politické nekorektnosti výrazu „Cikán“)

Historicky se tento pojem používá, není to nic hanlivého;

Je to označení normální na celém světě, užívá se odjakživa;

Jejich označení bylo vždycky Cikáni, Romové až od roku 1989, nevím proč;

Výraz Romové je příliš noblesní;

Třetí skupina respondentů uvedla, že v běžné mluvě používají oba dva názvy, buď Romové, nebo Cikáni. Jednalo se o 46 respondentů (25 %) vzorku. Odpovídali následovně:

Jak u koho – pro většinu Cikáni, pro ty slušnější Romové;

Cikán – pokud jde o neslušné obyvatelstvo, Rom – pokud jde o slušné obyvatele, přátele;

Podle toho kde jsem: Cikáni doma a s přáteli, Romové na veřejnosti;

Cikáni – hanlivý, Romové – nehanlivý.

Pouze 10 osob, reprezentujících 5,4 % vzorku volilo variantu „jiné“ pojmenování. Šlo o vyjadřování nenávistné a agresivní. Jejich odpovědi byly cíleně posměšné, dehonestující či rasisticky zaměřené.

Pro ilustraci: *černý huby, černý svině, hnědočeši, neplatiči, morgoši, árijec, cigoš, cigouš, cygán.*

V negativních charakteristikách si lze povšimnout, že převládá reflexe vzhledové odlišnosti, která je patrná při prvním pohledu, konkrétně akcentace černé nebo tmavé barvy. Zdá se, že pro širokou laickou veřejnost se oficiální pojem Romové, stále nestal akceptovaný a majorita nadále používá, název Cikáni (WEINEROVÁ, 2014 str. 30-36).

2 Historický vývoj, od příchodu Romů po současnost

2.1 Příklad Romů do Evropy

Cohn, který používá název Cikáni, říká, že je jejich historie nejasná, že většina Cikánů je neliterární, a že dokonce ještě dnes neumí velký počet Cikánů ve Spojených státech číst ani psát a to je důvod, proč nemají žádné vlastní záznamy. Říká, že jejich jazyk, je jazykem nepsaným. Vše co víme o jejich původu, je ze zdrojů jako: dekrety, církevní záznamy, soudní výnosy a ze svědeckví jazyka. Podle těchto svědeckví není pochyb o tom, že Cikáni přišli do Evropy z Indie (COHN, 2009 str. 31).

Podle Šotolové, která používá termín Romové, přišli do Evropy v průběhu 14. století. Uvádí, že jejich migrace z Indie probíhala v několika vlnách v od 9. až do 14. století. Evropané je přivítali s údivem a neporozuměním. Utlačovali je. Je těžké najít zprávy o jejich výskytu v některých oblastech, protože dostávali různá pojmenování, která zastírala jejich skutečný původ. V roce 1322 popsal skupinu Romů františkán Simeon Simeonis, jako lidi žijící ve stanech arabského typu v jeskyních poblíž Heraklionu na Krétě.

Byly popsány vyskytující se skupiny Romů v Srbsku, na ostrově Korfu, Kypru, Řecku. Některé oblasti, kde se Romové usadili, byly nazývány malým Egyptem. Romské skupiny se dále šířily během 14. století do rumunského Valaška a do Čech, dále pak po celé Evropě s výjimkou severovýchodních států (ŠOTOLOVÁ, 2011 str. 11-13).

2.2 Romové na našem území

Za první zmínku o pobytu Romů na našem území lze podle některých historiků považovat Dalimilovu kroniku (1314). Zmínka ze Starých letopisů českých (1416), kde se píše: „... také toho léta vláčili se Cikáni po České zemi a lidi mámili“, je považována za věrohodnou zprávu (NEČAS, 2002 str. 18).

V průběhu 15. století se zvyšuje počet Romů na našem území. Jsou zde pro ně příznivější podmínky než jinde. Kočující skupiny se usadily v okolí Brna, Kutné Hory, Prahy, Loun atd. To vedlo k tomu, že byla vydávána stále přísnější

protiromská opatření, příkladem jsou příkazy k vyhánění Romů. Lidé žijící v obavách z válek se jich na základě pověstí obávali.

Řada Romů během třicetileté války (1618-1648) vstupovala do vojska nebo se účastnili války jinak, např.: jako zvědové, kati, kováři, kejklíři, hudebníci. V těchto letech nebyla Romům pozornost věnována. To se změnilo s nástupem tureckých armád do střední Evropy. Císař Leopold I. Vydal roku 1688 patent, který měl vypovědět Romy ze země, ale tento patent nebyl akceptován. Důsledkem bylo, že je v roce 1697 prohlásil za psance. To tehdy znamenalo, že muži mohli být vražděni bez obav z potrestání, ženám a dětem směly být uřezány nosy a uši, následovat pak mělo vyhoštění. Císař Karel VI. nařídil v roce 1721 i popravy žen. Jejich děti měli být předány do bílých rodin k převýchově.

Ani tato drastická opatření, a ani hrozba domácímu obyvatelstvu sankcemi za nepronásledování Romů, nedokázala Romy z Čech vyhnat. Podle dobových zápisů je zřejmé, že s nimi obyvatelé nezacházeli tak krutě, jak to úřední nařízení vyžadovala. Tvořili nejchudší skupinu obyvatelstva. Neměli stálá obydlí, žili ve skupinách v lesích a živili se příležitostnými pracemi.

Dalším přísným opatřením byl v roce 1888 výnos vídeňského ministerstva vnitra. Romové mohli být bez prokazatelného výtěžku souzeni pro tuláctví a kdykoli vykázáni ze země. Museli se podrobit odšivení, ostříháním - do hola. V případě zadržení potulné skupiny, jim byl veškerý majetek, jako vozy, zvířata, věci zabaveny, sepsány a uloženy do úschovy. Často byl takový majetek prodán ke krytí výloh. Platnost tohoto výnosu trvala až do roku 1927, tedy i po vzniku Československé republiky.

Nejkrutějším obdobím pro Romy byla druhá světová válka. Německo nástupem k moci Adolfa Hitlera, začalo provádět rasovou politiku. Romové a Židé byli v roce 1935 prohlášeni občany druhé kategorie. Romové z Německa hromadně utíkali. Na našem území byly zřízeny kárné pracovní tábory v Hodoníně a v Letech u Písku.

V Evropě bylo během druhé světové války zabito nacisty více než 500 000 Romů. V Čechách a na Moravě žilo před válkou přibližně 7 000 Romů. Po válce se jich vrátilo okolo 500 (ŠOTOLOVÁ, 2011 str. 18-30).

Po válce představovali Romové pro zaměstnavatele pracovní sílu při obnově infrastruktury, pro rozvoj zemědělství a stavebnictví. To vedlo k migraci Romů ze

Slovenska do českých zemí. Dekret prezidenta republiky o všeobecné pracovní povinnosti byl popudem k první vlně, na Slovensku se tento dekret dal jen obtížně plnit.

Zásadní přelom přinesl v komunistickém režimu rok 1968, kdy došlo k pokusům o emancipaci Romů. Celkové politické uvolnění se odrazilo projevem aktivity romských předáků. Vznikl Svaz Cikánů-Romů, který působil v letech 1969 – 1973. Svaz podporoval romské umělecké aktivity, sport. Svaz usiloval o uznání romské národnostní menšiny. To bylo ÚV KSČ zamítnuto. Během procesu normalizace, byla činnost svazu v roce 1973 násilně ukončena. Žádná další aktivita nebyla do konce osmdesátých let romským mluvčím povolena (PAVELČÍKOVÁ, 2008 str. 78).

2.3 Integrace - asimilace

Roku 1761 vydala Marie Terezie první nařízení, které se týkalo především Uherska, a jeho cílem byla úplná asimilace Romů. Nařídila, aby se Romové usadili na vesnici či městě, zakázala jim obchodovat s koňmi a používat romštinu. V rámci nařízení došlo také k pokusu zákazu vzájemných sňatků mezi Romy. Tento zákaz však nebyl respektován. Drastickým opatřením bylo odebírání dvou až čtyřletých dětí rodičům, které byly dávány na výchovu do rolnických rodin, a po té šly v deseti letech do služby. Kontakt dětí s rodiči byl přísně trestán. Marie Terezie v rámci asimilačních snah zakázala používat název Cikán.

Asimilační snahy pokračovaly za vlády Josefa II., roku 1782 vydal nařízení týkající se vzdělávání Romů. Podle těchto nařízení mají Romové dbát na řádnou školní docházku svých dětí. Vrchnosti bylo doporučeno přidělovat Romům pozemky na stavbu obydlí. Vrchnost také měla dohlížet, aby neztráceli čas hudbou.

Asimilační politika Marie Terezie a Josefa II. byla nereálná, používala násilné metody, a to lze považovat za důvod jejího neúspěchu.

V časech Československé republiky byl vydán zákon o potulných Cikánech, který požadoval po každém Romovi tzv. cikánskou legitimaci. Rodina, jež vedla kočovný život, musela vlastnit kočovnický list, který vymezoval trasu a byl vydáván pouze na jeden rok. Kočovat a tábořit společně směla jen jedna rodina.

Děti těmto kočovným skupinám mohly být odebrány a umístěny do jiných rodin nebo výchovných ústavů.

V Košicích a Levoči byla založena první cikánská škola. Právě v Košicích v roce 1930 byla založena Liga pro kulturní povznesení Cikánů. Německá okupace veškerá úsilí zmařila, cikánská škola ukončila svoji existenci.

Rok 1958 se stal pro Romy rokem významným. Byl schválen zákon o trvalém usídlení kočovných a polokočovných osob, a od této doby mluvíme o koncepci „sociální asimilace Romů“. Jejím hlavním cílem bylo začlenění Romů do majoritní společnosti tzv. splynutí. U romského obyvatelstva tímto zákonem došlo k potlačení specifických etnických projevů.

Na Slovensku, měla většina romských rodin pro nedostatek pracovních příležitostí velmi nízkou životní úroveň. Pro roky 1966 až 68 byl stanoven přesun těchto sociálně slabých 1100 romských rodin ze Slovenska do Čech a na Moravu. Celkem však bylo v daných letech přesunuto 494 rodin.

Tato koncepce se ukázala jako nereálná, byla nahrazena koncepcí „společenské integrace“ romského obyvatelstva. Národním výborům bylo vládou nařízeno uskutečňovat speciální sociální péči o sociálně slabé romské občany.

Toto řešení bylo poznamenáno nezájmem ze strany Romů a jejich neúčastí. Nemohlo tak dojít k dostatečnému poznání jejich specifických odlišností.

Stát se snažil během uplynulých čtyřiceti let komunistického režimu Romy asimilovat a integrovat. Ale ukázalo se, že je chybou předpokládat, že s materiálním dostatkem se změní i jejich duševní svět.

Vztahy mezi Romy a majoritní společností se nezlepšily (ŠOTOLOVÁ, 2011 str. 20-37).

Podle Davidové, je nutné si uvědomit, že v poválečných letech přicházeli Romové do české a moravské společnosti stále ještě plně ztotožnění se svou komunitou, jejími normami, tradicemi. Mezi základní normy patřila ochranná solidarita vůči gadžům, vztah k vlastnímu rodu, příbuzenstvu, obživná solidarita. Jejich model hodnot se dostával a mnohdy dodnes dostává do střetu s modelem hodnot

majoritní společnosti, s jejím způsobem života. Během uplynulého půlstoletí docházelo ke změnám v jejich tradičním životě, kterým žili, lze říci až do konce druhé světové války. U některých Romů byly tyto změny vyvolány dobrovolným procesem adaptace či integrace¹, především však asimilačním tlakem totalitního režimu.

Tímto tlakem totalitní společnosti, která prohlašovala vše „typicky cikánské“ v jejich kultuře, životě, včetně romského jazyka za „brzdící je ve správném vývoji“. To vedlo u další generace ke ztrátě romského jazyka, příbuzenských a rodinných autorit, k deformacím hodnot a k jejich nesprávné cestě s vážnými důsledky, které trvají dodnes (DAVIDOVÁ., 2009 str. 238-239).

Od roku 1989, s nástupem demokracie se mění politika státu vůči menšinám. Oproti předešlé nucené asimilaci dochází k přehodnocení přístupu státu a dochází k uznání nutnosti změny postavení menšin především Romů. Je dáván důraz na podporu a uznání jejich etnické identity. V roce 1990 vznikla na Federálním ministerstvu práce a sociálních věcí skupina expertů, která spolu s romskými předáky vypracovala návrh pro společenský vzestup romského obyvatelstva. Politické kroky se ubíraly cestou multikulturní politiky, která v tomto období kladla důraz na skupinovou identitu. Taková politika zařazuje jednotlivce do kategorií společných rysů, vlastností a na jejich základě integruje kompaktní minoritní skupinu do majoritní. Problémem je, že Romové, takovou kategorizaci sami odmítají. Paušalizující řešení nemohou v případě Romů fungovat.

Po rozdělení republiky a po vzniku samostatné České republiky začíná vláda postupovat téměř od začátku. Dále se ubírá cestou multikulturní politiky, je často zdůrazňována nutnost podpořit romskou menšinu (RAMADAN, 2008 str. 178-185).

Závěrem této kapitoly je nutno podotknout, že začleňování romského obyvatelstva a jeho přizpůsobení se vývoji majority, představoval v celoevropském měřítku velmi složitý proces, který se úspěšně podařilo zvládnout jen málokde.

---

¹ U těch Romů, kteří pochopili, že je nutné pro začlenění do majoritní společnosti, přizpůsobit se jí, chtějí-li v ní nebo s ní žít.

3 Romská otázka

Říčan dělí autory, kteří se věnují romskému tématu do pěti skupin.

V první řadě jde o *romisty*, kteří se zabývají studiem romského jazyka, historií, jazykem a s Romy sympatizují. Druhým táborem jsou *otevření rasisté*, hlásající pomluvy a šířící nenávist vůči Romům. V naší zemi mají ohlas a vliv. Třetí skupinou autorů jsou *obhájci lidských práv*, zastávající se Romů. Zaznamenávají rasistické činy, dožadují se potrestání viníků, burcují lhostejnou veřejnost. Mají malý vliv, veřejnost je vnímá jako ty, co Romům nadřezují. Dále jsou to *romští aktivisté*, kteří vydávají romské časopisy a využívají elektronická média k šíření požadavků a obhajoby zájmů romské menšiny. Romové jsou zde utvrzováni v pocitu křivdy. A poslední pátou skupinu tvoří autoři snažící se o *vyvážený pohled na vztahy mezi romskou menšinou a většinovou společností* (ŘÍČAN, 1998 str. 11).

Jedni autoři obhajují diskriminaci Romů a vysvětlují jejich znevýhodnění jako reakci, která je oprávněná, pro jejich způsob života nepřijatelný pro majoritu. Druzí se snaží pomoci Romům, a omlouvají jejich způsob života jako reakci na diskriminaci, vysvětlují ho jako obranu před diskriminací (SOCIOKLUB, 1999 str. 14).

3.1 Velikost romské populace v ČR

Údaje o počtu Romů a početním vývoji vychází z údajů ze sčítání lidu a dřívějších evidencí národních výborů. Pro statistiku o Romech je důležité vědět, koho lze považovat za příslušníka romské populace. Proto je tolik zdůrazňována důležitost vlastní etnické identifikace. Romové mají ke sčítání, evidencím a podobným akcím výraznou nedůvěru a brání se tím, že se raději k romské národnosti nehlásí. Nechápu často rozdíl mezi státní příslušností a národností. Při hodnocení pramenů, které udávají velikost romské populace je potřeba toto brát v úvahu (LANGHAMROVÁ, a další, 2008 str. 94-100).

V roce 1991 Romové směli poprvé od konce druhé světové války deklarovat romskou národnost, za svůj mateřský jazyk uvést romštinu, ale po neblahých zkušenostech ze všech soupisů v předchozích desetiletích tuto možnost využila

jen část romské menšiny. Podle odhadů demografů v té době v České republice žilo nejméně 151 000 osob, z nichž se k romské národnosti přihlásilo jen 32 903 osob a romštinu jako svůj mateřský jazyk považovalo 24 294 osob (NEČAS, 2002 str. 104).

Při sčítání lidu v roce 2001 se přihlásilo k romské národnosti pouze 11 716 obyvatel ČR, což je trojnásobně méně než v roce 1991. Údaje z posledních dvou sčítání jsou pro odhad skutečného počtu Romů žijících v ČR nepoužitelné. Skutečný počet lze pouze odhadovat.

Prognózy katedry demografie Přírodovědecké fakulty UK hovoří o 200 000-250 000 Romů žijících na území ČR na přelomu tisíciletí (LANGHAMROVÁ, a další, 2008 str. 98-100).

3.2 Kdo je majoritou vnímán jako Rom?

Problémem je vymezit, koho za Roma považujeme, mluvíme-li o Romech. Tuto otázku řeší většina autorů a nelze na ni jednoznačně odpovědět (NOVÁK, 2004 str. 138). Davidová říká, že někdy jsou dnes za Romy nesprávně považováni jen ti, kteří se při sčítání lidu k romské národnosti přihlásili. Majorita nesprávně vnímá Romy jako homogenní skupinu, nerozlišuje skupinové odlišnosti, ani jiné znaky (DAVIDOVÁ, 2001 str. 9). Jakoubek k tomu dodává, že jsou však vnitřně podle příbuzenských formací a příslušnosti k různým skupinám velmi diferencovaným etnikem (JAKOUBEK, a další, 2009 str. 242).

Bedřichová používá jazykové kritérium. Za příslušníka dané komunity považuje toho, kdo se v daném jazykově specifickém prostředí pohybuje. Uvádí, že většina Romů v České republice používá severocentrální dialekt romštiny² (BEDŘICHOVÁ, 2013 str. 12-16).

Moravec navrhuje rozlišení:

a) *Romem, podle vzhledu.* Rom je jedinec s charakteristickou pigmentací především pokožky a vlasů. Tento význam se však vyskytuje jen v myšlení lidí. Moravec říká, že „romský antropologický typ“ neexistuje.

---

² Jedná se o slovenské Romy, kteří tvoří až 75% celkové romské populace v ČR.

- b) *Rom, nositel romské kultury*. Je jím ten, kdo byl socializován do systému norem, principů, hodnot, charakteristické pro romskou populaci.
- c) *Rom, příslušník romského národa*. Je jím ten, kdo se cítí být příslušníkem společenství lidí považujícího se za romský národ a například užívá romštinu jako symbol této příslušnosti.
- d) *Charakteristika Roma připisovaná zvnějšku*. Romem se stává ten, kdo je za něj považován svým okolím (MORAVEC, 2004 str. 156).

K odlišnému antropologickému typu Romů se vyjadřuje Hübschmannová, která říká, že je viditelným faktorem odlišujícím minoritu. Tím se pro majoritní společnost stávají nerozlišenou masou cikánů, ať už se jedná o lékaře nebo kapsáře (HÜBSCHMANNOVÁ, 1999 str. 117)

Gabal za Roma považuje jedince, který se sám cítí být Romem. Říká, že takový jedinec se nemusí nutně hlásit k romské příslušnosti například při sčítání lidu, nebo být svým okolím za Roma považován. Upozorňuje však na to, že právě připsané romství, bývá hlavní příčinou sociálního vyloučení (GABAL, 2006).

3.3 Identita Romů

Součástí existence každého člověka je, přináležet k národu, k etniku. Národnost je pro nás důležitá tím, že jak do ní vstupujeme, stává se naší součástí, je zdrojem našich jistot. Tato přináležitost k národu je však i zneužitelná k vyvyšování se nad jiné národy a etnika (PRUDKÝ, 2004 str. 11-12). Romové neměli možnost získat stejnou zkušenost jako většinové obyvatelstvo při formování národa. Nikdy se profesionálně neorganizovali, jejich společenstvím byla vždy rodina, kmen (ŠIKLOVÁ, 1999 str. 273).

Etnické (romské) charakteristiky jsou v průběhu vývoje jimi vytvořený soubor norem, vnitřních zákonů a pravidel. Z jejich hodnotového systému vychází kultura a způsob života. Jedním ze základních specifických znaků, je předpoklad společného indického původu. Významným specifíkem je také romský jazyk – romština. U Romů je v současnosti vztah k vlastní etnicko-národnostní identitě vnitřně diferencovaný. Ztotožnění se svojí komunitou a jejími normami vstupovali do české společnosti, kde ale jejich tradiční model hodnotové

hierarchie se dostával a dodnes dostává do střetu s modelem hodnot majority. Tím docházelo během druhé půle minulého století k postupným změnám jejich tradičního způsobu života. Tyto změny proběhly buď pod tlakem totalitní společnosti, nebo dobrovolným integračním procesem. Po roku 1993 se výrazně změnilo jejich postavení ve společnosti, někdy k lepšímu, ale z velké části také k horšímu, zejména pak zvyšující se nezaměstnanost, problémy se získáním bytů a sociálních výhod. Předchozí paternalistický přístup je demotivoval, zvykli si na něj a nyní dochází k začarovanému kruhu. Romové obviňují majoritu z xenofobie, rasismu a viní ji za svoji zhoršenou sociálně-ekonomickou situaci (DAVIDOVÁ, 2001 str. 10-22).

Říčan chápe identitu etnika jako metaforu, která představuje skupinu jako individuum, jež si sebe uvědomuje a ví, co chce. Lze hovořit o „etnickém vědomí“. Identita znamená lišit se od někoho jiného. Pro národní identitu je důležitá soudržnost. Romskou národní identitu posiluje, když se k romství hlásí lidé patřící k elitě v této zemi. Bohužel dochází k neochotě takových Romů vystoupit v médiích, přihlásit se k romství a posílit sebeúctu národa. Na výzvu k vystoupení reagují slovy, že už ani nejsou Romové. Zřeknou se vlastního romství a zdůrazňují nové „gádžovství“ (ŘÍČAN, 1998 str. 85-88).

S údaji o etnickém původu lze pracovat podle rámcové úmluvy Rady Evropy o ochraně národnostních menšin, pokud informace jsou používány s cílem zrovnoprávnit tuto menšinovou společnost se společností většinovou (LANGHAMROVÁ, a další, 2008 str. 95).

3.4 Integrace

Integrace jakékoliv skupiny do společnosti je velmi citlivý a závažný proces. Je potřeba vnímat ochotu majority i minority a akceptovat ji, pro dosažení úspěšného integračního plánu, aby se nepřijímaly programy, které by celý proces ohrožovaly (MIKO, 2009 str. 117).

Integrace menšiny při zachování její identity je možná, jen pokud se majoritní společnost nechová xenofobně k rasové, kulturní, etnické či národnostní

odlišnosti. Kdy příslušníci menšin nejsou vystavováni diskriminaci a násilí za chování, které je v souladu s jejich vlastní identitou.

Existence menšin je založená na jejich odlišnosti identity, kultury a tradicích (GABAL., 1999 str. 67-79).

Dosavadní vývoj integrace Romů do většinové společnosti po roce 1989, lze charakterizovat jako zhoršování etnické tenze, jako propad Romů ke dnu české společnosti. Etnické problémy přesáhly hranice vnitřního dění v republice a staly se mezinárodně vnímanými.

„Integrační praxí“ se stal soubor opatření veřejné správy, od kterého se očekává začlenění Romů do společnosti. Takové snahy probíhaly již od konce druhé světové války. Tato opatření však nevyjasňovala, kdo, kteří Romové a kam, mají být integrováni. Dnes je většina romské populace narozena na území ČR, tím se stává problematika romské integrace problematikou přistěhovalectví³. Ale objektem pro integraci má být celá romská populace.

Vládní koncepce pro romskou integraci, doporučuje integrovat příslušníky romských komunit ideálně do multikulturní společnosti, za podmínek zachování si svých specifických hodnot a kultury, které je charakterizují, ale nejsou v rozporu se zákony ČR. Jedině tak lze hovořit o integraci, která není asimilací (KRIŠTOF, 2006 str. 165-167).

Jako symbol osvěty a pokroku bývá označován příchod Romů na politickou scénu. Romská politika, znamená významný integrační proces, jenž je poháněn snahou o rovnost ostatními. Velkým úkolem je dosažení politické soudržnosti a získání podpory od většinové společnosti. Jedná se o historicky jedinečnou příležitost překonat současnou nerovnost, předsudky a antagonismy minulosti (KOVACS, 2004 str. 92-93).

3.5 Vztah majority s romskou minoritou

Jediným kontaktem Romů s členy majoritní společnosti byl dlouhá léta především pracovní proces. V dobách komunistického režimu, v době, kdy byla pracovní povinnost, bylo tzv. normálnější „jít s gádži na pivo“ po práci, než v současnosti,

---

³ Především ze Slovenska

kdy vládne nezaměstnanost mezi Romy dosahující místy až 90%. Ztrátou práce došlo u Romů i ke ztrátě sociálního kontaktu. Po roce 1989 se stalo standardem, že normální Rom, je nezaměstnaný Rom.

Došlo k tomu, že Romové se neseťkávají s příslušníky majority v zaměstnání nebo ve volném čase, ale více s lidmi v mocenském postavení, jako učitelé, lékaři, sociální pracovníci nebo úředníci na úřadech práce. Lze říci, že každý z těchto lidí (profesí) má určitým způsobem Roma ve své moci, může zlepšit ale i zhoršit jeho život. Takový vztah, postavený na moci, vylučuje důvěru potřebnou pro vytvoření pozitivního vztahu.

Odcizení Romů má dopad i na majoritní společnost. Čas, na který si lidé vzpomínají jako na poslední kontakt s Romy je návštěva školy na prvním stupni základních škol. Na druhém stupni se již Romové začínají ze života příslušníků majoritní společnosti vytrácet. Dospělý člověk se s Romy setká nejčastěji zprostředkovaně z médií v rámci zpravodajství.

Lze říci, že romská minorita žije s majoritní částí společnosti ve vzájemné segregaci. Odloučenost od majority je problémem, který je v romské komunitě všudypřítomný. Romové jsou vyloučeni z účasti na moci, byť by se mohlo jednat o procenta, která by odpovídala jejich populaci. Romové jsou odtrženi od státu. Nezastávají vyšší funkce státních úředníků, ale ani místa řadových zaměstnanců státní správy (SAMKOVÁ, 2011 str. 41-46).

Šotolová k politické reprezentaci Romů říká, že již před listopadem 1989 se v romské populaci vytvářely neformální skupiny, které chtěly Romy reprezentovat v politice. Hned v prvních revolučních dnech vznikla v Praze Romská občanská iniciativa⁴. Vznikala i jiná romská hnutí. V novém demokratickém zřízení se daří zviditelnit romskou problematiku, do popředí zájmu se dostávají témata jako bydlení, nízká vzdělanost, vysoká porodnost, kriminalita, rasová nesnášenlivost (ŠOTOLOVÁ, 2011 str. 38).

Řičan vidí vztah mezi gádži a Romy jako studenou válku. Říká, že Romové se cítí být v „gádžovské“ společnosti cizinci. Ve státní moci spatřují spíše nepřítel, instituce vnímají jako nepřátelské, cítí se být ohroženi a občany druhé kategorie.

---

⁴ Později se stala politickou stranou a v roce 1990 získala ve volbách 8 mandátů

Mnozí mají problémy při jednáních s úřady, je pro ně obtížné se orientovat ve správním systému. Cítí se bezmocní. Na druhou stranu, neuznávají hodnoty a normy většinové společnosti. Převzali pouze konzum jako životní styl. Říčan nepochybuje o politické a historické odpovědnosti většinové společnosti za tento stav. Říká také, že česká duchovní elita cítí vinu národa za komunistický útlak Romů, za jejich vyvražďování nacisty, za staletý úděl štvanců, ale i za současný stav. Považuje to za pozitivní jev, ale je s ním spojena tendence bagatelizovat sociální nepřizpůsobivost značné části tohoto národa. Říká, že jsou často zdůrazňována pozitiva romské mentality, kultury, způsobu života, morálky, ale ve skutečnosti z nich nacházíme už jen trosky. Tato idealizace má za následek popouzení většinové společnosti proti Romům, protože neodpovídá její zkušenosti s tímto etnikem, a naopak v Romech posiluje pocit ukřivdění. Tento pocit jim ztěžuje možnost podívat se na sebe střízlivě a věcně (ŘÍČAN 1998, s. 12-62).

Romové patří k nejchudší vrstvě společnosti. Najít řešení, však není jednoduché, neboť důvody jsou multifaktoriálně podmíněné. Nejvýznamnější identifikované faktory jsou nižší průměrné skóre v testech IQ; vliv odlišné kultury, především zaměření na okamžitý konzum. Tyto faktory se kumulují a znesnadňují v porovnání s majoritou efektivní využití finančních, materiálních a dalších prostředků (ČAVOJOVÁ, a další, 2009 str. 66-67). Nečas dodává, že v současnosti Romové žijí v České republice na samém okraji společnosti, mají nízkou životní úroveň a vysokou míru nezaměstnanosti. Jejich bytová situace je tíživá. Mají nízké vzdělání a jsou závislí na podporách. Jsou laxní k dodržování zákonů a norem. Majorita se k nim chová až rasisticky a uzavírá se před nimi (Nečas 2002, s. 122).

Potřeba sounáležitosti je základní psychickou lidskou potřebou (SAMKOVÁ, 2011 str. 46). Ve srovnání s majoritou vykazuje romská minorita vyšší míru depresivní poruchy. Není jasné, do jaké míry jsou výsledky zapříčiněny etnickými charakteristikami spolu s nízkou informovaností a využíváním odborných služeb. Nebyla prokázána souvislost s nezaměstnaností (KAJANOVÁ, a další, 2017 str. 181-186).

Miko, spatřuje problém v soužití majority s romskou minoritou v tom, že majoritní společnost dává svým postojem a přístupem jasně najevo neochotu a nezájem o harmonické spolužití, dodává však, že nesmí opomenout fakt, že v české společnosti jsou tolerantní a multikulturní Češi neromové, kteří jsou v menšině, ale pro Romy jsou velmi důležití. Udržují relativně bezpečné⁵ soužití Romů s Čechy. (MIKO, 2009 str. 6).

---

⁵ Ve smyslu, že nedochází k válečným a militarizovaným konfliktům.

4 Předsudky

Slova jako „smýšlet o ostatních špatně“ v sobě zahrnují pohrdání, obavy, averzi, odpor, slovní napadání, diskriminaci, násilí. Jaká fakta jsou zapotřebí, aby byl takový názor opodstatněný, není lehké určit. Člověk mající předsudky⁶, bude tvrdit, že má dostatek důvodů pro své názory. Většinou takový lidé vypráví o trpkých zkušenostech např. s Romy, ale často bývá zřetelné, že jeho důkazy jsou nedostatečné, překroucené. Dochází k selektivnímu výběru několika vlastních vzpomínek, které spojí spolu s fámami, příliš generalizuje. Nikdo nezná všechny Romy (nebo jiné etnikum), aby na základě jedné nebo i více zkušeností mohl prohlásit, že všichni jsou například zloději, nebo všichni nechtějí pracovat. Negativní postoj pak k takové skupině jako celku je příkladem špatného smýšlení bez opodstatnění (ALLPORT, 2004 str. 45-47).

K tomu abychom přijali nebo byli přijati lidmi jiných kultur, je zapotřebí empatie, která je základní složkou lidské osobnosti. Jde o schopnost člověka vcítit se do druhého. Někteří jedinci mají větší sklony trpět předsudky než jiní lidé. Jednou z příčin může být v dětství určitého jedince. Svoji roli hraje to, zda byli svými rodiči milováni, zda se jim vytvořilo zdravé sebepojetí. Další příčiny lze nacházet v životních zkušenostech, které vedly k posílení sklonu k předsudkům. (MORGENSTERNOVÁ, 2007 str. 72-94).

Všude na světě se lidé od sebe separují. Sdružovat se mají tendenci lidé stejného druhu. Společně jedí, bydlí, spolupracují, zabavují se, společně chodí do kostela apod. Ale tato automatická soudržnost je vlastně jen pohodlností, není třeba hledat společnost mimo vlastní skupinu, když je v ní na výběr dost lidí. Proč si přidělovat starosti s přizpůsobováním se jiným lidem, jejich kultuře, jazyku, neznámému jídlu nebo jinou úrovní vzdělání. Kontakt s lidmi stejného druhu nás stojí méně úsilí. Cizince vnímáme jako zátěž. Ale nemusí nutně vždy dominantní většina udržovat menšinu v izolaci. Někdy si menšina chce zachovat svoji identitu a

---

⁶ Definice předsudku se nachází v 1 kapitole

nesnaží se mluvit cizím jazykem, nesnaží se začlenit, a tím dochází k separaci skupin. Ještě nejde o předsudky, ale o pohodlnější cestu.

Separovaní lidé nemají příliš možností ke komunikaci s příslušníky z jiné skupiny. Tím může dojít k nesprávnému pochopení se a ke zveličování rozdílů mezi skupinami. Může vést ke střetům zájmů. Separace dává možnost vzniku předsudkům.

Předsudky se v různých zemích projevují různě. Liší se oběti, liší se v projevech k podceňovaným skupinám, liší se ve stereotypch, v obviněních. Řada studií prováděných ve světě naznačují, že projevy předsudků se sice liší, ale lze říci, že dynamika je ve všech zemích stejná (ALLPORT, 2004 str. 27-50).

4.1 Postoje české společnosti

Česká republika koncem dvacátého století zaujímala jedno z předních míst s označením rasistický stát. Toto tvrzení je podloženo celou řadou zpráv Evropské unie. Kongres USA kritizoval ČR pro porušování lidských práv Romů. Mika rasismus nazývá druhem společenského viru, který u charakterově slabých jedinců vyvolává pocit nadřazenosti k cizímu protějšku (MIKO, 2009 str. 44-48).

Ve většinové společnosti převládá názor, že Romové mají větší sklony páchat trestnou činnost. Jde o podezřívání, pro které nejsou spolehlivé údaje. I kdyby však existovala data, nebylo by s čím je srovnat, protože bychom potřebovali pro srovnání zločinnosti skupinu, žijící ve stejných sociálních podmínkách. Neexistující statistické údaje dávají prostor pro tvorbu fám.

Sami Romové na otázku předsudků, které se o nich tradují, málokdy zaujmou obranný postoj. Přistupují k tomuto tématu, jako že se mluví o těch druhých. Je pravdou, že tradiční skupiny Romů vyznávají rozdílné hodnoty a též rozdílně chápou kriminalitu. Pro jednu skupinu je nepřípustné obchodování s drogami, jiná skupina považuje za ostudu krádež (MAPPES-NIEDIECK, 2013 str. 109-130).

Svůj jazyk, zvyky a oblečení může člověk změnit, ale tmavou barvu pleti ne. Tahle barva je v Česku jako cejch. Tam se líbí bílá.

„*Bílá rasa!*“ a „*Černý do Indie! Černý pryč!*“ skandují skiní během pochodů (OSTALOWSKA, 2016 str. 126).

Významným zdrojem, který vypovídá o předsudcích v české společnosti v současné době, o jejich intenzitě a rozšíření, jsou data z výzkumů veřejného mínění, které provádí Centrum pro výzkum veřejného mínění⁷.

CVVM vydává zprávy o výsledcích pravidelných výzkumů, týkajících se postojů veřejnosti k Romům. Téma předsudků a xenofobie se ve výzkumech objevuje opakovaně od roku 1990. Nejčastěji jde o zjišťování ochoty sdílet v sousedství příslušníky Romské menšiny a míru sympatií k příslušníkům této menšiny. Problémem, který s výzkumem těchto postojů souvisí, je, že respondent není vždy ochoten své postoje výzkumníkovi sdělit a raději zvolí možnost odmítnutí odpovědi nebo se přizpůsobí obecnému mínění, které je pro něj přijatelné. Dalším problémem je tzv. nepostoj. Respondent nezaujímá žádný postoj, přesto nějak odpoví. I přes tato omezení se jedná o platný zdroj dat, který vypovídá o postojích a jejich rozšíření ve společnosti (VÁVRA, a další, 2018 str. 171-172).

4.1.1 Resumé z výzkumů

Podle výzkumu EuropeanValues Study z roku 2008 jsme mezi evropskými státy, kde průzkum probíhal, na druhém místě s 57% podílem dospělých respondentů, kteří by nechtěli bydlet vedle Romů. Před námi je Litva s 69%, a za námi Rusko, Ukrajina, Slovensko a s větším procentním odstupem pak Maďarsko, Polsko, Rakousko a poslední Německo s 28% (VÁVRA, a další, 2018 str. 178).

Ve výzkumech CVVM odpověděla skupina respondentů v roce 2015, že má přátele nebo známé mezi Romy kladně v 20% odpovědí. Pohlaví, vzdělání, životní úroveň nejsou u respondentů významné proměnné, nejvíce však věk 20-29 let znamenal nejvíce (31%) kladných odpovědí.

K vlastnostem Romů se respondenti výzkumu v roce 2007 často vyjadřovali, že jsou „jiní“, jedná se o diferencující předsudek, který necharakterizuje skupinu, ale říká, že nejsou jako my. Často byla zmiňována *hlučnost, nepořádnost, dále veselí, muzikální, kočovní, svobodomyšlní*.

Stereotypní vlastnosti připisované Romům participanty:

---

⁷ Dále jen CVVM.

Nepracují, žijí z dávek.

Nízké IQ.

Výrazné oblékání.

Horkokrevní.

Druží se.

Nejsou úplně přizpůsobiví.

Lžou.

V dubnu 2015 hodnotili respondenti pro CVVM zvýhodnění nebo znevýhodnění romské populace vzhledem k majoritní společnosti. Překvapivě většina respondentů považovala podmínky Romů za stejné nebo lepší, než mají oni sami především v možnosti získání bydlení, jednání na úradech a hájení zájmů v občanských sporech. Mezi participanty byla významně zastoupena představa o Romech žijících na sociálních dávkách, dokonce se objevilo tvrzení o vyšších dávkách pro Romy. Pouze u zaměstnávání se respondenti častěji (55%) vyjadřovali, že jsou na tom Romové hůře než oni (ŠMÍDOVÁ, a další, 2017 str. 152-164)

V březnu roku 2020 byla do výzkumu CVVM zařazena otázka vztahu veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR. Do šetření bylo zahrnuto 14 národností včetně Čechů., kteří sloužili i jako referenční skupina. Ve výzkumu se ukázalo, že respondenti mají nejraději sami sebe. Nejvíce sympatií mají Češi k Čechům a vysokou míru sympatií mají Slováci. Největší antipatie vyvolávají Romové, nejčastěji volenou odpovědí u posouzení sympatií, byla odpověď „spíše“ nebo „velmi nesympatičtí“ až v 70% (TUČEK, 2020).

Shrnu-li výsledky těchto výzkumů, tak Češi mají nejraději sami sebe, a romskou menšinu staví v oblíbenosti na poslední místo, respektive v nich vyvolávají antipatie. Bydlet vedle Romů Češi převážně nechtějí, což nejspíše souvisí s představou o vlastnostech Romů, kdy nejčastější odpovědí bylo, že jsou hluchní a nepořádní. Převažoval názor, že jejich podmínky týkající se získání bydlení, jednání s úřady apod. jsou stejné nebo lepší, než u majority, neplatí však u zaměstnávání. V této oblasti jim respondenti přiznali horší podmínky.

Charakter společnosti se projevuje mimo jiné tím, jak nebo jakým způsobem do ní jsou začleněny různé menšiny. Postoj většinové společnosti k těmto menšinám, je významným ukazatelem. Příslušníci nějaké menšiny se sotva mohou cítit opravdovými členy společnosti, když se neustále setkávají s předsudky, jsou terčem hanlivých výroků o jejich skupině, nebo když jim jsou většinovou společností kladeny pomyslné mantinely, takové, které ovlivňují jejich působení na trhu práce nebo na trhu bydlení (VÁVRA, a další, 2018 str. 171).

4.2 Výukou proti předsudkům.

V České republice je multikulturní výchova v porovnání s jinými vyučovanými předměty na školách stále něčím novým, stále neukotveným tématem. Důvodem může být, že se diskutuje stále o tom, zda je v ČR multikulturní prostředí společensky žádané. Stále se hovoří o tom, proč učit, než, co učit, a jak si výsledky ověřit. Lze říci, že ve školství se už několik let setkáváme s intenzivní snahou zavést do škol multikulturní výchovu. Do Rámcově vzdělávacího programu bylo zařazeno téma „Multikulturní výchova“ (KOCOUREK, 2008 str. 35).

Na Střední škole managementu a práva v Karviné studenti odpovídali na otázky, týkající se předsudků vůči Romům. Z jejich odpovědí vyplynulo že, tyto předsudky pramení již z historie. Jako příčinu vidí v jiné mentalitě, odlišném způsobu života, v uzavřenosti a v jiném způsobu výchovy.

Podle většiny studentů předsudky lze odstranit, jednak především v sobě, ale i celospolečensky. Způsob odstranění vidí ve výchově, v sebevýchově a vzdělávání. Posílit snahy o zapojení Romů do společnosti, ve spolupráci, zviditelňování dobrých vlastností Romů.

Na této střední škole se vyučuje předmět „romistika“. Jde o nový předmět zabývající se romským společenstvím, tradiční romskou rodinou. Seznamuje studenty s historií a současností života Romů. Neromští studenti ve výzkumu uvedli, že je tento předmět neovlivnil, protože předsudky vůči Romům nemají, neboť mezi nimi mají přátele. Jiní uvedli, že je ovlivnil hodně, protože měli předsudky, pramenící z neznalosti, nepochopení a především z výchovy doma. Romští studenti uvedli, že je předmět neovlivnil, protože nedělí lidi na Romy a neromy, ale na dobré a špatné (TOMANOVÁ, 2009).

Ze strany státu i neziskových organizací je věnována pozornost výuce, která má u studentů a žáků budovat toleranci a odstraňovat předsudky. Díky grantům vzniklo množství metodických materiálů a projektů pro učitele a žáky (HOŘENÍ, 2018 str. 6).

4.2.1 Výuka k toleranci – stát

V roce 2004 došlo k zásadní změně v českém školství, zaváděním tzv. rámcových vzdělávacích programů (dále jen RVP). Napříč vzdělávacím programem se prolínají průřezová témata, která jsou povinná pro první i druhý stupeň. Jde o aktuální témata problémů ve světě. Pro sledovaný problém předsudků a tolerance jsou stěžejními především témata jako multikulturní výchova; osobnostní a sociální výchova – zvládnutí vlastního chování a utváření dobrého vztahu k druhým ale i k sobě samému; dále mediální výchova – učení kritickému přístupu k informacím a zdrojům jejich získávání; a dále také výchova demokratického občana – učení, být aktivní v obhajobě a dodržování lidských práv a svobod.

Primární prevence rizikového chování je důležitým rámcem ve výuce. Tento systém řeší prevenci problémů s drogami, extremismem a jiným kriminálním chováním na úrovni jednotlivých škol. Problematika prevence spadá pod Oddělení institucionální výchovy a prevence při MŠMT. Prevencí extremismu se částečně zabývá i Ministerstvo vnitra, a proto byla vytvořena Národní strategie primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže. Jde o dokument pro meziresortní spolupráci, kterou zaštiťuje MŠMT.

Národní ústav pro vzdělávání provádí certifikaci a spravuje databázi certifikovaných poskytovatelů programů pro prevenci rizikového chování. V registru je cca 90 subjektů působících v oblastech zaměřených na xenofobii, extremismus, šikanu, sektářská a náboženská hnutí, kybernetické hrozby apod. Registrovány v databázi jsou především lokální pedagogicko-psychologické poradny nebo celostátní organizace Centrum sociálních služeb.

MŠMT vydává metodické materiály pro pedagogy, např. „Co dělat, když“ nebo „Rizikové chování ve školním prostředí“. Byl vytvořen portál Prevence-info.cz.

Na základě předpisů MŠMT mají školy zřízenou funkci metodika prevence. Zpravidla jím je jeden z učitelů a jeho náplní práce je prevence rasizmu, xenofobie a dalších jevů souvisejících s kulturní a etnickou odlišností. Velkým

omezením pro dobrý výkon poradenské a koordinační role v této funkci, je absence finanční podpory (RIPKA, a další, 2018 str. 85-97).

4.2.2 Výuka k toleranci – neziskový sektor

Neziskové organizace často do škol přicházejí s přístupy, v nichž otevírají témata vztahu k menšinám. Díky různým dotačním projektům vytváří programy pro prevenci extremismu a multikulturní výchovy pro učitele a žáky. Vytvářejí metodické materiály pro využití ve výuce. O využívání těchto metodických materiálů, však neexistuje větší šetření. Metodické materiály jsou rozděleny do dvou proudů. První se soustředí na historické události a osobní zkušenosti. Vznikly materiály zaměřující se na holocaust Romů a další zločiny nacistického a komunistického režimu. Vytvářejí je například Tereziánská iniciativa (původně zaměřená na židovský holocaust) a spolek Romano Džaniben. Trendem je kladení důrazu na vzpomínky, výpovědi konkrétních osob a výuka formou zážitkové aktivity. Dochází k přirozenému propojení dějepisných témat s těmi současnými. Tento princip využívají například projekty Zmizelí sousedé, Příběhy našich sousedů a další. Druhý proud se soustředí na rozpoznání předsudků a současné společenské otázky. Příkladem mohou být projekty Stereotýpek, Lidé v pohybu, metodika Hello Czech republic.

V posledním desetiletí lze pozorovat v této oblasti vzdělávání ústup od obecných informací, předávání faktů jen formou výkladu, ale je kladen větší důraz na prožitek, osobní zkušenost, zážitkovou pedagogiku a to v souladu se světovými trendy.

Příklad některých programů:

Člověk v tísní – organizace, jež se původně zabývala rozvojovou pomocí v zahraničí, postupně svoji činnost rozšířila na osvětovou činnost;
program *Varianty*, zaměřený na pravicový extremismus, neonacismus;
Jeden svět na školách, dokumentární filmy s globální tematikou;
metodiky *Dovedu to pochopit; Jak víme, že to funguje?*

Multikulturní centrum – organizace zabývající se soužitím lidí z různých kultur;
program *Stereotýpek, Společně proti rasismu;*

Otevřená škola: Interkulturní vzdělávání pro soc. spravedlnost

Dále jsou to organizace: **META, Asi-milovaní, Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, Post Bellum, Amnesty International**, a další (RIPKA, a další, 2018 str. 101-137).

Miko, činnost nadací kritizuje, říká, že se zahájila za přispění vlády, Evropské unie a dalších, celá řada realizací projektů. Vynaložené finanční prostředky romské společnosti spíše ublížily, protože tyto prostředky putovaly k neromským sdružením, církevním spolkům a organizacím a nebyly efektivně využity. Dále uvádí, že se pro mnohé Čechy romský problém stal dobrou živností nebo kariérním můstkem. Problém vidí také v tom, že vláda často vychytrale poukazovala na výši vynakládaných prostředků, čímž se snažila ukázat, že jí problém není lhostejný, snaží se pomáhat, což Miko, považuje za šikovný obrat. Problém se nesnižoval, a ani nestagnoval (MIKO, 2009 str. 73-76).

Začleněním témat multikulturní výchovy do českého školství se posílila pluralita přístupů a možnosti volby pro školy v oblasti vzdělávání a prevence xenofobie, anticiganismu a antisemitismu. O tom jakým způsobem a jakou vážností těmto tématům jednotlivé školy dají, je dáno rozhodnutím ředitelů. K dispozici je dostatek metodických materiálů, z kterých lze vycházet.

Veřejné debaty ale naznačují, že problémem je fakt, že multikulturní vzdělávání nebylo dostatečně doplněno podporou škol a vysvětlením široké veřejnosti o důležitosti tohoto tématu. Za současného společenského klimatu mohou být témata jako uprchlictví či romské dějiny, vnímána jako konfliktní. Často dochází k označování multikulturní výchovy jako škodlivé. A neziskové organizace zabývající se těmito tématy, jsou veřejností vnímány jako nedůvěryhodné. Politická reprezentace zatím nedokázala vysvětlit veřejnosti potřebnost a cíl vzdělávacích programů. Témata i metody vzdělávání k toleranci, je třeba lépe komunikovat (HOŘENÍ, 2018 str. 149-151).

První krokem může být: „*Hovořit o sobě nahlas*“. (DAVIDOVÁ, 2001 str. 73).

5 Výzkumná část

Úvod

Romská menšina žije na našem území od 14. století. Dalo by se říci, že to je dostatečně dlouhá doba, aby se začlenila do většinové společnosti. Aby nebyla vnímána, jako cizí neznámý prvek české společnosti, před kterým je třeba mít se na pozoru. Přesto tomu tak není. Do dnešní doby jsou Romové vnímáni jako odlišní, často jako ti, co nepřevzali normy většinové společnosti, ocitají se na okraji společnosti, řeší se tzv. romská problematika. Tak jako v každé jiné společnosti, můžeme i v romské menšině zaznamenat různorodost, od povalečů, kriminálních živlů, až po osobnosti hodné obdivu. Nejvíce je vidět díky médiím, právě na tyto dva extrémy. Jsou to kriminální kauzy, a čas od času zamíří reflektory na úspěchy několika málo Romů. Pak je ale skupina Romů, vyskytující se někde uprostřed. Začleněná, nevyčnávající, málo známá. A ta se stává středem mého zájmu.

Výzkum se soustředí na Romy, kteří jsou plně integrovaní, pracují, mají rodiny, budují svá obydlí, starají se o děti, vzdělávají se.

5.1 Cíl výzkumu

Jak jsem již nastínila v úvodu, výzkum se zabývá tou částí romské populace, která je plně integrována, tzv. bezproblémová. Cílem je zjistit, jak tito lidé vnímají svoje místo ve společnosti, jak se staví k majoritě ale i k Romům samotným. Jak je náročné vystoupit ze stínu odlišnosti. Neméně důležitou součástí, bude výzkum v majoritní společnosti. Jaké jsou její postoje k romské menšině, jak ji vnímají, co o ní ví. Zda ji vnímají přes předsudky nebo zkušenosti.

Nastudování literatury v teoretické části, mi umožnilo zpracovat výzkumnou část práce.

Hlavní výzkumná otázka:

„Mohou se sociálně integrovaní příslušníci romské menšiny cítit přijatí většinovou společností?“

Dílčí výzkumné otázky:

Jakým způsobem přistupuje majoritní společnost k romské minoritní společnosti?

Vyskytují se v české společnosti předsudky?

Lze předsudky odstranit?

6 Metoda výzkumu

6.1 Metodika

Pro účely zkoumání byla zvolena jako nejvhodnější metoda, kvalitativní výzkum. Pro sběr dat byl použit polostrukturovaný rozhovor, který umožnil lépe zachytit slova, vjemy, pochopit pocity a souvislosti. Bylo definováno jádro rozhovoru a sestaveny otázky, které byly důležité pro výzkum probrat. Rozhovory jsem vedla sama, chtěla jsem mít s respondenty osobní kontakt, abych si zaznamenala jejich názory, postoje, pocity a mohla položit doplňující otázky. U některých otázek bylo vhodné respondenty nechat vyprávět a jen lehkým zásahem udržovat téma.

Před samotným výzkumem byl proveden **průzkum** ve společnosti. Chtěla jsem vědět, jak moji přátelé, známí a kolegové vnímají romskou minoritu. Postačilo zmínit se, že pracuji na bakalářské práci o Romech. Záměrně jsem zatajila, že se práce týká předsudků ve společnosti. Často jsem slyšela: „*A napiš tam, že nedělaj a jsou hlučný*“. Zaznamenala jsem od svých kolegů i skutečný zájem a žádost o možnost přečíst si moji práci. Data sbíraná během průzkumu, umožnila vytvořit si představu o problému, který bude zkoumán. Na základě získaných informací byly sestaveny dva seznamy otázek, obsahující dvacet šest základních otázek pro Romy a dvacet sedm pro neromy. Seznamy otázek jsou téměř identické (příloha A a B), jen v seznamu pro neromy jsou přidány otázky týkající se sympatií vůči Romům. Tyto otázky byly přidány do seznamu během studia teorie a po rozhovorech s Romy. Po zpracování dat byla provedena komparace obou výzkumných souborů.

Délka rozhovoru byla ponechána čistě na situaci. Uvítala jsem, když se respondent více rozhovořil, přidávala jsem další otázky, které rozhovor rozvíjely. Před každým rozhovorem jsem provedla **předvýzkum**, abych se ujistila, že respondent všem pojmům v seznamu otázek rozumí. Jen v jednom případě romské respondentky došlo k situaci, že význam slov musel být během rozhovoru opět vysvětlen.

Předběžně byl vytvořen **kategoriální systém** na základě nejdůležitějších témat v odborné literatuře zabývající se romskou problematikou. K jednotlivým kategoriím jsem přiřazovala otázky a podotázky k tématu kategorie se vztahující. Jednalo se o

kategorie: *Vztahy, zkušenosti; Kultura; Politika ČR; Názvy a výrazy; Životní pocit*. Po zpracování nasbíraných dat, nedošlo ke změně kategorií nebo názvu, pouze u neromských respondentů jedna kategorie přibyla. Během vedení rozhovorů, jsem dospěla k názoru, že bude vhodné přidat kategorii vztahující se k sympatiím, která obsahuje doplňující otázky, důležité pro pochopení vztahů. Název této kategorie vznikl až po zpracování nasbíraných dat, *Ne/Sympatičtí?*. Tato kategorie nemá možnost komparace, neboť romským respondentům nebyly tyto otázky podávány.

6.2 Výzkumný soubor

Pro výzkum předsudků ve společnosti jsem zvolila dvě skupiny, jedna z romské minority a druhá z majoritní společnosti. Počet respondentů byl stanoven deset z každé skupiny. Počítala jsem předem s tím, že pokud bude potřeba tento limit deseti navýšit, pokusím se o to. Ukázalo se však, že některé odpovědi se opakovaly a nebylo potřeba počet respondentů navyšovat. Čili dvě skupiny po deseti respondentech, romská a neromská⁸. Tyto dva názvy jsem zvolila pro snadnější rozlišování mezi skupinami během výzkumu a budu je v následujícím textu používat.

6.2.1 Romové

Kritériem pro vstup do výzkumu u romských respondentů, jsem byla stanovena nutnost být v době výzkumu *zaměstnan*, nebo pobírat starobní důchod, dále mít *bydliště* kdekoliv na území ČR. Pohlaví, věk a vzdělání slouží pouze pro orientaci. Jedná se o věkovou skupinu od 32 let do 78 let, všichni jsou zaměstnaní a jedna respondentka pobírá starobní důchod. Vzdělání mají respondenti od základního po vysokoškolské.

Pro zachování anonymity bylo zvoleno používání značek 1R až 10R.

---

⁸ Tabulka č. 1 Romové a tabulka č. 2 neromové

Romští respondenti

Respondent	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Zaměstnání	Bydliště
1R	Muž	42 let	Základní	Číšník	Štětí
2R	Žena	40 let	Střední s maturitou	Pracuje na několik dohod o práci jako domovnice	Kladno
3R	Muž	32 let	Vyučen	Asistent v zubní laboratoři	Benátky nad Jizerou
4R	Muž	47 let	Vyučen	OSVČ, renovace bytů	Praha
5R	Muž	78 let	VŠ	Hudebník/multiinstrumentalista	Praha
6R	Žena	60 let	Základní	Uklízečka	Rakovník
7R	Muž	62 let	Základní	Kopáčské práce, brigádně	Doksy u Kladna
8R	Žena	62 let	Základní	Důchod, dříve dělnice	Doksy u Kladna
9R	Muž	45 let	Vyučen	Zedník	Most
10R	Žena	52 let	VŠ	Učitelka	Kladno

Tabulka č. 1 (vlastní zdroj)

6.2.2 Neromové

Pro zařazení neromů do výzkumu, byla stanovena stejná **kritéria**. Šlo o nutnost být v době výzkumu *zaměstnan*, nebo pobírat starobní důchod. Povinným kritériem bylo *bydliště* na území ČR. U neromských respondentů hrál svoji roli také *věk*. Stal se dalším kritériem, který byl důležitý z hlediska zkušeností a pro zachování věkové podobnosti skupin. Rozhovory s neromy byly vedeny, až po dokončení rozhovorů s Romy, kdy bylo možné orientovat se ve výši věku romských respondentů. Pohlaví a vzdělání slouží pouze pro orientaci. Jedná se o skupinu ve věkové hranici 31 let až 70 let, všichni zaměstnaní, dva respondenti pobírají starobní důchod. Rozdíl je jen u vzdělání. Neromští respondenti mají všechny stupně vzdělání, vyuční list, maturita, vysokoškolské vzdělání. Chybí vzdělání základní, ale to pro tento výzkum není považováno za důležité. Záměr podobnosti skupin se podařil.

Pro zachování anonymity bylo zvoleno používání značek 1N až 10N.

Přehled neromských respondentů

Respondent	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Zaměstnání	Bydliště
1N	Muž	47let	VŠ	Manažer	Roudnice nad Labem
2N	Žena	42let	VŠ	Administrativa	Mladá Boleslav
3N	Žena	31let	VŠ	Fyzioterapeut	Rakovník
4N	Muž	41let	Střední	Vězeňská stráž	Nové Strašecí
5N	Muž	70let	Vyučen	Důchod, dříve elektromontér	Nové Strašecí
6N	Žena	66let	Vyučena	Důchod, dříve prodavačka oděvů	Nové Strašecí
7N	Žena	50let	Vyučena	Vedoucí v supermarketu	Kladno
8N	Žena	36let	VOŠ	Policie ČR	Nové Strašecí
9N	Muž	50let	Střední	OSVČ, gastronomie	Praha
10N	Žena	46let	VŠ	Učitelka	Řevničov

Tabulka č. 2 (vlastní zdroj)

6.2 Přípravná fáze výzkumu

Romští respondenti

Oslovení romských respondentů se ukázalo jako problémové. Oslovila jsem náhodně několik Romů, které jsem neznala a oni mne také ne. Žádost o rozhovor odmítli. Nejčastěji uváděli, že nejsou Romové. Zapírali svůj původ. Jako vysvětlení podávali, že jsou Romům podobní, protože mají předky v Maďarsku. Jiní se zase domnívali, že budou tajně natáčeni, nechtějí být v televizi. Tato prvotní, neúspěšná fáze výzkumu byla prováděna v měsících leden a únor roku 2020.

Následně jsem oslovila přátele, známé a kolegy, kteří jsou již aktéry průzkumu, aby mne s některým z Romů, které znají, zkontaktovali. Jako další problém se ukázalo, že, nikdo nikoho „takového“ neznal. Po opakovaném naléhání se někteří z oslovených začali mezi svými známými poptávat a já konečně získala telefonní čísla svých budoucích romských respondentů. Nikdo z oslovených rozhovor neodmítl.

Celý výzkum zastavil nouzový stav vyhlášený vládou z důvodu pandemie viru Covid-19.

Když bylo umožněno znovu se scházet, rozpohybovala jsem opět svůj výzkum. Snažila jsem se nechat rozhodnutí o místě, dni a čase pro rozhovor na respondentech, tak aby jim to vyhovovalo a nedocházelo k zbytečným průtahům, které by ohrozily uskutečnění rozhovoru. Romští respondenti většinou navrhovali místo pro rozhovor u nich doma.

Neromští respondenti

Získání neromských respondentů bylo bezproblémové. Někteří se sami hlásili o možnost poskytnout rozhovor, a když byli podle kritérií vyhodnoceni jako vhodní, rozhovor proběhl. Další neromské respondenty jsem podle kritérií vytipovala. Ochotně s rozhovorem souhlasili a navrhli termín a místo setkání pro rozhovor.

6.4 Sběr dat

Jak jsem již uváděla, pro zachování anonymity respondentů, jsem zvolila značky R a N s číselným označením podle pořadí. Romové R a neromové N. Nahrávky rozhovorů byly pořizovány do mobilního telefonu.

Při příchodu k respondentovi ať už domů nebo na pracoviště, jsem se snažila o uvolnění atmosféry, o nenucený rozhovor. Někdy se takový seznamovací rozhovor protáhl na jeden a půl hodiny, jindy zase stačilo dvacet minut. Dávala jsem jim najevo svůj zájem. Přistupovala jsem k nim citlivě, netlačila na ně, aby neměli pocit výslechu.

Před zahájením výzkumného rozhovoru byli respondenti seznámeni s účelem a zpracováním tohoto výzkumu. Byli požádáni o souhlas s nahráváním, kterému všichni vyhověli. Ujistila jsem je, že pokud se jim některá otázka nebude líbit a nebudou chtít na ni odpovědět, mají právo ji odmítnout. Tento případ však nenastal a zodpovězeny byly všechny otázky u obou skupin.

Respondentům, kteří požádali o zpřístupnění mé práce, bude vyhověno. Po dokončení jim bude zaslána elektronicky. Požádali o ni tři romští a dva neromští respondenti.

Romští respondenti

U romských respondentů probíhal rozhovor ve třech případech na pracovišti a jednou v kavárně, ostatní v domácím prostředí, vždy v městech, kde žijí. Pouze u respondenta 9R žijícího v Mostě, probíhalo setkání v Praze. Veškeré dohodnuté termíny byly dodrženy. Rozhovory probíhaly v měsíci květnu a červnu 2020.

Neromští respondenti

Rozhovory s neromskými respondenty probíhaly v pěti případech v restauraci nebo kavárně, jeden v parku, jeden na pracovišti a tři v domácím prostředí, vždy v městech, kde žijí. Respondenti si místo a čas určovali sami. Tyto rozhovory probíhaly v měsíci červnu 2020.

Místo a délka rozhovorů je uvedena u prepisu rozhovorů v příloze.

U obou skupin rozhovor probíhal v klidné atmosféře, přátelsky, přesto jsem jistý rozdíl zaznamenala. Rozhovorům probíhajícím u Romů předcházelo dlouhé povídání, seznamování, vtipkování. Pak probíhal výzkumný rozhovor, při němž se často rozvyprávěli i o jiných tématech, často zacházeli hodně do detailů, vzpomínali, když ale byl rozhovor dokončen, tak jsem pocítila, že mám už jít. Už bylo hotovo. Oproti tomu neromové začali tím, že rychle chtěli natočit rozhovor, ať už si můžeme povídat na jiné téma, bavit se. Také záznamy jejich rozhovoru jsou podstatně kratší.

U obou skupin jsem zaznamenala, že se jim nelíbí, když si při rozhovoru dělám poznámky. Romové to znejistilo, měly potřebu se mi do poznámek dívat a narušovalo to plynulost vyprávění. Neromové pojali podezření, že zkoumám je osobnostně. Proto jsem od toho upustila a poznámky si udělala ihned, když jsem byla sama.

6.5 Analýza dat

Výchozím materiálem se staly prepisy rozhovorů z audionahrávek a poznámky. Přepis rozhovorů je doslovný, není převáděn do spisovné češtiny. Text není celý rozdělen na otázku a odpověď, ale je místy prepisován vyprávěcím stylem. V textu jsou pokládány otázky vyznačeny tučným písmem, názvy a pojmenování kurzívou. Nepoužívala jsem

pro kódování dat žádné počítačové programy ani znaky, ale slovně jsem zaznamenávala např. smích, rozčilení, překvapení, nejistotu, dlouhou pauzu, jen nedokončenou větu označuji třemi tečkami za posledním slovem. Rozhodla jsem se tak, protože mi to při práci více vyhovovalo.

Vzniklo pět kategorií pro Romy a šest kategorií pro neromy na základě otázek v seznamu. Použila jsem tzv. metodu „tužka papír“, kdy jsem jednotlivým kategoriím přiřadila barvu a jednotlivé pasáže příslušející k dané kategorii barevně v textu odlišila/zvýraznila. Následně jsem barevně odlišený text přiřazovala k jednotlivým kategoriím a interpretovala. Dalším krokem, který následoval, byla komparace mezi kategoriemi a skupinami. Výtěžnost dat není úplná, neboť někteří respondenti, především z řad Romů, přecházeli i do jiných témat, zajímavých, ale pro tento výzkum nepotřebných.

7 Analýza dat pro jednotlivé kategorie

7.1 Romové

7.1.1 Vztahy, zkušenosti

Otázky:

Vaše osobní zkušenosti s neromy? Žijí ve vaší blízkosti/sousedství Romové nebo neromové? Jaké je vaše soužití? Stýkáte se s neromy? Vzpomenete si na první setkání s neromy? Oženil/vdala byste se za neroma/ku? Dovolil/a byste svému potomkovi přátelit se s neromským dítětem?

Dobré nebo velmi dobré zkušenosti s neromy mají respondenti 1R, 3R, 6R, 8R, 9R, 10R. Respondentka 10R k tomu říká: „*Naprosto skvělé, bezproblémové, protože moje kamarádky byly od mala z neromské majority.*“ Respondent 9R: „*Velmi dobré. Vyrůstal jsem s neromy. Rodiče nechtěli, abych šel do spolku s Romy.*“ A 6R: „*Velice dobré, měla jsem štěstí.*“

Střídavé, čili dobré i špatné zkušenosti uvedli respondenti 2R, 4R, 5R 7R. Respondentka 2R uvádí: „*Zkušenosti jsou střídavé, diskriminace je samozřejmě hodně.*“ A respondent 5R říká že: „*Dobré i špatné. Tady jsou velké rozdíly mezi Romy a neromy. Taková tichá diskriminace.*“

V blízkosti Romů bydlí respondenti 3R, 4R, 6R, 10R a nebydlí 1R, 2R, 5R, 7R, 8R, 9R. Všichni respondenti uvádějí, že jejich soužití s Romy i neromy je bezproblémové. Jen respondentka 6R připouští někdy problémy a respondent 9R připouští problémy v novém bydlíšti. Dodávají k tomu: 6R: „*Nechodí do práce, sociálka, že jo, věčně se hádají na náměstí, ty se i mlátí.*“ A 9R: „*Právě teď bydlím dva týdny v Obrnicích v Mostě a bydlím s neromy. Už nám bouchali na stoupačky, volala nám domovnice, že si máme zalepit ústa.*“ A „*Proč mi mlátí v 14.00 na stoupačky? Mám být ticho? To jsem v kostele?*“ 7R: „*Nechci s nima ani bydlet a jsem cigán. Nechci bydlet s ani jedním cigánem.*“

S Romy se pouze pracovně setkávají respondenti 5R, 7R. Ve svém volném čase a s rodinou respondenti: 2R, 3R, 4R, 6R, 8R, 10R. Respondent 7R říká: „*Já ani nechci,*

nestojí mi to za to. Vím, jaký cigáni jsou. Já i manželce zakazuji povídat si s Romkami. Vůbec. Říkám nevšímej si jich.“ 7R: „Nechtěl jsem, aby se dcery stýkaly s Romy. Aby se víc včlenily do té české společnosti.“

S neromy se setkávají pracovní všichni respondenti, pouze respondentka 8R uvedla, že se s nikým nestýká. Volnočasově se pak s neromy stýkají respondenti: 1R, 3R, 6R, 10R. K setkávání s neromy respondentka 10R uvádí: *„V práci nonstop. Celý den jsem v práci, kde jsou neromové.“*

Jako pozitivní vzpomínku na své první setkání s neromy označují respondenti 3R, 4R, 5R, 6R, 7R, 9R. Respondentka 8R si nevzpomíná. A jako negativní ji vnímají respondenti 1R, 2R, 10R. Ve všech případech šlo o setkání v dětství, ve škole nebo již v předškolním věku. Respondentka 10R uvádí, že byla šikanovaná od dětí i učitelky. Říká k tomu: *„Mě to posmívání hodně ubližovalo, brzdilo mě to. A setkala jsem se i s šikanou od učitelky, dala mi i facku.“* 1R uvádí: *„Na učení nemám zrovna dobrý zkušenosti s nima, tam jsem i tu školu ukončil. Ráno mě vzali a hodili do kontejneru.“* 4R: *„Já od mala vyrůstal s neromama. Byli jsme kamarádi.“*

K otázce, zda by se respondent oženil nebo vdala, odpověděli všichni ano, jen respondent 1R, 8R, 2R ne a respondent 3R neví. Svým dětem přátelit se s neromským dítětem, by dovolili všichni respondenti. 9R k tomu dodává: *„No jasně. Vím, že z něho něco bude, že něco dosáhne.“* 1R říká: *„Spíš bych to i upřednostňoval.“*

7.1.2 Kultura

Otázky:

Ctíte romskou kulturu? Co je romská kultura? Co víte o české neromské kultuře? Jaké vlastnosti mají Romové a jaké neromové? V jakých oblastech lidského života jsou Romové lepší oproti neromům? Jsou Romové úspěšní?

Na otázku zda ctí romskou kulturu téměř všichni respondenti odpověděli, že ano. Pouze respondentka 6R odpověděla, že už ne a 8R odpověděla, že neví. O romské kultuře uváděli, že je veselá, fantastická, že se Romové umí bavit, pozoruhodná, hudba je dobrá, jídlo, udržování romštiny (pouze v některých rodinách). Výchova dětí, že

Romové děti nebijí. 6R a 8R uvedly, že už žádné romské tradice neudržují, že se spíše snaží včlenit do neromské kultury. 10R k tomu dodala, že má kulturu v sobě, že zvyků dodržuje o vánocích slámu pod stolem a k pohřbům uvedla, že je mají v kostele. Jinak nic z romských zvyků nedodržuje. Označuje svoji rodinu, jako čistě konzumní. Říká: „*O tom jsem psala diplomku. Ani jeden zvyk není romský. Jsou převzatý z Maďarska, Slovenska a Ruska. Jediné romské jídlo jsou vepřová střívka plněná bramborákovým těstem. To je původní.*“

K neromské kultuře respondenti uváděli, že ji uznávají. Snaží se do ní vklínit s tím, že si chtějí zachovat romskou identitu, ale být jako Češi. Uváděli, že mají rádi české jídlo; líbí se jim, že Češi chodí do divadla. 4R říká: „*Ještě jsem neviděl Roma v divadle. Chodí, určitě chodí. Určitě smetánka, tak ta chodí. Snaží se zapojit do komunity s bílými.*“ 3R: „*Uznávám, respektuji, ale že bych se zabýval třeba literaturou, to určitě ne.*“

K romským vlastnostem respondenti nejčastěji uváděli: láska k rodině, láska k dětem, pohostinní, umějí se bavit, nedáváme pálit svoje rodiče, když umřou, někteří jsou feťáci, nechodí do práce, srdečný, hodný, dělí se o poslední. Respondentka 10R dělí vlastnosti žen a mužů. „*Ženy: hlava rodiny, hospodyňka, zakládá si na čistotě, veselá, dobrosrdečná, pohostinná, nejsou lakomé, drží spolu, pečujeme. Neodkládáme staré dodomova důchodců. Muži: ješitnost, panovačnost, tvrdohlavost, dobrosrdečnost, láskyplnost, otevřená náruč.*“

K neromským vlastnostem uváděli: spolehlivost, důvěra, zodpovědnost, přátelství, pracovitost, inteligence, dobrosrdečnost, uzavřenost, nekonzistentnost názorů, kariérismus, lhostejnost, někteří jsou rasisti, chytří, někdy milý, závistivost, chamtivost, nejsou soudní, zlý, dáváte pálit své mrtvé, dáváte rodiče do DD. 4R uvádí: „*My budeme navoněný, oblečený v Armani nebo Versace a on bude mít ze seconhandu nějaký věci, ale stejně si bude myslet, že on je lepší. Protože on je bílý a my jsme černý.*“ 9R k tomuto tématu říká: „*Jsou takový dost chytřejší než my. Když jsem chodil do školy, tak mě pořád někdo doučoval. Byli ochotní doučit mě třeba matematiku. Jste velmi učenlivý, čtete.*“

Respondenti viděli své etnikum lepší v porovnání s neromy především v poctivosti, kamarádství, srdečnosti, v pomáhání si, adaptabilitě, že nejsou rasisti, v lepším přijímání cizí kultury, empatii. Respondenti 2R, 3R, 7R, 8R, 10R, uvedli, že jsou Romové lepší v péči o staré, nedávají je do DD, a lépe se chovají k dětem. 6R a 9R

uvádějí, že Romové v ničem lepší nejsou. Své úspěchy vidí v uměleckých směrech, především v hudbě. Respondenti 4R a 1R se shodují, že slavnými úspěšnými Romy jsou Charlie Chaplin, Elvis Presley, Pablo Picasso. Respondent 5R říká: „*Pokud dostanou šanci, myslím si, že by v některých oblastech předčili i neromy.*“ Bohužel nedostávají možnost se uplatnit. Respondentka 10R k tomu dodává že: „*Když máme dobré startovací podmínky, dokážeme být úspěšní, v čem chceme.*“

Pozn.: Po opakování se informace o lepší péči o staré, jsem zatelefonovala do čtyř zařízení pro seniory, kde mi potvrdili, že nemají v péči žádného Roma.

7.1.3 Politika

Otázky:

Jak vnímáte politiku ČR v řešení romské problematiky? Je úspěšná? Zvýhodňuje Romy nebo znevýhodňuje? Jaký je váš postoj vůči protiromským iniciativám? Sčítání lidu a uvedení národnosti. Pojem „sociálně vyloučená lokalita“, znáte nějakou a ocitl/a jste se tam někdy? K jaké národnosti jste se přihlásil/a při posledním sčítání lidu? Jak se Romům v ČR žije?

K vnímání politiky ČR a její úspěšnosti se respondenti 1R, 2R, 3R, 4R, 5R, 7R, 9R vyjádřili, že není v řešení romské problematiky úspěšná, že Romy znevýhodňuje. Pokud dojde k nějakým výhodám, tak jen před volbami. 2R uvedla, že je možná i zvýhodňuje, ale není to dobře. Respondentka 3R uvedla, že neví, že nemá na to názor. Jako jediná považovala respondentka 6R politiku ČR za úspěšnou a Romům pomáhající. Respondentka 10R se vyjádřila, že ji považuje za populistickou, že jde o téma, které se před volbami hodí. Avšak dodává: „*Česká republika má strašně dobře postavenou legislativu, má ty zákony založený na rovnosti a na dodržování spravedlnosti.*“ Respondent 3R přichází s návrhem řešení, říká: „*Vykořenit předsudky je asi hodně těžký úkol. Možná se víc zaměřit na vzdělávání a vyzdvižení kladných věcí u Romů. Možná podpora práce, spíš než nějaké sociální systémy. Aby měli rovný příležitosti.*“

Respondenti 3R, 4R, 5R, 6R, 7R, 8R, 9R, 10R se staví odmítavě k protiromským iniciativám. Považují je za špatné. Říkají, že to nikam nevede, jen to prohlubuje strach, nenávisť. A respondenti 1R a 2R, jsou názoru, že si každý může říkat, co chce. Je jim jedno, že se konají například pochody. Považují to za nepříjemné, ale nezabývají se tím.

Národnost uváděná v dotaznících při posledním sčítání lidu. K české národnosti se přihlásili 5R, 6R, 7R, 8R. Respondent 7R k tomu řekl, že by tu romskou nechtěl a respondentka 6R uvedla, že byla tak vychována. Říká: „*My nemáme romský stát, já to nechápu, proč říkají romská národnost.*“ Respondent 5R říká: „*Vůbec nevím, co to znamenalo. Pokud se Rom narodí v ČR nebo SR, je buď Čech, nebo Slovák – tak to platí všude v civilizovaných státech.*“ K romské národnosti se přihlásili respondenti 1R, 2R, 3R, 4R, 10R. Respondent 4R k tomuto tématu řekl, že je hrdý na to, že je Rom. Jeden respondent 9R nebyl v republice a dotazník nevyplňoval.

Všichni respondenti uvedli, že ví co je vyloučená lokalita a uváděli názvy Chánov, Předlice, Kraslice, Chomutov, Kladno, Sokolovsko, Mostecko. Respondenti 2R, 3R, 4R, 6R, 7R, 9R, 10R se na takovém místě vyskytli. Uvádějí, že tam byli buď na návštěvě, nebo se jen podívat. Všichni se shodli, že je to tam hrozné, je tam bída. 2R řekla, že si myslí, že je chyba dát tam všechny Romy dohromady. 7R říká: „*Tyhle cigáni, co tam bydlí, odkud přišli? Z lesa, tam kde jsou na Slovensku. Tak když dopředu vím, co s tím udělají, tak bych jim nestavěl sídliště. Chodil bych na kontroly. Jsou sociální pracovníci, kteří jsou za to placení.*“ 9R říká: „*Hrůza. Nemají okna. Dům hrůzy. To si udělali oni. Stát jim to dal s okny, měli vše zařízené a po čase zjistili, že to tak není. A pak jim to má člověk zase stavět? Oni tak chtějí žít.*“ 10R říká: „*Viděla jsem jich několik. Tatínek mi říkal, ať se nedivím, že tam přivezli lidi ze Slovenska z cikánských táborů. A oni si topili uprostřed bytu, protože si neuměli pustit radiátory. Co viděli, prodali.*“ Respondenti 5R a 8R se nikdy na takovém místě neocitli.

Na otázku jak se Romům v ČR žije, odpověděli 1R, 2R, 3R, 8R, 9R, 10R že dobře. Respondent 1R k tomu uvedl, že si myslí, že díky systému dobře. 2R uvedla, že některým dobře a některým nedobře, ale že to je jejich chyba. Respondenti 6R a 7R se k tomuto tématu vyjádřili nejednoznačně, uvedli, že ti Romové, kteří pracují, tak těm se žije dobře, a těm co nepracují, tak se dobře nežije. Respondenti 4R a 5R uvádějí, že se Romům žije v ČR špatně. 4R říká: „*Moc špatně. Moc.*“ A 5R: „*Špatně. Proč myslíte, že stále emigrují? Civilizovaná společnost jim dá větší životní šance. Hlavně je nikdo nebude hanobit a perzekuovat.*“

7.1.4 Životní pocit

Otázky:

Máte z neromů obavy? Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou? Domníváte se, že jsou si lidé rovni? Co si přejete do budoucna?

K otázce, zda respondenti mají obavy z neromů, se 1R, 2R, 3R, 7R, 10R vyjádřili, že nikoliv. Respondenti 4R, 5R, 6R, 8R vyjádřili, že obavy mají. 9R má obavy jen z Kotleby (Slovensko). 6R opírá své obavy o osobní špatnou zkušenost a 8R zneklidňuje zprávy v médiích. 3R uvedl, že obavy nemá, ale co se týká předsudků, tak ano. 4R říká: *„Když jdu do tramvaje, v životě si nesednu dopředu. Vždycky si sednu tak, aby za mnou nikdo nestál. Slyším kolikrát od kluků, že přijde do tramvaje a oni ho napadnou.“*

Jako nepřátelskou vnímají českou společnost respondenti 1R, 3R, 4R, 5R, 7R. Respondent 1R říká: *„Já myslím, že Češi obecně jsou xenofobové. To je prostě daný.“* Podívoval se nad tím, že Čechům nevadí Vietnamci. 9R odpověděl, že padesát na padesát. Respondenti 2R, 6R, 8R, 10R ji jako nepřátelskou nevnímají. 10R říká: *„Myslím, že to není cílený na celé etnikum, jde o jedince. Mluví se o těch problematických Romech, protože je na ně vidět. Proč jsou mediálně známi? Je to totiž strašně dobrý téma pro novináře. O lidech jako jsem já, se ale neví. Dávky nepobírám, mám dvě práce.“* 2R k tomu dodává: *„Nevnímám ji jako nepřátelskou, já to vnímám jako nevědomost české společnosti vůči Romům. Možná kdyby se ta česká společnost snažila se s téma Romama sblížit a hned je nesoudila, možná, že by spousta českých lidí zjistilo, že ti Romové nejsou tak špatní.“*

Že jsou si lidé rovni, odpověděli respondenti 2R, 3R, 4R, 5R, 6R, 10R a respondenti 1R, 7R, 8R, 9R, odpověděli, že nejsou.

K přání do budoucna se vyjádřili: 1R: *„Jediné přání, které mám, aby se lidi nerozlišovali podle toho, jak kdo vypadá, nebo jakou má barvu pleti.“* 2R: *„Zdraví a spokojená rodina.“* 3R: *„Aby k sobě měli lidi blíž, kdyby byli ochotnější si odpouštět a přecházet ty zbytečný rozdíly.“* 4R: *„Ztratit se z Česka co nejdřív.“* 5R: *„Aby všichni lidé, kteří už se jednou narodili, měli alespoň to nejzákladnější. Neměli hlad a měli kde bydlet.“* 6R: *„Aby děti a vnoučata byly zdraví. Zdraví je důležité.“* 7R: *„Aby se každý*

měl dobře. Aby ta vláda pochopila, že s těmi lidmi je potřeba něco dělat.“ 8R: „Aby byl pokoj, abychom ještě vydželi.“ 9R: „Mít hodně peněz a hodně žen. Byl bych Gipsykrál.“ 10R: „Aby moje děti byly tak úspěšné, jako jsem já. Aby měly pevnou pozici v životě.“

7.1.5 Názvy, výrazy

Otázky:

Jaký název pro Romy upřednostňujete? Proč? Jaký název používáte pro neromy? Znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy a neromy? Jaké? Používáte je?

Respondenti 3R, 4R, 5R, 6R, 7R, 8R, 9R, 10R upřednostňují název Rom. Jako důvody uvádějí, že je to zažitý, vychází to z romského jazyka, civilizovanější výraz. Tito respondenti vnímají název Cikán jako nadávku, jako značení pro lidi co kradou, jsou špinaví, nepracují a kradou. Respondenti 1R, 2R, upřednostňují název Cikán, protože to vnímají, jako zažitý název. 1R k tomu říká: *„Já nevím, já jsem si od dětství zvyknul, že jsme říkali Cikáni, a potom přišla doba, že se nesmělo říkat Cikáni a muselo se říkat Romové. Já nevím, ale Rom je nadnesený, já si myslím.“*

Všichni respondenti používají pro neromy název *gadžo*. Jen respondenti 3R, 7R, 6R používají název Češi.

Nejčastější hanlivé výrazy, které Romové znají a jsou adresovány od neromů jim⁹, jsou: *cigán, cigoš, špína, degeš, mršina, černý, hnědočeši, černá huba, močkoš, vargoš, černá hadice, hnědočech, kofola*. Respondenti 5R a 9R neuvedli žádný výraz s tím, že je neznají a nepoužívají.

Hanlivé výrazy užívané Romy směrem k neromům: *gadžobilej, česká svině, bílý huby, chrapouni, gadžika, rakovina, knedlíci, knedložrouti, knedlíková hlava* a jednou seobjevil velmi vulgární: *zmrđ zkurvenej*.

Zcela všichni respondenti uvedli, že hanlivé výrazy nepoužívají.

---

⁹ U všech Romů jsem zaznamenala rozpaky u otázky hanlivých výrazů na jejich adresu. Pro některé, to byla hodně nepříjemná záležitost.

7.2 Neromové

7.2.1 Vztahy, zkušenosti

Otázky:

Máte osobní zkušenosti s Romy? Žijí ve vaší blízkosti/sousedství Romové nebo neromové? Jaké je vaše soužití? Vzpomenete si na první setkání s Romy? Stýkáte se s Romy? Máte mezi Romy přátele, známé? Oženil/vdala byste se za Roma/Romku? Dovolil/a byste svému potomkovi přátelit se s Romským dítětem?

Respondenti 6N, 9N, 10N odpověděli, že nemají s Romy žádné osobní zkušenosti, že neměli možnost se s nimi setkat. Respondenti 1N, 2N, 3N, 4N, 5N, 7N a 8N mají s Romy osobní zkušenost. U respondentů 2N, 3N, jde o zkušenost ze zaměstnání, u respondentů 1N, 4N, 7N a 8N jde o zkušenost ze zaměstnání i volného času. Respondent 5N uvádí zkušenost z dětství a vojny.

Na otázku, jakého charakteru osobní zkušenosti byly (dětství, přátelství, zaměstnání, první kontakt), respondent 1N odpověděl, že v dětství zažil přepadení romskými dětmi, které ho chtěly okrást o hudební nástroj, čili šlo o negativní zážitek. V dospělosti, pak poznal romské kolegy, s kterými dobře vycházel, a jednalo se o pozitivní zážitek. Mezi Romy má tři přátele a nepravidelně s nimi chodí na kávu. Respondentka 2N má podobnou zkušenost. V dětství ji a kamarádku obtěžovaly romské děti, šlo o negativní zážitek, ale v dospělosti měla pozitivní v zaměstnání, kdy dobře vycházela s kolegou romského původu. Přátele mezi Romy nemá, s žádnými Romy se nestýká.

Respondentka 3N se s Romy setkala v dětství ve škole, kdy měla spolužáka romského původu, který do kolektivu dobře zapadl, později v zaměstnání se potkávala s Romy jako s pacienty a popsala tato setkání jako neutrální zážitky. Přátele mezi Romy nemá a ani pracovně se již s žádnými nestýká. Respondent 4N své zážitky nejprve popisuje jako minimální. Pak ale dodal, že v zaměstnání je s nimi v kontaktu, a protože jde o vězně, chovají se „normálně“ jako vězni. Volnočasově se s Romy stýká příležitostně, jako s přáteli. Svě první setkání zažil v dětství a šlo o pozitivní zážitek, kdy navázal kamarádský vztah s nově se přistěhovavším romským chlapcem do vesnice. Respondentka 7N uvedla, že má s Romy převážně pozitivní zkušenosti. Na první zážitek si nemohla vzpomenout, pak usoudila, že asi až na střední škole, ale že Romy nevyhledávala. Nyní v dospělosti se s nimi stýká pracovně pravidelně a volnočasově příležitostně, říká: „Měla jsem asi štěstí.“ Respondentka 8N se s Romy stýká pracovně

(policistka) i volnočasově a své zkušenosti popisuje jako kladné i výstražné a říká k tomu: *„Bohužel musím říci, že na Romy reaguji opatrně.“* První setkání s Romy proběhlo již v dětství, kdy její bratr měl romského kamaráda, ona sama se přátelila s romskou adoptovanou holčičkou ze sousedství. Nyní v dospělosti má přítelkyni, která má romský původ po matce (sama se o tom dozvěděla až v pubertálním věku a byl to pro ni nepříjemný fakt, s nímž se dlouho vyrovnávala a nehlásí se k romství). Pouze respondent 5N uvádí jen negativní zkušenosti. Popisuje je slovem „neblahé“. První se odehrála v dětství, kdy byl opakovaně napadán a okraden na ulici v Chomutově. Další špatná zkušenost se odehrála na vojně, kdy zapůjčil romskému kolegovi rádio a ten mu ho již nevrátil. Mluvil o zlodějích a rváčích. Podotkl však, že takoví nebyli všichni. V současnosti neměl moc dobrou zkušenost s romským pomocníkem na stavbě. Říká k tomu: *„Cikán Rakaš byl velice slušný, dobrý, nic nám tam nevzal. S tou prací jsme byli spokojeni tak na 60%. Oni nejsou zručný ty Cikáni.“*

V sousedství Romů žije pouze respondentka 7N a soužití s Romy označuje jako bezproblémové.

Na otázku, zda by se respondent/ka oženil nebo vdala za Roma nebo Romku odpověděli všichni respondenti, že ne. 6N odpověděla: *„To vím, že určitě ne.“* 10N: *„Ne, určitě ne.“* Respondentka 7N k tomuto tématu dodala: *„Nevím, asi ne. Asi určitě ne, už jen kvůli těm předsudkům. Třeba by to nebylo špatný, ale asi ne.“*

K otázce, zda by respondenti dovolili svým potomkům přátelit se s romským dítětem, odpověděli jednoznačné ano respondenti 1N, 2N, 3N, 4N, 6N, 7N, 8N. Respondenti 9N a 10N uvedli, že by nebylo v jejich moci to ovlivnit. Respondent 5N odpověděl, že by přátelství svému potomkovi v žádném případě nedovolil.

7.2.2 Kultura

Otázky:

Znáte romskou kulturu? Co o ní víte? Jaké vlastnosti podle vás Romové mají? Domníváte se, že v některých oblastech lidského života jsou Romové lepší ve srovnání s neromy? V jakých? Jsou Romové úspěšnější? Dozvěděl/a jste se nějaké informace během

školního vzdělávání především na ZŠ a SŠ o romské menšině? Myšleno ze strany pedagogů.

K romské kultuře odpověděli respondenti 2N a 9N, že o ní neví vůbec nic. Ostatní respondenti uvedli, že o ní ví málo, a především z televize. Respondenti 4N, 8N a 10 uvedli, že zpívají, jsou semknutí jako rodina a z médií znají jejich hudbu. Při této otázce bylo patrné, že se výše oslovení respondenti o romskou kulturu vůbec nezajímají. Respondent 1N uvedl, že ví o muzeu romské kultury v Brně; viděl dokument o olašských Romech, říkal, že mají svého krále, zná jejich muziku, a ví, že rodiny drží při sobě. Říká: „*Musím přiznat, že jsem poznal, že všichni jsou pospolitý.*“ Respondentka 7N uvedla, že miluje cikánskou hudbu, ale cikánské zvyky nezná. Vzpomínala na příběh otce, který vyprávěl, že cikáni nosili do práce upečený psy, a chválil, že to bylo výborný. Její maminka se účastnila pohřbu a vzpomínala, že mrtvému házeli pozůstatí do hrobu dary – peníze, cigarety, zlato a alkohol. Její babička pamatovala kočovné cikány, kteří u nich v obci brousili nože, drátovali hrnce. Respondent 5N vzpomínal na dětství, na Romy v maringotkách, veselé, zpívající, tančící. Některé označuje za kultivované a jiné za hrozné. Zarecitoval: „*Zima byla, bláto bylo, cikáně se narodilo. Zima je, bláto je, cikáně už tancuje.*“ Dodal, že rytmus mají v krvi.

K vlastnostem Romů respondenti uváděli, že moc neví, ale z doslechu nebo si myslí, že jsou draví, využívají systému (žijí z dávek), je s nimi legrace, jsou nepřizpůsobiví, hluční, nejsou ochotní pracovat, nedbají na své okolí, podnikaví, družní ve své komunitě, vychytralí. Respondenti 2N a 6N uvedli, že jim nevěří, vzbuzují v nich nedůvěru. Respondent 5N říká: „*Já myslím, že je to veselý člověk, ukrutně líný a mávrozené vlohy pro tanec.*“ Respondentka 7N uvádí: „*Já myslím, že oni jsou hroznědobrosrdeční, vstřícní. Pohodáři. Já tedy ze své zkušenosti mohu říct, že i pracovitý.*“ A dodala, že Romové, které zná, chodí do práce a jsou zapojeni do „normálního“ života, stejně jako Češi neromové.

K otázce, zda jsou Romové v některých oblastech lidského života lepší než neromové respondenti 2N, 4N, 5N a 9N uvedli, že ne. 9N uvedl, že asi v kradení. Osobní zkušenost nemá, ví to z doslechu a ze zpráv. Ostatní respondenti se přikláněli k názoru,

že je pro Romy důležitější rodina, děti a péče o seniory. Respondent 1N ještě dodal: „*Myslím, že si umějí více užívat život.*“

K úspěchům Romů respondentka 7N uvedla, že neví, v čem by mohli být Romové úspěšní, že žádného úspěšného Roma nezná. Respondenti 2N, 3N, 4N, 8N, 9N, 10N vidí úspěchy Romů především v hudbě a ve zpěvu. Uváděli jména jako Věra Bílá, Monika Bagárová nebo skupina Gipsy. 1N mluvil o schopnosti jedinců vzdělávat se na středním i vysokoškolském stupni. Řekl: „*Je vidět, že když mají šanci a jsou podporováni rodinou, tak dokážou být úspěšní.*“ 6N uvedla, že zná romskou právničku a výborného kuchaře. 5N navrhuje, že by se mohli uplatnit v lesnictví a zahradnictví.

Během vzdělávání na ZŠ a později na SŠ se devět respondentů od učitelů nic nedozvědělo o romské menšině. Uvedli, že se o tomto tématu vůbec nehovořilo. 6N říká: „*To bylo takové, zdá se mi tabu. Prostě se to neřešilo.*“ 2N uvádí: „*Vůbec. Vůbec jsme se o tom nebavili. Ani že měli svůj koncentrační tábor, ani v rámci druhé světové války se nic takového neprobíralo.*“ Respondentka 10N také uvedla, že se o tom tehdy (osmdesátá léta) vůbec nemluvilo. Dnes sama učí na střední škole a vnímá změny, říká k tomuto tématu: „*V občanské nauce se mluví o integraci menšin. Tím, že tady žije menšin více, nejsou to jen Romové, ale třeba tady jsou Vietnamci, Ukrajinci, Moldavané a jiní, tak se začleňují do dětského kolektivu, a myslím, že se to pro ty děti stává přirozeným, jak v tom již vyrůstají. Nepřijde jim zvláštní, když jejich spolužák vypadá jinak, mluví jiným jazykem. Stává se to pro ně přirozeným.*“ Respondent 1N si vzpomněl, že určitá zmínka ve škole byla, ale nešlo se do hloubky. Říká: „*Mluvili jsme o Čechách, Slovácích, ale Romové byli v pozadí.*“

7.2.3 Politika

Otázky:

Jak vnímáte politiku ČR v řešení romské problematiky? Je úspěšná? Zvýhodňuje Romy nebo znevýhodňuje? Jaký je váš postoj vůči protiromským iniciativám? Pojem „sociálně vyloučená lokalita“, znáte nějakou a ocitl/a jste se tam někdy? Jak se podle vás Romům v ČR žije?

Politiku ČR v řešení romské problematiky vidí jako neúspěšnou respondenti 4N, 5N, 7N, 9N, 10N. K tomuto tématu 4N říká: „*Sestěhování, udělat někde ghetto, velká*

skupina, nefunguje to. Když chtějí pracovat na jejich začlenění, tak by měli začlenit jednotlivé rodiny, a ne je sestěhovat do jednoho paneláku.“ 9N: *„Romové, co se týká dávek, si všechno vyřvou a bílý vlastně na nic takového kolikrát nedosáhnou.“* 1N si myslí, že je systém špatně nastavený, že je nemotivuje. 3N se domnívá že, jde o věc individuální. Že kdo se chce začlenit, tak se začlení. 6N vidí u politiků snahu, ale ne výsledky. 8N považuje politiku ČR za vyhýbavou. Respondentka 3N neví, tato informace k ní nedospěla a ani se o ni nezajímala.

Respondenti 3N, 5N, 8N, 10N považují Romy za zvýhodňované. Respondenti 1N a 7N považují Romy za znevýhodněné. 2N si myslí, že zvýhodňování jsou ti Romové, kteří nejsou integrováni a tím nedělají dobré jméno všem Romům. 6N a 9N se shodují, že jsou oblasti jako například zaměstnávání, kde jsou znevýhodnění, ale pak jsou oblasti sociální podpory, kde zvýhodnění jsou. 4N říká: *„Myslím si, že tam funguje pozitivní diskriminace, a to prohlubuje to, že neromové jsou na ty Romy našťvaný.“*

Nesouhlasí a odmítají protiromské iniciativy (např. pochody) všichni respondenti. 4N říká: *„Tohle jsou lidi, kterým je úplně jedno, jestli je to Rom nebo třeba Sparťan. 99% těch lidí tam jde jen proto, že chtějí něco rozbít a jsou to vlastně výtržníci. Potřebují nějakého nepřítele, aby mohli vystoupit a vybit svoji agresivitu. To vůbec nic neřeší.“*

Sociálně vyloučenou lokalitou nejčastěji jmenovanou bylo Mostecko, Slaný, Kladno, Chomutov, Chánov a Ústí nad Labem. Šest respondentů se tam nikdy neocitlo. Respondenti 1N, 4N, 5N a 6N se byli na takovém místě podívat. Popisují ta místa jako vybydlené paneláky, kde ti lidé nechtějí být. 1N říká: *„Docela tvrdá realita. Z venku si člověk řekne, že tam lidi být nemůžou, a když se otevřou dveře, tak je tam normální byt.“* Byl překvapen, že o to své (byt) se starat umí. Respondentka 6N před lety navštívila romské ghetto na Slovensku u Žiliny. Popisuje chatrče postavené z prken a zadrátované, na zemi matrace. Nevěřila, že tam žijí lidé.

Respondenti 3N, 4N, 7N, 8N, 10N se domnívají, že se Romům v ČR žije dobře. Respondentka 10N říká: *„Zamýšlela jsem se v souvislosti, když hromadně odcházeli za lepším do Anglie, a pak se houfně zase vraceli. Žije se jim tudobře.“* 4N: *„Já myslím, že se jim tu žije stejně jako každému jinému. Pokud chtějí a mají snahu, tak se*

mohouprosadit. "1N a 2N se domnívají, že úplně lehce se jim tady nežije, že společnost je nastavena protiromsky a to je nutí vytvářet uzavřenou komunitu. 5N, 6N a 9N nemají jednoznačný názor, některým se žije dobře, některým ne.

7.2.4 Životní pocit

Otázky:

Máte z Romů obavy? Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině? Domníváte se, že jsou si lidé rovni? Co si přejete do budoucna?

Obavy z Romů vyjádřili tři respondenti, 8N (osobní zkušenosti různorodé; připouští, že obavy vznikly na základě předsudku), 10N (obavy má; zkušenosti žádné; chránila by svůj majetek před nimi; připouští, že obavy vznikly čistě na předsudcích), 6N (nemá osobní zkušenost; obavy vznikly na základě toho, co viděla nebo slyšela v médiích). Další tři respondenti 2N, 4N a 7N uvedli, že nemají obavy z jednotlivců ale ze skupinek především teenagerů ano. U respondenta 2N jde o špatný pocit a u respondentů 4Na 7N jde o osobní špatnou zkušenost. 4N k tomu říká: „*Pokud se dostanou do větší skupiny, tak podle mojí zkušenosti mají tendenci se předvádět. Upozorňují na sebe, na to že jsou jiní, a že jsou zrovna ve většině, tak jsou třeba i agresivní. Prostě když jsou ve většiskupině, tak je obejdu.*“ U respondentů 3N a 9N jde spíše o nedobrý pocit, který nemá oporu v osobní zkušenosti. Respondenti 1N a 5N uvedli, že dnes už obavy nemají, ale dříve je měli (špatná zkušenost v dětství).

Jako nepřátelskou vůči Romům vnímají českou společnost respondenti 1N, 2N, 4N, 6N, 8N, 9N, 10N. Respondent 9N k tomu řekl, že většina lidí je, nemusí. Pouze jediná respondentka 7N nepovažuje českou společnost za nepřátelskou vůči romské menšině. Respondenti 3N a 5N se vyjádřili nejednoznačně. 3N to vidí jako půl na půl, je to různé. Respondent 5N říká: „*Já myslím, že ono to není nepřátelství, je to taková nechut' vůči jejich komunitě a prostě je nemáme v lásce.*“

Že si jsou lidé rovni, se domnívají respondenti 3N, 4N, 5N, 9N. Že si lidé rovni nejsou, se domnívají respondenti 1N, 2N, 6N, 7N, 8N. Respondentka 10N uvedla, že by to tak mělo být.

K přání do budoucna se vyjádřili respondenti takto: 1N: „Mír.“; 2N: „Aby byli všichni spokojeni a splnilo se každému, to, co si přeje.“; 3N: „Přeji si do budoucna spokojenou rodinu, hlavně zdraví celé rodiny.“; 4N: „Chtěl bych být rentiér.“; 5N: „Aby se všichni lidi měli rádi, a aby všichni pracovali a měli blahobyt.“; 6N: „Zdraví“; 7N: „Zdraví.“; 8N: „Mír.“; 9N: „Hlavně všem zdraví, mír a ať se mají všichni dobře!“; 10N: „Zdraví všech blízkých a spokojený život.“

7.2.5 Názvy, výrazy

Otázky:

Jaký název pro Romy upřednostňujete? Proč? Znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy a neromy? Jaké? Používáte je?

Respondenti 6N a 9N upřednostňují název Rom. Oba říkají, že neví proč. Respondenti 2N, 3N, 4N, 5N, 7N, 8N, 10N dávají přednost názvu Cikán. Odůvodňují to tím, že je to zažitě. 8N říká: „Přijde mi to jako přirozený název. Rom použiji jen, abych neurazila.“ 2N: „Přijde mi to zažitý a hlavně, Rom mi připadá, že má něco společného s Římem a to neodpovídá tomu jejich původu.“ 5N: „Vždycky to byl cikán a nevím, kde se vzal ten název Rom. To prostě nechápu. Myslím, že je to Cikán a hotovo. Nikdy se nikdo pro tonerozčilloval a bylo to normální.“ 4N: „Cikán. Protože pracuji ve vězení a tam mi jeden Rom řekl, že není Rom, ale že je Cikán a je na to hrdý.“ Respondent 1N řekl, že používá oba názvy, Rom i Cikán. Používá je podle toho, jak ho to napadne. Někdy řekne i člověk tmavší pleti.

Jako hanlivé výrazy pro Romy respondenti uváděli: *špinavej Cikán, čmoudové, černá držka, černá huba, hadice, hadice černý, morgoši, cigoši, špína, bigoš*. Respondenti uvedli, že hanlivé výrazy pro Romy nepoužívají. Respondentka 7N uvedla ještě jeden výraz, který slyšela v práci a používají ho tam Romové mezi sebou. Říká: „U nás v práci si oni sami říkají *miňonky*.“ Jen respondent 1N žádný hanlivý výraz nezná a uvedl, že se někteří urazili, když jim řekl Cikán.

Respondenti uváděli, že Romové neromům říkají „gadžo“.

7.2.6 Ne/Sympatičtí?

Získaná data nebudou mít možnost komparace s romskými daty, protože Romům nebyly otázky tohoto typu položeny. Považuji je pro nastínění vztahu většinové společnosti k romské menšině za důležité.

Otázky:

Vyjádřete prosím, své sympatie k Romům. Sympatičtí/Neutrální/Nesympatičtí. Pokuste se prosím zdůvodnit.

Seřadte prosím národnostní skupiny podle vašich sympatií. Češi, Slováci, Poláci, Němci, Vietnamci, Romové, Němci. První místo budou nejsympatičtější a na posledním místě nejméně sympatičtí.

Romy, jako *sympatické* nepovažuje nikdo z deseti respondentů. *Neutrální* v sympatiích k Romům se považují respondenti 1Nd, 3N, 4Nd, 6Nd, 7Nd, 8N. Za *nesympatické* je označili respondenti 2Nd, 5N, 9N, 10N.

Své sympatie k národnostním skupinám respondenti vyjádřili pořadím. Respondenti 5N, 9N a 10N se shodli na pořadí: „1. Češi, 2. Slováci, 3. Němci, 4. Poláci, 5. Vietnamci, 6. Romové.“ Respondent 1N: „1. Slováci, 2. Češi, 3. Vietnamci, 4. Němci, 5. Romové, 6. Poláci.“ 2N: „1. Češi, 2. Němci, 3. Vietnamci, 4. Poláci, 5. Romové, 6. Slováci.“ 3N: „1. Češi, 2. Slováci, 3. Ukrajinci (nebyli v nabídce), 4. Vietnamci, 5. Romové, 6. Němci.“ 4N: „1. Češi, 2. Slováci, 3. Vietnamci, 4. Poláci, 5. Němci, 6. Romové.“ 6N: „1. Češi, 2. Slováci, 3. Vietnamci, 4. Němci, 5. Poláci, 6. Romové.“ 7N: „1. Češi, 2. Vietnamci, 3. Romové, 4. Slováci, 5. Němci, 6. Poláci.“ 8N: „1. Češi, 2. Slováci, 3. Vietnamci, 4. Poláci, 5. Romové, 6. Němci.“

Interpretace:

Romové jsou sympatičtí 0% respondentů, neutrální 60%, nesympatičtí 40% respondentů.

Sympatie k národnostním skupinám:

První místo Češi 9x, Slováci 1x.

Druhé místo Slováci 7x, Češi 1x, Němci 1x, Vietnamci 1x.

Třetí místo Vietnamci 5x, Němci 3x, Romové 1x, Ukrajinci 1x.

Čtvrté místo Poláci 6x, Němci 2x, Vietnamci 1x, Slováci 1x.

Páté místo Romové 4x, Vietnamci 3x, Němci 2x, Poláci 1x.

Šesté místo Romové 5x, Němci 2x, Poláci 2x, Slováci 1x.

Z uvedeného vyplývá, že neromští respondenti mají největší sympatie k Čechům, pak ke Slovákům. Zajímavé je, že k Vietnamcům chovají větší sympatie, než k jiným Evropanům, jako jsou Poláci a Němci. Romové se pohybují nejčastěji na pátém a šestém místě, přesněji šesté místo bylo nejčastěji (5x) obsazované Romy.

8 Komparace

8.1 Vztahy, zkušenosti

Šest romských respondentů uvádí, že mají s neromy dobré nebo velmi dobré životní zkušenosti. Jde především o vzpomínky na dětství, kamarády. Střídavé, dobré i špatné mají čtyři respondenti, kteří hovoří i o diskriminaci a vnímání rozdílů ve společnosti mezi Romy a neromy. Všichni romští respondenti se setkávají s neromy pracovně a v svém volném času čtyři respondenti. Pouze jedna respondentka (důchodkyně) uvedla, že se s nikým nestýká. Proti tomu neromští respondenti uvádí ve třech případech, že nemají žádné osobní zkušenosti s Romy, nesetkali se s nimi. Dva respondenti mají zkušenost ze zaměstnání a hodnotí ji jako dobrou. U čtyř neromských respondentů se jedná o zkušenost ze zaměstnání i volného času a jde o zkušenosti kladné. Jeden respondent má zkušenosti z dětství a z vojny, jde o nedobré zkušenosti. *Shrnutí:* Deset Romů = 10x zkušenosti s neromy, převážně pozitivní. Deset neromů = 6x zkušenost, převážně pozitivní, 3x žádná, 1x jen negativní zkušenost.

U prvních setkání s neromy se respondenti přikláněli k pozitivní vzpomínce v šesti případech, jedna respondentka si nevzpomněla. Ve všech případech šlo o setkání v dětství, vzpomínali na kamarády. Často se vyskytuje, že vyrůstali s neromy, nebo že rodiče nechtěli, aby se přátelili s Romy. Tři respondenti vnímají první setkání s neromy negativně. Šlo o šikanu na ZŠ a i na SŠ. Jedna respondentka uvedla, že byla šikanována i učitelkou neromského původu. Podobné zážitky popisují neromové. Tři respondenti popisují nepříjemné zážitky v dětství, kdy se stali obětí přepadení a okradení dětskou skupinou, jedna z těchto tří respondentů nebyla okradena, ale její kamarádka osahávána. V dospělosti dva z této trojice, už mají jen dobré zkušenosti, třetí respondent zažil další nepříjemnosti s Romy na vojně. Jednalo se opět o krádeže. Tři respondenti zážitky nemají a další respondenti mají pozitivní zážitky z dětství. Také vzpomínají na kamarády a spolužáky. Jen jedna respondentka uvedla, že její přátelství s romskou kamarádkou trvá dodnes. *Shrnutí:* Deset Romů = 6x pozitivní vzpomínky, 3x negativní, 1x bez vzpomínek. Deset neromů = 4x pozitivní vzpomínky, 3x negativní a 3 respondenti bez zážitku.

Spolužití. Čtyři romští respondenti uvedli, že žijí v blízkosti Romů a ostatní pouze s neromy. Jen jedna respondentka připouští problémy se sousedy romského původu. Jiný respondent se vyjádřil, že byť je Rom, tak s žádným Romem by bydlet nechtěl. Mluvil o jistých konfliktech. Neromští respondenti bydlí v devíti případech v blízkosti neromských sousedů. Často se vyjadřovali, že by s Romy bydlet nechtěli. Jen jedna respondentka žije v blízkosti několika romských rodin a soužití označuje za bezproblémové. Zde lze najít podobnost v neochotě bydlet v blízkosti Romů. V každé skupině se vyskytuje respondentka, která s Romy bydlí v sousedství. Jedna, neromská má dobré zkušenosti s Romy a naopak druhá, romská respondentka má s nimi zkušenosti špatné. *Shrnutí:* Deset Romů = 6x žití pouze s neromskými sousedy a 4x s romskými (z toho jedenkrát problémové). Deset neromů = 9x žití pouze s neromskými sousedy a 1x v blízkosti Romů (bezproblémové).

Výrazný rozdíl panuje v odpovědích na otázku sňatku s partnerem z druhé skupiny. Zatímco u Romů převládá odpověď, že ano (6x), že by si vzali neroma nebo neromku, tak u neromů všichni respondenti odpověděli, že ne. Jen jedna respondentka byla ochotna se nad tím zamyslet. Ostatní své ne, vyjádřili velice důrazně. *Shrnutí:* Romové 6x ano, 3x ne, 1x neví. Neromové 10x ne.

Svým dětem přátelit se s neromským dítětem by dovolili všichni romští respondenti. Někteří takové přátelství upřednostňují před romským. Důvodem je snadnější začlenění. V této otázce se k sobě obě skupiny výrazně přiblížily. Sedmi neromským respondentům by nevadilo, kdyby se jejich dítě přátelilo s dítětem romského původu, dva ví, že by to neovlivnili a jen jeden respondent by takové přátelství svému dítěti nedovolil. *Shrnutí:* V tomto případě by se mohlo přátelit deset romských dětí s devíti dětmi neromy.

8.2 Kultura

Osm romských respondentů k otázce kultury uvedlo, že ji ctí. Mají na ní rádi veselost, hudbu, tanec, romštinu. Vyzdvihovali přístup k dětem a ke starým lidem. Připouštěli však, že z romských tradic už toho moc neudrží. Že se stali konzumní společností. K neromské kultuře se vyjadřovali tak, že ji uznávají a snaží se do ní vklínit. Uvedli, že

mají rádi české jídlo a líbí se jim, že neromové chodí do divadla. Jedna respondentka uvedla, že romskou kulturu už neuznává, že přijala za svou tu neromskou. Jedna respondentka nevěděla. U neromských respondentů byla výrazná neznalost romských tradic a kultury celkově, ale i nezájem. Dva respondenti přiznali, že neví vůbec nic, tři věděli z médií, že rádi a dobře zpívají a jsou jako rodina semknutí. Další řekli, že ví něco málo z médií, ale dál nespecifikovali. Jeden respondent byl vybaven znalostmi o romském muzeu v Brně, vyprávěl o romském králi a znal jejich muziku, líbila se mu jejich pospolitost. Další respondentka vyprávěla zážitky svých rodičů s Romy. Jeden respondent z osobní zkušenosti věděl, že rádi tančí, zpívají, že dříve se někteří živili při kočování broušením nožů, drátováním hrnců. *Shrnutí:* Na romské straně, zvyky, tradice upadají, podle respondentů jde o snahu nepoutat pozornost, začlenit se. Na druhé neromské straně lze hovořit o neznalosti, nezájmu až lhostejnosti.

K vlastnostem Romů se obě skupiny vyjádřily odlišně. Romové se popisovali převážně v superlativech (láska k rodině, dětem, srdeční, pohostinní atd.). Neromové opět uváděli, že moc neví, ale z doslechu nebo si myslí, že jsou nepřizpůsobiví, draví, je s nimi legrace, využívají systém, vychytrali, nedbající na své okolí, podnikavý apod. Někteří z respondentů jim nevěří. Jen jedna respondentka uvedla, že Romové, které zná, jsou zapojeni do „normálního“ života. Romové se k neromským vlastnostem vyjadřovali jak pozitivně, tak i negativně (spolehlivost, důvěra, inteligence, lhostejnost, uzavřenost, chamtivost atd.). *Shrnutí:* Z odpovědí lze vyčíst, že Romové nás znají mnohem lépe než my je. U této otázky se opět projevila neznalost, nezájem, posuzování podle informací z doslechu u neromských respondentů.

Když došlo na otázku porovnání romské skupiny s neromskou, v čem jsou Romové lepší, tak se Romští respondenti vyjadřovali, že to je v oblasti umění, v poctivosti, srdečnosti, adaptabilitě a především v péči o staré a vlídnějším přístupu k dětem. Neromští respondenti se s romskými shodli, že je pro Romy více důležitá rodina, péče o seniory a děti. Takto se vyjádřila i polovina neromských respondentů. Čtyři respondenti uvedli, že Romové v ničem lepší nejsou a jeden respondent se domnívá, že jsou lepší v kradení. *Shrnutí:* Romové se považují za lepší v péči o staré a v rodinných vazbách. Lze říci, že neromové si toho všimli.

Své úspěchy vidí romští respondenti především v hudbě, ale litují, že nedostávají takové příležitosti jako neromové. V této oblasti dochází k výrazné shodě, kdy šest neromských respondentů také vidí úspěchy Romů v hudbě. Jedna respondentka žádné úspěšné Romy nezná. Jeden respondent vyzdvihoval schopnost některých Romů vzdělávat se a poukazoval na nutnost podpory. *Shrnutí:* Obě skupiny považují Romy za úspěšné v hudbě.

8.3 Politika ČR

Romští respondenti převážně považují politiku českého státu v řešení romské problematiky za neúspěšnou. Mají pocit, že jsou znevýhodňováni. Jedna respondentka ji považovala za populistickou a jedna za úspěšnou. V této oblasti ke shodě dochází v počtu respondentů, kteří se shodují na neúspěšnosti politiky. Většina neromských respondentů ji také považuje za neúspěšnou. Rozdílem v názorech obou skupin je, že neromové mají pocit, že Romy nemotivuje, systém je špatně nastavený. Další rozdíl je patrný v názoru na zvýhodnění Romů. Čtyři respondenti je považují za zvýhodněné, dva za znevýhodněné a další čtyři se pohybují mezi tím. *Shrnutí:* Obě skupiny považují politiku ČR v řešení romské problematiky za neúspěšnou. Rozdíly panují v názorech na zvýhodnění/znevýhodnění Romů.

K otázce postoje Romů vůči protiromským iniciativám, především pochodů a provolávání rasistických hesel odpovědělo osm respondentů, že tyto iniciativy odmítají. Že nikam nevedou, jen prohlubují strach a nenávisť. Dvěma respondentům to bylo jedno. Neromští respondenti se vyjádřili všichni shodně, že tyto iniciativy odmítají a nesouhlasí s nimi. *Shrnutí:* V této otázce se obě skupiny výrazně shodují v odmítání protiromských iniciativ.

Pojem vyloučená lokalita znají respondenti v obou skupinách. Shoda je i v lokalitách. Z romské skupiny se na takovém místě ocitlo sedm respondentů a z neromské čtyři. Všichni shodně popisují nehezky zážitek. *Shrnutí:* Oběma skupinám je pojem znám. Shodně popisují vyloučené lokality, jako něco nehezkého, špatného, pro život nevyhovujícího.

Na otázku, jak se Romům v ČR žije, z romské skupiny odpovědělo šest respondentů, že dobře a z neromské skupiny stejně odpovědělo pět respondentů. V obou skupinách jsou dva respondenti, kteří si myslí, že se jim tu žije špatně. V romské skupině dva respondenti se vyjádřili nejednoznačně a v neromské tři respondenti měli nejednoznačný názor. *Shrnutí:* Lze říci, že se obě skupiny shodují. Převažuje názor, že se Romům v ČR žije dobře.

8.4 Životní pocit

Obavy z neromů mají čtyři romští respondenti, na základě osobní zkušenosti a především je zneklidňují zprávy v médiích. Šest respondentů obavy z neromů nemá. U neromských respondentů se jedná o tři s obavami z Romů celkově (vniklé bez osobní zkušenosti); o další tři, kteří mají obavy pouze ze skupinek Romů (obavy založené na zkušenosti). Dva respondenti mají spíše špatný pocit, bez opory v osobní zkušenosti a dva respondenti dnes již obavy nemají (dříve ano, zkušenost). *Shrnutí:* Romové z větší části obavy nemají, neromové ano, jedná se častěji o obavy, které nemají oporu ve zkušenosti, lze tedy soudit, že jde o předsudek.

Pět romských respondentů vnímá českou společnost jako nepřátelskou vůči Romům a čtyři to takto nevidí, jeden respondent nemá jednoznačný názor. Zajímavé je, že mezi neromy je větší počet respondentů, kteří ji jako nepřátelskou vůči Romům vidí. Jedná se o sedm respondentů. Jedna respondentka ji jako nepřátelskou nevnímá a další dva nemají jednoznačný názor. *Shrnutí:* Mezi romskými respondenty se vyskytuje 5x souhlas a mezi neromskými 7x, že je česká společnost nepřátelská vůči Romům.

Mezi Romy převažuje názor, že jsou si lidé rovni. Vyjádřilo se tak šest respondentů. Čtyři odpověděli, že si lidé rovni nejsou. U neromů se pro rovnost vyjádřili čtyři respondenti, pět pro nerovnost a jedna respondentka jen uvedla, že by si lidé rovni být měli. *Shrnutí:* Mezi Romy převládá názor o rovnosti a opačně u neromů převládá názor o nerovnosti lidí.

Přání do budoucna byla u obou skupin podobná. Romové svá přání směřovali více k sobě nebo své rodině. Často zaznívalo přání zdraví; spokojené rodiny; peníze; aby si lidé odpouštěli; aby se nerozlišovalo podle barvy pleti; mít bydlení. Neromové směřovali svá přání více do společnosti, ale i v této skupině zaznělo přání týkající se

peněz. Pak už to bylo zdraví; aby všichni byli spokojení; aby se všichni měli rádi; spokojené rodiny; třikrát zaznělo slovo „mír“.

8.5 Názvy a výrazy

Mezi Romy výrazně převládá upřednostnění názvu Rom. Jedná se o osm respondentů. Jen dva dávají přednost názvu Cikán (mají to zažité). V neromské skupině to je přesně naopak. Sedm respondentů dává přednost názvu Cikán (mají to zažité), jeden respondent používá oba názvy. Dva respondenti dávají přednost názvu Rom (neví proč). *Shrnutí:* V názvech panuje výrazná neshoda obou skupin. Romové jsou pro název Rom, neromové pro název cikán.

V Romské skupině jmenovali respondenti hanlivé výrazy na svoji adresu, např.: degeš, mršina, hnědočeši, močkoš, vargoš, kofola. Neromové ještě dodávají další výrazy jako: čmoudové, černá držka, černý hadice, morgoš, bigoš. Jedna respondentka uvedla, že u nich v práci si sami Romové mezi sebou říkají miňonky. V obou skupinách všichni respondenti uvedli, že dané výrazy nepoužívají. Hanlivé výrazy na adresu neromů ze skupiny romských respondentů jsou: gadžo bílý, česká svině, bílý huby, chrapouni, gadžika, rakovina, knedlíci, knedložrouti, knedlíková hlava. Neromové se domnívají, že Romové vůči nim používají hanlivý výraz, gadžo. Všichni respondenti se opět shodli, že hanlivé výrazy nepoužívají. *Shrnutí:* Obě skupiny respondentů hanlivé výrazy pro Romy znají. Neromská skupina hanlivé výrazy od Romů na neromy ovšem nezná. Obě skupiny respondentů se shodují, že tyto výrazy nepoužívají.

9 Výsledky výzkumu

Hlavní výzkumná otázka:

„Mohou se sociálně integrovaní příslušníci romské menšiny cítit přijatí většinovou společností?“

Na tuto otázku lze odpovědět, že by se tak rádi cítili, ale není tomu tak, **nemohou**. Z výzkumu vyplývá, že především u Romů vyrůstajících pouze nebo převážně s neromy, tomu tak v dětství bylo. V dětském především předškolním kolektivu nepocíťovali rozdíly a rádi na ten čas vzpomínají. Během dospívání se však jejich pozice začala měnit a v dospělosti už naráželi na mantinely, které jim většinová společnost nastavovala. V této oblasti lze zaznamenat jisté rozdíly ve zpracování vzpomínek. Romové zpočátku uváděli, že mají dobré zkušenosti, že se jim od neromů nic zlého nestávalo, ale v průběhu hovoru se negativní zážitky začaly odhalovat. Naopak neromové si ihned vybavili, co negativního se jim v dětství nebo v dospívání s Romy přihodilo. Dále romští respondenti uváděli, že i přes maximální snahu, podávání dobrých výsledků, jim je dáváno najevo, z jakého etnika pochází, a není to myšleno jako něco pozitivního. Mají pocit, že si nemohou dovolit chybovat. Se zástupci většinové společnosti přicházejí do styku především z pracovních důvodů, kdy buď jsou jejich nadřízenými, nebo od nich práci přímo získávají, a tady lze najít určitou nadřazenost majority. Dalším aspektem nadřazenosti, který Romové vnímají, je přístup úředníků ve státní správě a jejich odměřenost při řešení záležitostí. V přátelském kontaktu Rom a nerom, je minimum respondentů. Ale ti, kteří tyto přátelské vztahy udržují, jsou v nich spokojeni.

Z výzkumu je patrné, že obě komunity udržují odstup, byť jedna z nich o něj nestojí, Romové. Je to patrné především z odpovědí na otázku spolužití. Neromové nestojí o sousedy Romy. Dalším jasným ne, byla odpověď na smíšené manželské svazky, které neromská skupina odmítla. Romové tak striktní nebyli, naopak převládala kladná odpověď. Svým potomkům by ve většině neromové za určitých podmínek dovolili přátelit se s Romy, avšak romská skupina respondentů by tato přátelství upřednostňovala a podporovala, nejčastěji s odůvodněním, že to jejich dětem zajistí lepší přijetí, začlenění do majority. Zřikají se svých tradic, přijímají normy většinové

společnosti, a často hovoří o šancích. Slovo šance se objevuje v každém rozhovoru s Romem a stává se tak apelem na většinovou společnost.

Dílčí výzkumné otázky:

„Zajímá se majoritní společnost o romskou minoritní společnost?“

Odpověď zní: „**Povrchně.**“ Při otázkách na kulturu a tradice Romů vyšlo najevo, že neromští respondenti toho mnoho nevěděli. Měli většinou ponětí o jejich hudebním nadání, ale na některá jména romských interpretů si vzpomněli pouze dva respondenti. Z tradic nejčastěji uváděli velké romské svatby. Přiznávali, že neví, protože se o to nikdy nezajímali a jediné co ví, tak je zachycené z televize nebo jiných médií. K povahovým rysům se vyjadřovali nejčastěji na základě domněnek. Uváděli, že neví. Vyskytl se však jeden respondent, který se o Romy zajímal. Věděl o muzeu romské kultury v Brně, znal některé jejich tradice, v závěru rozhovoru vyšlo najevo, že má přátele Romy, s kterými se nepravidelně stýká.

Jakým způsobem přistupuje majoritní společnost k romské minoritní společnosti?

Odpověď zní: „**Rezervovaně až chladně.**“ Od některých Romů v odpovědích zaznělo, že o ně nestojíme, že je nepotřebujeme. Většina neromských respondentů uvedla, že vnímá českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině. S tím bych dala do souvislosti i velké množství hanlivých výrazů na adresu Romů, byť i v druhé skupině se vyskytovaly, ale v menší míře. Obě skupiny však tvrdily, že je nepoužívají, pouze znají. V otázce rovnosti bylo více Romů, pro rovnost mezi lidmi, než neromů. V sympatiích k Romům se žádný respondent nevyjádřil, že by mu byli sympatičtí. Šest respondentů se vyjádřilo, že jsou jejich sympatie neutrální. Při vyjádření svých sympatií k národnostním skupinám zástupci majoritní společnosti uváděli největší sympatie k sobě, čili Češi na prvním místě a Romové obsadili poslední místo za Slováky, Vietnamci, Poláky a Němci. Protiromské iniciativy však všichni respondenti odmítají, vnímají je jako projev agrese vůči Romům.

Vyskytují se v české společnosti předsudky?

Odpověď zní: „**Ano**“. Předsudky se vyskytly v obou skupinách. Romové často hovořili o přístupu k nim. Měli pocit, že na základě jejich tmavé pleti jim například úředníci nechtějí vyhovět. Odmítnutí nebo nevyhovění považovali za projev nechuti k Romům. Uvádím příklad, kdy respondent získal pocit, že je úřednice zaujatá, říká: „*To je člověk, který dělá na úřadě, dělá pro lidi a zachovala se ... Ona začala arogantně ... To vycítíte, to vám prostě nikdo nedokáže říct. Já z ní cítil, že nemá ráda Romy.*“ Další respondent vyprávěl, že po něm servírka v baru chtěla hned po objednávkce zaplatit. Neznala ho. On se rozčílil. Argument, že má možná jen špatné zkušenosti, neobstál. Považoval to za projev nenávisti k Romům. Zaznělo: „*...ale stejně si bude myslet, že je lepší, protože on je bílý a my jsme černý.*“ V oblasti zaměstnání a zaměstnávání na sebe narážejí předsudky ale i zkušenosti z obou stran. Romové říkají, že právě kvůli tomu, že jsou romského původu, nevezmou je často do zaměstnání. Tato zkušenost se v rozhovorech objevovala často. Zajímavé je, že vždy mluvili o těch druhých. „*Oni je nevezmou. Oni říkají, že je nechtějí vzít, když jsou Romové.*“ Někdy připouští, že vina je na obou stranách, ale zase hovoří o těch druhých. „*Oni nejsou oblečení podle jejich představ, tak je nevezmou.*“ Domnívám se, že je to proto, že sebe považovali za úspěšné, začleněné a v průběhu hovorů se výrazně vymezovali vůči tzv. nepřizpůsobivým Romům. Protože v neromské skupině žádný respondent, který by Romy zaměstnával, nebyl, tak jsem navštívila pracovní úřad. Pod přísahou, že neuvedu o to v jakém městě a s kým jsem mluvila, se mi pracovnice onoho úřadu svěřila, že opravdu, když zaměstnavatelé zadávají inzerát, tak jí do telefonu sdělí, ať jim tam „Cikány“ neposílá, že je stejně nevezmou. Říkala, že je velký problém někde je umístit, že zkusí poslat je na uvolněné místo, ale i přestože splňují požadavky na kvalifikaci, tak je nevezmou. Pouze na místa, která se nedaří dlouhodobě obsadit a jsou bez požadavku na vzdělání. Proč tomu tak je, lze odvodit z odpovědí neromských respondentů, kteří mají špatné osobní zkušenosti s Romy a zůstávají ostražití. Dalším důvodem je předávání špatných zkušeností dál a dál těm, kteří zkušenosti nemají žádné, ale na základě „že slyšeli“ si vytvoří představu čili předsudek a na jeho základě se rozhodují. Někteří neromští respondenti se zamýšleli nad tím, že to mají Romové asi složitější při hledání práce.

Předsudky se u neromských respondentů projevovaly v představě, že se chtějí jen dobře bavit, nechce se jim pracovat, jsou hluční, kradou, obtěžují a někteří respondenti z nich mají obavy. Osobní zkušenosti v těchto úvahách sehrály malou roli, dva z respondentů,

kteří prošli nějakou špatnou zkušeností, především v dětství, své smýšlení o Romech později na základě dobrých zkušeností změnili. Další respondenti zase přiznali, že zkušenosti nemají žádné, že ví, že mají předsudky, ale nemohou si pomoci. Jiní řekli, že si vytvořili takovou představu na základě informací v médiích. To znamená, že se v neromské skupině vyskytují lidé, kteří si vytváří domněnky na základě interpretace zkušenosti někým jiným a podle toho se chovají. Usnadní si život vytvořením kategorie, do které např. Romy zařadí, interpretace sen jim zdá přijatelná a další informace nehledají.

Lze předsudky odstranit?

Na danou otázku nelze jednoznačně odpovědět. Z teoretické části této práce je zřejmé, že předsudky mají pro člověka i ochranný charakter. V tom případě se jedná o pozitivní stránku předsudku. Tou negativní je, že se lidé pro obavy z neznámého před sebou uzavírají. Z výzkumu vyplývá, že se neromští respondenti ve škole nikdy nedozvěděli informace o romské menšině, o její historii, kultuře, tradicích. Oni sami později necítili potřebu se dovzdělat v tomto směru. Domnívám se, že jedním z nástrojů, jak nežádoucí předsudky alespoň částečně eliminovat je vzdělávání. Minulost, kdy se o romské menšině ve školách nehovořilo, se ukázala jako podporující tvorbu takových předsudků a rozdělovací společnost na „my a oni“. Neznámého se bojíme, když nevíme, domyslíme si. Podle jedné z neromských respondentek, která je učitelkou na střední škole, se trend ve vzdělávání mění. Do osnov občanské výchovy se zařazují pojmy jako „multikulturní společnost“ a dochází i na informace o Romech. Sama respondentka uvedla, že si všimla změny u dnešní mládeže, kdy je ve třídě i více studentů s různou národností a pro ostatní studenty se stává přirozeným a nijak se nepodivují nad odlišnými tradicemi svých spolužáků. Možná je to i šance pro Romy, pro ty, kteří o ni stojí a budou ji chtít využít. Tento výzkum je založen na Romech, kteří jsou sociálně integrovaní, touží uspět, splynout s většinou. Romská společnost je stejně tak různorodá jako ta většinová, to znamená, že jsou v ní i ti, kterým vyhovuje být odlišný, separovaný, nezačlenit se, a předsudky na obou stranách jim to umožňují.

10 Diskuze

Cílem výzkumné části této bakalářské práce bylo zjistit, jak integrovaná skupina romské minority vnímá své místo ve společnosti. Jak náročné je vystoupit ze stínu odlišnosti. Jaké jsou postoje majority vůči romské minoritě a zda ve společnosti vládou předsudky. Výzkum na toto téma částečně navazoval na jiné výzkumy prováděné společností EVS, CVVM a na výzkum Weinerové. Resumé výsledků těchto výzkumů jsou uvedeny v teoretické části na straně 23.

Výzkum potvrzuje nechuť nebo neochotu bydlet v blízkosti Romů, kdy 9 respondentů, čili 90%, odpovědělo, že v blízkosti Romů nebydlí a ani bydlet nechce. Tento výsledek vysoce převyšuje výsledky uveřejněné ve zprávě EuropeanValues Study, která uvádí, že v Čechách nechce bydlet s Romy 57% dotazovaných dospělých respondentů.

K otázce na přátelství respondentů s Romy, odpověděli čtyři respondenti, že buď přátele mezi Romy měli, nebo mají. Čtyři kladné odpovědi znamenají 40%, což převyšuje výsledek výzkumu prováděným CVVM, kde na otázku přátelství mezi Romy a neromy, odpovědělo 20% dotázaných, že přátele mezi Romy mají.

K vlastnostem Romů se respondenti vyjadřovali nejčastěji, že jsou draví, nepřizpůsobivý, hluční, zábavní, nechtějí pracovat, nedbalí svého okolí, vychytralí, družní. Tyto odpovědi se převážně shodují s odpověďmi ve výzkumu CVVM, kdy na otázku připisovaných vlastností Romů nejčastěji respondenti odpovídali, že jsou hluční, nepořádní, nepracují, žijí z dávek, nízké IQ, lžou, nejsou úplně přizpůsobivý.

Většina respondentů uvedla, že jsou Romové v ČR zvýhodňovaní, dva si myslí, že mají sociální výhody, ale v zaměstnávání zvýhodňovaní nejsou. Lze konstatovat, že výsledek výzkumu je shodný s výsledkem výzkumu CVVM, kde většina respondentů uvedla ke stejné otázce, že považuje podmínky Romů za stejné nebo lepší než mají oni sami, především v oblasti bydlení, jednání s úřady, hájení zájmů v občanských sporech. Významně byla zastoupena představa o Romech žijících na sociálních dávkách.

Na vyjádření svých sympatií k Romům odpovědělo šest respondentů, že zaujímají neutrální vztah, čtyři je označili za nesympatické, což představuje 40% respondentů. Tento výsledek se s výsledkem výzkumu CVVM neshoduje. Na stejnou otázku odpovědělo 70% dotazovaných, že jím jsou „spíše“ nebo „velmi nesympatictí“. K otázce vyjádření vztahu k národnostním skupinám žijícím v ČR respondenti projevíli

největší sympatie k sobě, tedy 1. místo Češi; 2. Místo Slováci atd. a na posledním místě se umístili Romové. Tento výsledek je zcela shodný s výsledkem výzkumu společnosti CVVM, kdy 1. místo obsadili také Češi, 2. místo Slováci, atd., největší antipatie projevili respondenti k Romům, kteří se umístili na posledním místě.

Výzkumu byl prováděn na zjištění, jakému názvu pro příslušníky romského etnika dávají přednost neromští respondenti. Z možností Rom/Cikán nebo jiné, si sedm respondentů, čili 70% z oslovených, vybralo název Cikán. Jen dva respondenti uvedli Rom, ale nevěděli proč. Jeden respondent používá oba názvy. Tento výsledek lze považovat za potvrzení výsledku výzkumu Weinerové, kdy na stejnou otázku odpovědělo 62% respondentů. Odůvodnění byla stejná, ve smyslu, že Cikán je Cikán a vždy jím zůstane, nebo že to je zažitý název. Tyto dva výzkumy ukazují, že název Rom se nestal pro majoritu akceptovaný.

Romští respondenti ve velké převaze 80%, upřednostňovali název Rom, s odůvodněním, že jde o civilizovanější výraz, že Cikán je nadávka. Že i mezi sebou mluví o Cikánovi jako o někom, kdo je špinavý, krade, nepracuje.

V této oblasti lze doporučit pouze citlivý přístup příslušníků majority k příslušníkům romské minority, kdy názvem Rom neurazí a pro vztahy budoucí se jedná o příznivý krok.

V teoretické části je uvedeno, že součástí existence člověka je přináležet k národu, k etniku, což se mu stává zdrojem jistot (Prudký). To co charakterizuje romskou identitu, je soubor jejich vnitřních zákonů, kultura, romský jazyk, pospolitost. Jejich tradiční model hodnot však narážel na model hodnot většinové společnosti. Zkoumaná integrovaná romská skupina připouští, že se stávají konzumní společností. Cítí se být hrdí na to, že jsou Romové, ale ve snaze začlenit se, opouští tradice romské kultury. Nechtějí být odlišní. Romštinu používají jen doma, ale i to se dostává do pozadí. Zaznělo, že u svých dětí nepodporovali znalost romštiny, protože by je to odlišovalo. Odlišnost v tomto kontextu znamená problém. Jako urputnou snahu zbavit se romství lze rozpoznat v prohlášeních několika respondentů, že už ani romsky nevypadají. Že se jim (v čistě romské rodině) začínají rodit světlé děti. Všichni respondenti se shodli na tom, že to, co je činí jinými, lepšími oproti majoritě, a jsou na to pyšní, je péče o staré a nemohoucí. Pečují o ně doma, neumísťují je do ústavů. Tuto tradici si uchovávají a zdá se, že na ní nehodlají nic měnit, jde o projev pospolitosti.

Dále je v teoretické části uvedeno tvrzení Ivana Gabala, že integrace je možná jen tehdy, když se majorita nechová xenofobně k rasové, etnické, kulturní odlišnosti. Pro úspěch integrace je důležitá i ochota majority a minority. Výsledky výzkumu ukazují, že skupina respondentů z majority je vůči romské minoritě lhostejná. Tento postoj je znatelný z odpovědí na otázky z oblasti znalosti Romů, ať už se to týkalo kultury, známých romských osobností, zvyků, tradic. Respondenti si nemohli vzpomenout, připouštěli, že neví, že se o ně nezajímají.

Je nutné podotknout, že někteří neromští respondenti měli špatnou zkušenost s Romy. V jednom případě šlo o krádež, dále o obtěžování dívky fyzického charakteru a pokřikování nevhodných slov od skupinek Romů. Ze skupin Romů postávajících na ulici měli neromští respondenti největší obavy. Považovali je za ohrožující a nevyzpytatelné.

Z výzkumu vyplynulo, že neromští respondenti nevnímají rozdíly mezi Romy. Jen velmi zřídka zaznělo, že nejsou všichni stejní, a že nejsou všichni na sociálních dávkách apod. Jedna respondentka uvedla, že s nimi má dobré zkušenosti, jak pracovní, tak sousedské i přátelské.

Klára Samková píše o odloučenosti majority s romskou minoritou a o dopadech na obě skupiny. Popisuje kontakty příslušníků majority a minority, kdy mezníkem se stává rok 1989. Před rokem 1989 se Romové s neromy setkávali v zaměstnání a tam i navazovali přátelské vztahy, což souviselo s pracovní povinností v době totality. S nástupem demokracie přišla do života Romů vysoká nezaměstnanost a s ní větší míra odloučenosti obou skupin. Uvádí, že dnes se Romové s majoritou setkávají především v podřízené pozici například u lékaře, na úřadech, v zaměstnání a dalších. Výsledky výzkumu její slova potvrzují. Neromští respondenti si nemohli vzpomenout, zda nějakého Roma znají, ani jestli v jejich blízkosti Romové žijí, ale věděli, že je ve svém sousedství nechtějí. Zajímavé je, že i většina romských respondentů uvedla, že vedle Romů bydlet nechtějí. Mluvili však, o těch druhých, neintegrovaných.

Často poslední setkávání neromů s Romy bylo během vzdělávacího procesu.

V zaměstnání se s Romy setkává šest respondentů v pozici nadřízených. Romští respondenti to svým vyjádřením potvrzují, většinou je zaměstnávají neromové. Zkušenosti s neromy popisují jako dobré.

Všichni neromští respondenti vyjádřili jasné ne, sňatku s Romem nebo Romkou, což lze vnímat jako další z projevů odstupu od romské minority. Jeden z respondentů dokonce

uvádí, že některé Romky jsou krásné, ale nevzal by si ji nikdy. Romští respondenti by v šesti případech o sňatek stáli. V tomto případě jde o znatelné udržování odstupů majority a naopak snaha proniknout do jejího světa ze strany romské minority. V odpovědích několika romských respondentů zaznělo, že když se některým Romům podaří oženit nebo provdat do neromské rodiny, tak se přestanou k romské komunitě hlásit, nejspíš ve snaze být začleněný, čímž se opět dostávají k popírání romství, jejich identity.

Výzkum ukázal na fakt, že vystoupit z odlišnosti a být vnímán pro své kvality, není pro Romy vůbec jednoduché. Majoritní společnost jim to neusnadňuje, samu sebe vidí jako nepřátelskou vůči romské menšině. Nalézt řešení, jak jim tuto cestu usnadnit, je nelehký úkol. Jedním z účinných nástrojů se stává vzdělávání. Ve školách se již zavedla nebo zavádí multikulturní výchova¹⁰. Informovat o odlišnostech, tradicích, odstraňování jazykových bariér, pravdivě informovat o určitém etniku a tím bránit vzniku předsudků je cestou, která by měla přispět k lepším a bližším vztahům.

Další možností je přiblížit život Romů majoritě přes média, která v dnešní době sehrávají důležitou roli v informování, ale i ovlivňování populace. Vedle naučných pořadů, zařazovat do tolik oblíbených seriálů i romské herce. Dalším nástrojem, jak se k sobě přiblížit, je zrušení romských ghett. Slučování Romů do jedné lokality se ukázalo jako neúčinné, a všichni respondenti romští i neromští jej označili za krok, který je špatný a nevede nikam. Úkolem pro romskou menšinu, pokud stojí o začlenění do většinové společnosti, by se mělo stát dodržování zákonů a norem nastavených majoritní společností. Důležitou se stává vzájemná tolerance a respekt k druhým.

Výzkum není validní, neboť je zaměřen jen na začleněnou skupinu Romů. Není v něm zastoupena skupina tzv. nepřizpůsobivých, na sociálních dávkách závislých Romů, ale stejně tak chybí zástupci romské elity. Lze připustit, že kdyby do výzkumu byly zapojeny výše jmenované skupiny Romů, data by byla odlišná. V budoucnu bych průzkumné šetření rozšířila o tyto dvě skupiny, romskou elitu a nepřizpůsobivé Romy.

---

¹⁰ Potvrzeno respondentkou 10N.

Závěr

Předkládaná práce se zaměřila na integrované příslušníky romské minoritní společnosti, na jejich pocity týkající se přijetí většinovou společností. Dále na postoje majority k romské minoritě a na předsudky ve společnosti.

Teoretická část práce vymezuje pojmy jako rasismus, diskriminace, stereotyp, předsudek a název Rom. Zabývá se identitou Romů, jejich historickým vývojem na našem území a integrací. Vysvětluje vznik předsudků, popisuje jejich projevy v české společnosti.

Ve výzkumné části jsem díky kvalitativní metodě a dotazníkovému šetření získala data od zástupců romské minority a od zástupců majority. S každým z respondentů, jichž bylo v obou skupinách po deseti, jsem vedla rozhovor, který obsahoval 24 základních otázek na téma přijetí Romů do většinové společnosti.

Po zhodnocení výsledků bylo patrné, že skupina integrovaných Romů usiluje o přijetí většinovou společností. Nechtějí být odlišní, žijí podle norem nastavených většinovou společností, a přesto pocítují odstup, kladení mantinelů majoritní společností. U všech respondentů zaznělo slovo „šance“. Přejí si pro sebe a své blízké dostat šanci ukázat, co v nich je, co umí, co dovedou.

Z výsledků výzkumu u respondentů majoritní společnosti je patrný výskyt předsudků. Přestože měli s Romy malé zkušenosti, smýšleli o Romech jako o někom, před kým je lepší chránit sebe a svůj majetek. Mezi respondenty byli i jedinci se špatnými zkušenostmi. Překvapivé bylo zjištění, že respondenti z majoritní společnosti vnímají českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině, ale respondenti z romské minority nikoliv. Výše uvedeným zjištěním byl splněn cíl práce.

V závěru práce byly dílčí výsledky výzkumu diskutovány s výsledky jiných výzkumů. Až na malé odchylky se shodovaly. Byla navržena řešení, jak předsudkům předcházet, snižovat jejich výskyt ve společnosti a tím přiblížit romskou minoritu majority.

V úvodu předkládané práce jsem uváděla, že Romové na českém území žijí více než šest století, a přesto jsou pro nás stále neznámí. Výzkum toto tvrzení potvrdil. Dotazovaní příslušníci majority měli jen malé vědomosti o životě Romů, o jejich kultuře, tradicích. Úkolem této práce je pomoci čtenáři uvědomit si tento společenský jev, a přispět tak k jeho nápravě.

Práce by se mohla stát přínosnou pro Romy, kteří se snaží začlenit, neboť upozorňuje na jejich problémy, ale i pro širokou veřejnost, protože ji informuje o historickém vývoji a současných problémech jejich romských spoluobčanů. Jde o problémy, které může svým chováním zmírnit.

Literatura

Tištěné zdroje:

ALLPORT, GORDON W. 2004. *O povaze předsudků.* [překl.] Eduard Geisler. Praha : Prostor, 2004. ISBN 80-7260-125-3.

BEDŘICHOVÁ, Zuzana. 2013. *Jazyk jako stigma?* Praha : Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2013. ISBN 978-807308-486-8.

BITTNEROVÁ, Dana. 2013. *Etnické komunity - Romové.* Praha : FHS UK, 2013. ISBN 978-80-87398-45-6.

COHN, WERNER. 2009. *Cikáni.* [překl.] Marek Jakoubek. Praha : Sociologické nakladatelství Slon, 2009.

ČAVOJOVÁ, Vladimíra a BALLOVÁ-MIKUŠKOVÁ, Eva. 2009. Osobnost Roma. *Psychologie pro praxi.* 2009, Sv. III, 1, str. 61.

DAVIDOVÁ, Eva. 2001. Romové a česká společnost. Hledání domova, porozumění a vzájemného soužití. Studie 3/2011. Praha : Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2001.

DAVIDOVÁ., Eva. 2009. Mezigenerační změna: ke ztrátě dvou generací Romů v uplynulém půlstoletí. [autor knihy] Marek Jakoubek a Lenka Budilová. *Cikánské skupiny a jejich sociální organizace.* Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009.

GABAL., Ivan. 1999. Zahraniční inspirace k integraci Romů. [autor knihy] Socioklub. *Romové v České republice.* Praha : Sociopress, 1999.

GORAL, Ladislav. 2008. Romové a Evropa. [autor knihy] Tatiana Šisková. *Výchova k toleranci a proti rasismu.* Praha : Portál, 2008.

HOŘENÍ, Karina. 2018. *Co si myslíš o...* Praha : Ústav pro studium totalitních režimů a Sociologický ústav AV ČR, 2018. ISBN 978-80-87912-86-7; ISBN 978-80-7330-321-1.

HUBSCHMANNOVÁ, Milena. 1999. Od etnické kasty ke strukturovanému etnickému společenství. [autor knihy] Socioklub. *Romové v České republice.* Praha : Sociopress, 1999.

JAKOUBEK, Marek a Budilová, Lenka. 2009. *Cikánské skupiny a jejich sociální organizace.* Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. ISBN 978-80-7325-178-9.

- KAJANOVÁ, Alena, a další. 2017.** Romská minorita a depresivní porucha. *Aplikovaná psychologie*. 2017, Sv. II, 1, stránky 181 - 186.
- KOCOUREK, Jiří. 2008.** O čem je multikulturní výchova? [autor knihy] Tatjana Šišková. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha : Portál, 2008.
- KOVACS, Martin. 2004.** Politika romské identity: mezi nacionalismem a chudobou. [autor knihy] Marek Jakoubek a Tomáš Hirt. *Romové: kulturologické etudy*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2004.
- KRIŠTOF, Roman. 2006.** Nezamýšlené důsledky podpory "romské integrace". [autor knihy] Tomáš Hirt a Marek Jakoubek. *Romové v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2006.
- LANGHAMROVÁ, Jitka a FIALA, Tomáš. 2008.** Současná charakteristika romské populace a projekce jejího vývoje do roku 2050. [autor knihy] Marek Jakoubek a Lenka Budilová. *Romové a Cikáni neznámí i známí*. Voznice : Leda, 2008.
- MAPPES-NIEDIECK, Norbert. 2013.** *Chudáci Romové, zlí cikáni*. [překl.] Veronika Patočková. Brno : Host, 2013. ISBN 978-80-7294-869-7.
- MIKO, Václav. 2009.** *Anticikanismus v Čechách*. Týn nad Vltavou : Nová Forma, 2009. ISBN 978-80-87313-02-2.
- MORAVEC, Štěpán. 2004.** Sociální služby v prostředí romských společenství: problém etnicity poskytovatele. [autor knihy] Marek Jakoubek a Tomáš Hirt. *Romové: kulturologické etudy*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2004, str. 156.
- MORGENSTERNOVÁ, Monika, Lenka ŠULOVÁ a kol. 2007.** *Interkulturní psychologie*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2007. ISBN 978-80-246-1361-1.
- NEČAS, Ctibor. 2002.** *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0497-4.
- NOVÁK, Karel A. 2004.** Romové, nacionalismus a rozvojové programy. [autor knihy] Marek Jakoubek a Tomáš Hirt. *Romové: kulturologické etudy*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2004.
- OSTALOWSKA, Lidia. 2016.** *Cikán je Cikán*. [překl.] Lucie Zakopalová. Praha : Jaroslava Jiskrová - Máj, 2016. ISBN 978-80-86643-89-2.
- PAVELČÍKOVÁ, Nina. 2008.** Proměny romské komunity v průmyslovém městě. [autor knihy] Marek Jakoubek a Lenka Budilová. *Romové a Cikáni neznámí i známí*. Voznice : Leda, 2008.

- PRUDKÝ, Libor. 2004.** *Přináležitost k národu, vztahy k jiným národnostem a k cizincům v České republice.* Brno : Akademické nakladatelství CERM, 2004. ISBN 80-7204-359-5.
- PRŮCHA, Jan. 2010.** *Interkulturní psychologie.* Praha : Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-709-1.
- RAMADAN, Ivan. 2008.** Multikulturní politika ČR ve vztahu k romské komunitě. [autor knihy] Marek Jakoubek a Lenka Budilová. *Romové a Cikáni neznámí i známí.* Voznice : Leda, 2008.
- RIPKA, Vojtěch a HEINRICH, Jan. 2018.** Stát a výuka k toleranci. [autor knihy] Karina Hoření. *Co si myslíš o... Předsudky v české společnosti a jak s nimi účinně pracovat ve škole.* Praha : Ústav pro studium totalitních režimů a Sociologický ústav AV ČR, 2018.
- ŘÍČAN, Pavel. 1998.** *S Romy žít budeme, jde o to jak.* Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-250-5.
- SAMKOVÁ, Klára A. 2011.** *Romská otázka.* Praha : Blinkr, 2011. ISBN 978-80-87579-03-9.
- SOCIOKLUB. 1999.** *Romové v České republice.* Praha : Sociopress, 1999. ISBN 80-902260-7-8.
- ŠIKLOVÁ, Jiřina. 1999.** Romové a nevládní, neziskové romské a proromské občanské organizace přispívající k integraci tohoto etnika. [autor knihy] Socioklub. *Romové v České republice.* Praha : Sociopress, 1999.
- ŠIŠKOVÁ, Tatiana. 2008.** *Výchova k toleranci a proti rasismu.* Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.
- ŠMÍDOVÁ, Michaela, VÁVRA, Martin a ČÍŽEK, Tomáš. 2017.** *Inventura předsudků.* Praha : Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2731-3.
- ŠOTOLOVÁ, Eva. 2011.** *Vzdělávání Romů.* Praha : Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1909-5.
- VÁVRA, Martin a ČÍŽEK, Tomáš. 2018.** Postoje vůči Romům a Židům v české společnosti. [autor knihy] Kateřina Hoření a kol. *Co si myslíš o...* Praha : Ústav pro studium totalitních režimů a Sociologický ústav AV ČR, 2018.
- WEINEROVÁ, Renata. 2014.** *Romové a stereotypy. Výzkum stereotypizace Romů v Ústeckém kraji.* Praha : Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2632-1.

elektronické zdroje:

GABAL, Ivan. 2006. Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. *Dostupné z: <http://www.gac.cz>.* [Online] 2006. [Citace: 17. červen 2020.]

TOMANOVÁ, Kateřina. 2009. <http://www.adam.cz/clanek-2009090077-predsudky-vuci-romum-a-jak-je-ovlivnuje-vyuka-romistiky.html>. *adam.cz*. [Online] 29. Zář 2009. [Citace: 28. Červenec 2020.] www.adam.cz.

TUČEK, Milan. 2020. <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/5203-vztah-ceske-verejnosti-k-narodnostnim-skupinam-zijicim-v-cr-brezen-2020>. <https://cvvm.soc.cas.cz>. [Online] 4. 29 2020. [Citace: 19. Červenec 2020.] www.soc.cas.cz.

Seznam příloh

Příloha A: Seznam otázek pro Romy

Příloha B: Seznam otázek pro neromy

Romští respondenti

Příloha C: respondent 1R

Příloha D: respondent 2R

Příloha E: respondent 3R

Příloha F: respondent 4R

Příloha G: respondent 5R

Příloha H: respondent 6R

Příloha I: respondent 7R

Příloha J: respondent 8R

Příloha K: respondent 9R

Příloha L: respondent 10R

Neromští respondenti

Příloha M: respondent 1N

Příloha N: respondent 2N

Příloha O: respondent 3N

Příloha P: respondent 4N

Příloha R: respondent 5N

Příloha S: respondent 6N

Příloha T: respondent 7N

Příloha U: respondent 8N

Příloha V: respondent 9N

Příloha W: respondent 10N

Příloha A

Seznam výzkumných otázek „Romové“

Jedná se o okruh otázek, které se při rozhovoru většinou rozvětví, ale není to nikdy směr, kam by dotazovaný nechtěl zajít. Má možnost odmítnutí odpovědi.

Nerom = člověk, který je zástupcem většinové společnosti v ČR (majority)

Rom = člověk, který je zástupcem menšinové společnosti v ČR (minority)

1. Žena/Muž

2. Váš věk

3. Nejvyšší dosažené vzdělání

4. Zaměstnán/a?

5. Město, kde žijete nebo, kde nejčastěji pobýváte?

6. Jaké jsou vaše osobní zkušenosti s neromy?

Kde se s nimi nejčastěji setkáváte?

7. Jaký název pro Romy upřednostňujete? Rom/Cikán/jiné (uved'te jaké) Proč?

A jaký používáte pro neromy?

8. Žijí ve vaší blízkosti/sousedství Romové nebo neromové?

Jaké je vaše soužití? problémové/bezproblémové

Popište:

9. Stýkáte se s neromy?

Pokud ano, jak? pracovně/volnočasově/rodinní příslušníci

Stýkáte se s Romy?

Pokud ano, jak? pracovně/volnočasově/rodinní příslušníci

10. Snažte se prosím rozpomenout na své úplně první setkání s neromy.
O jaký šlo zážitek? pozitivní/negativní/neutrální/nepamatuji si
Pokud si pamatujete, popište jej prosím.
11. Ctíte romskou kulturu? Co mi o ní řeknete?
Uznáváte českou neromskou kulturu? Co o ní víte?
12. Vyjmenujte vlastnosti, které podle Vás neromové mají.
Popište mi romské vlastnosti.
13. Domníváte se, že jsou Romové v některých oblastech lidského života lepší, v srovnání s neromy?
Pokud ano, tak v jakých oblastech?
14. Domníváte se, že jsou Romové v něčem úspěšní? Pokud ano, tak v čem?
15. Vdala/Oženil byste se s neromkou/neromem?
16. Dovolil/a byste svému potomkovi přátelit se s neromským dítětem?
17. Domníváte se, že jsou si všichni lidé rovni?
18. Při posledním sčítání lidu jste se přihlásil/a k jaké národnosti?
Proč?
19. Znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy? Pokud znáte, vyjmenujte je prosím.
Stejně tak pro neromy.
Používáte je?
20. Máte z neromů obavy?
Pokud ano, tak na základě:
osobní zkušenost/zkušenost jiných (doslechl/a jsem se)/myslím, že jsou nebezpeční
21. Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině?

22. Jak vnímáte politiku ČR ohledně romské problematiky?

Je podle Vás: úspěšná/neúspěšná

zvýhodňující Romy/znevýhodňující Romy

zvýhodňující neromy/znevýhodňující neromy

nevím

- pokud chcete, můžete zdůvodnit

23. Jaký je Váš postoj vůči protiromským iniciativám? (pochody, rasistická hesla apod.)

24. Jak se Romům v ČR žije?

25. Znáte pojem: „sociálně vyloučená lokalita“? ano/ne

Víte o nějaké? Např.:

Ocitl/a jste se tam někdy?

26. Sdělíte mi, co si do budoucna přejete?

Příloha B

Seznam výzkumných otázek „neromové“

Jedná se o okruh otázek, které se při rozhovoru většinou rozvětví, ale není to nikdy směr, kam by dotazovaný nechtěl zajít. Má možnost odmítnutí odpovědi.

Nerom = člověk, který je zástupcem většinové společnosti v ČR (majority)

Rom = člověk, který je zástupcem menšinové společnosti v ČR (minority)

1. Žena/Muž

2. Váš věk

3. Nejvyšší dosažené vzdělání

4. Zaměstnán/a?

5. Město, kde žijete nebo, kde nejčastěji pobýváte?

6. Jaké jsou vaše osobní zkušenosti s Romy?

Kde se s nimi nejčastěji setkáváte?

7. Jaký název pro Romy upřednostňujete? Rom/Cikán/jiné (uved'te jaké) Proč?

A jaký používáte pro neromy?

8. Žijí ve vaší blízkosti/sousedství Romové nebo neromové?

Jaké je vaše soužití? problémové/bezproblémové

Popište:

9. Stýkáte se s Romy?

Pokud ano, jak? pracovně/volnočasově/rodinní příslušníci

10. Snažte se prosím rozpomenout na své úplně první setkání s Romy.
O jaký šlo zážitek? pozitivní/negativní/neutrální/nepamatuji si
Pokud si pamatujete, popište jej prosím.
11. Co víte o romské kultuře?
12. Vyjmenujte vlastnosti, které podle Vás Romové mají.
13. Domníváte se, že jsou Romové v některých oblastech lidského života lepší, v srovnání s neromy?
Pokud ano, tak v jakých oblastech?
14. Domníváte se, že jsou Romové v něčem úspěšnější? Pokud ano, tak v čem?
15. Vdala/Oženil byste se s Romem/Romkou?
16. Dovolil/a byste svému potomkovi přátelit se s romským dítětem?
17. Domníváte se, že jsou si všichni lidé rovni?
18. Znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy?
Používáte je?
Vyjmenujte prosím, které znáte.
Stejně tak pro neromy, o kterých si myslíte, že je Romové používají.
19. Máte z Romů obavy?
Pokud ano, tak na základě:
osobní zkušenost/zkušenost jiných (doslechl/a jsem se)/myslím, že jsou nebezpeční
20. Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině?

21. Jak vnímáte politiku ČR ohledně romské problematiky?

Je podle Vás: úspěšná/neúspěšná

zvýhodňující Romy/znevýhodňující Romy

zvýhodňující neromy/znevýhodňující neromy

nevím

- pokud chcete, můžete zdůvodnit

22. Jaký je Váš postoj vůči protiromským iniciativám? (pochody, rasistická hesla apod.)

23. Jak se asi podle vás Romům v ČR žije?

24. Znáte pojem: „sociálně vyloučená lokalita“?

Víte o nějaké? Např.:

Ocitl/a jste se tam někdy?

25. Co si přejete do budoucna?

26. Vyjádřete prosím, své sympatie k Romům. Sympatičtí/Neutrální/Nesympatičtí.
Pokuste se prosím zdůvodnit.

27. Seřad'te prosím národnostní skupiny podle vašich sympatií. Češi, Slováci, Poláci, Němci, Vietnamci, Romové, Němci. První místo budou nejsympatičtější a na posledním místě nejméně sympatičtí.

Romští respondenti

1R – 10R

1R (příloha C)

Respondent souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny. (Štětí, 1hodina)

PŘEPIS ROZHOVORU:

Jedná se o muže, věk 42 let.

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání? „Základní.“

Jste zaměstnán? „Jsem číšník.“

Město, kde žijete? „Štětí.“ A nejčastěji se zdržujete i tady ve Štětí? „Ano.“

Jaké jsou vaše osobní zkušenosti s neromy? „Docela dobrý. Já nemám špatný zkušenosti. Dá se říct, že tam kde jsem vyrůstal, žádní Romové nebydleli, tak že asi proto. A většinu času potom jsem byl v zahraničí a ani si nevybavuji nějaké extra vyhocené situace, kdybych jako měl problém s neromama.“

A kde se nejčastěji setkáváte s neromy? „Tak hlavně v práci, a tak různě. Chodím, jak už jsem říkal, že jsem muzikant, hrát na různé akce, který jsou i neromský. Dá se říct, že tady ve městě všude.“**Jaký akce třeba? „Tak třeba nás zvou na nějaký ty plesy, když jsou maturitní, zábavy, svatby. Různě si nás zvou, že chtějí vysloveně romskou kapelu, tak si nás pozvou.“**

Jaký upřednostňujete název pro Romy? Romové/Cikáni/jiný?(přemýšlí) „Já nevím, já jsem si od dětství zvyknul, že jsme říkali Cikáni jo, a potom přišla doba, že se nesmělo říkat Cikáni a muselo se říkat Romové. I my mezi sebou se nazýváme taky Romama, protože my řekneme, tam byl jeden Rom. Protože já jsem Rom a „Mniromni“ je moje žena. Tak že už od toho názvu my to máme vžitý, ale ani by mi nevadilo nebo nijak nestresovalo, kdyby mi někdo řekl cikán, protože tady v Čechách já si myslím, že je to slovo zažitý, prostě to je zažitý. Já nevím, ale Rom je nadnesený, já si myslím. I když je to hezký, ale mě neurazí, když mi někdo řekne cikán. Mě to neurazí.“**No dobře, tak že vy dáváte přednost? „Cikán. Protože jsem na to zvyklej, dá se říct.“**

A jaký používáte název pro neromy? „Gadžo.“ A co to znamená v překladu? „Gadžo je přímo nerom. A je to jedno, jestli to je Ind, černocho kdokoliv, prostě to je gadžo.“**Tak já myslela, že to je vysloveně označení pro Čecha. „Ne, já když budu pak specifikovat, tak třeba černocho dám příklad, tak já řeknu kalomoi – jako černocho. Prostě gadžo, je u nás výraz pro neroma, ať je to Slovák, černocho jak říkám, Vietnamec,**

kdokoliv prostě, kdo není Rom, je gadžo. Anebo máme ještě, ale to je jenom jakoby, když někdo řekne gadžo, tak je to jako když se řekne cikán. To je to samé. Ale když řeknu, že tam byl člověk a je jedno jakého původu, tak říkáme manuš. **„Manuš? Š?„** „Ano manuš, a to je romsky člověk.“ **„Ale jako romský člověk?„** „Ne, manuš znamená, že tam byl člověk. To je v překladu člověk, bez ohledu na rasu, bez ohledu na národnost.“ **„Aha, tak jo.“**

Žijí ve vaší blízkosti nebo ve vašem sousedství Romové nebo neromové? „Zrovna třeba u mě v baráku, ani jeden. Tam žijou neromové, ale ve městě Štětí je spousta Romů.“

A u vás bydlení s neromy, jaké je to soužití? „Já myslím, že dobrý.“ **„V pořádku?„** „Hm.“

A stýkáte se s Romy? „Stýkám, ale jak říkám, většinou na těch akcích, anebo... minimálně jako.“ **„Minimálně?„** „Ačkoliv se jim nevyhýbám, tak nemám na to štěstí, abych s nima někam extra šel, protože tady nebydlím dlouho. Bydlím tady asi dva roky, tak že ne všechny úplně perfektně znám.“ **„Takže volnočasově?„** „No dá se říct. Někdy na pivku, ale né až tak. Spíš s těma neromama no.“

Jojo, teď právě mám otázku, jestli se stýkáte s neromy. Myslím tím volnočasovou aktivitu. „Spíš ano.“

Snažte se rozpomenout na vaše první setkání s neromy. To znamená – jdeme do dětství. „No asi ve škole.“ **Ve škole? A Jaký to bylo? Jaký to byl zážitek? Pozitivní, negativní?** „Já si to nějak extra úplně nevybavuju. (rozpaky) Víím, že mám teda z prvního ročníku, co jsem byl na učení, když jsem přišel do učňáku v Roudnici, tak tam nemám zrovna dobrý zkušenosti s nima, tam jsem i tu školu kvůli tomu ukončil. Protože v roce 1992 to bylo, mám pocit 91 – 92 to bylo, se tady rozmohli skinheads. Tady to tak nějak začalo a ve škole jich bylo spousta. Tak že když já jsem přišel ráno do školy, tak pravidelně moje přivítání bylo, že mě vzali a hodili do kontejneru, a takový. Oni mě nemlátili, protože já měl 40kg, ale takhle to bylo prostě. Chytli mě a museli mi vždy něco provést. Čekali na mě venku. Věděli, že přijede ten vlak od těch Bohušovic a prostě něco mi provedli, pravidelně.“ **A co to ve vás vyvolávalo? Strach?** „Strach ale i nenávisť. Ono to vygradovalo, že já jsem potom nenáviděl je. A pak jsem nenáviděl všechny. A to je právě to, že jeden Cikán nebo Rom vám ublíží a vy budete nenávidět všechny. Takhle jsem to měl já. A to bylo v tom pubertálním čase, kdy mi to hodně vadilo, tak že potom, než jsem si to dal všechno dohromady, jo, že se některý lidi

chovaj tak a tak, když potom, jak se říká, že člověk dostane rozum, tak mě to povolilo jo, ale fakt dva tři roky jsem všechny nenáviděl. Když na mě někdo mluvil s nějakým jako opovržením, tak v tu ránu jsem mu řekl, běž pryč, nebo ti něco udělám. Já jsem byl taky potom agresivní. (mírné rozčilení) Oni tu agresivitu ve mně vyvolali tím, jak se ke mně chovali.“**Akce vyvolává reakci.**

Ctíte romskou kulturu? „Ano.“**A co mi o ní řeknete?** „Já nevím, co přesně máte na mysli. Jako kulturu, co se týče třeba písni romských, mluvím romsky, snažím se na děti mluvit, učím je to pomaličku, protože jsme muzikantská rodina, tak můj syn i druhý syn je učím romský písničky, romský texty. A oni, já se jim snažím naznačit, co to znamená, tak jim to překládám, když složím písničku a oni se tím vlastně učí. Tím se učí ten romský jazyk a zároveň já na ně mluvím romsky.“**Doma mluvíte?** „Já mluvím romsky, ale převážně česky. Moje manželka neumí romsky, tak ta něco rozumí.“**Je Romka?** „Je Romka, ale na děti se snažím mluvit. Protože já do svých sedmnácti let jsem neuměl ani slovo. Protože jak já jsem vyrůstal s neromama, tak jsem, neuměl ani slovo. Naši nás to neučili, nevím proč. I když umějí romsky, jak otec, tak matka. To bylo právě vždycky, že si řekli mezi sebou to, co jsme neměli vědět, něco tajného, tak to si řekli cikánsky nebo romsky. A prostě já v tu dobu nevěděl co. Až když vlastně v těch sedmnácti letech to bylo na popud toho, že jsem přestal chodit do té školy, protože já jsem tam byl nerad (znatelná nechut'). Mněl jsem dobrou školu, nerad jsem do ní chodil, vyhýbal jsem se, jak jsem mohl (pozn. šikana) a v tu dobu můj děda nebožtík začal podnikat, tak já jsem řekl, že raději půjdu makat, než to. A tam jsem se seznámil právě jak s Romama tak s neromama a oni mě právě začali učit cikánsky.“**Jste věřící?** „Ano jsem.“

Uznáváte českou neromskou kulturu? „Ano.“**A co se vám na ní líbí?** „Mně se líbí, já mám rád, ctím lidi (spokojený úsměv). A jestli je někdo něco, já mám rád jídlo. Já nevím, jestli je to přímo česká kultura, já jsem se těšil na jídlo, když jsem bydlel v zahraničí. V zahraničí mi to prostě chybělo. Tak jsem se těšil strašně do Čech. Když jsem byl na vojně v 97 roce, tak mi hodně oslovili Moraváci. To jsou super lidi, který já vím, že jsou strašně hodný (nadšení). Ta jejich kultura, že se teda budu bavit o tý Moravě. Ta jejich slivovice, slanina, jo to prostě to je jejich vínečko a tak. A to právě oni nám ukázali a nehleděli, jestli jsem cikán nebo ne, protože jsem byl jako voják a já jim tam jel pomoci (hrdost). A oni se mi snažili nějakým způsobem odvděčit. Tak jsme měli furt co jíst, pít. Byli hodný a milý ty lidi. A tady to je asi to, co Češi mají v sobě, že

nejsou jakoby lakomí, ale snaží se, když člověk ... Většina lidí vím, že když je k nim člověk dobrej, tak oni budou taky dobrý. Takhle to vidím já, nevím třeba se pletu, ale asi je to mojím chováním. Protože jak se chovám já, tak oni se chovají ke mně, že jo. A asi to je oboustranný, ty lidi to vycítí. Jak jeden tak druhý to vycítí.“

Vyjmenujte vlastnosti, které podle vás neromové mají. A myslím jak negativní, tak pozitivní. Jak vidíte neroma? „Záleží na tom. Já pracuju jako číšník, a tak jsem poznal spoustu charakterů. Víte co myslím? Některý jsou milý, když jsou střízlivý. Opijou se ... Tak, že poznám dvě tváře, tím že já jsem střízlivý za tím barem, tak to poznávám a můžu vám říct, že z některých lidí mi je fakt zle. Ale někteří mně fakt povznesou, že řeknou hele super, já jsem fakt rád, že tady pracuješ ty. A pak mě to naplňuje a baví mě to ta práce ještě víc. Ale říkám, jedna osoba, tady ve Štětí docela důležitá, a ten člověk přišel a řekl, že má problém s nepřizpůsobivýma, tak jsem se ho zeptal, jestli nepřizpůsobivý – co si pod tím pojmem představuje. On mi říká, no víš, oni nechtějí chodit do práce a nechtějí se přizpůsobit jakoby nám. Já mu říkám a komu. Asi budu teď vulgární, omlouvám se. Říkám mu, támhle to je děvka, má každý den jinýho chlapa, tady to je feťák, jo a tam sedělo asi deset lidí a ani jeden neměl čistej štít. Ať si každě žije, jak chce, ale já se nebudu přizpůsobovat jim. Oni by se mohli přizpůsobit mě, protože já jsem každý den v práci (hrdost). Snažím se vydělat peníze, snažím se starat o rodinu a ani jeden z těch lidí to nedělá. A ten člověk na mě jenom koukal, bylo vidět, že byl ztrapněnej, protože věděl, že mám pravdu a za pravdu mi dal. Říkal, víš co Honzo? Já se ti strašně omlouvám, máš pravdu. Já říkám, že ve většině případů je to tak. Já vím, že Češi mají rádi pivo, tak jako i já. Máme to rádi. To je asi ta kultura česká, že máme rádi to jídlo, dát si to pivečko. V pátek se sejít v hospodě. Ale říkám, ne všichni jsou stejní. To je jak Romové tak neromové. Ale to mě zaráží, že přijde člověk a dělá, že je něco navíc. To mi hodně vadilo. Podnikal jsem. Dělal jsem plastový okna, tak já jsem za den poznal třeba tři rodiny. Za těch šest let jsem poznal takových lidí, a oni řeknou, no podívej se, ty cikáni špinavý. Ale já když jsem vlezl do těch jejich bytů, to bylo katastrofální, věřte mi katastrofální. Já se nechtěl napít ani vody (velké opovržení).“**Vážně?** „Opravdu. Paní mi říkala, já jsem učitelka, víte. Fajn, zítra jdeme k vám. Ona v deset hodin byla na šrot, počůraná, no moc. Pak nám chtěla skákat z okna, že se jde zabít, že už to nedává. Asi byla nemocná, nevím, ale ona byla zrovna ta, co mluvila o cikánech. Říkala, no já si domů cikány nepustím. Ale potom, když jsem do toho bytu přišel, protože jí nic jiného nezbývalo, že jí to nikdo jiný neudělá, tak jsem

zůstal stát a nechtěl tam jít. Já jsem zvracel. Tohle mi vadí, že lidi říkají, hele cikáni špinavý. A prostě vím, že alespoň v Čechách v 90% Romové žijou normálně. A opravdu věřte mi (důraz), kdybyste je navštívila v bytech, tak mají naklizenou, mají čisto. Záleží teďka, budu mluvit, aby to nevyznělo hnusně – střední vrstva – nebo jak to nazvat, ale ti co pracují, tak se mají dobře. Mají krásnej byt, čisto, všechno. A tady to někteří lidi nevidí. To je na tom to smutný no.“

Domníváte se, že jsou Romové v některých oblastech lidského života lepší? Ve srovnání s neromy. „Já si myslím, že jsou srdečnější. Já třeba vím, že kdyby tady bylo deset Romů a kdyby to bylo fingovaný, dát skrytou kameru, a nechal bych hladovýho, polonahýho člověka na zemi, tak z deseti Romů se u něj osm zastaví. A dám krk na to, že pět Čechů neromů kolem něj projde, za to bych dal ruku do ohně. Vím, že ten Rom nebo Cikán, tak i kdyby měl poslední dvě koruny, tak mu je dá. Vím, že takový jsou.“**Dobře.**

Domníváte se, že jsou Romové v něčem úspěšnější? „No spousta.“**A v čem?** „Nevím jak dneska. Já jsem pyšnej na to, že třeba jsem slyšel, že Elvis byl Rom, Picaso byl Rom, Charlie Chaplin byl Rom jo?! Bylo spousta, který byli jakoby ... A to nás dělá ještě víc pyšný prostě na tu rasu. Spousta mých známých jako je zrovna Petr Polák, Petr Toráč, kterej dostal vyznamenání od královny. Je to můj vzdálenej bratranec, a pak si řeknu ty jo, dyť to jde. Člověk když chce, tak to jde. Prostě on byl vyhlášen jako nejlepší policista v Británii. A je to kluk z Liberce, a tady ho vítal pan prezident a pan policejní prezident, ale kdyby byl obyčejnej cikán, tak kdyby ten metál nedostal, tak by po něm nehodili ani rohlík. Ale protože byl oceněnej od královny, dostal řád, nevím jaký, tak ho tady vítali. Salvy na letišti. A dneska o něm zase nikdo neví. Protože to byla jen chvilková záležitost. On teď už nepracuje jako policista, už je někde na kriminálce.“**A tady v Čechách?** „Ne, v Anglii. Ale má organizaci a pomáhá druhým, těm sociálně slabším. Snaží se s nima spolupracovat. Jako nějaký sociální úsek, charita nebo jen nějaká organizace nízkoprah nebo tak nějak se tomu říká.“**Myslíte, že takový lidé můžou být pro příslušníky vašeho etnika vzorem?** „Určitě, protože si vemte, že budete mít desetiletýho syna, tak vím, že Petr je náš vzdálený bratranec, protože my se bereme všichni jako rodina (úsměv), což mě zarazí u neromů, že prostě pro ně je rodina – máma, táta, děti. No a brácha a ségra se nebude bavit třeba celej život. Tohle jsem nepochopil.“**To se u vás neděje?** „Ne, ne.“**Dobře, a když se pohádáte?** „My se pohádáme a za týden se uvidím třeba se ségrou, obejmou jí a vím, že jsme schopný i

plakat jo. My to tak máme, omluvím se jí nebo spíš ona se omluví mně. My to tak máme, protože vždycky se respektuje ten starší. A život jde dál. Ale já mám spoustu přátel, kolegů, že třeba se pohádali se sestrou a ona třeba klidně řekne, že jí nepůjde ani na pohřeb. Já tohle nepochopím. Já bych to nevypustil ani z pusy jako (rozčilení s podivem). Víím, že to tak je, ale u nás u cikánů to takhle prostě není. Nebo kdybych já se pohádal se sestrou a věděla to moje matka, tak přijde a vypleská nás oba. Řekne, vy takhle se chovat nebudete. A musíme to respektovat, protože to je naše máma.“**A to se chci zeptat, kdo je v té rodině takovou vůdčí osobností?** „Nevím, protože pro nás je rodina široký pojem. Protože z druhého pokolení bratranec je pořád rodina. U nás to tak je. Všichni říkají, no vás je moc. No protože my se držíme. Držíme třeba i tři pokolení. Já mám třeba neteř a ona má švagrovou a já víím, že ta holka už zapadá do naší rodiny a už jí беру taky jako rodinu (smích). A když děláme svatbu, tak proto nás je mnoho. Protože my nenecháme někoho sedět doma, prostě musí jít všichni.“**Jak probíhají ty svatby?** „No máme určitě svoje tradice taky. Tady v Čechách už to tak není, ale když jezdím s kapelou na Slovensko hrát, tak proto jsou ty svatby třeba tři dny. Jsou dlouho. Teď odbočím, někdo říká, že jsme z Izraele a někdo z Indie. Já mám pocit, že jsme z Indie. Protože jsem poznal spoustu lidí z Indie a já jsem s nima mluvil a já jim půlku z toho rozuměl. Oni stejně počítají, mají stejný výraz na nos, na oči, na vlasy. Stejný výraz jako my. V něčem se to liší. Oni říkají apre a my upre, jako nahoře. Jsou to hinduisti, Indové přímo jo. A oni mají taky ty svoje tři dny. Tam jsou takový ty přípravy. Že se dělá, že si ten budoucí ženich musí vyprosít tu svojí ženu. On jí musí vyplatit, což je důležitý. Musí přinést nějaký dar.“**To je stanovený?** „Ne není. U olšských Romů musí přinést zlato. Peníze nebo zlato. U nás symbolicky. Podle toho, jak je na tom ta rodina. I když u olšských Romů, oni jsou hodně bohatý i když tak nevypadají. Ale oni dělají prostě lumpárny a na tom vydělávají dost peněz. Tím pádem oni si kupují zlato atd. atd. U nás u Romů rumungle, my jsme rumungle, my jsme pro ně jakoby odpad. Oni si myslí, že my jsme taková ta vedlejší rasa. Tak my máme dary, různý dary, to je jedno. Já prostě přijdu za potencionálním tchánem, musím si před něj kleknout, on nám dá požehnání, tedy jestli mi dá dceru, tak mi dá požehnání. A potom se to dělá hozený spíš do legrace, protože tam jsou třeba tři nevěsty, mezi nima chlap v šatech a hodí se přes něj pytel jako hábit a on (ženich) musí vědět, kdo je jeho žena. On řekne třeba, tady tu chci, a teď je tam třeba chlap. I legrace k tomu patří zároveň, ale zároveň jsou tam věci, který jsou pro nás, důležitý. Aby fakt jsme dostali požehnání od

rodičů a je pravda, že musí nést kilo písku třeba, na těch vesnicích to dříve tak bývalo, na tom Slovensku, že on od jeho domu k domu ty nevěsty musel jít, rozhazovat ten písek nebo květy, aby věděli, že on si dělá cestičku tam. Přinese dar nebo peníze. On řekne, hele kolik mi dáš za dceru a on řekne, mám tady dva tisíce. On řekne, ne to je málo, tak si jdi půjčit. On se musí zvednout a prostě sehnat ty peníze. Tam lidi, který jsou přítomný, spoustu, koukaj, tak mu každej dá prachy, nebo mu to zaplatí. To je symbolický. Protože při prvním tanci s nevěstou, kdy ona se převlíkne do červeného, my tomu říkáme redo. **“Tak vy nemáte nevěstu v bílém?”**, „Ne nevěsta je v bílém jo, ale když je ten první tanec, tak ona se musí převlíct. Jo první tanec, ona se převlíkne do červeného, my tomu říkáme redový. Každý řekne redovo, to je co se musí zaplatit jo, a to jsou pak takový částky jako by velký, který každý musí mít u sebe. Neříkám, že velký, ale kdo co má, hodí. Většinou každý, kdo jde na svatbu, vezme dvacet třicet tisíc a hodí je ty nevěstě, tak že ona ve finále tam má třeba půl milionu, milion. To je pro ně, aby měli na začátek. A právě co on dostane ty peníze od potencionálního ženicha, tak je hodí stejně svojí dceři plus svoje peníze. Takže vždy dostane ty svoje peníze zpátky. **“No a potom tedy ta svatba probíhá jak? Proč trvá tři dny?”**, „Protože první den se sejde ta rodina, to je takový ten základ, že se sejde ta rodina poprvé a jsou ty velký přípravy. My tu svatbu počítáme už do prvního dne, kdy se vaří, připravuje se všechno. A většinou každý popíjí a druhý den po tý svatbě, že nespí. V ten den svatby se jede do kostela, protože my upřednostňujeme v kostele svatbu, protože jsme věřící. 99% je věřících. Takže v kostele svatba samozřejmě a potom je ta oslava. No a ta oslava trvá dva dny třeba, protože nás tam je klidně 250 až 300 lidí. Tak že buď se pije do rána třeba do pěti hodin a někdo třeba ještě pokračuje a ti co se vyspí, tak přijdou zase zpátky a znovu pijou. A prostě se furt hraje, tancuje a pije, a proto jsou na těch svatbách třeba tři kapely, protože jedna by to nedala, nevydržela. Takhle to máme no.“

Oženil byste se s neromkou? „Asi ne. Dnes už ne.“ **Tak dnes jste už ženatý, ale před tím?** „Když jsem byl mladý, svobodný, tak jsem nechtěl Romku.“ **Proč?** „Nevím, prostě jsem nechtěl. V tu dobu mi přišly asi míň atraktivní. Ale nevím. Bylo to asi tím, že my máme ty rodiče na děti přísný. Tak tím, že jsme chodili ven, bylo mi asi sedmnáct osmnáct, začal jsem chodit na diskotéky, a když jsem tam viděl nějakou Romku, tak jsem ji nechtěl, protože jsem věděl, že buď její starší brácha se do toho bude plést, nebo její otec a s těma jsou problémy. Prostě každý z nich si ty dcery, sestry hlídal. Pak vznikají konflikty mezi rodinami. Ty mladý lidi to nechtějí.“ **Takže jen kvůli**

konfliktu, nejde o ní jako takovou, ale ... „Ano asi kvůli těm konfliktům. Protože i ty holky utíkaly. Říkaly, hele já musím být v sedm doma. A musela být v sedm doma.“ **Až tak přísně to doma funguje?** „Jo, jo.“ **A co se tedy změnilo, že jste si vzal Romku?** „To bylo na popud, že vím, že kdybych žil s neromkou, tak jednou i za dvacet let mi to vyčte. Stalo se mi to, viděl jsem to nejednou, protože v rodině máme neromy. Víím, že můj strejda i po dvaceti letech prostě řekl tetě, že je to černá svině. I po dvaceti letech! A měl s ní čtyři děti a stejně jí to vyčet. A ve většině případů to tak je, že i po několika letech, buď ten partner, nebo ti rodinní příslušníci nakonec to vždy vyčtou. Nebo třeba holka neromka, zamiluje se do Roma – rodina ji odstrčí. Takhle to mám já s mojí švagrovou. Odepíšu, vydědí, konec. Chceš cikána? Tak si s ním buď, ale nenavštěvuj nás. Celou rodinu jí odstranili úplně totálně. Ta holka je do něj natolik zamilovaná, že prostě řekla ok, nechcete mě vídat, ale já ho miluju, stojím si za ním a ... Tak že, když to není přímo ta osoba, tak rodinní příslušníci určitě.“

Dovolil byste svému potomkovi, přátelit se s neromským dítětem? „Samozřejmě. Spíš bych to i upřednostňoval.“ **Proč?** „Nevím, protože víím, že dneska zrovna v tomhle městě, teda abych někoho nenařknul, já nevím, ale nemají zrovna dobrou pověst, co se týče drog. Za nás to nebylo, ale teďka jsou dostupný drogy atd. atd., a tady to docela sviští v tom Štětí.“ **To může ale užívat i s neromy.** „Samozřejmě. Je mi to jasný, ale jde o to, že kluk má teď přátele z téhle školy, kde studuje a tam jsou jak Romové tak neromové, protože je na mezinárodní konzervatoři, tam jsou i Angličani atd., je to tam namixovaný. Já bych mu to nezakázal, určitě ne. Asi to neovlivním, ale ani nevím důvod, proč by se neměl bavit s Romama, proč spíš s neromama, prostě nevím. Asi záleží na daný situaci. Kdy je to vyhrocený, nebo není, taky v jakým městě. Na vesnici a ve městě je to jiný. Jako kluk jsem taky býval na vesnici, tak víím, že vesnice bývala klidnější. Tam člověk neměl moc času na to, protože většina makala na poli atd., a ti měšťáci si prostě víc dovolili.“

Domníváte se, že jsou si všichni lidé rovni? „Já bych to tak chtěl. Já bych to tak chtěl (znatelná touha), bohužel to tak není. Není no. Ať je člověk bohatej, chudej, černej, červenej, úplně je to jedno. Pořád jsme všichni z masa a kostí.“ **Mělo by to tak být, ale vnímáte, že není.** „Já bych si to tak přál, ale není to tak. Víím to z vlastní zkušenosti. Není no.“

Při posledním sčítání lidu jste se přihlásil k jaké národnosti? Vzpomenete si? „Já jsem tady ještě nebyl.“ **V roce 2011 jste tu nebyl?** „Ne.“ **A před tím?** „Nevím,

nevzpomínám si. **“A teď, kdyby, jste vyplňoval ten dotazník? „Tak bych se určitě zapsal jako Rom.“**

Znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy? „Je jich spousta.“ (výrazně mu to je nepříjemné) **Tak minějaké řekněte.** „Já nevím. Tak asi nejvíc používají, ale mě to přijde směšný, já to беру s nadhledem, mě to neurazí, teď záleží, kdo mě chce urazit.“ **Tak když vás chce někdo urazit, tak použije jaký výraz? „No tady v Čechách asi černá huba, to je asi cigoš, přijde mi to směšný, ale oni říkají *ihnědočech*. Nevím, kde na to přišli. To je na sociálních sítích, prostě *hnědočeši*. A aby jako neurazili, tak si vymysleli názvy *kofola, hnědočech* atd. Mně nevadí, když mi někdo řekne cigoš. Nevím, ale mě asi urazí jen, když je někdo inteligentnější než já. Pak mě to asi urazí. Když mě bude urážet blbeček, tak se mu budu prostě smát. Ve většině případů, to jsou takový tupci, ožralové. A oni mluví cikáni, cigoši a všelijak.“** **A vy sám takový výrazy proti nějakému Romovi třeba použijete? „Ne.“**

A znáte naopak pro neromy hanlivé výrazy? „My jim říkáme *gadžo* prostě. Ale říkáme jim *knedlíci*, taky máme výrazy svoje jo.“ **No tak mi je řekněte.** „*Knedložrouti* a všelijak. *Knedlíková hlava*. To říkají, protože Češi mají rádi knedlíky. A člověk, když neví jak na někoho najet, když ho budu chtít urazit. Nevím, já jsem to asi ani nikdy nedělal.“ **Gadžo ho ale asi neurazí.** „Gadžo ne, to určitě ne, protože gadžo je výraz pro člověka, který není Rom. Ale když ho budu chtít naštvat, tak řeknu asi buď, co na něm uvidím na tom člověku individuálně, nebo když ho budu chtít ponížít jako víc, tak řeknu ty *knedlíkáči, knedlíkováhlavo*. To se prostě hodně říká.“

Máte z neromů obavy? „Ne.“ **Vy jste říkal, že nemáte úplně špatný zkušenosti s neromama, ale přitom zase jste si vzpomněl, že v dětství ano.** „Ano, ale to bylo v dětství, jenomže ta doba byla úplně jiná, že jo. Musím říct, že je to asi dobou, že se to všechno změnilo, že ty lidi, nebo já jsem dostal na to nadhled, jak jsem starší (znatelná touha zapomenout na to). Nevím, no. Měl jsem obavy, když jsem byl kluk, protože říkám to byla zlá doba, když byla federativní republika. To co se tady dělo, lidi si dovolovali, byla demokracie, tak se oholili dohola, nasadili si kanady a začali nás mlátit. Tak ten čas byl hnusnej, ale v tu dobu jsem neměl ještě takovej rozum, jako mám dneska. A dneska mě to neurazí. Já když vidím někoho takovýho, tak se mu směju. Pro mě to je blbec.“

Na to navazuje další otázka, jak vnímáte tu českou společnost? Jestli je nepřátelská vůči romské menšině nebo netečná? „Je nepřátelská. A zase záleží na

tom, já si myslím, že obecně jsou Češi xenofobové. To je prostě daný. Tak jak jsem říkal, to je známý i ve světě. **„Ale tak jde o to, jestli se to jen říká, nebo jestli to tak skutečně vnímáte.”** To tak je. Zrovna dnes jsem měl takovejkrásnej příklad, že mít u sebe vařící vodu (rozčilení), tak tu paní s prominutím voparím asi. To je člověk, který dělá na úradě, který dělá pro lidi a prostě se zachovala, tak jako by ... A to vycítíte, to vám prostě nikdo nedokáže říct. Já z ní cítil, že nemá ráda Romy. Já tam přišel, vidíte, jak vypadám. Já tam přišel a slušně dobrý den (předvádí příchod), já jsem přišel s tchyní, potřeboval bych od vás udělat trvalý pobyt pro maminku. Ona začala arogantně: a máte smlouvu?, prostě začala jako by mluvila se žlutou školou (zvláštní škola), říkala: a víte vůbec co to je nájemní smlouva? Já říkám: já jí mám sebou, proč ... Já nevím, proč hned ... Já ale vím, že ta paní je nepříjemná. Já tam byl třikrát a třikrát byla nepříjemná. Já pochopím, když má nějaké své problémy, nebo cokoliv, nebo je nemocná, člověk nemá náladu, stane se to. Ale ona ta ženská je pokaždé zaujatá. A zase mám i dobrý zkušenosti, že naproti z úřadu práce, mám plno známých. Vidí mě a hned ahoj Honzíku. To jsou lidi, co mě rádi vidí (potěšení). Nebo tady zrovna, pracuju v restauraci a chodí sem ty samí lidi na oběd, prostě z úřadu a různě, hasiči atd. A ty lidi mě mají rádi. Jo?! Takže vím, že to tady je v Čechách, setkal jsem se s tím několikrát, ale spíš je to individuálně. Nejde říct, že všichni. To se jako nedá říct. Ale je to známý i ve světě, že Češi jsou rasisti a xenofobové. Bohužel to tak je no.“

Jak vnímáte politiku ČR právě ohledně té romské problematiky? Je úspěšná? „Ani náhodou.“ **Není?**

A myslíte, že zvýhodňuje Romy, nebo je znevýhodňuje? Já myslím, oni je zvýhodní tehdy, když potřebujou zvýhodnit sami sebe. Ale jako třeba, nevím, jestli můžu říkat jména. **„Jo, jo.”** Myslím, že se jmenuje Topolánek, tak ten řekl, že romové to jsou... On ví, že tady je spousta Romů a že ti Romové jsou jako ovce. Narovinu, protože je uplatíte. Je uplatíte. Protože, když budou volby a někomu dáte guláš zadarmo a oni to tak dělaj že, jo a samozřejmě dělávali i to, a s tím jsem se setkal, že chodili a dávali někomu dvě tři stovky, aby šel volit toho a toho. A ty lidi prostě šli. Vemte si, že dvě stě tisíc lidí nebo je víc Romů, ale řeknu, že třeba jen tři čtvrtiny z toho, no tak oni tam přijdou a budou ho volit. Většina lidí to nepochopí, ale když nemám v hlavě s prominutím ... jo, tak vím, že to je zrovna ta jejich politika, že on teď bude nahrávat pro Romy, jako že vy jste ok, vy jste kamarádi, teďka dobrý. Ale jen pro tu svojí

potřebu, pro získání těch hlasů, nebo pro nějaký pozice atd. Tak spíš využívaj ty lidi, protože vědí, že ne všichni jsou inteligentní.“

A myslíte, že zvýhodňují neromy? „Že ta česká politika je zvýhodňuje? My obecně jako občaní, kteří nemají jako nějakou pozici a to, tak jsme na tom všichni stejně bití. Já v tom nevidím rozdíl. Jsme na tom stejně si myslím.“

Jaký je váš postoj vůči protiromským iniciativám? Myslím např. politické strany, pochody, svolávání různých hesel. Jestli to ve vás vyvolává třeba nějaký strach nebo to odmítáte? „Už ne. Já si myslím, že tak jak říkají, že bychom měli respektovat zákony, tak je určitě daný, že je svoboda slova, tak si každý může říct, co chce a jestli někdo má takovejhle názor, tak že ...“(rozhození rukou) **No ale, když, vy budete stát na ulici a tam půjde pochod s protiromskými hesly a ...„No určitě to je nepříjemný, ale člověk s tím nic neudělá.“ **A co cítíte k těm lidem? Strach, nenávisť, nic? „Já abych vám řek, já je lituju. Já je lituju. Protože oni nevědí, co dělaj. Ačkoliv jsem Rom, já si myslím, že nejsem úplně debilní a prostě tu situaci vnímám úplně jinak i to co se dělo nebo se děje. Prostě pro mě to jsou chudáci, protože většina těch lidí, zrovna když jsem zmiňoval ty skinheads. To jsou většinou lidi, co byli týraný jako děti, narovinu, vím to. Buď byli týraný jako děti, nebo byly vyhozený na ulici ty děti od těch rodičů. Což se u neromů děje. My cikáni to neděláme, abychom vyhodili vlastní dítě ven na ulici. To raději ta matka fakt nebude mít tomu dítěti co dát jíst nebo ho ošatit, tak ho raději dá do děcáku. Jo proto je těch dětí romských v tom děcáku hodně, protože my je nevyhazujeme na ulici, jak se kolikrát stane. Tady já jsem to viděl. Nebudu jmenovat, ale tady kolegyni, taky její máma přišla a tady jí rozbila hlavu a řekla, v životě tě nechci vidět, u mě v bytě nemáš co dělat. A v tu ránu říkám, co se děje? Tohle u nás se nestane“.** **Jakse stane, že romský dítě je v dětském domově? Že ta matka ho nemá čím živit, když dnes jsou různé dávky? „Jsou dávky, že jo, ale ve většině případů to bylo, že tý holce bylo patnáct, šestnáct jo, byly to mladý holčiny, který si nemohly dovolit mít to dítě. Podle mého názoru většina těch holek byly buď hodně mladý a nemohly si dovolit mít to dítě doma.“** **Ale vy jste říkal, že ta rodina drží hodně při sobě. Tak proč si to dítě nevezala babička s dědou? „Ne ve všech případech. Tady v těch případech ne, protože říkám, ne všichni Romové se jakoby držej a stane se. To co jsem říkal, že já bych nechtěl jenom kvůli tomu, že její táta je takovej a takovej, její bráchové taky. A tady se mohlo stát v těch případech, kdy ty děti jsou v těch domovech, že ty rodiny proti sobě bojujou. Což je známý, že ne všichni se mají rádi. On jeden na****

druhého nedá dopustit, ale zároveň mezi sebou se nenávidí. Takhle to prostě u nás je. Já nevím proč. Já třeba například nebudu mít rád Kotlárovi, vím, že ta rodina je hnus, ale přijde nerom, bude vyvolávat konflikt a já se ho zastanu (Kotlára). Tak to máme. Právě ty ženský nebo ty holky právě v dnešní době je moderní to, že začnou fetovat. Začnou dělat kraviny a nemají opravdu ani prostředky, a ani čas a ani chlapa aby se o ně postaral, tak raději to dítě daj do děčáku. V životě vím, že prostě 99,9% Romů, by nikdo neublížil svému dítěti. Já, když viděl kolikrát ty malý miminka pohozený na ulici, tak v nás to vyvolává úplně nenávist vůči neromům za tady to. Já tohle od Romů slýchávám. Přes tohle nejede vlak. Co se týká dětí, nevím no, neublížili bysme. Sama Vidíte, že já mám dítě. V životě jsem ho neuhodil. Je mu sedmnáct let, ale mám u něj takový respekt, že když mu řeknu, tady si sedni a sed'. Mám syna, kterýho jsem vychoval od malička, není to můj biologický syn. Je to syn manželky. Bylo mu pět let, včera měl narozeniny a bylo mu dvacetsedm. A tomu klukovi řeknu, Jirko, tam si sedni a sed' prostě a on mě poslechne. My si dokážeme vybudovat takový respekt vůči dětem. Bez násilí. Někdy to taky je zapotřebí, dát dítěti pohlavek nebo po zadku, pokud dělá kraviny, ale pokud se chová tak nějak normálně v rámci mezí, tak nemáme důvod nějak týrat děti. Já když jsem viděl, jak někdo dokáže ublížit dítěti, týrat mimino. Já koukám na zprávy a brečím prostě. V nás to vyvolává úplně ... Nevím. Mě třeba umřela dcera, bylo jí necelých sedm let a právě od té doby mám úplně jiný nadhled nad životem. Do toho mi teď onemocněl syn, ten má Crohnovu chorobu. Ted' i s tím bojuju, tak mám úplně jiný náhled na lidi. A maličkosti, že někdo přijde, a hele ty nepřizpůsobivej... Ted' se mi to stalo. Ted' týden před otevřením jsme tady uklízeli a holky mi říkaly, hele Honzíku zajed' do Tesca pro nějaký jídlo. Říkám jasný. Bylo půl desátý, já si toho nevším (koronavirová doba). Já si při úklidu neuvědomil, že je půl desátý a že nesmím do obchodu. Tak já tam vletěl a tam sedí holka s tabletem a počítá lidi. A říká: a ven. Já se jí lek, já si jí nevšimnul, já myslel, že je to nějaký koš. Zařvala na mě. Já se jí ptal co se děje. Vždyť není deset, sem můžou jen důchodci. Já říkám, aha, tak se omlouvám. Byla tam taková vyklepaná babička a ta říkala: to je zajímavý, že vždycky to neuposlechnou tadyty Romové nepřizpůsobivý, oni to vždycky porušujou. Já v tu ránu dostal vztek, asi že jsem měl hlad. Já říkám: co jste řekla? (smích) Bylo jí asi osmdesát. Ona se začala smát. To jsou takový zbytečný poznámky. Úplně zbytečný. Ve většině případech takhle vznikají konflikty. Já byl svědkem několika konfliktů, kdy přišli do hospody Romové, že si chtějí dát pití. Nikdo nic nedělal, opravdu přišli jako každéjinej.

Sedli si a - my vás neobsloužíme. Máte karty klubový? My říkáme, nemáme, my jsme tady na práci, chtěli jsme si dát k jídlu něco. Tak to vygradovalo, že ti Romové vstali a řekli, koho provokuješ, co chceš? Ale oni se jen bránili. Proč by nemohli dostat najíst a napít. A najednou novináři: tam byli tři cikáni, a oni tam rozmlátili hospodu. Oni to přetočí. A to je 99% případů. Věřte mi. Takhle to je (důraz). Dělán v restauracích, tak vím, že se to stává. Lidi to otočí. Tak jako do herny. Já viděl, jak tam minule vymlátili nějakou hernu, není to hezký, nesouhlasím s tím. Mělo by se to řešit jiným způsobem. Ale přišel starší pán a on říká: já bych si chtěl dát pivo, a ona: já vám nenatočím, protože nehrajete. Ale já nechci hrát. Já bydlím tady a já do té druhé hospody nedojdu. Je to daleko, já si chtěl dát jen dvě piva. Tak kdyby ta slečna řekla, jo já vám to natočím ... Ale ona, ne tady nemáte co dělat, vypadněte. Tak on řekl něco sprostě. Ona volala vedoucího, ten ho uhodil a do toho tam přišli jeho zeťák a syn a rozbombardovali to tam. Tak že kvůli kravině, že ta ženská nemohla říct: jo tak si topivo dejte, jste starej, nikam nechod'te. Já bych to tak udělal. Potom takhle vznikají ty problémy. Zbytečný, úplně zbytečný. Všechno se to pak nabaluje, media to šíří, a pak je na nás na Romy pohled, jak je. A někomu to vysvětlovat ...“ **Myslíte, že ty média hrají jako takovou negativní úlohu?** „Určitě, určitě. Stoprocentně. Nikdy nedají do zpráv, do novin... Já neříkám zrovna mě jo dejme tomu, já jsem pracující, děti studují, žiju řádný život. Nebo mojí tetu. Protože to je nezajímavý, je to nezajímavý. Jo nějaká cikánka je advokátka. V padesáti letech dodělala VŠ. To je pro ně nezajímavý, ale když půjde cikán a někoho píchne, tak to je zajímavý.“

Jak se žije Romům v ČR? „Já myslím, že díky systému dobře. Já vím, že ve většině případů ty lidi dělaj. Češi si myslí, že cikáni nedělaj. Ale oni dělaj. Dělaj na černo, protože systém jim to umožňuje. Narovinu. Prostě umožňuje.“ **Tak že obecně?** „Oni makaj a maj se dobře.“ **Znáte pojem sociálně vyloučená lokalita?** „Ano.“ **Jakou?** Předlice, Trmice, Luník 9 na Slovensku, Chánov. **A vyskytl jste se tam někde?** „Ano, určitě.“ **A váš názor na to, proč to tam takhle je? Proč to ty lidi udělají? Proč to vybydlí?** „To neudělaj oni.“ **A kdo?** „To udělaly úřady, vláda. Ten kdo je tam dal bydlet.“ **Tak dobře, oni je tam nastěhují, ale přece jim nevytlučouty dveře a nevyndají okna, nehází odpadky z oken.** „To ale nebyli český Romové, který tu žili. To byli... To se většinou stane, když tu žije rodina a do finanční krize se dostane jejich rodina na Slovensku, tak oni řeknou: přijed' bydlet sem, more, přijed' sem. A oni přijedou, ale oni mají úplně jiný styl života. To tady nikdo

v Čechách neví. Oni mají úplně jiný styl života.“**To oni přijedou z toho Slovenska z těch uzavřených lokalit?**„Ano, většinou ano. A jsou zvyklí, že si jdou ráno na dřevo a že si zatopí. Je nezajímá radiátor, protože oni nevědí, co to je radiátor. Tak ho tam nechá odstavený, udělá raději díru do zdi. Hodí si tam nějaký kamna Petry a zatopí si. Za to přeci nemusí být souzený (údiv), protože oni neví, co to je. Podobně jako ve filmu Krokodýl Dundee. To je ten samý případ. Lidi se tomu smějou, ale ono to je smutný.“**Hm. Ale já když se dívám na ty záběry, tak mě napadá, co si ten člověk asi v tu chvíli myslel, že bude, když si ničil ten byt, když si zničil přístup k tomu bytu. Co myslel, že bude následovat?** „Já to nedokážu posoudit, co se v těch rodinách odehrává. Já to nedokážu posoudit, ale nelíbí se mi to. Určitě ne. Protože ta kapka pak padá na všechny.“**Ano přesně, teď se udělají záběry na takové sídliště, a tím to vrhá světlo na celou tu komunitu. Jak z toho ven? Tak město jim dá nový ty byty a oni to zase udělají, nebo co sestane?**„Ne. Já jsem byl třeba v Chánově, kam jsem chodil i hrát, mám tam spoustu přátel. Třeba i ti co hráli v seriálu Most. Když tam přijdete, tak si řeknete: co to je? Ještě když jdete po té chodbě, tak se vám nechce ničeho dotýkat, ale když přijdete do toho bytu, tak vám padne brada. Nevím, jak je to možný, protože ten obal toho baráku je strašidelný, ale uvnitř mají naklizeny, krásný prostě. A většina to byla tyhle nepřizpůsobivý, co tam udělali bordel, zruinovali se, pak sebrali a odletěli do Anglie. A to jsou ty kočovní. Jim je to jedno. Oni budou furt někde cestovat a ničit.“**O čem sní český Rom?** „Aha? To nedokážu říct. Možná o lepším životě do budoucna.“**A ten lepší život se má odehrávat kde?** „Důležitý je, aby se ta společnost nerozdělovala. To je důležitý pro nás. My to cítíme, když někam přijdeme. Je to cítit. A když jsem bydlel v té Anglii, tak za celých čtrnáct let jsem nic takového nepocítil.“**Tak Anglie je hodně multikulturní.** „Strašně. Tam můžete vyjít v pyžamu, v pantoflích, nikdo si vás nevšimne, každému to je jedno.“**A to je pořádku?**„Jo to je pořádku. Já myslím, že jo, že ty lidi se cítí být svobodný. Najednu stranu ale v těch školách, mají strašně velkou volnost, nemají pevnou ruku nad sebou, a tím pádem oni si víc dovolují. Už ty děti si víc dovolí, jsou drzí na učitele. Ale je tam ta svoboda. Šel jsem po ulici a zastavil mě policajt, měl jsem obrovského respekt z toho člověka (oni nenosí zbraně), on vás zastaví a řekne: ahoj, jak se máš? Všechno v pořádku, co děti jsou zdarvů? A pohladí vám syna. Pak řekne ok, drž se (velké nadšení). Já ho neznal toho člověka. Byl jsem mu sympatickej, tak se mě zeptal. To samé můj syn, šel si nabrat bonbony z piksel s bonbonama. Teď vidím sekuritáka, tak říkám Patriku přestaň. On říkal, pojď sem. Jak

se jmenuješ? On Patrik. Dával mu ochutnávat další bonbony. Tak si naber do pytlíčku a támhle je zaplatíš. A tady v Tescu? On si vzal malou plechovku, protože měl žízeň, když byla prázdná, tak jsem ji zahodil do koše s tím, že ji u pokladny zaplatím, no a paní mě hned seřvala. To jsou detaily. Ale od těch se to odvíjí a nabaluje. Tak já bych byl fakt šťastnej, kdyby se ty lidi nerozlišovali. Mě přijde divný, že Čechům nevadí Vietnamci. **“To je jednoduchý. Ti Vietnamci makaj, a oni do té společnosti nepronikají. Oni vůbec do té společnosti nechodí. Vy je vidíte někdy sedět tady v restauraci?„**Ne. A to je právě ono. Tak proč jim tak vadí, když ten Rom přijde někdy do hospody? Chce si dát to pivo a najednou tam vzniká ten problém. My nemůžeme žít někde uzavřeně, někde v izolaci, když jsme se tady narodili. Vždyť já jsem Čech!? Vždyť já jsem Čech! Já jsem Rom, na což jsem hrdej, ale jsem Čech. Já jsem se narodil v Čechách. Můj táta i moje máma se narodili v Čechách. My tady pracujeme, platíme daně. Tady to jediný mě ... Jediný moje přání je, aby se lidi nerozlišovali podle toho, jak kdo vypadá, nebo jakou má barvu pleti. Ať je rozlišujou podle toho, jak se chovají. Jestli jsou to chcípáni, tak ať se k nim chovají jako ke chcípákům. Ale mnozí jsou dobrý, tak ať se k nim chovají hezky. Takhle by to asi mělo fungovat.“

Já vám děkuji za rozhovor. „Já děkuji.“

2R (příloha D)

Respondentka souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny. (Kladno, 20 min)

PŘEPIS ROZHOVORU:

Jedná se o ženu.

Věk: „40 let.“

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání? „Střední s maturitou.“

A jste zaměstnána? „Teď nejsem trvale zaměstnaná. Mám několik dohod. Pracuji jako domovnice ve dvou věžákách.“

Město kde žijete? Nebo kde se nejčastěji pobýváte? „Kladno. Jedině Kladno.“

Jaké jsou vaše osobní zkušenosti s neromy? „Moje osobní zkušenosti s neromy, já jsem v podstatě neromka, ale už se považuji za Romku, protože žiju mezi romskou společností vlastně od svých 14 let. A s českou společností se nějak intenzivněji nestýkám, spíš právě jenom s tou romskou. Čili já se považuju jako Romka. A moje zkušenosti jsou střídavý. Vzhledem k tomu, že já už vypadám i jako Romka, už mě lidi považují za Romku, tak diskriminace samozřejmě hodně je. I když já se snažím vyjít s každým, já nemám problém vyjít s lidma. Tak já když s nima jednám slušně, tak jednaj slušně se mnou, že jo. Asi takhle.“

A kde se nejčastěji setkáváte s neromy? „Nejčastěji v obchodech. A to mi jako občas stačí, protože já, tím že se starám o lidi tady v baráku, i o neromy, což je teda taky pravda o ty starý babičky. Tak chodím na ty větší nákupy skoro denně a opravdu se setkávám s tím, že zaslechnu v řadě: ta cikánka má věčně plnej nákup – už se mi to fakt stalo.“ **Vy těm lidem chodíte nakupovat?** „Ano, ano. Chodím nakupovat babičkám tady z věžáku.“ **A tuhle větu jste slyšela na svoji adresu jo?** „Několikrát už. Opravdu. A i v autobuse jo, teď už tedy mám auto, ale v autobuse často jsem to slyšela (podiv).“ **Vážně?** „Hm, opravdu.“

Jaký upřednostňujete název pro Romy? Bud' Rom/Cikán/ nebo jiné? „Cikán.“ **Cikán? A proč?** „Já si nemyslím, že ten Rom je prostě... Podle mě ten cikán je takovejzažitej a jako není důvod proč si říkat... Jsou to prostě cikáni odjakživa, jsou to cikáni. Dřív to byli kočovný cikáni, podle mě cikán je cikán (rozhodně).“ **A když se**

stýkáte s tou romskou komunitou, tak oni jsou pro Rom nebo Cikán? „Cikán. Určitě.“

A jaký název používáte pro neromy? „Upřímně? Gádžo.“ (smích)

Ve vaší blízkosti nebo sousedství žijí převážně Romové nebo neromové? „Tady, kde já bydlím, žijí převážně neromové.“ **A to vaše soužití je jaké? „No já už tady bydlím 18 let. Ze začátku to bylo problémový, ale teď mě lidi berou. Zvolili si mě domovníkem, tak že se to srovnalo. Zjistili, jak žijeme my, čili v pořádku.“ **V pořádku. „Hm, tady v pořádku.“****

A s Romy se stýkáte? „Samozřejmě. Vídám se s manželovou rodinou, permanentně se stýkáme, čili my i jako s cizíma. Teď to jako nejde (koronavir), ale chodíme na romský zábavy, všechno.“ **Volnočasově tedy? „Ano, jakmile máme možnost a máme hlídání, tak romská zábava, to jako není žádný problém.“ (nadšení)**

A stýkáte se i s neromy? „Stýkám se s neromy, hlavně tady v baráku se stýkám s těma důchodcema. Chodím tam i na kávičku, volnočasově a mají mě rádi.“

Snažte se rozpomenout na své úplně první setkání s neromy. Jaké bylo pro vás?

„Pro mě, vzhledem k tomu, že já jsem vyrůstala do svých pěti let v český rodině, ale já pocházím z Kladna z Podprůhonu, a tam to byla romská osada. A já od svých pěti let, kdy jsem lítala venku, jsem se kamarádila s Romama převážně. No s těma Romama. Odsuzovali mě, že se stýkám s cikánama. Já to řeknu tak, jak je. Já budu říkat s cikánama prostě. I rodina moje.“ **Tak to provás bylo negativní? „Ano negativní.“ **Vnímáte to negativně? „Ano negativně.“ **Co vám tedy říkali, nebo dělali? **V čem to bylo negativní? „Fuj, ty se bavíš s cikánama! Dostaneš blechy. Dostaneš vši. A takovýhle opravdu. Když jsem byla jako holka, když jsem s nima kamarádila. Pak už jsem si zvykla. I rodiče, i máma mi to říkala.“ **Taky vás zrazovala? „Furt. Celý život. A já vlastně s přítelem jsem od 14 let. A ona mě vlastně kvůli tomu vyhodila z domu. Mě máma vyloženě sbalila kufry a vyhodila mě z domu.“ **A stýkáte se nyní? „Teď už se stýkáme, ale v rámci jako že telefonátu, občas vezme někam kluka, ale že by to bylo nějak intenzivní, to vůbec ne.“************

Vnímáte to negativně? „Ano negativně.“ **Co vám tedy říkali, nebo dělali? **V čem to bylo negativní? „Fuj, ty se bavíš s cikánama! Dostaneš blechy. Dostaneš vši. A takovýhle opravdu. Když jsem byla jako holka, když jsem s nima kamarádila. Pak už jsem si zvykla. I rodiče, i máma mi to říkala.“ **Taky vás zrazovala? „Furt. Celý život. A já vlastně s přítelem jsem od 14 let. A ona mě vlastně kvůli tomu vyhodila z domu. Mě máma vyloženě sbalila kufry a vyhodila mě z domu.“ **A stýkáte se nyní? „Teď už se stýkáme, ale v rámci jako že telefonátu, občas vezme někam kluka, ale že by to bylo nějak intenzivní, to vůbec ne.“********

Vnímáte to negativně? „Ano negativně.“ **Co vám tedy říkali, nebo dělali? **V čem to bylo negativní? „Fuj, ty se bavíš s cikánama! Dostaneš blechy. Dostaneš vši. A takovýhle opravdu. Když jsem byla jako holka, když jsem s nima kamarádila. Pak už jsem si zvykla. I rodiče, i máma mi to říkala.“ **Taky vás zrazovala? „Furt. Celý život. A já vlastně s přítelem jsem od 14 let. A ona mě vlastně kvůli tomu vyhodila z domu. Mě máma vyloženě sbalila kufry a vyhodila mě z domu.“ **A stýkáte se nyní? „Teď už se stýkáme, ale v rámci jako že telefonátu, občas vezme někam kluka, ale že by to bylo nějak intenzivní, to vůbec ne.“********

Vnímáte to negativně? „Ano negativně.“ **Co vám tedy říkali, nebo dělali? **V čem to bylo negativní? „Fuj, ty se bavíš s cikánama! Dostaneš blechy. Dostaneš vši. A takovýhle opravdu. Když jsem byla jako holka, když jsem s nima kamarádila. Pak už jsem si zvykla. I rodiče, i máma mi to říkala.“ **Taky vás zrazovala? „Furt. Celý život. A já vlastně s přítelem jsem od 14 let. A ona mě vlastně kvůli tomu vyhodila z domu. Mě máma vyloženě sbalila kufry a vyhodila mě z domu.“ **A stýkáte se nyní? „Teď už se stýkáme, ale v rámci jako že telefonátu, občas vezme někam kluka, ale že by to bylo nějak intenzivní, to vůbec ne.“********

Vnímáte to negativně? „Ano negativně.“ **Co vám tedy říkali, nebo dělali? **V čem to bylo negativní? „Fuj, ty se bavíš s cikánama! Dostaneš blechy. Dostaneš vši. A takovýhle opravdu. Když jsem byla jako holka, když jsem s nima kamarádila. Pak už jsem si zvykla. I rodiče, i máma mi to říkala.“ **Taky vás zrazovala? „Furt. Celý život. A já vlastně s přítelem jsem od 14 let. A ona mě vlastně kvůli tomu vyhodila z domu. Mě máma vyloženě sbalila kufry a vyhodila mě z domu.“ **A stýkáte se nyní? „Teď už se stýkáme, ale v rámci jako že telefonátu, občas vezme někam kluka, ale že by to bylo nějak intenzivní, to vůbec ne.“********

Vnímáte to negativně? „Ano negativně.“ **Co vám tedy říkali, nebo dělali? **V čem to bylo negativní? „Fuj, ty se bavíš s cikánama! Dostaneš blechy. Dostaneš vši. A takovýhle opravdu. Když jsem byla jako holka, když jsem s nima kamarádila. Pak už jsem si zvykla. I rodiče, i máma mi to říkala.“ **Taky vás zrazovala? „Furt. Celý život. A já vlastně s přítelem jsem od 14 let. A ona mě vlastně kvůli tomu vyhodila z domu. Mě máma vyloženě sbalila kufry a vyhodila mě z domu.“ **A stýkáte se nyní? „Teď už se stýkáme, ale v rámci jako že telefonátu, občas vezme někam kluka, ale že by to bylo nějak intenzivní, to vůbec ne.“********

Vnímáte to negativně? „Ano negativně.“ **Co vám tedy říkali, nebo dělali? **V čem to bylo negativní? „Fuj, ty se bavíš s cikánama! Dostaneš blechy. Dostaneš vši. A takovýhle opravdu. Když jsem byla jako holka, když jsem s nima kamarádila. Pak už jsem si zvykla. I rodiče, i máma mi to říkala.“ **Taky vás zrazovala? „Furt. Celý život. A já vlastně s přítelem jsem od 14 let. A ona mě vlastně kvůli tomu vyhodila z domu. Mě máma vyloženě sbalila kufry a vyhodila mě z domu.“ **A stýkáte se nyní? „Teď už se stýkáme, ale v rámci jako že telefonátu, občas vezme někam kluka, ale že by to bylo nějak intenzivní, to vůbec ne.“********

Vnímáte to negativně? „Ano negativně.“ **Co vám tedy říkali, nebo dělali? **V čem to bylo negativní? „Fuj, ty se bavíš s cikánama! Dostaneš blechy. Dostaneš vši. A takovýhle opravdu. Když jsem byla jako holka, když jsem s nima kamarádila. Pak už jsem si zvykla. I rodiče, i máma mi to říkala.“ **Taky vás zrazovala? „Furt. Celý život. A já vlastně s přítelem jsem od 14 let. A ona mě vlastně kvůli tomu vyhodila z domu. Mě máma vyloženě sbalila kufry a vyhodila mě z domu.“ **A stýkáte se nyní? „Teď už se stýkáme, ale v rámci jako že telefonátu, občas vezme někam kluka, ale že by to bylo nějak intenzivní, to vůbec ne.“********

Vnímáte to negativně? „Ano negativně.“ **Co vám tedy říkali, nebo dělali? **V čem to bylo negativní? „Fuj, ty se bavíš s cikánama! Dostaneš blechy. Dostaneš vši. A takovýhle opravdu. Když jsem byla jako holka, když jsem s nima kamarádila. Pak už jsem si zvykla. I rodiče, i máma mi to říkala.“ **Taky vás zrazovala? „Furt. Celý život. A já vlastně s přítelem jsem od 14 let. A ona mě vlastně kvůli tomu vyhodila z domu. Mě máma vyloženě sbalila kufry a vyhodila mě z domu.“ **A stýkáte se nyní? „Teď už se stýkáme, ale v rámci jako že telefonátu, občas vezme někam kluka, ale že by to bylo nějak intenzivní, to vůbec ne.“********

Ctíte romskou kulturu? „Stoprocentně.“ (důrazně) **A co mi o ní řeknete? „Je fantastická, je veselá. Hudebně založený lidi. Jak jídlo – co se týče jídla všechno prostě. Celkově zvyky romský, celkově prostě všechno. Výchova dětí. Romové zásadně děti nebijou. To už musí být, když Romové bijou děti. Já jsem se s tím nikdy nesetkala. Moje máma mě řezala od malička. A opravdu ty děti je poslouchaj i přesto, že ti**

Romové je nebijou. Opravdu. A hlavně co se mi na romským myšlení líbí, že nedají dopustit na svoji rodinu. Nedají dopustit, ať je to bratranec, sestřenice z pátého, šestého kolena, prostě je to rodina a ta rodina se drží. **“A ta romská tchyně vás přijala dobře? „Perfektně.“**

A uznáváte českou neromskou kulturu? „Ale jako uznávám ... My žijeme jako romská rodina, čili českou kulturu ... Já se považuji za romskou rodinu. Tak že i naše děti jsou tak vychované. Umí romsky od malička, bavíme se s nima romsky, i já umím romsky perfektně. **“Vy jste tedy pro tu romskou kulturu? „Ano.“**

Vyjmoujte mi vlastnosti, které podle vás neromové mají? „Závistivost, chamtivost. Řekla bych, že sami nejsou soudní, že rádi soudí druhé, ale sami sebe nesoudí. Na sebe se nepodívají. Jsou zlí. Hodně, hodně neromů jsou zlí, alespoň já mám takovou zkušenost. **“Tohle u vás převažuje, takový názor? „Hm.“**

A romské vlastnosti? „Srdečný, hodný, dají vám poslední, i když sami nemaj, tak se rozdělí. Veselý, přijmou vás, prostě všechny přijmou, je jim to jedno nedělají rozdíly. Oni přijmou. (uznání) Pokud vy se k nim chováte slušně, i když je to nerom, tak ho přijmou úplně slušně. **“Což obráceně nefunguje? „Ne nefunguje. V málo případech to funguje, většinou to nefunguje. Může být Rom sebevíc slušnej, ale prostě ...“**

Myslíte, že jsou Romové v některých oblastech lidského života lepší ve srovnání s neromy? „Určitě, co se týče dětí a rodiny. Protože to vidíte v televizi, Češi jsou schopní dítě i zabít. Rom by to nikdy neudělal. Nebo i ublížit. Oni budou, když to řeknu všeobecně Romové krást, budou všechno možný, ale aby ublížili rodině, blízkým anebo nedejbože dítěti, to v životě ne. A u českýho národa – znásilňují děti – i vlastní, zabíjej, to u Romů fakt ne. Samozřejmě, výjimka se najde vždycky. Ale minimálně.“

Myslíte, že jsou Romové v něčem úspěšní? „Je jich málo. Úspěšných Romů je málo, ale zase řekla bych, že to je tou společností, že jim nedovolí, aby se vyvíjeli. Já to vím podle sebe. Mám střední školu, mám maturitu, ale tím, že jsem začala žít se svým přítelem, já chtěla jít na vejšku, chtěla jsem dělat jazyky. To jsem teda neudělala, ale co se týká hledání práce, tak i já měla vždycky problém a mám. Já teďko práci mám, mám dohody. Teďko stálou práci nepotřebuji, protože mám, mám toho hodně, ale prostě vím, že je v tom problém. Čili já si myslím, že ta společnost jim nedovolí, aby byli úspěšní. Nepouští dál, aby ta úspěšnost byla taková. Měli by mít větší šanci. Už ve škole jsou utlačovaní. Je to pravda. Už ti učitelé jim dávají najevo, že jsou jiní. Víím to z vlastní zkušenosti. Narovinu, jsou blbý (ve smyslu že, to jim dávají najevo učitelé). Mému

klukovi učitelka řekla, že je blbej, ve čtvrtý třídě. Jo?! Čili takhle (rozčilení). **„Říkáte, že někteří jsou úspěšní, tak v čem jsou úspěšní? V čem vynikají?„**V hudbě. Mají hudební talent. Ti to mají od narození, to prostě v nich je. Ale myslím si, že některý Romové jsou inteligentní. Oni pokud si tu svoji inteligenci tříbí a je možnost, aby se ta jejich inteligence vyvíjela, oni to nejsou hloupí lidi, vůbec ne. Ale tím, že jsou od malička shazovaný, tak nemají ani potřebu. Ani nemají chuť se nějak vyvíjet. **„Myslíte, že mají pocit, že to je zbytečný? „**Ano přesně tak. Myslím si, že vědí, že stejně do té společnosti nezapadnou.“

Vdala byste se za neroma?„Ne.“

Dovolila byste svému potomkovi přátelit se s neromem?„Určitě. Nemám s tím problém. Mám dvě děti a nemám s tím problém. Pokud nemají ty neromský děti problém s mejma dětma, tak moje děti s nima problém nemaj.“

Domníváte se, že jsou si všichni lidé rovni?„Sto procentně (výrazně). Myslím si, že jo. Můj názor je, že jo. Všichni jsme se narodili a všichni stejně umřeme, tak myslím, že jo. Že všichni lidi jsou si rovni.“

Vzpomenete si při posledním sčítání lidu, k jaké národnosti jste se přihlásila? „K romské. Sto procentně romské. Celá rodina.“

Znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy?„*Cigán, cigoš, špína.* Všeljak se jim říká. *Černoch.* Já je nepoužívám.“

A stejně tak znáte nějaké hanlivé výrazy pro neromy?„Cikáni říkají neromům *gadžo*. **„Ale když jim chtějí nějak nadávat?„***Gádzobílej.* Pro ně je to *gádzobílej*. Nějaký vysloveně hanlivý výrazy nemají? Jako pak proklínaj samozřejmě. Proklínaj jo. Čili to je... prostě proklínaj. To jako umí, to je pravda. To když je někdo naštve... **„A kybychom přeložily to gadžo, tak to doslovně znamená co?„**Gadžo je vlastně Čech. Bílej člověk, Čech. Ale vyloženě Čech jako jo.“

Máte z neromů obavy?„Já osobně ne.“

Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině?„Já jí nevnímám jako nepřátelskou, já to vnímám jako nevědomost český společnosti vůči Romům. Možná kdyby ta česká společnost se snažila se s těma Romama sblížit a hned je neodsoudila, možná že by spousta českých lidí zjistilo, že ti Romové nejsou tak špatní, jak si o nich celou dobu myslí. Vím to zase z vlastní zkušenosti.“

Jak vnímáte politiku ČR právě ohledně té romské problematiky? Je podle vás úspěšná nebo neúspěšná?„Já si myslím, že se snaží být úspěšná, ale moc úspěchů

nemá teda. **“A myslíte, že zvýhodňuje Romy nebo znevýhodňuje?”** Jako upřímně, je možná i zvýhodňuje a možná je to i špatně. Protože v tom dělá ten rozdíl a ty neromy utvrzuje v tom, že oni mají přednost (Romové) a myslím si, že to je špatně. **“Tak vlastně ty neromy znevýhodňuje oproti Romům?”**, Co se týče sociálních dávek. Jako na sociálních dávkách je sousta bílých lidí, neromů. To je pravda. A ti Romové si udělají deset dětí a v životě nemusí chodit do práce, protože na těch přídávkách a dávkách, platí jim nájem a oni nepotřebují chodit do práce. To je pravda, s tím souhlasím. **“A myslíte, že Romové jsou schopni si vydupat více těchto dávek? Nebo jak?”**, To já si nemyslím, ale oni na nich parazitují, oni to prostě znají od začátku. Umí v tom chodit. Není to, že by si vydupali víc dávek to ne, nemají vyšší dávky. To je míra pro jedno, ale oni v tom umějí chodit. Oni ví, že jim skončí mateřská, tak si udělají další dítě a mají znova mateřskou. Oni ví, že když půjdou někam bydlet, že jim majitel udělá smlouvu a půjdou si zažádat o příspěvek na bydlení a oni ho dostanou vzhledem k tomu, že mají pět dětí a ani jeden nepracuje. Tak dostanou dávku, čili bydlí zadarmo, stát jim to všechno platí. Oni v tom umějí chodit. **“A proč myslíte, že se jim nechce jít pracovat? Že berou víc v těch dávkách než by vydělávali?”**, To si nemyslím. Já myslím, že spousta lidí z těch Romů je třeba odrazených od té práce. Oni to třeba zkusí jednou dvakrát. Zjistí že, neuspějí a proč by ... Oni už pak žijou v tom, že dostanou práci na pracáku a oni jim řeknou, stejně mě nevezmou. A ona je to pravda. Já mám zkušenost s tím, že vás nevezmou. Nevezmou vás (rozladění). Po telefonu řeknou, jo přijďte a přijdete a oni řeknou, my máme plno. Pokud se vás nezeptají rovnou po telefonu, jestli jste Rom. Už se mi to stalo, když jsem hledala pro přítele práci. **“Opravdu?”**, Opravdu. „To samé, když si hledáte podnájem. Vím to od rodiny manžela, hledají si podnájem, kolikrát jim to obvolávám já. Řeknou, jo, jo máme volno. Nevadí, že máte dvě děti. Pak tam přijdete, já samozřejmě už na tu schůzku nejdu, protože já ten podnájem nepotřebuju. Jde sestra manžela a nevezmou je. A tak je to i stou prací. Čili oni pak už nemají chuť tu práci hledat. Já si nemyslím, že Romové jsou líní. Oni jsou pracovití a hodně pracovití. A dokážou být zodpovědní, ale nemají tu šanci no. A oni pak už jako hodí to za hlavu. Udělají si ty děti a žijou z těch dávek.“

Jaký je váš postoj vůči protiromským iniciativám? Myslím strany a ..., SPD. Já si myslím, že je to názor lidí. Pokud si ty pochody chtějí dělat, ať si je dělají. Jako mě to je jedno. **“Co to v těch Romech vyvolává?”** „No další věc, že jsou lidé proti nim. Protože vidí, že ty lidi jsou proti nim, že jdou proti nim a nic dobrého to v nich nevyvolává.“

Žádný dobrý pocit z toho nemaj, že jo.“**Vyvolává to obavy nebo vztek?**„Vztek.“**Hmvztek.**„Já si nemyslím, že obavy, myslím, že vztek (důrazně).“

Jak se žije Romům v ČR?„Mně se žije dobře. Tý naší rodině se žije dobře a tý okolní rodině se žije taky dobře. Široký rodině. Ale myslím, že některým se dobře nežije, ale že to je jejich chyba. Myslím, že si to dělají sami. Že prostě neumějí žít. Utíkají do Anglie. Když prostě neumějí žít tady, proč utíkají do Anglie. Tam taky neumějí žít. Je to stejný. Myslím si, že to je v těch lidech.“

Znáte pojem sociálně vyloučená lokalita?„No jistě. Chánov v Mostě.“**Ocitla jste se někdy natakovém místě?**„Byla jsem tam. Manžel má bratra v Mostě. Tak jsme tam byli.“**A jak to navás působilo?**„Hrozně.“**A proč to tam takhle je? Proč to ty lidi dělají? Proč si to vybydlí?**„Protože tam právě je dají všechny dohromady ty Romové a to myslím, je ta chyba. Myslím, že by ti Romové měli být rozptýlení mezi „normální“ neromy, protože oni se přizpůsobí. Romové jsou strašně přizpůsobiví lidé. Oni když vidí, že je někde čisto, tak oni se to snaží udržet. Ale pokud dají dvacet rodin dohromady, nebo osmdesát rodin do věžáku jenom Romové a někdo začne dělat bordel, tak to začnou dělat všichni. Rozumíte, oni jsou právě až tak přizpůsobiví, že pokud tam bude jedna špatná, tak oni se ten zbytek přizpůsobí té špatný, protože si řeknou...“**Jak to, že oni toho špatného nevyloučí?**„Nevím, to jsem nepochopila. A zase, to je právě to, že oni drží u sebe. Oni toho špatného nevyloučí. Oni prostě táhnou k sobě.“**A co si myslí, že bude, ve chvíli, kdy si zničí obydlí?**„Nepřemýšlí. Oni nad tím nepřemýšlí. Většina Romů žije tak, že žijou dneska a co bude zítra, natož za dva roky na to už vůbec nemyslí. Už to neřeší.“

Proč Romové, když je oslovuji, aby se mnou udělali tento rozhovor, zatajují, že jsou Romové? Často slyším, že jsou z Maďarska apod. Říkala jste, že to tají, aby se začlenili.„Ano kvůli začlenění, určitě.“

Já vám moc děkuji za rozhovor.„Nemáte za co.“

3R (příloha E)

Respondent souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny. (Mladá Boleslav, 15 minut)

PŘEPIS ROZHOVORU:

Jedná se o muže.

Věk: „32 let.“

Vzdělání: „Vyučen.“

Zaměstnán: „V zubní laboratoři.“

Město kde žijete, nebo kde nejčastěji pobýváte? „Benátky nad Jizerou.“

Jaké jsou vaše osobní zkušenosti s neromy? A kde se s nimi nejčastěji setkáváte. „Chcete to více rozvádět?“ **Co vás napadne.** „Mám docela dobré zkušenosti. Nejvíce se s nimi setkávám asi v práci nebo ve volném čase. Protože jsem věřící, tak mám hodně lidí kolem sebe jako spoluvěřících. Tak asi tak. Setkávám se s neromy všude.“

Jaký název pro Romy upřednostňujete? Rom/Cikán/jiné „Určitě Rom.“ **Proč?** „No protože to vychází i z romského jazyka. Znamená to muž. A Romové si to tak i přejou, nebo většina se tak rozhodla a mezi sebou si tak říkají.“

A jaký používáte výraz pro neromy? „Asi Češi nebo neromové, na veřejnosti. Jinak používám jméno.“

Žijí ve vaší blízkosti nebo sousedství Romové nebo neromové? „V ulici bydlí asi jedna nebo dvě rodiny (Romové), ale jinak v Benátkách jich je docela hodně.“ **A jaké je vaše soužití? Je problémové nebo bezproblémové?** „Bezproblémové.“

Stýkáte se s Romy? „Stýkám, ano taky.“ **A jak? Jsou to rodinní příslušníci, nebo volnočasově?** „Volnočasově a rodina.“

Stýkáte se s neromy? Ano taky. Jak? Pracovně, volnočasově, rodinní příslušníci? „Hlavně práce a volný čas.“

Snažte se prosím rozpomenout na své úplně první setkání s neromy. O jaký šlo zážitek? Pozitivní/negativní/neutrální?(vzpomíná) „To už si nepamatuju. To bylo někdy v dětství no. Měl jsem nějaký kamarády v dětství na pískovišti, tak to bylo docela v pohodě.“ **Tak příjemný zážitek?** „Příjemný no.“

Ctíte romskou kulturu? A co mi o ní řeknete? „Ctím ano. Nejvíc na mě asi má dnes vliv jazyk romský. Že umím romsky. Považuji to za největší kulturní dědictví. Hudba je mi blízká. A i způsob zábavy, tanec možná mi je bližší než třeba ta neromská.“

A uznáváte neromskou kulturu? „Uznávám, respektuji. Vím, co jsem se naučil ve škole. Ale že bych se tím nějak zabýval třeba literaturou, že by mě to nějak zlávalo, to určitě ne. To je věc osobního vkusu, co se třeba týká hudby. Tak taky si něco vyberu z toho, ale spíš jenom všeobecný přehled.“

Vyjmenujte vlastnosti, které podle vás neromové mají a popište romské vlastnosti. „**Neromové:** dobré – jsou dochvilní, umí plánovat i do budoucnosti, řada z nich je pracovitá, chybí jim větší srdečnost, pohostinnost, žárlivost mezi lidmi. **Romské:** láska k rodině, láska k dětem, řekl bych, že to není klišé, že to tak je. Jsou naopak hodně pohostinní, umějí se dobře bavit, mají rádi zábavu, hůře snášejí bolest. Bojí se doktora, ano.“

Domníváte se, že jsou Romové v některých oblastech lidského života lepší ve srovnání s neromy? A pokud ano, tak v jakých oblastech? „Myslím, že jo, a jak jsem říkal, vychází to z těch vlastností. Milují svoje děti. Jsou empatický vůči lidem, když někoho něco trápí. Určitě umělecký směr, to mají nadání a vynikají.“

Domníváte se, že jsou Romové v něčem úspěšní? A pokud ano, tak v čem? „No určitě veškerý umělecký obory. Tam kde mají možnost dát do toho vášeň, srdce, tak tam doopravdy mohou vynikat. Ale když mají určitou šanci, tak vidím, že jsou úspěšní i v jiných oborech, kde pracují s lidma. Asi díky těm vlastnostem. Například prodej, obchod apod.“

Oženil byste se s neromkou? „Tak já už jsem ženatý s Romkou. Ale nevím. Ani bych něřekl jo nebo ne. Spíš nevím.“

Dovolil byste svému potomkovi přátelit se s neromským dítětem? „Jo, určitě.“

Domníváte se, že jsou si všichni lidé rovni? „Ano.“

Při posledním sčítání lidu jste se přihlásil k jaké národnosti? A proč? „Já si to přesně nepamatuju, ale myslím, že k romské národnosti.“ **A proč?** „Protože ta otázka tam tak byla a už jsem věděl, že spoustu Romů, se nepřihlásilo. Že tam ten počet co se odhaduje, je asi třístatisíc a v tom sčítání bylo asi čtyřicet nebo tak. Tak jsem si říkal, že by to tam asi mělo být podle pravdy. A protože se cítím jako Rom.“

Znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy? Pokud ano, tak jaké? (rozpaky, nepříjemné) „Za hanlivý, já třeba považuju *cikán*. Zaregistroval jsem třeba *cikorky*,

hnědoši nebo něco takovýho. Tak to nepoužívám.“**A znáte pro neromy hanlivé výrazy?** „*Gadžo*, což je mírné, není to úplně hanlivý výraz ale ani to ono. Pak třeba *chrapouni*, to už je negativní víc. Já to nepoužívám. To gadžové víc, ale v romském jazyce, ale ani to není myšleno nějak negativně.“

Máte z neromů obavy/strach? „Nemám (zaváhání). Pokud se to týká ve smyslu předsudků, tak lze říct, že trochu jo. Ale osobně obavy nebo strach nemám.“

Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině? „Ano.“

Jak vnímáte politiku ČR ohledně romské problematiky? „Já se úplně tou problematikou nezabývám. Nevím úplně, jestli je to chyba té politiky. Vykořenit předsudky je asi hodně těžký úkol. Ale úplně úspěšná asi není. Mohli by tam být některý věci lepší.“**Jaké?** „Možná se víc zaměřit na vzdělávání a vyzdvižení kladných věcí u Romů. Možná podpora práce, spíš než nějaké sociální systémy. Aby měli rovný příležitosti.“

Jaký je váš postoj vůči protiromským iniciativám? „Asi odmítám.“

Jak se žije Romům v ČR? „Myslím si, že po finanční stránce se to všechno asi hodně zlepšilo. Obecně se dá říct, že dobře. Problémy mají v těch předsudcích, bych, řekl. Najít si lepší práci, bydlení. Tak (smích) ne úplně dobře. Protože třeba tady v Benátkách, kde to docela funguje, že je to město pro..., tak na inzerát třeba co se týče bydlení, tak majitel, když zjistí, že je někdo Rom, tak moc nechce to pronajmout. Tak tyhle ty věci, tyhle komplikace, ale to už jsou po desetiletí. Ale už si zvykli a myslím, že to je lepší, než to bylo.“

Znáte pojem sociálně vyloučená lokalita? „Znám z medií, tak třeba Chánov. Ale i v Předlicích mám rodinu, což je taky taková oblast. Tam jsem byl. Nebo tady jsou takové menší ubytovny, kde jsou shlukováni Romové, tak tam jsem taky občas byl.“

Sdělíte mi, co vám v životě chybí a co si do budoucna přejete? „Je to víc věcí, ale snažím se být spokojený s tím, co je. Vážít si toho co mám. Nic jako zvláštního, co by bylo v lidských možnostech změnit to ne. Ale do budoucna bych byl rád, kdyby k sobě měli lidi blíž a kdyby byli ochotnější si odpouštět a přecházet některý ty zbytečný rozdíly. Taky kdyby byli rozumnější. Díky internetu a sociálním sítím myslím, že začínají věřit všemu možnému, než dřív. Že to se spíš zhoršuje zase no.“

Moc děkuji za rozhovor. „Není zač.“

4R (příloha F)

Respondent souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny. (Praha, 52 minut)

PŘEPIS ROZHOVORU:

Jedná se o muže.

Věk: „47 let.“

Vzdělání: „Střední bez maturity.“

Zaměstnání: „OSVČ, (zednické práce, rekonstrukce, opravy apod).“

Město kde žijete: „Praha 3 Žižkov.“

Jaké jsou vaše zkušenosti s neromy? „Osobně s nima nejsem moc v kontaktu, ale většinou v práci a z práce, když jdu někam na pivo a tak. Ale většinou si nikoho nevšímám.“ **A oni vás?** „No mám už několik známostí, že přijdu, řeknou ahoj, ahoj, dáme občas i panáka, ale abychom se nějak scházeli, na to nemám ani čas, abych se někde scházel s nima.“ **Tak, že s nimi moc dokontaktu nepřicházíte, třeba po práci.** „No po práci občas jo, že jsou tam stálý štamgasti v tý hospodě, kam chodím. No pozdravíme se, zakouříme, ale že bysme nějak komunikovali jako dál, jako s kamarádem, tak to ne. Jen ze slušnosti.“ **A v obchodech?** „No v obchodech už vůbec ne (smích).“ **A když je v obchodě neromská prodavačka?** „No tak většinou snažím se být slušný. No, a když ona není slušná a slušně neodpovídá, tak jak já na ní slušně mluvím, tak začnu být taky neslušný. Řeknu pár slov a odejdu. A dojdu si to koupit jinam.“ **Dobře.**

Jaký upřednostňujete název pro Romy? „Mně to nijak nevadí, když mi někdo řekne cigán.“ **Ale vy používáte?** „No většinou Rom. No není to takový jako nadávka. Rom je jako celosvětový. Proto se mi to líbí víc. Protože když půjdu někam do ciziny, tak řeknu taky Rom. V Čechách, po celým světě prostě řeknu Rom. Neřeknu cikán, to nikdo neví co to je.“

A jaký název používáte pro neromy? „Gadžo.“

Ve vaší blízkosti, nebo ve vašem sousedství žijí Romové nebo neromové? „Momentálně, kde bydlím, tam je asi tři rodiny romský, jinak všechno neromové.“ **A jaké je to soužití? Problémové nebo bezproblémové?** „Bezproblémové.“

Já nemám žádný problém. Já si myslím, že pokud já se chovám slušně a slušně se chovají moje děti k lidem, tak nevidím žádný problém.“**Fajn.**

Stýkáte se s Romy? „Především s Romy. Většinou v práci a tak když někam jdeme na nějakou párty, tak většinou jsou tam Romové.“ **A s neromy?** „Tak s neromy většinou jenom když jdu na pivo nebo do kasina.“ **Tak spíš volnočasově?** „Volnočasově.“ **Ale práci vám dává spíš Rom nebo nerom?** „No, mám kontakty i na Roma co mi dává práci, ale většinou nerom.“ **A jak k vám vystupují? Autoritativně nebo rovnocenně?** „No určitě nerovnocenně, ale dokud nepoznají, co jsem zač a co zmůžu a co nezmůžu. Pak postupem času, když mě poznaj, tak se trochu změní. Jako k lepšímu (hrdě).“ **To je dobře.**

Snažte se prosím rozpomenout na své úplně první setkání s neromy. To znamená, že jdeme do dětství. Vzpomenete si? „Tak já od mala jsem vyrůstal s neromama.“ **A o jaké šlo zážitky? Nebo jaký máte pocit z toho, jak to bylo v dětství?** „Já bydlel na Slovensku na vesnici a chodili jsme s neromama do školy a všechno. Byli jsme kamarádi Romové a zbytek byli všechno neromové. Hráli jsme hokej, fotbal, všechno možný. Všechno jsme dělali spolu.“ **Z toho vyplývá, že ten zážitek byl pozitivní.** „Ano.“

Ctíte romskou kulturu? „Určitě.“ **A co mi o ní řeknete?** „No co?“ **Co na ní máte rád?** „Že se umí pobavit, jsou společenský, když se jdeme bavit, např. když je Romský fest, nebo tak. Jeden druhýho si ctí a prostě schází se tam Romové z celého světa, třeba když je každý rok Khamoro, tak jak má být teď v květnu. Přijdou tam ze Španělska, z Indie, z Ameriky, odevšad. V životě jsme se neviděli, ale přijdeme k sobě a: ahoj, jak se máš, já jsem ten a ten, jsem odtamtud (radost).“ **A co se vám na ní naopak nelíbí, jestli se vám vůbec něco nelíbí.** „No jak to je mezi bílýma, tak to je i mezi náma. Jsou normální Romové, který se snaží dělat, žít slušně, začlenit se mezi bílý, ale jsou Romové které, jak bych to řek? Jsou třeba chudší, jsou na sociálce. A tydle lidi, ne že by to nechtěli, ale oni se cítí méněcenní. A proto nic nedělaj, aby se dostali dál. Podle mých zkušeností vím, že přijdou třeba kvůli práci, řeknou jim, máme obsazeno. Do telefonu: jojo přijmeme vás a to a to, pak přijde tam, nebude řádně oblečeněj. Nebude upraveněj podle jejich, jak oni si to představujou asi, tak řeknou, že už nemají zájem, že už mají obsazeno. On přijde domů a řekne, že už nikam nejde a konec (je znát pochopení). Já vím, že mi tu práci nedaj. No a zůstane doma, bude týden dva neoholenej, sotva se vykoupe a takový a takhle spadnou úplně dolů, protože si

nedůvěřují. Oni si nevěří prostě. Když si začnou věřit, né, já to musím prosadit, já půjdu tam, ty mě odmítneš, tak já půjdu dál, dokud se nechytím.“**Myslíte, že se nechají zatlačit.** „Ano. Jeden je poníží, druhý a na třetího prostě nejdou. Prostě už se nechaj tak, a pak se zanedbávaj takhle sami Romové.“

A uznáváte českou neromskou kulturu? „Ale jo proč ne. Třeba porno maj (smích).“**A víte oni něco? Neboco se vám na ní líbí a co ne?** „Tak oni mají úplně jinou kulturu, třeba divadlo mají. Ještě jsem neviděl Roma v divadle.“**Ted' se na to chci zeptat, chodí Romové do divadel?** „Chodí, určitě chodí. Určitě smetánka tak ta chodí. Už jsou v úplně jiným levelu vid'. No tak se snaží, to je právě ono, že se snaží zapojit do tý komunity s bílými.“**A co třeba víra? Chodí Romové do kostela?** „Hodně moc. A teď se s tím úplně zbláznili, úplně. A přes internet, se pohromadě modlí a všechno. To už až jsou blázni z toho. Znam kam chodí každou neděli najednou 50 000 cikánů, v jednom městě a jdou do kostela.“**Vážně?** „Ano. V Derby.“**A ještě miřekněte, jak probíhají třeba vaše svatby? Jsou odlišný od těch neromských?** „No dost no, určitě.“**Tak mi ji popište.** „Ježíšimarjá!“ (smích)**Jak to začíná třeba od rána?** „No oblíknou se, jdou na pitánky ještě jednou.“**Na co jdou?** „No přijdou do bytu za nevěstou, chlap s rodičema. Rodiče jdou jako ještě jednou požádat ty druhý rodiče o dceru a tak. Pak ty rodiče oblíknou tu nevěstu no, a pak si jí musí vykoupit, buď kořalkou nebo penězi nebo tak. Penězma nebo zlatem, a tak. Čím víc tím líp. Záleží na situaci, jak na tom jsou. Není to povinný vid', ale většinou Romové by tu svatbu neudělali, pokud by na to neměli. Pak jdou do kostela, pak zase jí musí ten ženich vykoupit no a začne se slavit. A slaví se a slaví a slaví, dokud všichni neodejdou (zasněně).“**Vyhrává tam cimbálovka?** „No celou dobu tam hudba vyhrává.“**A dělá se ta svatba pro hodně lidí? Pro rodinu nebo i pro sousedy? To mě zajímá.** „No většinou pro rodinu, ale pro známý taky. Všechno je to o penězích, jak se kdo cítí, podle toho tu svatbu dělaj. Buď jen pro rodinu, že to není tak bohatý, a když to dělají bohatý, tak to dělají úplně pro všechny. Kdo přijde, tak ten je zvanej.“**A ještě mi řekněte, copohřbívání? To už se sjednotilo?** „Jo to už je stejný. Akorát my máme hudbu.“**Jako že po tom pohřbu je hudba? Neromové dělají, že pak po pohřbu je smuteční hostina, ale po ní se rozejdou. Tak mě zajímá, jak je to u vás.** „Stejný, ale s tou hudbou.“**A dělá se u vás ještě vystavování mrtvého, nebo už ne?** „Jo to se dělá, určitě.“**A jak dlouho je vystavený?** „No jenom v ten den. Na dvě tři hodinky.“

Jaké vlastnosti podle vás mají neromové? Jak dobré tak špatné. Jak to vnímáte.

„Já nevím. Pro mě to je těžký, protože znám neromy, který jsou úplně normální, který se až tlačí k Romům, abychom je vzali. A jsou takový, který nemůžou ani vedle tebe stát vid'. A jenom že on je špinavej jako prase, bude sedět na sto kilometrů, ale bude furt dělat, že on je lepší než my. My budeme navoněný, oblečený v Armani nebo Versace a on bude mít ze seconhandu nějaký roztrhaný věci, ale stejně si bude myslet, že on je lepší. Protože on je bílej a my jsme černý (lehké rozčilení).“**Vnímáte to jako povýšenost?**„Ano. Jenomže černá barva je někdy hezčí než bílá.“ (smích)**Tak ještě nějakou vlastnost. Myslíte, tedy že jsou povýšený.** „No jsou povýšený.“**Myslíte, že rozumí vtipu?**„No určitě rozumí. Samozřejmě že jo.“**Jsou veselý?**„Jasně, stejně jako my. Normálně.“**Tak mi teď popište romský vlastnosti.** „Ráno vstaneme, už si zpíváme. Dáme si sprchu, dáme si žrádýlko dobrý, jdeme do práce, přijdeme z práce, dáme si flaštičku.“**Ale já myslím vlastnosti. Myslíte, že jste zodpovědní?** „Určitě. V první řadě jsou pro nás dětičky, od rána budu přemýšlet, aby moje děti měly co jíst, co na sebe, aby měly věci do školy. Taky na rodinu, prostě aby bylo o nás postaráno.“**Taky mě zajímá: muži Romové jsou věrní?**(Zaváhání. Smích.) „Jsou samozřejmě, že jsou. Určitě jsou.“**A kdyby na to přišla žena? Bylo by čoromoro?**„To znám. Kdybych mohl, já bych vám to řek.“**Řekněte.**„Takhle, naše ženy i pochopí občas, když je podvedeme. Protože, nevím jak jiní, ale u mě osobně, my to děláme kvůli tomu, protože chodíme třeba s neromkama, protože neromky se neštítí ničeho. Neromky jsou svolnější. Udělají, co potřebujeme. Všechno možný. Proto vždycky s neromkama jdeme. Ale s mojí ženou bych jí to v životě neudělal, protože bych jí v životě neponížil tak, abych já po ní chtěl něco takovýho nebo takovýho. Řekněme orálního.“**Aha?! Jasně. A to by Romka nikdy?**„No jsou už Romky dneska, že normálně, je jiná doba. Ale já bych to po ní nechtěl, protože bych jí tím ponížil.“ **Aha?! Vy to vnímáte tak, že byste ji tím ponížil.**„V životě bych mojí manželku neponížil tady tím. A když se dozví, že jsem byl nevěrný, což už se dozvěděla vid'? Tak já jí řeknu, neřeš to, víš, o co jde.“**A neřeší to?**„No není spokojená, rádí, ale za pár dní se uklidní.“**Umí to přehlédnout.** „Ano. A já jí tím i vyzvednu vid', rozumíme si jo?“**Rozumím.** „Ale jsou Romky, který jsou horší než ... Byli jsme na pár párty, tak jsem viděl ... Ale je to o tom manželovi, jestli je ochoten takhle tu ženu ponižovat.“**A jak byste nesl vy, kdybyste se dozvěděl, že manželka vám byla nevěrná?** „Sakra!“ (Smích) **Jak zareagujete?**“ No u mě osobně by už neměla šanci.“ **Byla by nečistá?**„Určitě. U mě by neměla šanci už. To by

byl okamžitě rozhodl. **“Konec?„**Není návrat. **“Aha„**,A můžeme mít spolu deset dětí. Konec. **“Myslíte tedy, že Romky jsou v tomhle hodně zdrženlivýnebo tak hodně opatrný, aby se na to nepřišlo?„**Myslím, že jo. A i když náhodou, že něco udělaj, protože nejsou všechny určitě věrný, to je samozřejmost. Tak to udělaj tak, aby na to frajer nepřišel. Když na to frajer přijde, tak určitě s ní nezůstane. Určitě ne. Ta holka má ... A když s ní zůstane, tak z ní udělá šlapku. **“A jak k tomu přistoupí rodina, když se to dozví? Myslím o té ženě a myslím její rodinu„**,Ti jí úplně vymažou jako. Odpad. To je všechno. **“A když se to provalí na toho muže?„**To je něco jinýho. **“To setoleruje?„**Oni ti starší Romové už vědí asi, o co jde. Ono se říká: co nenajdeš doma, najdeš venku. (Smích)

Myslíte si, že jsou Romové v některých oblastech života lepší ve srovnání s neromy? „V určitých jo. **“A tak mi řekněte. „**Jsou poctivější určitě. Pokud mám kamaráda. Nejsou tak zrádní, jako nerom, protože, když já budu mít neroma kamaráda a že bude fakt kamarád, tak mu můžu pomoci kdykoliv. Dám mu cokoliv. Ale já si myslím, že u bílých to tak není. Já vám to řeknu pak nakonec, jak to je, jak to funguje. **“Dobře. Myslíte tedy, že jsou k sobě poctivější a jsou férovější? „**Ano.“

Domníváte se, že jsou Romové v něčem úspěšní?„No to jsou úplně dobrý v hudbě. Třeba nejlepší malíř byl Picasso a to byl Rom. Chaplin byl kdo? To byl Rom. A Elvis byl kdo? Elvis byl Rom. Hodně ti nejslavnější byli většinou Romové. (Vstup kolegy do hovoru)

Oženil byste se s neromkou?„Ale určitě. Proč ne. Už se to málem stalo párkrát. **“A co rodinana to?„**U nás u chlapů je to něco jinýho, ale moje povinnost je se o ty svoje děti postarat, až budou dospělý, tak už si můžu dělat, co chci. Ale zase bych to neudělal svojí ženě, protože strávila se mnou to nejkrásnější svoje. **“Rozvody u vás jsou?„**To já nevím, ale určitě budou. **“Znáte někoho z Romů rozvedenýho? (kroučí hlavou) Ne?„**Prostě jsou spolu, ale nepočítám ty mladý. **“Jasně mluvíme o vaší generaci.**

Dovolil byste svému potomkovi přátelit se s neromským dítětem?„Určitě. **“A kamarádí se?„**Určitě. **“Tak to je dobře.**

Domníváte se, že jsou si všichni lidé rovni?„Určitě. Musí si být rovni. No o tom to je, ten rozdíl bílý a nerom ne? **“No ale, jestli vnímáte, že v té společnosti si jsou lidé rovni?„**Ale někdo je povýšený a někdo méněcenný. To tady funguje na milion procent.“

Při posledním sčítání lidu jste se přihlásil k jaké národnosti? „Rom.“ **Proč?** „Protože to je celosvětové slovo a není to tak jako ...“ **Mně jde o to, že hodně Romů to romství zapřelo. Pročvy ne?** „Já jsem hrdý, že jsem Rom. Ale vím, proč většina Romů napsala, že jsou Češi.“ **Proč?** „Aby si někdo nemyslel, že ... má českou občanku, má český občanství, není žádný Rom. Ale jinak oni to berou, že jsou Romové a jsou na to hrdý, ale už to kvůli vaší komunitě řekli, ne já jsem Čech, já mám český občanství. Jsem prostě Čech, narodil jsem se v Čechách, tak jsem Čech.“

Znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy? Jaké? „Znám.“ **Používáte je mezi sebou při hádce?** „Většinou se říká *degeš* a tak.“ (Velké zdráhání o tom mluvit) „Ty mladý teď většinou používají *mršina*. Degeš znamená, že chodí špinavej, neumí se postarat, většinou se nadává takhle.“

A pro neromy? „Já to nepoužívám. (Zase zdráhání o tom mluvit.) Například *česká svině, zmrld zkurvenej* a tak. Normálně co používají i neromové, ty samý.“

Máte z neromů obavy? „Jak obavy?“ **Jestli nás někdy vnímáte jako ohrožení?** „Vždycky.“ **Jo?** „Když jdu do tramvaje, v životě si nesednu dopředu. Vždycky si sednu tak, aby za mnou nikdo nestál.“ **Máte strach z nějakého útoku?** „Určitě. Protože dneska nevíte nikdy.“ **Převládá strach z útoku, nebo tam může být i obava, že vás třeba podvede?** „No to je jasný. Slyším kolikrát od kluků, že přijde sám do tramvaje a oni ho napadnou. Manželce taky říkám, ne že si sedneš (dopředu), to raději stůj vždycky dozadu, aby si viděla před sebe. A dětem to říkám taky. Ale moje děti to neznají, nevyrostly tady v Čechách. Proto já jsem nikdy nechtěl přijít domů (z Irska), protože vím co je tady. Moje děti nikdy nepoznaly, to co jsem poznal já, když jsem byl mladej. Rozumíte?“ **Rozumím vám. Je to tedy na základě osobní zkušenosti i zkušenosti kamarádů a hlavně jde o ten útok.**

Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině? „Určitě. Sice mi občas dávají neromové práci, ano, ale než jí dostanu, tak musím dostat dvacet referencí a ještě bude pořád nevěřit, dokud se nepřesvědčí. Potom až se přesvědčí, tak pak poleví a začne být trošičku normální. Vezme mě rovnocenně asi tak na 80%. Nikdy ne na 100%.“ **A to cítíte?** „Určitě.“ **Mohou toto ženy vnímat oproti mužům jinak? Co říká manželka?** „Moje manželka se necítí tak. Ona mi říká, proč? Já jdu normálně všude, chovám se slušně a oni se se mnou normálně baví. Jdu ke kadeřnici nebo kamkoliv a všechno je v pořádku. Já to pořád vysvětluju dětem, dávejte pozor na tohle a na tohle. Nebavte se s takovýma lidma, s nikým se nebavte.“ **Kolik máte dětí?** „Čtyři.

Ale už jsou velký. Nejmladší je sedmnáct. A o ni mám největší strach, protože oni to neznají, tady ty podvody pražský, ty feťáky. Oni to neznaj, žily úplně jinak.“

Jak vnímáte politiku ČR ohledně romské problematiky? Myslíte, že vám v něčem pomáhá? „Určitě ne. Nepomáhá. Oni že daj. Jo většina Romů jsou na podpoře, berou sociální dávky. Ano už jsem to vysvětloval. Půjde jednou, dvakrát, třikrát i čtyřikrát. Oni ho odmítnou a přitom, bude to profík v práci, že se práce nebojí a prostě řekne ne, seru na vás, když mi práci nedáte, tak mi jí nedáte. No tak kašlu na to. Já se nenechám ponižovat nikým a zůstane doma.“ **A ta sociální pomoc od státu myslíte, že je dostatečná?** „Myslím, že z toho určitě nevyjdou, protože dneska, když už Rom má být například jak já v pronájmu, tak platím nájem 18 tisíc, 2 tisíce elektřinu, to je celkem 20 tisíc a internet a tohle, tohle a to je celkem řekněme 23 tisíc. Jiný Romové si najmou byt za 15, ale stejně ho vyjde na 18 tisíc s poplatkami. No a teď když on bude mít dvě děti a budou brát 14 nebo 15 tisíc, tak už mu chybí. No můžou brát těch 20, 22 tisíc já nevím, kolik se bere, ale asi tak. Teď zaplatí 18 tisíc bydlení se vším a zbyde mu 5 tisíc. Co s tím?“ **A manželka má také nějaké dávky.** „To berou jako rodina 22 tisíc. Zůstane jim na bublifuk.“ **A tak se snaží Romové mít práci? Nebo jak to tedy dělají?** „No po známých. Tak jak já mám většinou práci. Tak já vezmu ty kluky, co nemají, a mají doma rodiny. Třeba mají mít plat třeba 1500, 1700, no a budu chtít pomoci víc lidem, tak mu dám 1200,- na den, abych mohl natáhnout dalšího, abych pomohl další rodině. Já to mám tak.“ **Tak vy se snažíte zapojovat lidi z té vaší komunity, Romy, do té práce?** „Ano. Abych nepomohl jen tak, že dám 1500,- na den a dej těm svým najíst a tady ten už nepotřebuje. Ne, tak vezmu tobě 500,- a tobě 500,- a tobě, no a už máme třetího člověka. Ty máš 1200,- a on má taky 1200,-, ale nají se i jeho děti.“ **Dobře.** „Jako to je moje myšlenka a tak to dělám.“ (pýcha na ten vlastní systém). **To je dobře. Ještě se tedy vrátím k té otázce politiky ČR. Je tak, jak to je nastavený, úspěšná nebo neúspěšná?** „Já se o to ani nějak ne to ...“ **Nevíte?** „Na zprávy koukám každý den, to jo, ale nějak mě to nezajímá. Stejně si to mění, jak chtěj, dělaj si, co chtěj.“ **Myslíte, že zvýhodňuje Romy nebo znevýhodňuje?** „Určitě zvýhodnění nejsou, ale když přijde průser, tak na prvním místě jsou Romové. Jako že oni se staraj o Romy, že oni udělali tohle pro Romy a tohle. Ale udělají to jednou za deset let. Když přijde průser od někda něco, tak: my s Romama komunikujeme, tady, tady, tady. Jako první jsou Romové na místě, když už je průser. Ale jinak ne. Jenomže nám to je jedno, v životě to nemůžeme

míchat dohromady, v životě se nevyrovnáme neromům. To nemáme šanci v tomhle státě.“

Jaký je váš postoj vůči protiromským iniciativám? Například, když vidíte v televizipochod skandující protiromská hesla. „Jo tak. Já bych to vzal jednoduše. Nevzal bych tři čtyři. Tam bude třeba dvě stě, tři sta nebudu říkat skinheads, ty jsou proti Romům. Ale oni vezmou tři, čtyři lidi, vezmou je na stanici, udělají s nima zápis. Podle čeho si je vybrali vlastně, ty lidi? Že tihle byli ošklivější a tamti byli hezčí nebo byli tamti silnější a tihle slabší? Když to chtějí dělat, ať to berou spravedlivě, nebo ať neberou nikoho. Protože, když tam bude dvě stě lidí .... Když já řeknu: dneska tady toho člověka zabiju a bude za mnou dvě stě lidí a půjde se mnou tam, tak to znamená, že těch dvě stě lidí, taky chtělo zabít toho člověka. Nebo ne? Ne jen pět.“**Co myslíte, že ty lidi vede k tomu, že se zvednou, jdouz domova a provolávají rasistická hesla?**„To je učí rodiče.“**Rodiče?**„Ano. Protože, jak jim to ukázali rodiče, když byli malý, tak, tak se dneska chovají, když jsou velký a dospělý. Protože kdyby jim ukázali, když byli malý a chodili do školy, že hele tady to jsou Romové, nemusíš se jich bát. Oni jsou přátelský, když jim neublížíš, tak oni taky ne. Tak by to vypadalo jinak. Ale oni jdou do školy a: s Romama se nebav, ne, s ním nechod', vůbec se s nima nebav, nic jim nedávej a tak. A proto tohle vzniklo. Pomalu to postupovalo a postupovalo, až jsme tady. A dneska když jsou dospělý, tak Roma nemůžou vidět. Tak za to můžou rodiče. Alespoň si to myslím já. Třeba mluvím blbě.“

Jak se Romům žije v ČR?„Moc špatně. Moc. Nó špatně?! (Zaváhání). Například já chodím do práce nonstop, dělám soboty a někdy i neděli. Dělán do osmi do půl devátý i do deseti, už i do půl třetí do rána, jen abych uživil rodinu. (To mám já osobně potvrzeno od muže, jenž mu dává práci. Nechává tohoto člověka ve svém 600m2 bytě, plně vybaveném, zcela luxusním, bez dozoru pracovat. Musí tam být důvěra, a je.) Manželka chodí do práce. Mám doma jen dvě děti. A stejně to nestíhám, tak jak bych chtěl. To je furt jen na přežití.“

Jaké jsou vaše sny?„Ztratit se z Česka co nejdřív.“ (Smích)

Znáte pojem sociálně vyloučená lokalita?„Ano.“**A víte o nějaké?**„Tady v Čechách ne.“**Třeba Chánov v Mostě neznáte?** „No v Chánově jsem byl.“**A jak to tam na vás působilo?**„Katastrofa, katastrofa.“**Kdo za to může, za to, jak to tam je?**„No samozřejmě, že oni sami. Pokud by byli normální, tak si to udrží tak, že ta neromská komunita bude čumět jako puk, že budeme to mít stokrát hezčí než vy.“**A co se tedy**

stalo? „Ale oni ne. Oni vezmou a vyhodí přes okno smetí.“ **A proč? Protože, pak se tam na ně namíří ty kamery, teď to tedy všichni vidí a rázem to vrhá špatné světlo na celou tu komunitu. Ne jen na ně.** „No o tom to je. Jim to je jedno. To už jsou právě, asi tak řeknu, to už jsou zaostalý lidi. Zabraný jen do sebe, nevidí nikoho jinýho, jen svoje. To je všechno, nic dál je nezajímá. Nevím no. Já co znám lidi kolem sebe, tak se všichni snaží zapojit do společnosti. Mezi vás. Aby žili stejnoprávně, jako já aspoň chci. Zeptejte se „mého majitele“. On mi něco řekne a já pro něj dělám už tři roky. Uvidíte, jak já dělám. A přijde, a když se mi nějaký slovo nelíbí, tak mu to okamžitě vpálím. Vy nejste o nic víc než já. Vy jíte jako já, spíte jako já, vaše děti jedí, všechno máme stejný. Já nevidím rozdíl mezi náma, proč? Jaký? A on, ježíš, zase ta vaše hrdost. Řeknu, ano, já jsem hrdej. **„To je v pořádku.**„Když bych byl lajdák, a nestaral se o rodinu, tak ano, můžete mě ponížit. Ale tyhle vlastnosti nemám, já se o sebe starám i o svojí rodinu. Ještě jednou a jdu. No a za chvíli se mnou mluví.“

Já vám děkuji za rozhovor. To byly nyní otázky, které se přímo týkají výzkumu, ale mně se líbila taková nadstavba, když jsme ještě nenahrávali, tak jste mi říkal, že umíte dva jazyky Aj a Nj. „Ano. Němčinou už nemluví, rozumím všechno, ale uměl jsem perfektně.“ **A říkal jste mi, že jste žil v Irsku.** „Ano.“ **A tady teď jste tři roky.** „Ano.“ **A v Irsku jste žil koliklet?** „Sedmnáct.“ **Řekněte mi, jak to funguje tam. Právě Romové a Irové.** „Irové a vaše komunita, česká. To je zajímavý.“ **No mě to zajímá moc. Tak mi to popište.** „Tak například Romové se tam drží úplně jako brácha a ségra. To je něco úplně jinýho než tady. Přijde Rom, hned odkud jsi? Máš kde bydlet? Máš tohle a tohle? Nemám. Ok. Zavoláme si. Někdo ví o bytě, někdo ví o práci. Máš peníze? Složíme se mu, musíme jeho rodině v začátku pomoci. Všechno. A postupně nám to pak vrátí. Takhle si pomáháme. Ale jsou lidi, který toho využijou a přijdou a ten Rom chce např. práci. Tak dobře, já ti dohodím práci, ale ty mi dáš měsíční plat. To znamená, že každý týden celou výplatu. Anebo se s ním domluví tak, že mu dá půlku a druhý měsíc půlku. Tak mu třeba dva měsíce splácí. Dává mu svoji výplatu za to, že mu dohodil práci. Říkám to proto, že Češi říkaj, že Romové do práce nechtějí. Jenomže není problém v Romech, ale je problém v té vaší komunitě, protože jak jsem říkal: jdou dvakrát třikrát a pak se na to vykašlou. Ale když přijdou do ciziny, proč jsou ochotni zaplatit třeba týdně 600 Euro? On zaplatí 2500,- Euro za to vlastně, aby se do té práce dostal. Proč to ten Rom udělá, když nechce do práce (podle Čechů)?“ **Já si to vysvětluji, že do zahraničí, kvůli práci jdou ti, co pracovat chtějí.** „Oni nejdou kvůli práci.

Pozor!“**Kvůli čemu tam jdou?**„Oni jdou kvůli tomu, aby se měli líp.“**No ale vědí, že tam budou muset pracovat.** „Ano, každý tam jde kvůli práci. Ale když on nedostane tady tu práci, a chce se o svoji rodinu postarat, tak co jiného mu zbývá? Jen odjet do té ciziny. Zaplatí si tu práci a pak vím, že po měsíci budu žít normálně.“**A jak jste zapadli do té irské společnosti? Jste v kontaktu s Irama nebo jen se svou komunitou?**„No jéžišmarja! Mě zná celý město, moje jméno, všechno. Vědí, že jsem Rom, všechno. Tam jsou taky Romové.“**A když jste se přistěhovali, tak úplně v pořádku všechno?**„Když já jsem tam přišel, tak bylo asi jenom deset rodin romských v Irsku. Ale já tam šel jako azylant.“**Proč Irsko?**„Protože v Anglii už bylo hodně Romů. Mezi ně jsem moc nechtěl. No a tak jsme se vydali do Irska.“**To je zajímavé. Proč jste mezi ně nechtěl?**„Protože tam to bylo úplně přehnaný. Strašně moc. Angličani na ně už moc špatně koukali. To byli Romové, kteří tam přišli, viděli to, a začali krást po obchodech a lidi už byli nasraný na ně a tady to a tady to. Já tam byl dva měsíce, a pak jsem odtamtud odešel. Protože bratr tam byl. Já šel do Anglie za ním. Pak jsem se seznámil s kamarádama a oni, že jedou do Irska. Říkám: já jedu s váma.“**A rodina byla s vámi od začátku?**„Od začátku. To jsem měl jenom dvě děti.“**A ty starší tam zůstali (v Irsku) a vy jste se vrátili sem.** „Ještě chci říct, že vaše komunita, neromové. Tady, se vytahují, jaký oni nejsou. Oni jsou super a cigáni do plynu a cigáni tam a cigáni tam jo. To jsem řekl i v baru, kde jsem se zastal tý holky. Ale když se potkají v cizině neromové!, tak se na sebe ani nepodívaj, obejdou se jako smetí. A nechají toho druhýho na ulici. A co myslíte ty neromové, koho hledaj?“**No koho? Řekněte mi to.**„Romy, protože vědí, že Rom ho nenechá na ulici.“**Myslíte tedy, že neromové se tam k sobě chovají necitelně? Že sinepomůžou?**„Absolutně. Vůbec. Absolutně vůbec. Stalo se, že kolika neromům jsem pomohl. Že jsem je našel na ulici. Já už tam byl dlouho, už pět let, když oni začali chodit teprve v r. 2005. Jak jsme šli do unie, tak začali chodit. A já tam byl už pět let, tak jsem to všechno znal.“**Nakonec jste pomáhal vy neromům.**„Neromům, nejednomu, práci jsem jim dohodil, bydlení, s penězma jsem jim pomoh.“**A jak se k vám zachovali potom?**„Po roce kolem prošli a ani nepozdravili, o to nejde, já mám čistý svědomí, ale jde o to, že když se potkají neromové v cizině, proč si nepomohou jako Romové? A ještě se straní, neřeknou dobrý den nebo něco. Ale ten nerom přijde za Romem. Proč? Když jsme takový to... Jednu dobu jsem jim říkal, my Romové od vás utíkáme 5000km, protože nás nechcete ve vaší zemi, ale vy nás stejně najdete a jdete za náma (smích). Co to je? Kde jsme? Já už si z toho dělám

srandu. **„Jasně.,**„Potom už nemám vysvětlení. Proč jdou za cigánama, když je odsuzují a v cizině mu lezou do prdele. Nemáš práci a nemáš bydlení a dej mi najíst. Proč nejdeš za vašima? Ten by ho poslal do hajzlu, ale to mi neřekneme. To on ví. My mu dáme najíst i vyspat a všechno. **„Jak si vysvětlujete, že vy mu pomůžete a on se k vám po časenehlásí?„**Protože už nás nepotřebuje. Už je na svých nohách. Už ví kde co je. Už tě nepotřebuje ne?! K čemu?! Práci má, bydlení má, auto má, prachy má. K čemu já tě potřebuju, ty cigáne černej?! Už tě nepotřebuju. **„Stýská se vám po životě v Irsku?„**Určitě. To je nebe a dudy. **„Myslíte, že až pomine ten důvod, proč jste tady, tak se tam vrátíte?„**Určitě. Já tam mám zázemí. Já jsem tam doma.“

Já vám děkuji za rozhovor.

5R (příloha G)

Respondent souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny. (Praha)

PŘEPIS ROZHOVORU:

Jedná se o muže,

Věk: „78 let.“

Vzdělání: „Vysokoškolské.“

Zaměstnán: „Multiinstrumentalista/ hudebník/.“

Město, kde žijete? „Praha. Žil jsem v Německu, v Americe, v Austrálii.“

Jaké jsou vaše osobní zkušenosti s neromy? „Dobré i špatné. Tady jsou velké rozdíly mezi Romy a neromy. Taková tichá diskriminace. Například svého času měli jít Romové k Městské policii v Praze. Oni měli i vzdělání a chtěli dělat i pomocníky, ale jak myslíte, že to dopadlo? Vymluvili se, a nevzali je. Přitom by jim s Romy hodně pomohli. Romové vás nemají rádi.

Je to neřešitelný. Nejlepší by bylo, kdyby si vytvořili vlastní stát. Být mladý, tak požádám v OSN o přidělení půdy a vytvořím romský stát. Tady je diskriminace. Já slavil sedmdesátiny a padesát let na hudební scéně a nikdo o tom nenapsal ani řádek a můj velký concert nikdo odvysílat nechtěl.” **A proč?** “Protože jsem Rom.”

Jaký název pro Romy upřednostňujete? „Romové, připusťme, že je to civilizovanější výraz, než Cikán.”

Žijí ve vaší blízkosti Romové? „Ne. Soužití s Romy i s neromy je stejné. Upřednostňuji slušnost a ohleduplnost. Ale pokud by byli špinavý, tak by mi to vadilo.” (pak dodává, že bydlet by s nimi nechtěl)

Stýkáte se s Romy? „Stýkám se s Romy i neromy, pouze pracovně.“

Snažte se prosím rozpomenout na vaše úplně první setkání s neromy. „Já vůbec nevěděl, že existují Romové... Nerozlišuji barvu pleti.”

Ctíte romskou kulturu? „V pozdějším věku jsem si ověřil, že i Romové mají svoji kulturu a je pozoruhodná. Vynikají především v hudbě, ale jsou mezi nimi lékaři, právníci, učitelé.... Bohužel i v takovém případě jsou to jen Romové. Já poslouchám jazz, romskou hudbu ne.“

Vyjmenujte vlastnosti, které podle Vás neromové mají. „Ještě jsem neslyšel, že by Rom vykradl banku, nebo usmrtil vlastní dítě, nebo ho odhodil. Ve společnosti majority je to častý jev. Pokud někdy Romové kradli, tak většinou se jednalo o sociálně slabou rodinu s deseti dětmi.”

Domníváte se, že jsou Romové v něčem úspěšní? „Pokud dostanou šanci – myslím si, že by v některých oblastech předčili i neromy. Bohužel nedostávají možnost se uplatnit.”

Oženil byste se s neromkou? „Proč ne?”

Dovolil byste svému potomkovi (v dětství) přátelit se s neromským dítětem? „Proč ne?”

Domníváte se, že jsou si všichni lidé rovni? „Ano...”

Při posledním sčítání lidu jste se přihlásil k jaké národnosti? „Vůbec nevím, co to znamenalo!? Pokud se Rom narodí v ČR nebo SR, je buď Čech nebo Slovák – tak to platí všude v civilizovaných státech.”

Znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy? „Sám ošklivé výrazy nepoužívám, a kdo je používá, nemůže být kultivovaným člověkem.”

Máte z neromů obavy? „Ano. Romové řeší urážky ručně, zatím co neromové do nich rovnou střílejí.”

Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině? „Zcela jistě!!! Kde jsou romští zpěváci ze Superstar? Horvát, Balogová, Bendik? Nikde o nich neslyšíte. Písničku v rádiu nezahrají.”

Jak vnímáte politiku ČR ohledně romské problematiky? „Romové to měli složitě už ve 13. století. Teprve v roce 1948 získali české občanství, do té doby neměli žádná práva. Porovná-li to s dneškem /21století/, mnoho se nezměnilo. Jsou znevýhodněni.”

Jaký je váš postoj vůči protiromským iniciativám? „Nemáme ve světě v tomto ohledu dobrou pověst. Není nic, co by tuto skutečnost změnilo. Především vláda pro to nic nedělá. Doporučuji a jsem o tom přesvědčený, že jednou to bude muset být Romský stát. Romové jsou národ a ve světě jich žije více jak 20mil.”

Jak se žije Romům v ČR? „Špatně. Proč myslíte, že stále emigrují?”

„Civilizovaná společnost jim dá větší životní šance. Hlavně je nikdo nebude hanobit a perzekuovat.”

Znáte pojem sociálně vyloučená lokalita? Ocitl jste se tam někdy? „Neocitl, ale vím, že mnoho romských rodin žije v nelidských sociálních podmínkách, zejména na

Slovensku. Stát a vlády těchto států pro zlepšení životních podmínek pro tuto menšinu, nic nedělá. Stát má zcela jiné starosti.“

Sdělte mi prosím, co vám v životě chybí a co si do budoucna přejete? „Procestoval jsem celý svět, a někdy mi je líto, že jsem se vždycky vrátil domů.“ **Proč jste se vrátil?** “Kvůli Praze, kvůli vlasti, ne kvůli lidem.”

„Mrzí mě, že jsme nedostali mnoho životních šancí. A věřte, že bychom ukázali světu, mnohem více. Skupina bratří Gondolánů, se usadila v civilizovaných státech, kde barva pleti je dnes už nezajímavé téma.“

“Co bych si přál? Aby všichni lidé, kteří se už jednou narodili, měli alespoň to nejzákladnější. Neměli hlad, a měli kde bydlet!”

Moc vám děkuji za rozhovor.

6R (příloha H)

Respondent souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny. (Rakovník, 16 min.)

PŘEPIS ROZHOVORU:

Žena,

Věk: „60 let.“

Vzdělání: „Základní“

Zaměstnání: „Ano, jako uklízečka na čtyři hodiny, mám toho víc, ještě uklízím byty.“

Město kde žijete: „Rakovník.“

Jaké jsou vaše osobní zkušenosti s neromy? „Velice dobrý.“ **Vždy, v celém životě?** „Ano. I jak jsem se začala učit, tak to bylo dobrý. Já jsem měla štěstí.“ **Ano? A i v dětství?** „Ano i v dětství.“ **Tak to je dobře.**

A kde se s neromy nejčastěji setkáváte? „V práci.“ **A volnočasově?** „To taky.“ **Máte přátele mezi neromy?** „Ano mám.“

Jaký upřednostňujete název pro Romy? Rom / Cikán nebo jiný? „No tak spíš Rom no, kvůli vnoučatům, aby se do toho dostávaly, že to je lepší. Oni ani nevědí co to je cikán.“

Žijí ve vaší blízkosti nebo sousedství Romové? „Tady v tom baráku ne, ale vedle ano.“ **Jaké jeto soužití?** „Jak kdy, jak kdy. Jak která rodina. Některá je problémová a některá ne. Některý chodí slušně do práce, jako normálně. A některý jsou problémový.“ **To je co problémový?** „No nechodí do práce, sociálka že jo, a věčně se hádaj na náměstí, ty se i mlátí. Ale to je spíš ta mladá generace, ta starší je slušná (důraz na to). Já bych řekla, že spíš ta mladší generace co bere ty drogy a takovýhle ty ...“ **Aha.**

Stýkáte se s Romy? „Jako když je potkám na ulici, ale já je tady moc neznám, ale ty starší už se známe za těch deset let, tak se pozdravíme a to je všechno.“ **Ale nepřátelíte se?** „Ne, ne, ne“. **A s rodinou romskou? To ano?** „S tou jo, s tou jo.“

Snažte se prosím rozpomenout na svoje úplně první setkání s neromy. To znamená, že půjdeme někam do dětství. Jaké to bylo? „Já vyrůstala na vesnici, a tam byly ty děti, co jsme si hrály, než jsme šly do školy a od té doby jsme byly tak spolu pohromadě.“ **Tak že jste zapadli a nebyly tam rozdíly?** „Ne, tam rozdíly nebyly. Nevím, ale my jsme jako děti rozdíly neznaly. Všichni jsme byli na vesnici na

Slovensku a tam nás tak brali. Tak nás brali. Nepocítovala jsem, já nikdy ne.“ **To je dobře.**

Ctíte romskou kulturu? „Ani ne, ne, ne, ne. Už ne. Jako naši drželi nějaký tradice, jinak ne už.“ (je znát, že to pro ni není důležité) **Vy už tradice nedodržujete?** „Už se spíš držíme tady normální, klasika.“

Řekněte mi, jaké mají podle vás vlastnosti neromové? Jak nás vidíte? „Já nevím, já si myslím, že jsou některý stejný, že jo, akorát, že mají třeba školy. Já je teda obdivuju takovýchle lidi, mám k nim úctu, který maj ty školy a některý jsou taky takový nepořádný. To samé jako ..., že přijdete, mají bordel, já to vidím podle úklidu, že jo, když tam přijdu. Já co jsem se potkávala s lidma, tak to bylo takový normální. Jako dneska ty Romové mají čisto.“ **Ale já myslím, jak vnímáte nás neromy. Jaký jsme, podle vás?** „Já myslím, že dobrý. Dneska jsou ty lidi už, já nevím, jestli se dali už tak jako dohromady. Jsou rasisti některý, ale zase mají některý zase špatný zkušenosti z vaší strany. No a já to mám tak, že když mu někdo něco udělá, tak je jasný, že se ten člověk brání (pochopení v hlase). Jinak si myslím, že výborný. Já jsem se teda nepotkala, ani tady neříkaj, že by, když tu mluvím s Romama, že by tu byli lidi nějak zlý nebo tak. Jako nejsou. Třeba bydlení, shání dneska bydlení, tak se jim snaží ... Ale starší Romové říkaj, že oni některý Romové jsou, dělaj bordel, pak tam přijde slušnej a už ten byt nedostane. Protože udělá tamten špatný jméno. Dneska není takový to..., já nevím, neslyšela jsem, že by nějak nadávali jim. Jestli je to ve větších městech.“ **A tady v Rakovníku myslíte, že to spolužití je v pohodě?** „Já si myslím, že jo. Že je v pohodě. Když je někdo zlej, tak je jasný, že každý k tomu řekne něco, že jo. Nebude je nikdo za to chválit.“

A jaké mají vlastnosti Romové? „Já myslím, že dneska to je všechno stejný.“ **A to je co?** „No jako že i vy, chodí se do práce, děti dají do školky do školy. Uklízej, mají čisto. Děti mají oblečený, děti mají svačiny. Já to sledovala, když šly děti třeba do školky, krásně načesaný, čistý. Jako domácnost, když někdo dělá, tak ta domácnost je až nádherná. Já jsem se až kolikrát divila, jak mají zařízeno, čisto a třeba čtyry, pět dětí maj.“

Domníváte se, že jsou Romové v některých oblastech lidského života lepší, než neromové? „Ne (výrazně). Ne, ne, ne.“ **Myšíte, že ne?** „Ne. Některý Romové jsou, třeba co i já mám v rodině, tak študujou bakaláře, nebo jak se to říká.“ **Ano bakalář.** „Ano, takže chodí do školy, podnikají, tak dneska jako dobrý.“

A v čem jsou Romové úspěšní? „V čem jsou dobrý, tak to je ta hudba, tanec. To je jejich ta hudba a tanec, hraní na kytaru. Oni třeba se nemusí ani učit a mají to daný v sobě. To oni se nemusí učit ani v tanečních. A ta energie v tom je no.“

Vzala byste si neroma? „Ne, měla jsem špatný zkušenosti. (Smích). Který jako pil, chlatal. V životě ne. A i kdyby chlatal Rom nebo i nerom, tak v životě ne.“ **Dobře, ale nemusí všichni neromové pít. Prostě jestli byste si vzala neroma?** „Jo, kdyby byl slušnej, tak jo. Kdyby byl slušnej, tak jo. Určitě.“

Dovolila byste svému potomkovi přátelit se s neromským dítětem? „Určitě. Žádné rozdíly neděláme. Ani teď u vnoučat je neděláme.“

Domníváte se, že jsou si všichni lidé rovni? „Já si myslím, že jo!“

Když bylo sčítání lidu, naposledy v roce 2011, k jaké národnosti jste se přihlásila? „Já jsem se přihlásila k český, protože já tak byla vychována. My nemáme romský stát, já to neuznávám, proč říkají romská národnost? (důrazná) To bysme museli mít nějaký ten stát a my ho nemáme. Tak já si myslím, že jsem se narodila jako slovenka, tak jsem měla slovenskou národnost, a pak přišel převrat, tak jsem si dala tu českou.“ **Fajn.**

Znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy? Nadávky. (rozpaky) „To nevím ani. Protože já jsem to nikdy nezažila, tak ani nevím.“ **A nějaké nadávky naopak na neromy?** „Jo to oni říkaj.“ **A co?** „*Bílý huby*, a některý říkaj zase na *Romy černý*. Já to moc neznám.“ **Dobře.**

Máte z neromů obavy? „Jo z některých jo.“ **A proč?** „No některý vám můžou i ublížit.“ **A máte nějakou osobní zkušenost?** „I osobní mám. Že mě kolikrát i okradli.“

Okradli? „Jo, když jsem seděla v parku. To bylo na Slovensku. Tak že jo, taky.“

Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině? „Ne, já to nevnímám. Protože, když si to někdo zaslouží, tak mu to patří. Já to takhle říkám. Když si něco udělal, tak za to pykej.“ **Myslíte, že nejsou vyloženě zaměřeni na Romy, že jde o jednotlivce?** „Ano, ano.“

A jak vnímáte politiku ČR právě ohledně romské problematiky, jestli je úspěšná, jestli Romynějak zvýhodňuje nebo znevýhodňuje? Nebo jestli se to začleňování povedlo? „Já si myslím, že to začlenění pomohlo, že kdo chce dělat, tak může a má se dobře. A kdo nechce dělat, a chce být jen na těch sociálních dávkách, využívá to, tak je jasný, že bude nadávat. Líbit se mu to nebude, protože z toho se v dnešní době nedá uživit. A dneska mají možnosti. Dneska, když někdo ukáže, že může dělat, tak se k němu chovají dobře ve fabrikách i.“ **Ale oni říkají, že když zjistí, že je Rom, tak ho**

nevezmou. „Někdy to je no.“ **Hodně to slyším od Romů na Kladně, že jak to zjistí, tak je nevezmou. Tady v Rakovníku se to neděje?** „Tady se to neděje. Tady jim dávají příležitost. Taky se stalo, že když po telefonu ..., pak viděli Roma no tak ho nechtěli vzít, ale když řekne, ať mu dá šanci, když tu práci chce, tak by mohli mu ji dát. Ale když už tam mají nějaký ty puntíky, podívají se, tak pak už ho nevezmou zpátky.“ **Jinak tedy myslíte, že politika ČR je úspěšná, co se týká začlenění Romů.** „Je, je.“

Jaký je váš postoj vůči protiromským aktivitám? „Jako někdy, jak v té Americe toho černocho, to bylo zbytečný, jak toho černocho ... Jak mohli třískat do něj, když už leží na zemi a je jako dítě (rozčilení).“ **Ale tady v Čechách, myslím třeba pochod.** „Já si myslím, že s tím nic neudělají. Nezvítězí. Já si myslím, že neudělá se s tím nic. Prostě když je jednou někdo Rom, tak je Rom. A když někdo něco provede, tak je jasný, že tyhle ty mladý, že proti sobě půjdou. Já myslím, že to je zbytečný tyhle pochody. Protože tím se nic nevyřeší, naopak jen budou poštvávat ty lidi proti sobě. A je to zbytečný. Je to zbytečný.“ (kroutí hlavou)

Jak se žije Romům v ČR? „Těm, který dělaj, tak dobře. Který nedělaj, je to špatný (smích). Ale musíte se otáčet.“

Znáte pojem vyloučená lokalita? „No, to jsou ty, který jsou z města ven, že jo.“ **A znátenějakou?** „Já to znám podle vyprávění. Ale spíš na východním Slovensku, Košice atd., ty chatrče a to všechno.“ **A byla jste tam? Viděla jste to?** „Ne, ne, ne. Jen z vyprávění a z televize. Takový štěstí jsem neměla.“ **A co jste o tom slyšela?** „No že to tam je katastrofa. To jo. To je špatný tam, není tam hygienický návyky, je tam bída. Do práce je nevezmou, ale jsou tam výjimky, že některý jsem koukala, že měli i jako televizi a chodí do práce, jsou takový výjimky. I z tý vesnice, že se učí na škole, ale to je opravdu výjimka. Ale tam jsou podmínky strašný. Tam to je bída. Tam je hodně dětí a strašná bída. To jsou jenom chatrče, žádná hygiena nic.“ (byla tam, ale nechtěla to přiznat) **Myslíte, že ti lidé nemají šanci se z toho vyhrabat?** „Myslím, že kdyby jim dali šanci, kdyby je vzali do tý práce, tak jo.“ **A chtějí? Chtějí jít do té práce?** „Chtějí, oni chtějí, protože oni kolikrát i mluví, že by chtěli nějaké kopáčské práce, nebo do lesa dělat. Tak by se z toho dostali, postavili by se na nohy. Ale chtělo by to dát jim šanci. Promluvit si s nima a dát jim šanci.“

Sdělíte mi, co vám v životě chybí? „Teď zrovna zdraví. Kdybych měla zdraví, tak mám všechno.“ (smích)

A co si přejete do budoucna? „Aby děti a vnoučata byly zdraví. A tamto všechno přijde, když se bude chodit do práce. To zdraví je důležitý.“

**A ještě mám otázku. Mně se stává, že když oslovuji Romy, které neznám, že mi zapřou, že jsou Romové. Řeknou: ne, ne já nejsem Rom. Já mám maďarské předky. Proč to dělají? „Stydí se za svoji národnost.“ Stydí se za svůj původ? Nebo se chce tak hodně začlenit, že se raději zapře? „Ano, že to raději zapře. Přesně tak.“
Hm.**

No tak já vám děkuji za rozhovor. „Není za co. To už je všechno jo? Jen aby vám to pomohlo.“

(Mimo záznam mi sdělila, že jejím příbuzným ze Semilska, před osmi lety přistála v domě zápalná lahev. Nikomu se nic nestalo a ta rodina se následně odstěhovala do Kanady. Respondentka souhlasila s dodatečným uvedením v dotazníku.)

7R (příloha I)

Respondent souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny. (Doksy, délka hovoru 38min.)

PŘEPIS ROZHOVORU:

Muž

Věk: „62 let.“

Vzdělání: „Základní“

Zaměstnání: „Brigádně kopáčské práce, dříve jsem podnikal, ale zkrachovali jsme.“

Město, kde žijete? „Doksy a Kladno.“

Jaké jsou vaše osobní zkušenosti s neromy? „S neromy nemám problémy jako. Se skinheads jsem nikdy nic neměl a s těma většinou, co jsme dělali na šachtě spolu, tak kamarádi všechno.“ **A v běžném styku, na úřadech a u lékaře, všechno v pořádku?** „No na úřadech mám takový zkušenosti, že některý vám vyjdou vstříc a některý vám nevyjdou vstříc. Jsou lidi, který vám vyjít nechtěj, protože jste Rom. Už jenom ten pohled jo, že jste tmavší a pocítil jsem, že vyjít jako nechtěj. Nebo vás odbudou.“ **A myslíte, že z důvodu, že jste Rom?** „No určitě.“ **Na základě čeho si to myslíte?** „No na základě toho, jak se mnou jedná na tom úřadě.“ **A máte takovou zkušenost jenom z úřadu?** „Lékař a to, to je všechno v pořádku. Tak já po úřadech ani moc nechodil, já na podpoře nebyl víc jak 30 let. Ale když jsem na tom úřadě byl (ÚP), ale jenom měsíc, když jsem to sám šel zrušit, tak mi řekli, že od cigána se nevidí, že by přišel zrušit svoji podporu a hned do měsíce. Ale pocítil jsem za svých 62 let, že cigány moc nechtěli. Budete hrát fotbal, a když dám gól, tak mi nikdo z bílých tleskat nebude. Když tam budou Romové tak, mi zatleskají.“ **Aha, aha.** „Tak jsem poznal, že nás tahle společnost moc nás Romy nechtěj (smírlivý tón). Nepotřebujou nás, jen na tu nejhorší práci, kterou děláme, kopání a takový ty věci. Protože kdyby nás potřebovali, tak bysme byli někde jinde. Byli by, jsme ve fotbale. Jsme fotbalisti dobrý. Třeba hraje některý dobře jo, a zapojili by nás, jako to dělají na Slovensku už teď. Co vidím, tak na Slovensku berou už i do ciziny ty mladý a zatahují je s tou hudbou a tady se to neděje.“ **Myslíte, že vám staví mantinely?** „Jo určitě. Máme hranici takovou (smích), že tamta vrstva bude tady, tahle v prostředku a tahle nahoře. Tam je rozdíl.“

Jaký používáte název pro Romy? Rom/Cikán/jiné? „Jestli mi řeknou Rom nebo Cikán, tak je mi to jedno.“ **Ale vy jaký upřednostňujete název?** „Pro mě by bylo lepší ten Rom, než ten Cikán. Protože Cikán znamenalo to slovo, že krade a nepracuje, že smrdí, jo ten Cikán. Ale říkalo se nám to dlouho a nic jsme si z toho nedělali, ale záleží, jak se nám to řekne. Jestli nadávkou do cigánů, nebo jako kamarádsky. Jsi Cikán, tak jsem Cikán no, ale jako jde o to, jak mi to podá, jo?“ **Ale spíš jste pro Roma?** „Ano spíš jsem pro Roma, protože si myslím, že i my máme v romštině, že neříkáme starýmucigánovi - to je starý Cikán, ale říkáme starý Rom to je (tady je rozpor) a od malička, ne že teď to vyšlo, ale od malička to říkáme, od narození, že starý Roma. Že je starý jo, že je starej cigán jo?“ **Hm, hm.**

A znáte hanlivé výrazy pro nás neromy? „Co myslíte?“ **No když budete chtít říct, přijela tam k nám jedna a budete mě chtít odlišit od Romů, tak co řeknete?** „No že jste hodná. (smích). No když budu mluvit s Cikánama, tak budu říkat, že přišla gadžika prostě no. Slovensky říkáme gádžo nebo gadžika. Když budu mluvit s Čechem, tak řeknu, přišly tam dvě pani, slušně, hezky.“ **Co v překladu přesně znamená, to gadžo?** „To je stejný jako když vy řeknete Rom.“ **Ale mně říkal jeden Rom, že to je označení pro všechny neromy a je úplně jedno, jestli je to Čech nebo Němec. Je to tak?** „Ne není. Nebo vlastně jo. I Němcovi řekneme, gadžo, protože je bílej.“ **Tak měl pravdu. Je to tedy označení pro všechny bílý.** „Měl pravdu, měl. Když je to cizinec, tak ho určitě nebudu jmenovat, jestli je třeba Jugoslávec a tak, ale řeknu, gadžo. Gadžo.“ **Aha, tak to jsem chtěla vědět.** „Je to tak.“

Ve vaší blízkosti/sousedství žijí Romové nebo neromové? „Romové tady nežijou, ani cigáni (smích).“ **Žijete teda s neromy a to vaše soužití?** „Je dobrý.“

S Romy se stýkáte? „Stýkám se.“ **A stýkáte se převážně s neromy?** „Ne i s bílýma.“ **Jo? A stýkáte se s Romy pracovní nebo volnočasově?** „Většinou pracovní, ale nenavštěvuju je, protože nejsem s nima až tak spojenej. To jedině s příbuznýma co mám“. **S rodinnými příslušníky?** „Jo ale ne moc.“ **A s těmi neromy se stýkáte pracovní nebo volnočasově?** „Pracovní. Ve volném čase málokdy.“ **A jak trávíte volný čas?** „Já nemám čas, jsem furt v práci. (smích) Já i soboty a neděle dělám.“ **Vy nejdete někam do hospůdky?** „Nechodím do hospůdky.“ **Ne?** „Když mi bylo dvacet, tak jsem chodil, ale teď už ne. Možná tak do třiceti jsem chodil. Nekouřím, nepiju.“ **A když jste do těch třiceti do hospůdky chodil, taks Romy nebo neromy.** „S romy i neromy, protože jsem dělal na šachtě a měl jsem tam kamarády. A Češi jsou takový, že

po práci jdou na pivo. A říkají: nedělej tolik, děláš moc. Já právě říkám, že když jsme přišli sem ze Slovenska, že nás tady ty Češi zkazili, protože dáme pivo, dáme kafe a Slováci ne. Slováci furt makat.“ **Tak jste měl kamarády mezi neromy?** „Měl, měl a dobrý. Vzpomínky mám.“

Snažte se rozpomenout na své první setkání s neromy, to znamená někdy asi v dětství. Co si vybavíte? Bylo to příjemný, nepříjemný? „Příjemný jako jo. S dětma neromama ve škole dobrý všechno.“ **Žádná šikana?** „Já jsem neměl.“ (smích) **Vy jste vyrůstal na Slovensku?** „Jo já vyrůstal na Slovensku no. Ale od patnácti jsem tady.“ **Takže jde o pozitivní zážitek.** „Tak, tak.“

Ctíte romskou kulturu? „Ano.“ **A co mi o ní řeknete?** „No mám jí rád jako takovou. Kultura, hudba je dobrá, jídlo mají dobrý.“ **A jaký jídlo třeba?** „Halušky (smích) i točený zelí, jako dnes dělala paní, holubky tomu říkáme. To můžete ochutnat (smívch).“

A co hudba? Posloucháte raději romskou hudbu? „Raději romskou. No, no. To je tak zažitý, že když slyšíme tu hudbu, tak jako (slovu nelze rozumět).“ **A tančíte?**

„Tančím rád no.“ **A co jazyk, romština?** „Romsky já právě mluvím, cigánsky já umím. Protože táta uměl cigánsky, ale matka moje ne. Po matce neumí do teď, ale já po tátovi jsem nabral. Mluvím. Ale i v práci mluvím, doma ale ne. Protože s ženou, dětma, mám dvě dcery, nemluvím, s Mirkem, je mu dvacet tři a neumí ani slovo. Holkám je už čtyřicet pět a taky neumí. Protože jsem nechtěl. Za komunistů ...“ **Proč jste nechtěl?**

„Myslel jsem si, že komunisti, když byli a nastěhovali jsme se do týchle vesnice, tak jsem si myslel, vyučej se ty holky, budou chodit do školy, protože od mateřské tady byly, a budou chodit do školy s Čechama a skamarádí se, a že se vyučí. Tak jsem moc ani nechtěl, aby se stýkaly (myšleno s Romy). Ony ani kamarády neměly na tom Kladně, nekamarádily se.“ **Vaše holky se stýkaly tedy s tou romskou komunitou nebo neromskou?**

„Ne nestýkaly se vůbec, až když byly v pubertě, že jo, tak určitě. To už se spojovaly, protože začaly chodit do Kladna do školy.“ **A vám šlo o to, aby se víc včlenily, aby nepoužívaly tu romštinu?** „Aby se víc včlenily do té český, aby se vyučily. Protože jsem věděl, že když budou mít cigánky kamarádky, tak ty netáhnou, a že tyhle český je budou tahat k tomu. Budou říkat: pojď, budeme prodavačka a tak. Ta jedna to nedotáhla. Byla těhotná před koncem a nechtěla tam jít. Přišla ředitelka a říkala, že je to škoda, že je holka šikovná. No jo, ale když těhotná nechce, tak. Nedotáhla to.“ **A ta druhá je vyučená?** „Ta druhá taky není (zklamání). Té chybělo půl roku.“ **A proč to vzdaly? Kvůli klukům?** „Tak, že už byla těhotná. Ten vnuk, co jsme

si ho nechali, tak to je jeho táta.“ **Tak ani jedna to nedotáhla, že se zamilovaly?** „Tak, tak, nedotáhly to dokonce.“

Uznáváte českou neromskou kulturu? „Českou kulturu uznávám.“ **A co se vám na ní líbí?** „Všechno.“ **Jo? Tak, to je dobře.**

Vyjmenujte vlastnosti, které podle vás mají neromové. Jací podle vás neromové jsou? „Češi jaký jsou jo? Tak dobrý i špatný, tak jako mezi cigánama.“ **A ty dobrý vlastnosti jsou?** „No že jsou to dobrý kamarádi některý (smích). I sousedy mám dobrý, vycházím s nima.“ **A špatný vlastnosti máme jaký?** „Špatný, no špatný.“ **Nebojte se, jen to řekněte.** (smích) „Vůbec se nebojím, přemýšlím, co bych jako našel. Špatný máte, že vy dáváte pálit svoje mrtvý rodiče, dáváte je do domova důchodců a my Romové je nedáme. Nedáváme je pálit a nedáváme je do domova důchodců. Alespoň ta moje rodina, nedá.“ **Setkávám se s tím, že mi to Romové říkají.** „Tak že, některý vlastnosti máte špatný, že ty rodiče necháte třeba nemocný, tak kde by neměli být, že by měli být se svýma dětma.“ **Hm.** „Že my máme raději svoje rodiče než vy.“ **Hm.**

A vaše romské vlastnosti? „Řekněte mi ty dobrý i ty špatný. Dobrý, že nedáme pálit svoje rodiče, když umřou, protože máme bolest. Když ho máme rádi, tak nechceme, aby mu hořely vlasy, oči, protože ho máme rádi, tak ho necháme ještě jednou umřít. Takhle to bereme. Máme dobrý vlastnosti. A nedobrý, neobrych máme hodně. Některý cigáni, nechodí do práce.“ **Proč nechodí do práce?** „Jsou to feťáci. Protože dneska je taková doba, tak ani nemůžou, protože na to nemaj, fetujou. Ale co se týká tady na Kladně, tak tady skoro všichni dělaj. Protože tady na Kladně je práce. Hodně cigánů podniká, mají se dobře. Ale je mezi nima i hodně mladých co fetujou, co nechtějí, no.“ **Ještě nějaký vlastnosti mi řekněte.** „Dobrý nebo špatný?“ **Obojí.** „Cigáni mají dobrý vlastnosti. Heleťte oni si vezmou Česku a je celejšťastnej, že s nim žije. Oblíká si jí a všechno, no a jako. Já mám radost, když vidím cigána, že si takhle rozumí, že fungujou, mají auta, baráky. A že pracujou.“ **Jako, že si přejete jo?** „No jasně.“ **Dobře fajn.** „A když vidím cigána špinavýho a i když jsem cigán, tak z tý ulice jdu na druhou. Jako to dělaj Češi. Radši se vyhnu, že nemusím ho ani pozdravit, že vypadá tak.“ **A vadí vám to, že to vrhá špatný světlo na celou tu komunitu?** „Nechci s nima ani bydlet a jsem cigán. Nechci bydlet s ani jedním cigánem.“ **Proč?** „No protože, jak znám Romy, tak bysme se natahovali už jen kvůli chodbě. Kdo tu chodbu uklidí. Tak dávám za pravdu i těm Čechům, co říkají, jděte s nima bydlet aspoň na týden nebo na čtrnáct dní. S tím mají pravdu. S některýma cigánama bydlet nejde. Neříkám, že jsou tak všichni jo. Jsou

cigáni, žijou tady na Kladně špičkově. I za komunistů tady bydleli všichni v paneláku a nikdo si nestěžoval.“ **Podle výzkumu Češi nechtějí bydlet s Romama, protože se bojí konfliktů, problémů.** „Tak, ano! Protože každý Čech měl problém. Ve škole už, v učení, nebo v pokročilejším věku, že měl zkušenosti špatný s tím cigánem. Ale to neznamená, že jsou všichni.“ **No vidíte ale, že tady máte sousedy, kteří vás přijali, že to taky neplatí pro všechny.** „No neplatí pro všechny, dokud se něco neděje. My žijeme v poklidu, ale poznali jsme i takový sousedy, že když se o něco jedná, tak řeknu příklad. Koupili jsme tenhle baráček s Čechama (bytový dům), vycházeli jsme s nima dobře. Kamarádi všechno, na zahradě ohýnek, všechno. A když se dělil pozemek, tak: prosím tě, cigán nebude vědět, tady dej klacek a on to tam nechá. Jo, jo. A další Čech řekne, hele on má větší pozemek, než máš ty. Pojď se mnou na úřad a uvidíš. Peníze máš, zaplatíš a uvidíš, že máš nárok na větší pozemek. A už vidíte, že ty sousedi jsou už jiný. (rozčilení) Dneska poznáte lidi, když s nima budete něco mít. Když budete jenom mluvit s náma, tak to nepoznáte. Musíte s ním něco mít.“ **No jasně.** „Nějaký kšeft, nebo cokoliv. Pak poznáte toho člověka, jestli je dobrej nebo ne.“ **A ty zkušenosti s neromama?** „No jsou dobrý i špatný.“

Řekněte mi, jestli si myslíte, že jsou Romové v některých oblastech lidského života lepší než neromové. „Že my jsme lepší než bílí?“ **Jestli víte o něčem, v čem jste lepší.** „No to jsem říkal, že v té péči o ty rodiče. A i děti, že máme raději.“

Domníváte se, že jsou Romové v něčem úspěšní? „Ano. Jsou mezi náma.“ **A všem jsou úspěšní?** „No jsou třeba i ve vládě, jsou doktoři, učitelé. Jako hodně je cigánů mezi náma jako úspěšný. Umělci, no jsou.“

Vzal byste si neromku? „Kdybych nepoznal svoji manželku?? Ale já jsem ji poznal v patnácti, takže (smích). Ale jo, nebyl by to problém.“ **Ani rodině by to nevadilo?** „Ne, sestra moje žije s Polákem a sestřenice mají hodně Čechy. Hodně máme v rodině. Měl jsem tady pět tet a ty děti si je tady pobraly. Jsou mezi námi i Češi.“

Svému potomkovi, to už jsme o tom mluvili, že byste dovolil přátelit se s neromským dítětem. „Já jsem za komunistů moc nechtěl jako, aby holky mluvily cigánsky. K čemu?“ **Chtěl jste, aby se kamarádily s neromkama.** „Ano, aby se vyučily, aby se zapojily do téhle společnosti, a aby se měly líp. Ale když přišla ta demokracie, tak si říkám, že je lepší umět víc řečí než jen tu češtinu (smích). Nemusíte mluvit cigánsky, ale rozumět je dobře. Vědět co na vás říká, tak teď už tomu nebráním.“

Domníváte se, že jsou si všichni lidé rovni? „Nejsou.“

Při posledním sčítání lidu, jste se přihlásil k jaké národnosti? Romská nebo Česká.

„Nechtěl bych tu Romskou“. **Zaškrtl jste tedy českou?** „Českou no.“ **A proč ne tu romskou?** „No ta romská k čemu. Tam by nebyly žádný výhody si myslím.“

Znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy? „*Cigoši*.“ **Co ještě?** „Nevím. Jak říkám, český národ není špatný národ, ale mají v sobě zakořeněnou takovou fašistickou krev. Já jsem ještě mladej a nemůžu posuzovat, ale co jsem slyšel, tak Slováci byli s Němcema, a byli horší než Němci. A to samé i ti Češi byli, tak mají v sobě tohle to. Ne všichni. Co já vím, tak Češi řeknou takhle. Když řeknu na rovinu, chtěl byste, aby tady Romové byli, tak řekne, že ne. Na co tady budou? Raději, ať jdou pryč. Tak že nechtějí tady, na co, k čemu? Vždyť vám říkám, od malička co jsem hrál fotbal a i tady jsem hrál za Běleč, tak když jsem dal gól, tak mi netleskali, že jsem dal gól. Jen ten kamarád, který mě tam zatáh (smích).“ **A jak vám bylo, když vám nezatleskali? Bylo vám to líto?** „Ne nebylo, ale pocítil jsem jenom, že kdyby tady byli Romové tak by mi fandili. Dali by mi najevo, hele ten je náš, na něj nemáte, podívejte se, jak jede.“ **A s tímhle pocitem žijete, že teda ti Češi vás úplně neberou.** „Neberou nás, protože, kdyby nás brali vážně, tak by nebyli cigáni, tam kde jsou teď. Když pojedete na Slovensko, tak viděla jste, jak bydlí?“ **Já se nikdy nedostala na Slovensku do romského ghetta.** „Budete v šoku, když tam půjdete a uvidíte, kde bydlí. Tak řeknete, že to ani není normální v 21. století. Vůbec nepochopíte, proč takhle žijou. Jak se můžou ty cigáni sami od sebe vylepšit, když už před padesáti lety je vyhnali z pole a nesměli do vesnice. Ani do té školy nemohli chodit, ani teď. Bez vody, bez ničeho. To je katastrofa, jak tam bydlí.“ **Já tam nebyla.** „Kdyby ta vláda, i tady v Česku to s náma myslela dobře, tak by ty cigáni tak nežili. A nebudeme jim říkat, že nechtějí dělat. Jednou dáme zákon, že ty musíš dělat. Nebo já nevím, proč budeš brát podporu, když ty neděláš? Musí udělat pořádek s takovým člověkem. Nedělá to proč? Je jim to jedno. Ať zahyne.“ **V demokracii vás stát nenutí pracovat.** „Já vím, ale když ho chceme převychovat, jak ho převychováme? Tak, že ho zavřeme?“ (rozčilení)

A vrátíme se k otázce. Jaké hanlivé výrazy znáte pro neromy? „Já nenadávám, ale co slyším od cigánů, tak *rakovina*, nebo *špitál aby ho vzal*.“ (smích)

Máte z neromů obavy? „Nemám obavy. To nemám.“ **To je dobře.**

Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině? „Určitě. Je nepřátelská.“ **A to máte na základě osobních zkušeností?** „Nemám, ale co vidím v televizi.“

Jak vnímáte politiku ČR ohledně romské problematiky? „Špatná, protože kdyby mysleli to vážně, jak by měli, tak já mít tu sílu, tak to sídliště v Chánově nepostavím. Tyhle cigáni co tam bydlí, odkud přišli? Z lesa, tam kde jsou na Slovensku. A takový člověk, který přijde z lesa do paneláku bydlet, tak je schopen co? Sundá to okno, nebo sundá podlahy a uvaří. To jsou indiáni. Tak když dopředu vím, co tam s tím udělaj, tak bych jim nestavěl sídliště. Však vím, že to zničí, ucpou záchody, nebude to fungovat za pár let. Oni to všechno věděli, ale co, postavíme jim to, a pak jim dokážeme, že neumí žít.“(rozčilení) **To je zajímavý pohled. Co jim tedy měli postavit?** „Když jim to postavili, tak je měli kontrolovat. Aby věděli, jak žijou. Dát jim starší byt, aby ukázali, jak žijou, a prosím, ty už jsi schopný, dám tě bydlet i mezi gadže. Proč tam nedali i Čechy bydlet do toho Chánova? Oni věděli, že to fungovat nebude, proto je tam nedali. Protože sami Romové tam byli a jestli někdy Češi tam byli, tak vedle a zeď postavili, aby je neslyšeli. A neviděli a mysleli si, že tím to vyřeší.“ (velké rozčilení). **Vy jste v Chánově někdy byl?** „Byl. Viděl jsem to tam.“ **Proč si ti lidé to obydli pořád ničí? Proč se to stále opakuje?** „Protože, kde žili před tím? Kde házeli ty odpadky před tím? Proč jim rodiče neukázali, hele budeš to dávat do kontejneru. Jo já už teď učím své děti dávat to do popelnice. Jejich rodiče neměli možnost učit je dávat to do popelnice, když tam popelnice ani neměli. Že to házeli za barák a dělali skladiště a smrdělo to tam.“ **A co byste dnes v tom Chánově s nima udělal?** „Chodil bych na kontroly. Jestli vůbec má na zaplacení bydlení, jestli na to vůbec má.“ **Oni by na to mít měli, protože dostávají na to dávky.** „Tak jsou sociální pracovníci, který jsou za to placený. Za co jsou tedy placený, když tam nechodí a nekontrolují to? Má to být nějaký postup na to, protože tyhle lidi se musí kontrolovat. Slyšel jsem, že jsou tam nějaký policajti, nebo pomocníci, že tam jsou, ale proč jich tam není víc? Proč to není zviditelněný? I to, že ty popelnice odvezou, dají tam kontejnery jo. Že to zaplatí někdo z těch cigánů, co tam udělali ten bordel. (velké rozčilení) Já mít tu moc, tak bych to v životě nepostavil to sídliště. Kdybych se jich chtěl zbavit, tak bych to udělal jo. Ale věděl bych, že ty miliony tam zahazuju. Je to k ničemu a to bylo předvídatelný, že to nebude klapat. Věděli, koho tam dávají bydlet. Proč je nerozházeli mezi Čechy, aby se zapojili? A kdo se nezapojí, no tak jdi do lesa. Postav si tam stan a jdi. Nebo já nevím, co s takovým člověkem dělat potom dál.“

Myslíte, že jsou Romové zvýhodňováni? „No já necítím, že by byli zvýhodňováni. Nemám pocit a ani nemám zkušenosti s někým, kdo by řekl, hele já mám výhodu

takovou a takovou. Dneska vím, že musíme my Cikáni dělat, jinak zahyneme. Protože jsme zjistili, že oni nás nepotřebují a nechtějí nás. Protože každý šéf řekne, ať jdou raději odtud pryč. Raději bude, když budou pryč.“ **A myslíte tedy, že zvýhodňovaný jsou neromové?** „Nejsou. Zákon je stejnej pro každýho. A jak říkaj, že maj větší dávky. Nemaj, zákon je stejnej. Tak ty lidi co jsou v kanceláři, tak jsou blbý? Že řeknou, že jim přidaj? A Češi, já oni se maj dobře, oni berou tolik a tolik. On bere tolik, na kolik má nárok, protože ta pani mu víc nedá. Ona jde podle zákoníku. A z týpodpory co slyším od těch kluků, vyžít nejde, oni musí dělat na černo. Musí platit nájem. Když je na Kladně a on platí dvanáct tisíc nájem, tak jak on může vydělat si jenom dvanáct tisíc na nájem a co zbytek? Musí dělat i na černo.“ (rozčilení)

Jaký je váš postoj vůči protiromským iniciativám? Různé pochody, rasistická hesla atd. „Ne nevede to k ničemu dobrému. Spíš já si myslím, že to dobrý nebude časem.“

Co to v Romech vyvolává? „Obavy, velký obavy. To přeci není normální, aby celá vesnice šla na ty Romy, co jsem slyšel v televizi i ty skinheads, protože ty lidi se spojí s nima. Protože ty skinheads, to je jak dělal Hitler, že jo. Tak ty lidi se připojili k tomu. Protože oni zbili jejich děti, no tak oni jako šli, ale nevědí, o co se jedná. Časem to vyvolá velký věci.“

Jak se žije Romům v České republice? „Romům, co dělaj, tak dobře. A těm co nedělaj, tak se dobře nežije. (pauza) Jsou Cikáni, kterýžijou jen z toho, že kradou.“

Co vám v životě chybí? „Zdraví nám chybí, který přeju všem dobrým lidem a svojí rodině.“

Co si přejete do budoucna? „Aby se každý měl dobře. Aby ta vláda pochopila, že s těma lidma je potřeba něco dělat.(rozčilení) Ne jen to odkládat, jak to odkládají čtyřicet nebo padesát let. Že jenom něco promluvíme a za čtrnáct dní to uzavřeme.“

Když porovnáte tu dobu před revolucí a po? „Ta nebyla špatná. Heleťte pro cigány, já vím, že všichni cigáni tady na Kladně bydleli v paneláku, zaplatili si ten panelák, pracovali. Dnes jsou víc, jak 95% jsou venku z toho paneláku. A proč jsou venku? Protože přišla demokracie, že nemusí dělat, a když ty peníze nevydělá? Podnikal jsem, když přijde ke mně cigán ošklivej, špinavej, tak řeknu to samé co ten bílej. Hele nezlob se, ale já už práci nemám, já už mám obsazeno. A to používá i bílejtohleto. Jak se může zaměstnat, když přijde do kanceláře a smrdí, tak ho nevezme, ale on se nemá kde vykoupat. To je ale na Slovensku. On si nemá za co koupit oblečení, aby se oholil, aby

nějak vypadal. Tady je to už jinak, tady jen feťáci nechtěj dělat, to je pravda, kradou a z toho žijou.“

Já vám děkuji za rozhovor. „Já taky.“

8R (příloha J)

Respondent souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny. (Doksy, 15.37min)

PŘEPIS ROZHOVORU:

Žena

Věk: „62 let.“

Vzdělání: „Základní.“

Zaměstnání: „Nyní důchod, dříve na šachtě 15 let.“ **Co jste tam dělala?** „No špatnou práci.“ **A to je?** „No že sem musela hódně dělat a od uhlí špinavá, se zbíječkou, to všechno. Když šli horníci ven, tak jsem tam musela bejt a otvírat jako, jak končili šichtu.“

Město, kde žijete? „Doksy u Kladna.“

Jaké jsou vaše osobní zkušenosti s neromy? „No moc ne. Nechodíme k nim. On má jenom ségru tady, ještě tety byly, ale ty už umřely a teď bratrance. Ale já jsem tady neměla nikoho.“ **Av zaměstnání?** „No já jsem chodila do práce, ale ne s Romama.“ **Já říkám neromové, Češi.** „Zkušenosti ne, protože nikdy mi nic neřekli nebo něco takovýho.“ **S nikým jste se nekamarádila?** „Já tam byla sama v práci. Jenom já sama. Když nešlo to uhlí, tak jsme se sešly ženský, sedly jsme si a udělaly kafe. No a tak. Tak to bylo celých patnáct let toto.“ **A to byly neromky?** „To byly neromky.“ **No a jak jste s nima vycházela?** „Dobře všechno.“

Vzpomenete si, když jste byla dítě, na první kontakt s neromy? „To si už nepamatuji. Ale vím, že jsem chodila do školy a měli jsme učitele a ten učitel mi říkal, že když byla zima, tak na knížku si sednout na sníh a (smích), to si pamatuju, že ten učitel to něco dělal. Ale nepamatuju, kdo to je nebo co?“ **Na tu školu je pocit z té vzpomínky příjemný?** „Jo byl příjemný, byl.“

Jaký upřednostňujete název pro Romy? Rom/Cikán/jiný? „Tak voni teď říkají Romy, ale když já byla doma, tak říkali Cikáni ne Rom. To neříkalo se.“ **A vy sama dáváte přednost čemu.** „No já nevím, jak čemu? Já jsem chodila do té práce, jak říkám patnáct let a já už jako s Romama, už ne. Chodila jsem jenom do té práce a domů.“

Žijí ve vaší blízkosti/sousedství Romové? „Ne nic. Na Doksech nikdo, jen my.“ **A to soužití se sousedy neromy je jaké? Je bezproblémové?** „Nemáme problémy. Nikdy

jsme neměli. Sousedy potkám, jak do krámu jdu a všechno v pořádku.“ **A s Romy se stýkáte?** „No on (manžel) se stýká, protože on má rodinu na Kladně. A když jdeme na návštěvu, tak jen k jeho rodině. A kamarády měl na Kladně.“ **A vy?** „Já ne, já s jeho ségrou, když tam jdeme.“ **A s těmi neromy myslím volnočasově kamarádíte se?** „Ne. Já ne.“

Ctíte romskou kulturu? „No nevím.“ **Co se vám na ní líbí?** „No já vím jenom, že dělají nějaký zábavy, tancujou, nebo svatby dělají.“ **A byla jste na romský svatbě?** „Byla.“ **A jaká byla? Tady v Čechách?** „To bylo v Čechách.“ **A co třeba romská jídla. Vaříte?** „Teď už ne. Ale když jsem přišla prvně, tak jo, teď už jíme jenom maso a všechno.“

A co ta česká kultura? Ta neromská? Co romský jazyk? „To bylo ještě doma. Ale jak jsme sem přišli, tak on mě naučil. Protože já jsem s ním mluvila cigánsky a jeho rodina mluví jako hutorácky. Víte co to je? A oni se furt smáli mně a jemu říkali, že furt tak mluví ta jeho žena.“ **Odkud jste přišli?** „Vranov nad Teplou a to je na východě.“ **A dnes ještě mluvíte romsky? Rozumíte?** „Rozumím, ale nemluvím. Někdy něco řeknu, ale už mi to nejde, protože od patnácti let a mně je 62 let. A ani není s kým tady.“ **A romské tradice dodržujete?** „Žádný. Nic.“

Vyjmenujte mi nějaké vlastnosti, které podle vás mají neromové. „Tak jeho ségra má Poláka. A jeho brácha má taky Romku. Oni začali mluvit hutorácky. Tak i ja.“ **A jaké myslíte, že máme vlastnosti?** „No tak chodí za mnou paní jehovistka. Ona je hodná, všechno, mluví, chodí i k těm cigánům domů, když ona chodí. A víc nic. Už jenom tady se sousedkou mluvím u plotu. A celá ta vesnice nás zná.“ **Dobře vycházíte.** „Jo.“

A řekněte mi vaše romské vlastnosti. Jaký jste? „No já myslím, že dobrý. Jsou ty špatný a to je horší no. Asi tak.““

Myslíte si, že jsou Romové v některých oblastech lidského života oproti neromům lepší? Jo jsou.“ **A včem?** „No mají všechno, starají se, dělají a chodí do práce, všechno maj, baráky a auta.“

Domníváte se, že jsou Romové v něčem úspěšní? „Jsou. Co já vím tak hodně. Jsou takový chytrý. Tak to všechno na Kladně to všechno, takhle jsou ty lepší takový.“

Myslíte tedy v obchodě, že jsou úspěšní? „Jsou.“

Vdala byste se za neroma? „No teď už ne, když mam jeho.“ **Ale tenkrát?** „Tenkrát jenom jeho jsem si vzala.“ (smích)

Vaše děti mohly se kamarádit s neromama? „Mohly.“

Domníváte se, že jsou si všichni lidé rovni? „To nejsou.“

Při sčítání lidu jste se přihlásila k jaké národnosti? „Naposled k český.“ **Proč?** „No jak jsme přišli sem, tak já ještě nevěděla dobře česky, ale naučila jsem se. Šla jsem do práce a to všechno a celý roky, tak už.“

Znáte hanlivý výrazy pro Romy? „Jo jsou.“ **A jaký?** „Že jsou špinavý a takový věci. Lidi je neberou k sobě. Nadávají na ně.“

A znáte hanlivé výrazy pro neromy? „My nenadáváme vůbec na nich.“ **A kdyby ano, tak byste řekla?** „Gádže, že jsou. Tak my nenadáváme, protože oni nás tady už roky drží.“

Máte někdy obavy z neromů? „Někdy jo.“ **A proč? Z čeho?** „No že bych nechtěla, aby byly nějaký problémy nebo něco.“ **Ublížil vám někdo?** „Nám ne.“ **Jen co vidíte v televizi?** „Jo.“

Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině? „No tak vůči menšině nevím, ale my co jsme tady, tak my nemáme žádný problémy.“ **Dobře.**

Jak vnímáte politiku ČR ohledně romské problematiky. Myslíte, že je úspěšná pro integraci Romů? „To nevím.“

Jaký je váš postoj vůči protiromským iniciativám? „Špatný to je. Kdyby s nima mluvili normálně. Kdyby něco dělali, tak to by bylo dobrý.“ **A co to ve vás vyvolává, když to vidíte v televizi?** „No to nadávají, to já vim.“ **A máte z toho spíš strach nebo vztek.** „Nemám z toho strach ani vztek, protože oni ty chtějí Cikánom jenom, aby skončili, aby tady nebyli. Jo ale zase ty Romové taky něco říkají.“ **Tak je to oboustranný?** „Tak no.“

Jak se žije Romům v ČR? „No nám dobře.“ **Dobře? To je fajn.**

Znáte pojem sociálně vyloučená lokalita? „Jo.“ **A znáte nějakou?** „Jsou na Kladně, ale až tam někde u lesa.“ **Chánov znáte?** „No to neznám.“ **A byla jste někdy na takovém místě?** „Nebyla.“

Sdělíte mi, co vám v životě chybí? „Teď už nic.“ **To je dobře.**

A co si přejete do budoucna? „Aby byl pokoj, abysme ještě vydrželi.“

Já vám děkuji za rozhovor. „Já vám taky.“

9R (příloha K)

Respondent souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny. (Praha, 44 minut)

PŘEPIS ROZHOVORU:

Muž

Věk: 45 let

Vzdělání: „Střední odborné, mechanizátor.“

Zaměstnání: „Zaměstnán, zednické práce.“ (povzdechnutí)

Město, kde žijete? „Most.“

Jaké jsou vaše osobní zkušenosti s neromy? „Velmi dobré. Já vyrůstal s neromy od mala, do školky, do školy taky Na Slovensku. Rodiče nechtěli, abych šel do spolku s Romy. Oni pořád chtěli tu základní školu, aby ze mě něco bylo.“ **Vyrůstal jste tedy na Slovensku?** „Ano. Já mezi neromy měl velmi dobré zkušenosti, protože mě brali jako neroma, ne jako Roma. Vzali mě jako rovnocenného. Nemám k nim žádný zlý vztah nebo něco takového. Spíš opačně, spíš opačně.“ **Dobře.**

Setkáváte se s neromy? A kde, nejčastěji? „Když jsem bydlel v Praze, tak většinou v práci, měl jsem dobrý kolektiv a brali mě rovnocenně. Nemůžu říct, že by tam byl nějaký rasismus, to ne.“

Jaký název pro Romy upřednostňujete? Rom/Cikán/jiné? „Rom je, že máme takovou nějakou hrdost jo. Cigán bylo jako poníženost, takový rasistický. Cigáne! To byla pro nás jako taková urážka. Takže *Rom*.“

Jaký výraz používáte pro neromy? Gadžové, no bílý, černý, mně se tohle nelíbí. Když vám řeknu gadžovka, no jak to vy berete? Nikdo mi to nikdy neřekl. Ani nevím, jak bych to měla brát. „Já jsem to ale nikdy takhle neřikal.“ **Proč?** „Jak někdo ke mně, tak já k němu.“ **Vy prostě nerozlišujete?** „Ne. Já vyrůstal mezi nimi. Když někdo jde do mě a vidím, že je podnapitý, tak si říkám nech ho být. Že bych kvůli jednomu debilovi šel třeba na policejní stanici? Já ne.“

Ve vaší blízkosti/sousedství žijí Romové? „Právě, teď bydlím dva týdny v Obrnicích v Mostě a bydlím mezi neromy. No a teď zjistili, že tam bydlí Romové, asi běžela televize, tak už nám bouchali na stoupačky, volala nám domovnice, že si máme zalepit ústa. Tak budeme muset si promluvit. Oni tam ještě Romové nebydleli, že nemají

zkušenosti. Když vidí, že jsme slušná rodina, tak proč mi mají ve dvanáct nebo ve čtrnáct hodin mlátit na stoupačky? (rozčilení) Mám být ticho? To jsem v kostele? Toto si vyřešíme. Já nejsem z Chánova. Já přišel do Mostu bydlet jako slušný člověk. Jak budou problémy, tak raději odtud odejdu, to nemá cenu.“

Stýkáte se s Romy? „Teď většinou ne. Já ani nechci, nestojí mi to za to. Děti mi chodí do školy a já nechci ani, aby se tam stýkaly s nima. Já nepotřebuju, aby kluk přišel bez peněz.“ **Proč nechcete, aby se stýkal s romskými dětmi?** „Protože vím, jaký cigáni jsou. Oni fetujou, kouří. Já potřebuju, aby mi kluk ve čtrnácti začal kupovat si cigarety? Nebo aby ho naučili krást? Proto já raději mám zkušenosti s neromy. Já i manželce zakazují povídat si s romkami. Vůbec. Říkám nevšimej si jich, neznáme je.“ **A vaše žena je Romka?** „Ano je Romka, taky ze Slovenska. Kdybych já viděl, že má nějaké kamarádství z Mostu nebo Ústecka, tak slušné ano, ale aby toho někdo využil, že by chodil na návštěvy a tohleto, tak to ne. Já chci klid (důraz).“ **A když máte volný čas?** „Tak ho trávím s rodinou.“ **A kamarádi jsou Romové nebo neromové?** „Mám rodinu v Mostě, bratrance a strýce. Ale že bych měl kamarády tam to ne za těch celkem 7 měsíců, to ne, jen ahoj, čau a to je vše.“ **Vy se tedy nestýkáte ani s neromy a ani s Romy?** Ne, nechci. **A práci vám dávají spíš Romové nebo neromové?** „Neromové, protože Rom má práci, ale to jsou brigády. Ale já nechci brigádu po brigádě. Já chci žít, jako člověk. Práce, měsíční plat, živit rodinu, platit nájem. Z brigády co? To nezaplatím nic.“

Vy už jste mi odpověděl dříve, že vaše první setkání s neromy bylo ve škole a bylo pozitivní. „Ano já byl s neromy. Já jen jednou šel na romskou zábavu a tam jsem se seznámil s manželkou. Já neuměl ani romsky, až teď umím nějaká slovíčka.“ **Romsky rozumíte a nemluvíte.** „Ale mluvím, ale ne všechno. My východní Slováci máme tu romštinu zase jinou. Rumuni mají jinou, Holanďani mají jinou, Belgie, nerozumí člověk prostě. Nevím sám, která ta romština je vlastně pravá. Ani nevím, odkud pocházíme, jestli z té Indie nebo odkud. Ani mě to nezajímá.“

Ctíte romskou kulturu? „Ano, ano, беру romskou kulturu, protože jsem rád, že Romové něco dělají, něco vytváří, něco se učí. Když ty maminky jsou v tý komunitě, tak jim říkají, dejte ho do kroužku tam a tam, aby z něho něco bylo jo? Tak jsem rád, že něco z nich je, z těch dětí. Pak ty děti rostou a rostou a jsou z nich třeba i operní pěvci. Já mám rád romskou kulturu. Když něco je a má to smysl, tak si to jdu vyposlechnout.“ **Gipsy třeba?** „No nejsem takový blázen, nebudu to pořád poslouchat.“ **A českou**

hudbu? Neromská? „Jojo, chodil jsem na diskotéky a zábavy. Chodil jsem do kina, do divadla, hrál jsem hokej na Slovensku, s těmi neromy. A do teď si mě váží, pozor (důraz, pýcha). Třeba, konečně ses mi ozval a tak, kde si? Já se vídám se spolužáky a třeba s mistry z práce. Moje žena má zvláštní školu, ta měla dětství jen s Romy. Pochází z 11 dětí. A ona nemá to co já, žálí. Stýká se jen s mojí rodinou. Chtěla by za námi přijít dcera ze Slovenska s třemi dětmi, ona má feťáka. Ale kam ji dám. Bude to dělat zlobu. Trápí nás to.“ **Vy z Mostu dojíždíte nebo tu přespáváte?** „Tak různě. Je problém něco sehnat. Já dělal popeláře, chytly mě plotýnky a po měsíci mi skončila pojišťovna a pak mne ze zdravotních důvodů propustli. Pak zase operace, podpora a teď dělám zednické práce a mám pás. Je to náročné, manželka nepracuje.“ **A manželka nechce, nebo vy nechcete, aby pracovala?** „Ona má zdravotní problémy. Má jít dělat uklízečku, ale teď je stopka (covid). Stalo se nám taky, že manželka brala dávky a přišlo od policie, že se máme vystěhovat z ČR, od ÚP přišlo, že bereme neoprávněně dávky a jsme zátěží ČR. Tak jsem se odvolal, advokátka a to všechno. Po dvou měsících přišlo, že v ČR zůstat můžu, ale mám zrušený přechodný pobyt a musím si zařídit trvalý a měl jsem na to 8 dní. Já přišel ze Slovenska a nikdo mě neupozornil, že mám mít to tak a tak, a že budu zátěží pro ČR.“

Vyjmenujte mi vlastnosti, které neromové mají. „Jsou takový dost chytřejší než my, když jsem chodil do školy, tak mě pořád někdo doučoval. Byli i ochotní doučit mě třeba matiku. Oni chtěli, abych byl taky chytřejší. Velmi jste učenlivý, čtete, u nás to tak není. U Romů to tak není, rodiče si neuvědomují, že musí mít domácí úlohu a vy si na to potrpíte (obdiv). Já, jsem na to teď dost přísný. Jsou Romové, který to zvládají, asi tak 50%, ale dalších 50% nic.“ **Myslíte, že by Romové měli zájem i o mimoškolní vzdělávání zájem.** „Nevím. Některý potřebují mít sociálního pracovníka. Na Slovensku je to tak, když dítě nechodí do školy, tak nedostanou rodiče přídatky.“

Jsou Romové v některých oblastech lidského života lepší než neromové? (dlouhé ticho) „To si nemyslím, že by byli lepší. Romové nechodí do přírody. Vy jo. Roma tam nepotkáte. Oni jdou na borůvky si přivydělat, ale jinak ne.“

V čem jsou Romové úspěšní? „Tak mají úspěchy, mají školy. Pak říkají, já už nejsem Rom, já jsem nerom.“ **Prosím?** „No, oni se stydí za to, že jsou. Vezmou si neromku, mají neromské děti a nechtějí o tom ani mluvit, třeba že tatínek je Rom.“

Oženil byste se s neromkou? „Ano, proč ne?“

A svému potomkovi byste dovolil přátelit se s neromským dítětem? „Nebránil bych.“ **Jste raději, když se kamarádí s neromským dítětem?** „No jasně. Vím, že z něho něco bude, že něco dosáhne. Já nejsem proti Romům, ale každá druhá romská rodina by chtěla žít tak jako vy. Taky chceme něco dokázat. Ne jen že vy máte, i my chceme mít, chceme si vydělat. Já chci ukázat, že umím uživit rodinu, nejen vy. Jak vy, tak já.“ **V pořádku.**

Domníváte se, že jsou si lidé rovni? „Ne, nejsou rovni. Jak vidím, že si nadávají. Matka s dcerou si nadávají. Rodina s rodinou se nesnáší, tak jak se mohou porovnat, být rovni.“

Při posledním sčítání lidu jste se přihlásil k romské národnosti? „Já byl tou dobou na Slovensku a nezaškrtl jsem nic.“

Znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy? „Neznám, nic nepoužívám.“ (nepříjemná otázka)

A znáte hanlivé výrazy pro neromy? „To nemůžu. To se urazíte. Já nikdy neřekl, ty gadžo. Já nikdy takovou debatu nevedl.“

Máte z neromů obavy? „Jedině z Kotleby. To co dělá, připadá mi, že to chce vše odstranit. Myslí si, že to bude všechno střílet? Jeho odsuzují i neromové. Já to slyšel, že ho nechtějí zvolit.“ **Máte nějakou osobní zkušenost s agresivitou od neromů?** „Na Slovensku nás s manželkou u Tesca přepadli, měli ty kanady a pak pochodovali. Manželka se lekla a chtěla utéct. Řekl jsem jí, ať to neděla, nebo se za ní rozeběhnou. Pak my se švagrem jsme se začali mlátit, bratrance hodili na skleněnou tabuli. To byl hodně agresivní útok, skinheads (byla znát obava).“

Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině? (dlouhé ticho)
„Tak padesát na padesát.“

Jak vnímáte českou politiku ohledně romské problematiky? „Kdyby se ta vláda snažila víc, tak by to bylo i jiné. Už dokázala hodně. Na Slovensku se prezidentka snaží i pro Romy, tak by se měli snažit i tady. Ta politika ČR je dost neúspěšná. A Romy určitě nezvýhodňuje.“ **A zvýhodňuje většinu? Ty neromy?** „No mě se zdá, že jo. Kdyby nám pomohli, tak by to bylo pro ně špatně. To už by bylo v novinách. Proč nám nepomůžou? Proč? (rozčerování) Je pravda, že některé byty si oni, vy neromové, pak na to tak koukáte, že oni si to dělají všechno. Proto já jsem raději s neromy, než s Romy, protože to fakt je ...“

Jaký je váš postoj vůči protiromským iniciativám? Obáváte se? „Kdo by se jich nebál? Já se bojím o svoji rodinu.“

Jak se žije Romům v ČR? „Tak dost dobře. Nestěžuju si zatím. Kdyby nebyla ještě ta karanténa a bylo by víc práce.“

Jaký je váš sen pro budoucnost? „Mít hodně peněz. A hodně žen. Byl bych Gipsy král, jedna vaří, jedna pere, jedna ....“ (smích)

Znáte pojem sociálně vyloučená lokalita? „Název nevím.“ **Ocitl jste se v nějaké?** „Byl jsem se tam podívat. Hrůza. Nemají okna, to, to to. Dům hrůzy. To si udělali oni. Stát jim to dal s okny, měli vše zařízené a po čase zjistili, že to tak není. A pak jim to má člověk zase stavět?“ **Proč to tam ti Romové takhle zdevastovali?** „Oni tak chtějí žít.“

Mimo dotazník: Proč někteří Romové, když je oslovím, aby mi poskytli rozhovor, zapřou, že jsou Romové a vymluví se, že jsou Maďaři? Máte na to názor? „Protože se stydí, že je Rom.“

Moc vám děkuji za rozhovor.

10R (příloha L)

Respondentka souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny.

PŘEPIS ROZHOVORU:

(Kladno, 1 hodina)

Žena

Věk: „52 let.“

Vzdělání: „VŠ, magisterské.“

Zaměstnání: „Učitelka a vedoucí vychovatelka.“

Město, kde žijete? „Kladno.“

Žijí ve vaší blízkosti/sousedství Romové? „Ano.“ **Převážně Romové nebo neromové?** „Převážně neromové.“ **Jaké je to soužití?** „V klidu, naprosto v klidu. Sousedí jsou přátelé, chováme se k sobě hezky. Bez problémů.“ (potěšeně)

Setkáváte se s Romy? „Setkávám. S přáteli. Chodí ke mně kamarádky, povídáme si, potkáváme se venku.“ **A v práci?** „Nemám kolegyně Romky.“ **Tam co učíte?** „Tam nejsou žádné romské děti.“

Jaké jsou vaše osobní zkušenosti s neromama? „Naprosto skvělé, bezproblémové, protože od mala byly moje kamarádky z neromské majority. Nikdy jsem neměla kamarádky Romky.“ **A cíleně?** „No s těmi, až tak v osmnácti. My jsme žili jako rodina, kde Romové nežili.“

K otázce, zda se s nimi stýkáte, s Romy? „S rodinnými příslušníky, teď už mám ženaté syny a ti si vzali děvčata z romské komunity. Přítelkyně z doby za svobodna už nevidám. Ty se odstěhovaly.“

S neromy se stýkáte stále. „V práci nonstop. Celý den jsem v práci, kde jsou jen neromové.“

Vzpomenete si na vaše první setkání s neromy? „Příchod do základní školy. To byl mezník (smutek). Já nechodila do školky, maminka byla doma. A moje úplně první setkání s neromem bylo v první třídě. Já byla doma velký mazánek. Já byla tichá, neprůbojná. Těžko jsem se seznamovala. Měla jsem jednu kamarádku. Komplexně jsem vnímala tu třídu, až někdy ve čtvrté třídě.“ **A dávali vám najevo, že jste Romka?** „No určitě, určitě. Poprvé mi dávali najevo, že jsem jiná, když se mi posmívali.“ **Vy jste netušila, že jste Romové?** „Ne. Já byla izolovaná. Mě to posmívání hodně

ubližovalo, brzdilo mě to (smutný tón hlasu). A setkala jsem se i s šikanou. Od učitelky. Dřív na Kladně všechny romský děti byly stahovaný do zvláštní školy. Jenomže, já tam nechodila. Chodila jsem do běžného typu ZŠ a tam tolik těch Romů nebylo. U zápisu je už posílali do těch zvláštních škol. Já si vzpomínám, že tam byla dlouhá řada rodičů s dětmi. Byl tam stoleček a já tam odpovídala na otázky. A pak tam byla paní s tužkou a ptala se, jestli já taky a jiná paní říkala, ježíši ta ne, ta v žádném případě. To je jediný co si z toho zápisu pamatuju. Nás tam bylo 35 ve třídě. Učitelka Matičková na mne byla hodná, já se dobře učila a maminka na mne byla pyšná (radost). Pak, jsem byla dva měsíce nemocná, vrátila jsem se, všechno jsem zvládla, ale ztratila jsem vazby s těmi dětmi. To se projevilo ve 4. třídě. Jiná učitelka, tam se to už měnilo, a tahle učitelka byla neurotická, dala mi i facku. Já plakala. Utekla jsem domů, maminka tam šla udělat pořádek. Ale táhlo se to i do páté třídy. Ona používala manipulace dětí. Mluvila přede mnou o mně ale beze mě. Chtěla, ať si to děti se mnou vyřídí za ní. Byla jsem šťastná, když jsem se jí zbavila a můj prospěch šel rapidně vzhůru. Měla jsem jedničky dvojky a v deváté třídě jsem dala přihlášku na pedagogickou školu. A co byl paradox, tak dcera téhle učitelky si jí tam dala taky a ji nevzali. Mně jo. To byla satisfakce (pauza naa prožitek). U maturity, vše bezvadný. Dislokační inspektor mi umožnil pracovat na Kladně s romskými dětmi. Nabízel mi lepší místo, ale já chtěla do zvláštní školy pomáhat romským dětem. Dostala jsem hned třídnictví. Já neznala romštinu, nikomu z nich jsem nic nerozuměla. Ráno když jsem šla do školy, tak jsem se i trochu bála.“

Romštinu neovládáte? „Jen pasivně, vůbec nemluví. Tatínek uměl, maminka ne. U nás se ty kořeny ztrácely. Zvyky jsme si drželi, ale jazyk ne. Tam na té ZvŠ bylo černo. Měla 700 žáků. Já se i bála. Říkala jsem si ale, že jsem Romka, že oni potřebují pomoc. Jsou negramotní a tak.“

A ty vaše ambice se naplnily? „Hodně. Ty rodiče mi začali strašně důvěřovat. Ty maminky říkaly dětem, ne že budeš zlobit paní učitelku, to je naše učitelka (důraz). Moje třída, byla nejhodnější na škole a byla nejvybavenější, protože oni se přede mnou styděli.“

Vy jste byla jediná romská učitelka tam? „Jo. Já byla možná jediná romská učitelka v 80. letech vůbec. Já maturovala v roce 87. Fakt si myslím, že jsem byla jediná středoškolačka v Čechách. Myslím, že ano. Někdo mi to i říkal. Všichni si dodělávali vzdělání po revoluci, ale to ty osnovy byly zjednodušený. To probíhala pozitivní diskriminace, aby měli lidi příležitost. Protože fakt se dělo, že je rovnou dávali do těch ZvŠ. Já tam ve škole měla spoustu dětí bez mentální retardace. Já s nima jela napřed. Děti romské, které neuměly česky, tak měly úplně jinou startovací

dráhu, než neromské.“ **Měly rodiče zájem, aby se ty děti doma učily? Tlačily je k tomu?** „Já mám pocit, že kvůli tomu, že jsem Romka, tak ano. Protože když byly schůzky, tak všude bylo ve třídách tři čtyři rodiče a já měla plnou třídu. Já když cestou potkala nějakého rodiče a postěžovala si, že Pepíno neměl pastelky, tak druhý den už je měl (radost). Jinde se to nedělo.“ **Oni vás nechtěli zklamat.** „Anebo se styděli, že jo. To je naše! paní učitelka (důraz). V těch osmdesátých letech zaměstnavatel hlídal, že ty děti chodí do školy. Za komunistů to bylo jinak. Romové všichni pracovali, i kdyby zametali chodníky. Nevím, kdyby to bylo v dnešní době, jestli by to fungovalo. Rodiče pracovali a děti chodily do školy. Když nějaké dítě déle nechodilo, tak ředitelka školy zavolala řediteli poldovky a ten zašel za tím Romem a řekl mu, že nedostane peníze, když tam nebude dítě posílat. Bylo to provázaný.“ **Myslíte, že pro ně to dříve bylo lepší? Že ta demokracie pro ně není? Že potřebují nad sebou pevnou ruku?** „Nebyli na to připravení. Demokracie je o svobodné vůli.“ **No právě. Mají svobodnou vůli, a úplně to všechno nefunguje. Proč? Že nemají obavy, že o něco přijdou?** „Tak každý člověk funguje jinak, když je nad ním bič. Ale u Romů je to právě daný tím, že když pocítují volnost a řeknou si, já nemusím, tak to neudělaj. Teď v posledních patnácti letech co učím, jsem se setkala s tím, že mi řeklo romský dítě: na to nemáte právo. Oni moc dobře ví, na co nemáme právo (důraz), ale neuvědomují si, že mají povinnosti. Myslí, že mají jen práva, povinnosti ne. Ale pozor, bavíme se jen o těch tradičních Romech. Já co mám přátele, tak ti už mají děti maturanty. To je malá skupina tradičních Romů.“ **To je ta skupina, o které jsme mluvily, že není možné do ní proniknout?** „Ano. Ale nyní už spousta lidí chce, aby děti byly vzdělané. Maminky pracují a rodiny normálně fungují. A řekla bych, že ženy jsou víc uvědomělé než muži. V klasických rodinách je muž hlava rodiny. Šéfuje chlap, ale já už znám hodně rodin, kde šéfují ženy. Ten chlap má byznys, už jsou fakt posunutý do stejných podmínek jako majoritní společnost. Splynuli s davem. Musejí ale pracovat víc, aby nespadli, aby nespadli, kam si nepřejí. Musíte dělat víc, a hodně brzo prokázat svoje kvality. Vy si nemůžete dát čas na rozjezd. Musíte to ukázat hned. Lidi co znám, tak fakt hodně makaj. A zase, jsou obalený kamarádkami z neromské společnosti. To nejsem jenom já, takových je nás moc. Mluví se o těch problematických Romech. Protože je na ně vidět. Proč jsou mediálně známí? Je to totiž strašně dobrý téma pro novináře, pak populistický téma před volbami. Ten kdo na to uhodí, tak má body jasné. Chytají se toho pak lidi s nižším vzděláním, který mají vlastní existenční problémy. Ale není jich většina. Ale

bohužel jsou vidět. O lidech jako já se ale neví. Dávky nepobírám, mám dvě práce. Mám dospělé pracující syny. V poslední době, je to divný, ale rodí se nám samý světlý děti. (smích) Na ulici nepoznáte, že je to Rom (viditelná radost z toho).“ **A je to pro ně do budoucna lepší?** „No určitě, určitě. Barva pleti rozhoduje. U mě kdybych byla tmavší, tak možná mám víc problémů. U mě nikdo úplně neví, co jsem. Ale je to můj původ a nebudu se za něj stydět. Ale narodila jsem se tady, je to moje vlast, můj domov. Ale když chci tady žít, tak musím taky přijmout normy té společnosti.“

Ctíte romskou kulturu? „Mám jí v sobě, určitě.“ **Dodržujete romské zvyky?** „No o tom jsem psala diplomku (nadšení). Ani jeden zvyk není romský. Jsou z Maďarska, ze Slovenska nebo z Ruska. Jsou převzatý. I jídla, která jsem myslela, že jsou romský, tak nejsou. Jsou z balkánský, polský, ukrajinský kuchyně. Jediný romský jídlo jsou guja (špatně je rozumět), vepřový střívka plněný bramborákovým těstem. To se peče. To je původní. Kdybychom měli říct, že je něco původního, tak by to mělo být z Indie.“ **A vaše rodina dodržuje něco z těch byt' převzatých zvyků?** „Pohřeb jsme měli v kostele, ale rakev jsme otevřeli jen na chvíli, spíš zkontrolovat a u maminky taky. Ale spousta rodin to nedělá.“ **A co vánoční zvyky?** „Úplně klasicky, sláma pod stůl. To bylo u nás doma a já už nic z toho nedodržuji.“ **Proč?** „Není to v nás. Není to zakořeněný. Moje rodina už je jen konzumní. Dárky, jídlo. Ale je to hodně smutný.“

Uznáváte tu českou neromskou? „Ano.“ **Vy se do ní po té co mi říkáte, vlastně hodně vklínujete.** „Ano.“ **U vás v rodině vzdělávání hraje prim.** „Ano u nás hodně. Máme maturity a bakaláře už má hodně lidí a jsme dvě magistry. U tatínka byla v rodině i profesorka hudby na bratislavské konzervatoři. Patrik Banga a Radek Banga jsou moji bratrance, Ida Kellarová a Iva Bittová jsou moje sestřenice. Z takové rodiny já pocházím. U nás se na to vzdělání už po válce kladl velký důraz (hrdost).“

Jaké jsou romské vlastnosti? „Rozdělíme to na ženy a muže, protože to je velmi důležitý. *Žena*, je celá hlava rodiny. Zodpovědná, hospodyňka. Mluvím o těch standardních rodinách. Každá Romka si zakládá na čistotě. Tak to máme v sobě. Veselost. Nikdo nepřizná, že se má blbě. Dobrosrdečnost, pohostinnost. Nejsme lakomé, rozdělíme se i z mála. Tohle v sobě mám. Držíme spolu. Když se někomu děje bezpráví, tak ti druzí mu pomůžou. Rodiny drží spolu. Neodkládáme staré do domova důchodců, necháváme si je, dokud nezemřou. Pečujeme.“ **A jak mi vysvětlíte romské děti v DD?** „Já v DD pracovala. Selhání rodiny. Ta rodina ztratila kořeny. Matky narkomanky, to je vždy selhání rodiny. Selhání morálky. Hodně v současné době dělají

drogy. A já myslím, že Romové mají větší sklony k vypěstování si závislosti. Strašně rychle jsou závislí, ať je to alkohol, drogy, gamblerství. Stane se třeba, že Romka, 5 dětí, on si najde jinou. Ona rázem bez peněz, nemá práci, nemá na nájem. I když ty děti miluje, jsou jí odebrány.“ **Proč? Vždyť dnes dostává dávky i na bydlení.** „To není pravda. Každý si na ty peníze nesáhne. A taky existuje lichva. Ona to nemůže sama zvládat a navíc není sama rozumově vyžralá na to, aby si poradila. Protože nemá vzdělání, tak tu práci nedostane. Jsme zase u vzdělání. Bez něj se z toho nevyhrabe. Takové věci se dějí i v majoritní společnosti, ale nejsou tolik vidět. Protože v majoritní společnosti je stejný procento domácího násilí, jako v romské společnosti. Ale nepoukazuje se na to tolik. Romové se totiž servou, řvou u toho, sejde se u toho sto lidí a přijede policie. Ale v majoritní společnosti se to všechno děje potichu za zavřenými dveřmi. Skryje se to. Ale Romové jsou temperamentní a je to vidět. A když jsem pracovala v DD a seznamovala se s kazuistikami těch dětí, tak jsem opravdu plakala.“ **Já vám věřím.** „DD je fakt utrpení, jak to tam funguje a jaké děti se tam dostávají. A třeba je zájem prarodičů, který by si ty děti rádi vzali domů, ale oni je nedostanou. Ta rodina je velmi těžko dostává zpátky.“ **Myslíte, že pro romskou rodinu je náročnější dostat je DD než pro neromskou.** „No samozřejmě. Tam se prověřuje strašně moc věcí. A jednou z nich je čistý trestní rejstřík. A tam prostě něco bývá. A oni jim ty děti nedají.“ **Vrátíme se k těm mužským vlastnostem.** „*Muži*, ješitnost, panovačnost, tvrdohlavost, dobrosrdečnost, láskyplnost, otevřená náruč. Tatínek je spíš povrchní, maminka do hloubky. Nejde to říct obecně. Proč jsme jiný? Češi vůči světu jsou uzavřenou společností. Málo dávají najevo emoce, není poznat, že se radují, na pohřbech málokdy pláčou, protože dokážou držet emoce na uzdě. Na ulici pozdraví sousedy, ale jen tak jako, klopí pohled k zemi. Rom ne, zdraví srdečně.“ **Jaké vlastnosti máme my neromové podle vás?** „Pozitivní: spolehlivost, důvěra, zodpovědnost, když přítel, tak opravdu přítel, pracovitost, inteligence, dobrosrdečnost. Negativní: uzavřenost, je na vás všechno poznat, nekonzistentnost názorů (kam vítr, tam plášť), nelíbí se mi kariérismus – to kazí vztahy na pracovišti, lhostejnost, málo si pomáháte.“ **Co závistiví? To, často slýchám.** (smích) „No to jsou i Romové. To je běžná lidská vlastnost. Velký rozdíl je fakt v tom, že Romové nejsou lhostejný. Možná to je i falešný, že to jen předstírají, ale nikdy vás nepřekročí. Pomůžou.“ **V jakých oblastech lidského života jsou Romové lepší ve srovnání s neromy?** „No tak to je jasný, to je péče o naše starý a naše nemocný. Každý z nás se postará o své

rodiče, sourozence, když to potřebuje. Hrozně mi vadí, že vy odsunete rodiče do domova důchodců, protože jsou starý a jsou na obtíž. (pak dlouhé přemýšlení) V čem jsme ještě lepší? Možná jsme adaptabilnější, přijímáme líp cizí kultury než vy. Nejsme rasisti. Budeme si rozumět s kýmkoliv.“ **Muslimy byste vítali?** „Nám by to bylo jedno. Jsou to zase lidi. My Romové tohle v sobě nemáme. Spousta Romů v roce 2015 plakala, když viděla v televizi ty sirotky, jak prchají přes hranice. My máme v sobě velký soucit. Já bych si je vzala domů. Jak jsme jiná kultura, tak se jiné kultury nebojíme. Nám by vadilo, kdyby nás přepadali, vraždili, okrádali, to jo, ale ne že jsou to třeba Syřani.“

V čem jsou Romové úspěšní? „Já myslím, že ve všem, co se nám doposud podařilo. My jsme sem vlastně přišli, tak jsme si museli zvykat na jinou kulturu, jiné podmínky, přijali jsme to všechno, integrovali jsme se a myslím, že v tomhle jsme hodně úspěšní, protože většině Romů se tohle už podařilo. Když studujeme, tak to dokončíme, ty ambice tady jsou. Když máme dobré startovací podmínky, dokážeme být úspěšní, v čem chceme. Jsme dobří umělci, malíři, zpěváci, hudebníci, herci. Máme to v sobě. Romové dokážou předat svoji hezkou energii na ostatní. To dokážeme.“

Vdala byste se za neroma? „Ano. Vzala jsem si ho.“ (smích)

Vaše děti se mohly přátelit s romskými i neromskými dětmi? „Jasně. Vůbec jsem to neřešila. Jen mi v jejich čtrnácti svítila kontrolka, jestli to není skupinka, kde se kouří marihuana a tak. V tom případě je jedno, zda jde o Romy nebo neromy, jde o patologické jevy.“ (smích)

Myslíte, že jsou si všichni lidé rovni? „Samozřejmě. Říká se ale, že někdo si je rovnější. Je to dáno, ekonomickým, politickým, sociálním vlivem.“

Česká republika má strašně dobře postavenou legislativu, má ty zákony založený na rovnosti a na dodržování spravedlnosti.“ **Vy jste mi skočila do otázky o politice ČR, tak u ní zůstaneme.** „To vám řeknu, to je mé téma (radost). Nechtěla bych žít jinde. ČR je skvělá pro život. Ochrání vás, máte možnost se seberealizovat, když máte schopnosti. Dokáže vám zajistit finanční podporu, když jste v potížích. Jsou tu sociální výhody, které nejsou všude ve světě samozřejmostí. Je tu dostatek jídla pro všechny. Jsou tu přístřeší pro všechny, když chci, můžu bydlet. Mám svobodu rozhodování, svobodu projevu. Mohu se politicky vyjádřit, mám právo účastnit se veřejného života. Tohle jsou hodnoty, které dnes všude nejsou.“

Myslíte, že jsou Romové zvýhodňováni? Že ta pozitivní diskriminace tady funguje a prohlubuje nesnášenlivost? „No samozřejmě. Je to tak, je to tak. Kdo za to může?“

To mi řekněte vy. „Populisti. Aby se zalíbili, tak přinesou řešení, znevýhodní ty ostatní, ale to není řešení. Řešením je ty lidi aktivizovat a dát jim dobrý start. Když dám těm lidem 15 tisíc měsíčně, tak je nepřinutím jít do práce. Ale pak na druhou stranu nadává, že nepracuje. Dnes je ale všude práce dost.“ **Ale sama jste říkala, že existuje skupina Romů, které nic nepřinutí pracovat. Když těmto stát neposkytne ty dávky, tak co oni udělají? Začnou ve velkém krást.** „Tak je ale něco špatně, že jim budu dávat peníze, aby nekradli.“ **To ano, ale možná to má fungovat i jako ochrana společnosti.** „Bohužel na severu to tak asi je no.“ **Nelze dělat ale zákony pro každou oblast zvlášť, musí se to celostně.** „Ano celostně, ale pak toho vždy využijí ty slabé sociální skupiny a je jedno, jestli je to romská nebo neromská. Tyhle té možnosti zneužijí vždy. Ale ti původní Romové, kteří tady žili, vesměs pracují. Ty nepůvodní, kteří se sem přistěhovali, pracovat nikdy nebudou, protože vyčíhli tu situaci, že se nabízí tyhle dávky, tak sem přišli jakoby za prací, ty práce nechali a dávky pobírají dál. Ale naši původní Romové, jsou někde úplně jinde. Když jsem viděla na Balkáně Romy, žebrající, žijící ve slumech a nad nima jsou bossové, který je o ty vyžebřaný peníze připraví, nutí je k otroctví. Jejich děti do školy opravdu nechodí. A jsou to rumunský, maďarský, makedonští a srbští Romové. Chtělo se mi plakat, a říkala jsem si, „zlatí naši čeští Romové“, vždyť my jsme úplně na úrovni. Tohle by měli vidět, ti co nechtějí do té práce chodit a hned by si uvědomili, jak se mají strašně dobře. Oni zneužívají toho, co jim ten stát nabízí, zneužívají systém.

Romové jsou tady znevýhodňováni na pracovním trhu. Ještě jsem neviděla, že by bylo výběrko, a protože jsi Rom, tak to místo dostaneš. O tom prostě nevím, to jsem neviděla. Spíš naopak, slyší romský jméno, tak už raději nechod’.

Byla tady v devadesátých letech pozitivní diskriminace, ale teď už ne. Není to potřeba.“

Při sčítání lidu, jste se hlásila k jaké národnosti? „Romské.“ **Proč se hodně lidí k té romské národnosti nepřihlásilo?** „Nedůvěra, strach, obavy. Ta nedůvěra pramení ze zkušenosti. Když se vrátím do minulosti. Za Masaryka Romové nesměli vstupovat do měst, měli tábory. Měli jen povolení na určitou dobu, měli průkaz cikána. Pak fašisti, pochytili je a šli do lágru. To je prostě historická zkušenost a ty lidi si dodnes kryjí záda, protože si říkají, a co když se zase změní doba? Nebo lidi jako já, že už se tolik zbaví toho romství, že už se ani za Romy nepovažují. Nemají kořeny, nemají kulturu, neznají jazyk. Vesměs jsou smíšený rodiny, ti lidé jsou světlý. Nemůžou se už přiznat, že jsou Romové, a třeba se za to ani nestydí, ale cítí, že nejsou Romové.“

Jaký používáte výraz pro Romy? Rom/Cikán/jiný? „Rom. Jsme Romové, ne Cikáni. Já nejsem přeci špinavá. Cikán, znamenalo špinavý. Můj syn nenávidí slovo Cikán. Říká, že je Rom.“

Znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy? „No jasně. *Cigoš, černá huba, močkoš, morgoš, vargoš, černá hadice.*“

A hanlivé výrazy pro neromy? „*Bílá svině*, to je nejčastější. *Bílá huba*. Asi jen tyhle dvě. Nic víc.“

Máte z neromů obavy? „Ne vůbec.“ **Nemáte z dospělosti žádnou špatnou zkušenost?** „Ale měla, to víte, že jo. Ale obavy nemám. Víím, že to bylo jen ubohý. Já mám přátele neromský. Scházíme se.“

Jak se stavíte k protiromským aktivitám? Pochody apod. „Vadí mi to. Vadí, protože to je náznak agrese, utlačování, a to není v pořádku. Ventilují si vztek, nízkost, méněcennost. Společnost je tak silná, jak silný je její nejslabší článek, a to jsou Romové. Ta společnost je slabá, protože nedokáže tenhle slabý článek ochránit. A pak média, ta řeknou, že jich tam bylo stovky a ono jich tam bylo padesát. Tihle křiklouni tam ohrožují a ventilují si své ego. Jsem ráda za ty, kteří se jim dokáží postavit do cesty, a že policie ochraňuje obě strany, to je hrozně důležitý. Myslím si, že tyhle rasistický organizace jsou v úpadku. Spousta těch radikálních jako třeba Landa, LouFanánek a další, najednou dozráli a stojí na druhý straně. I další dozrajou. Zjistí, že v týhle společnosti s tím neobstojí. Tahle společnost je odmítá. Ale on je i obrácený rasismus. Když někdo z Romů napadá neroma, tak si taky zaslouží trest.“

Myslíte si, že je česká společnost nepřátelská vůči romské menšině. „Ne, myslím, že ne. Myslím, že to není cílený na celý etnikum, jde o jedince. Jde o to, jak se chováte. A myslím, že hodně veřejných průzkumů je zkreslených, že neodpovídají realitě. Já si to fakt myslím.“

Jak se žije Romům v ČR? „Podle sebe mohu říct, že se máme dobře. My se máme dobře. Pracujeme, nic nám nechybí.“

Znáte pojem sociálně vyloučená lokalita? „No kdo by ho neznal“. **Tak mi nějakou řekněte.** „Sokolovsko, Mostecko, Kraslice, Chomutov.“ **Ocitla jste se tam někdy?** „Viděla jsem jich několik. Když jsem viděla vybydlený barák v Mostu v Chánově, tak se mi chtělo plakat. Říkala jsem si, proč to ty lidi udělali? (smích) Tatínek (byl 6 let poslancem) mi říkal, ať se nedivím, že tam přivezli lidi ze Slovenska z cigánských táborů. A oni si topili uprostřed bytu, protože si neuměli pustit radiátory (velký smích).

Co viděli, prodali.“ **Co čekali, že bude?** „O tom nepřemýšleli. Prodáme to a půjdeme k Eržice (smích). To si myslím, že tak je.“

Co vám v životě chybí? „No teď rodiče, protože mi zemřeli rychle za sebou, i sestra. Chybí mi rodina. Nenavštěvujeme se, protože nemáme čas. Pracujeme. Občas si voláme. Jsme všichni hodně zabraný do práce. Moc mi ale chybí. Moc bych si přála se s nimi sejít.“

S tím souvisí poslední otázka. Co si přejete do budoucna? „Aby moje děti byly tak úspěšné, jako jsem já. Aby měly pevnou pozici v životě. Pro sebe si nepřěji nic, já už všeho dosáhla. Vše se mi podařilo, co jsem chtěla. Dělala jsem ředitelku školy, dělala jsem diagnostika v diagnostickém ústavu, pracovala jsem v dětském domově, dělala jsem učitelku na druhém stupni, nyní jsem na prvním stupni a vedu družinu. Mám spoustu přátel, dobrý zázemí. A tohle bych chtěla, aby měly moje děti.“

Moc vám děkuji za rozhovor. „Není vůbec zač, doufám, že jsem vám pomohla.“

Neromští respondenti

1N – 10N

1N (příloha M)

Respondent souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny. (Terezín, 10 minut)

PŘEPIS ROZHOVORU:

Muž

Věk: „47let.“

Vzdělání: „VŠ.“

Zaměstnání: „Manažer.“

Město kde žijete: „Roudnice nad Labem“

Máte nějaké osobní zkušenosti s Romy? „Ano.“ A jaké? Jsou pozitivní, negativní? Jak jevnímáte? „Když jsem byl mladej, tak spíš negativní, to mě chtěli okrást. A co se týká dospělosti, tak už pozitivní, protože jsem se setkal s kolegy, kteří tam u nás pracovali. Byli zaměstnaní a normálně se zapojili do procesu.“

Žijí ve vaší blízkosti nebo v sousedství nějací Romové? „Ne.“ (výrazně)

Stýkáte se s Romy? „Ne.“ (trochu zaváhání)

Snažte se prosím rozpomenout na své úplně první setkání s Romy. To znamená, že nejspíš jdeme do dětství. Jaké to bylo? Pozitivní/Negativní? „Normální. Až na to přepadení pozitivně. Byly to děti, které si hrály, měly svoje kamarády.“ Jaké bylo to přepadení? „Chtěli mi ukrást trumpetu. Šel jsem z hudebky a oni chtěli můj hudební nástroj, tak jsem se bránil. A to je v dětství.“ Pak jste se s nimi v dětství kamarádil? „Tam co jsem chodil do školy, tak tam moc Romové nebyli, tak jsem neměl možnost na zásadní kontakt. To spíš člověk narazil na ně venku, když jsme si hrály jako děti.“

Znáte romskou kulturu? Víte o ní něco? „Něco jsem slyšel. Přiznám se, že jsem poslouchal v televizi, že mají v Brně nějaký muzeum o Romech, bylo zajímavý slyšet, že jsou tady nějaký olaši a další skupiny. Že mají romského krále a tu jejich muziku a něco málo jsem si poslechl z televize spíš. Od těch dětí, když se jich člověk ptal, tak neměly ánunk (poněťí), ale když se člověk bavil o tom s těma dospělejma, tak spíš to bylo k muzice, tancování, to bylo to, co je hodně spojovalo. Musím přiznat, že jsem poznal, že všichni jsou pospolitý. Že tíhnou k rodině. Mají jednoho mentora, ke kterému vzhlíží. V minulosti. Jak je to dneska, to asi už je jiný.“

Jaké vlastnosti podle vás Romové mají? Jak je vnímáte? „Já si myslím, že jsou to hodně bohémisti, že využívají systém, který jim vlastně Česká republika nabízí, že ho umí využít a i z toho mála vyžít.“

Myslíte si, že jsou v některé oblasti lidského života lepší než neromové? „Myslím, že si umějí více užívat ten život. Umějí ho líp prožívat, dělat zábavy. Utratí peníze jen za to, aby se rodina sešla a užili si to. Ta pospolitost je tam více.“

Myslíte si, že jsou v některých oblastech úspěšní? No, řekl bych, že neznám procenta, ale znám lidi, který už mají dnes děti a ty získaly střední vzdělání nebo vysokou školu, nebo se některý vyučily (uznání v hlase). A odešly za prací do zahraničí. Uměly se zařadit a vydělávají si dneska peníze. Je vidět, že když mají šanci a jsou podporovaný rodinou, tak dokážou být úspěšní.“

Oženil byste se s Romkou? „Určitě ne!“ (výrazně)

A svému dítěti byste dovolil přátelit se s Romem? „Přátelství by mi nevadilo.“

Domníváte se, že jsou si všichni lidé rovni? „Nemyslím si, že jsou si všichni lidé rovni.“

Jaký název pro Romy používáte? Rom/Cikán/jiné? „To co mi napadne. Rom, Cikán.“ **Jo?** „Hm, jak mi to přijde. Nebo člověk tmavší pleti.“

A znáte nějaký hanlivý výraz pro Romy? „Ne.“ **Neznáte?** „Někteří se urazili, když jsem jim řekl cikán.“

Máte z Romů obavy? „Dnes ne.“

Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině? „Z tohoto pohledu ano.“

Jak vnímáte politiku ČR ohledně romské problematiky? Myslíte si, že je úspěšná pro jejich integraci, pro zapojení se? „Já si myslím, že je to špatně nastavený. Že ten systém nefunguje. Nemotivuje je.“ **Myslíte, že je ten systém zvýhodňuje nebo znevýhodňuje?** „Kdyby ta společnost byla otevřenější, tak by podle mě nebyl problém. Takhle je to spíš znevýhodnění.“

Jaký je váš postoj vůči protiromským iniciativám? „Musím přiznat, že tohle neuznávám. Jsou to lidi jako my, a to že se zrovna narodili v té dané kultuře, tak za to nemůžou.“

Znáte pojem sociálně vyloučená lokalita? „Jo v Ústí něco takovýho je.“ **A znáte nějakou?** „Vím o tom Ústí.“ **A ocitl jste se někdy v takové lokalitě?** „Ano, vyskytl. Viděl jsem. Byl jsem se tam podívat.“ **A co jste viděl?** „Rozebraný paneláky.“

Doopravdy vybydlený paneláky a v tom žili lidi (údiv). Docela tvrdá realita, kdy z venku člověk řekne, že tam lidi být nemůžou a když se otevrou dveře, tak je tam normální byt, ale vedle je zase vybydlený. Tak že překvapilo mně, že umí, když je to jejich se o to starat a někteří to umí pěkně zničit.“

Zamýšlel jste se někdy, jak se Romům žije v ČR? „Já si myslím, že těžko. Protože nedostávají nabídky na tu práci, každý zaměstnavatel raději upřednostní nás bělochy, nebo Čechy v zahraničí, než aby jim dal stejnou příležitost. Vím, že se dělala jedna studie, kde zkoušeli právě tohle porovnat, že tam dávali žádosti na práci pro ty Romy a běloch se porovnával při stejném vzdělání. A ten Rom z 99% neuspěl. Jakmile tam byl náznak nějakého cikánského jména, tak byl vyloučen.“

Když se zeptám na sympatie k Romům. Sympatičtí/nesympatičtí/neutrál? „Já jsem neutrální, protože mám zkušenosti s Romama, kteří jsou příjemný, snaží se, pracujou, a pak znám ty, co si užívaj života, a pak dělaj lotroviny.“ (smích)

Když bychom měli seřadit Čechy, Slováky, Poláky, Vietnamce, Romy, Němce. Kdo z nich vám bude nejsympatičtější? Seřad'te mi je prosím. „1. Slovák, 2. Čech, 3. Vietnamci, 4. Němci, 5. Romové, 6. Poláci poslední, bílí židi.“

Máte přátele nebo známé mezi Romy? „Mám. Tři lidi znám, není problém sejít se na kafe a pobavit se.“ **Stýkáte se s nimi volnočasově?** „Když na sebe narazíme, tak není problém.“

Když si vzpomenete na dětství, dozvěděl jste se něco ve škole o Romské menšině, o jejich kultuře apod.? Myslím ze strany učitelů. „Já bych řekl, minimální.“ **Co to je minimální?** „Byla tam určitá zmínka, ale nešlo se úplně do hloubky. To znamená, bavili jsme se o Češích, o Slovácích a tak, ale ti Romové byli v pozadí.“

Co si přejete do budoucna? „Mír.“

Děkuji za rozhovor.

2N (příloha N)

Respondentka souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny. (Terezín, 11 minut)

PŘEPIS ROZHOVORU:

Žena

Věk: „42 let.“

Vzdělání: „VŠ, bakalářské.“

Zaměstnání: „Administrativa.“

Město kde žijete? „Mladá Boleslav“

Máte nějaké osobní zkušenosti s Romy? „Osobní zkušenosti s Romy v práci. V minulém zaměstnání jsem měla kolegu, který byl Rom, byl z dětského domova. Ale vychovávali ho rodiče, vzali si ho k sobě. Tak že mám.“ **Tak ze zaměstnání a ve svém volném čase?** „Vůbec.“ **A ta zkušenost s tím kolegou? Dobrá?** „Jo, jo, jo, právě on byl úplně perfektní. Dodnes se rádi vidíme a příjemný.“

Ve vaší blízkosti nebo sousedství žijí Romové? „Nežijí.“

Stýkáte se s Romy? „Dá se říct, že vůbec.“

Snažte se prosím rozpomenout na svoje úplně první setkání s Romy, to znamená, že jdeme do dětství. „No to bylo hodně nepříjemný. To jsem chodila na základní školu na první stupeň, a když jsme chodili na trénink, tak jsme chodili přes takový parčík, kde se ti Romové scházeli. Byla tam skupinka až třiceti lidí a oni nás obtěžovali. To znamená, že my museli rychle proběhnout ten park, aby nám něco neudělali.“ **A udělali vám někdy něco? Nebo to byl jen strach?** „Třeba kamarádka tam ti malý kluci pětiletý osahávali. Tak to bylo nepříjemný.“ **Tak zkušenost. Hm.**

Znáte romskou kulturu? „Dalo by se říct, že vůbec.“ **Nic o ní nevíte.**

Vyjmenujte mi vlastnosti, které podle vás Romové mají. „To budu chvilku přemýšlet (dlouhá pauza). Když to vezmu podle svého kolegy, tak byl otevřený, komunikativní, přátelský. Definovala bych to tak podle toho kolegy.“ **A když obecně, jaké máte povědomí o nich?** „Jako bych jim nevěřila. Člověk neví, co od nich může očekávat. Spíš nedůvěra, ale to je ode mne k nim. A od nich ke mně je to spíš taková agrese a nevyzpytatelnost.“ **Hm, hm.**

Myslíte, že jsou Romové v některých oblastech lidského života lepší než neromové?

„Já se přiznám, že asi ne. Že se říká, že romská hudba je kvalitní, dobrá, ale zase asi ano, ale já s tím nemám zkušenost. Tak bych neřekla, že jsou v něčem lepší. Nebo bílý lepší. Myslím, že se to nedá ani moc porovnat.“

Myslíte, že jsou v něčem úspěšnější? „Asi jako celá komunita, myslím, že ne. Ale jedinci určitě ano. Jako jsou to lékaři, umělci a podobně. Asi jednotlivci ano.“

V době, kdy jste byla svobodná, vdala byste se za Roma? „Rozhodně ne.“ (důrazně)

A svému potomkovi byste dovolila přátelit se s Romským dítětem? „Přátelit se asi určitě. To si myslím, že by mi nevadilo. Asi je jedno jestli je to Rom nebo nerom, pokud by ho netahal do nějakých nekalostí, tak tam není problém. Pokud by ho tahal, tak je jedno jestli je to Rom nebo nerom, nebyla bych spokojená.“

Myslíte si, že jsou si všichni lidé rovni? „Rozhodně ne. A je to vidět v Americe teď co se děje.“

Jaký používáte název pro Romy? Rom/Cikán/jiné? „Cikán. Hlavně cikán.“ **A proč?** „Přijde mi to zažitý a hlavně Rom mi přijde, že to je něco společného s Římem a to neodpovídá tomu původu.“

A znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy? „Já se přiznám, že krom Cikán a Rom, jiné výrazy nepoužívám, protože ...“ **Nejde o to jestli je používáte, ale jestli je znáte.** „Ani neznám, když teď nad tím přemýšlím. (pauza) Možná *špína* nebo něco takovýho.“ **Hm.** „Teď v tuhle chvíli si nemůžu vzpomenout.“

Máte z Romů obavy? „Záleží z jakých. Pokud jich je víc ve skupince a jsou to teenageři, tak z nich nemám dobrý pocit, pokud jde třeba někde sám, tak může vypadat i trošičku nebezpečně, tak to se nebojím.“

Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině? „Já myslím, že ano. Pokud to není jakoby oficiálně, tak neoficiálně určitě.“

Jak vnímáte politiku ČR ohledně romské otázky? Myslíte si, že je úspěšná? „O politice ČR vůbec nevím, jakým způsobem se snaží začleňovat Romy. Tahle informace ke mně nedospěla. Přiznám se, že jsem ji ani nehledala. Jako kvalitní integrace Romů do společnosti si myslím není.“ **A myslíte, že Romy zvýhodňuje nebo naopak znevýhodňuje?** „No myslím si, že zvýhodňování jsou právě ti, co nejsou integrovaní a nedělá to dobré jméno všem Romům. Že právě ti, co jsou integrovaní a něco dokázali, nebo se sami živí, tak tahle integrace nedělá dobrý jméno.“

Jaký je váš postoj vůči protiromským iniciativám? „S tímhle naprosto nesouhlasím (důrazně). Protože člověk nemůže za to, jak se narodil, jakou národnost má. To je to, co člověk nedokáže ovlivnit. Ale pokud se někdo nechce vzdělávat a naopak krade, tak to se ovlivnit dá. A proti tomuhle by se demonstrovat mohlo, ale proti rase, to mi přijde nesmysl.“

Znáte pojem sociálně vyloučená lokalita? „Znám.“ **A znáte nějakou?** „Přiznám se, že co znám, tak ze seriálu Most, kde byl Chánov, ale to je tak všechno co znám.“ **Tak jste se asi ani v žádné neocitla?** „Ne, nevyskytla.“

Zamýšlela jste se někdy nad tím, jak se Romům v ČR žije? „Přemýšlela jsem ne úplně celkově, jak se mají Romové, ale přemýšlela jsem nad osudem toho spolupracovníka, kterého adoptovali a žil v normální rodině. Že to musí být pro něj těžký. Těch romských dětí, v dětských domovech je asi větší procento než neromských, a že to mají potom mnohem složitější.“ **Ale vrátíme se k tomu, jak se jim tady jako celkově, jako skupině žije?** „Myslím, že jak je naše společnost nastavená protiromsky, tak myslím, že na základě toho pak tvoří ty komunity a žijí společně, protože je ta většinová společnost nechce přijmout.“

Když se zeptám na sympatie k Romům. Sympatičtí/nesympatičtí/neutrál? „To taky strašně záleží, koho bych si pod tím pojmem Rom představila, ale dala bych spíš to nesympatický. Protože když vezmu sympatický Rom, tak to je fakt menšina proti většině. Tak spíš nesympatický.“

Když bychom měly seřadit Čechy, Slováky, Poláky, Vietnamce, Romy, Němce. Kdo z nich vám bude nejsympatičtější? Seřadte mi je prosím. „1. Češi, 2. Němci, 3. Vietnamci, 4. Poláci, 5. Romové, 6. Slováci.“

Máte přátele nebo známé mezi Romy? „Ne.“

Vzpomeňte si, když jste chodila do školy, dozvěděla jste se něco o Romech, o jejich kultuře? Myslím od učitelů. „Vůbec. Vůbec jsme se o tom nebavili. Ani že měli svůj koncentrační tábor, ani v rámci té druhé světové války, nic takového se neprobíralo. Tak že vůbec.“

Já vám děkuji za rozhovor. „Já taky děkuji.“

3N (příloha O)

Respondentka souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny. (Rakovník, 17 min.)

PŘEPIS ROZHOVORU:

Žena

Věk: „31 let.“

Vzdělání: „VŠ, bakalář.“

Zaměstnání: „Fyzioterapeut.“

Město, kde žijete? „Rakovník.“

Máte nějaké osobní zkušenosti s Romy? „Ano, chodili mi jako pacienti.“ A jaké ty zkušenosti nimi jsou? Dobré, špatné, jaké? „Nikdy jsem neměla s nikým konflikt. Chodili mi pacienti jak muži, tak ženy a chodily i děti. A většinou, tak polovina byli v pohodě a jediný nějaký problém byl, že jsem měla dvě rodiny, kde ti lidé neznali hodiny a nevěděli, v kolik mají přijít na danou terapii (lítostivě). To, bylo jediný. Jinak ...“ Víte o nich, jestli byli zaměstnaní, neboco to bylo za rodiny, že tam neznají hodiny? „Většinou ti co mi tam přišli, ti co je neuměli, tak to byla maminka s dítětem. Ta byla na mateřské, byla velmi mladá a měla, myslím, že jí bylo dvacet jedna a měla šest dětí. A to bylo šesté dítě, co ke mně chodila s ním.“

Ve vaší blízkosti nebo sousedství žijí Romové? „Ne, sousedy Romy určitě nemám. Ani nevím, jestli tam nějakí bydlí. Ne, nebydlí.“

Stýkáte se s Romy? Říkala jste, že v práci. A volnočasově? „Ne.“

Snažte se prosím rozpomenout na své první setkání s Romy. Nejspíš půjdeme do dětství. „Na škole jsme měli spolužáka.“ Jak zapadnul? „Zapadnul k nám. Byl to hodnej kluk. Takhle mně nikdy nic neudělal. Samozřejmě, byl to kluk a kluci prostě zlobí. Ale to zlobili všichni (smích). Takové ty malé potyčky, ale to myslím, dělají všichni děti. Žádný problém nebyl.“ Je to pozitivní, negativní nebo neutrální zážitek? „Takovýneutrální.“

Znáte romskou kulturu? Víte o ní něco? „V televizi, co ukazují. Z televize. Viděla jsem romský svatby, nebo narozeniny oslavy. Viděla jsem dokument o rodině, že mamka se sestrou, staraly se o její děti a byly v azylovém domě. Tak to jsem viděla. Jinak ne. Většinou člověk zná, že písničky, že jsou v Supertstar a v Talentu. Tam člověk

vidí, že oni milují hudbu.“ **A zajímá vás to vůbec, ta jejich kultura? Nebo vás nenapadlo se o to zajímat?** „Spíš jak přepínám televizi, tak jsem to tam nechala, že jsem říkala, že je to tak jako zajímavý, ale že bych to vyhledávala, to ne.“

Jaké mají podle vás Romové vlastnosti? Myslím obecně. „Já co jsem se setkala, tak nemůžu říct, že jsou všichni stejný.“ **Jasně.** „To jako vůbec. Ty pacienty co jsem měla, tak pracovali, byla s nima sranda. Vždycky jsem si s nima měla o čem povídat a pak jsem měla ty dva pacienty, bylo vidět že..., nevím, jestli měli celé základní vzdělání, že neuměli ty hodiny, tak s těma jsem neměla si co říct. To bylo jenom to, že jsme si řekli, co mají ohledně té terapie dělat a co ne, ale to bylo o tom, že člověk si vyhledává ty lidi, co mají podobný smýšlení.“ **Jinak jako charakteristika...** „Říkám, jsou ty, co pracují, jsou začlenění, plus potom co byla ta maminka, která asi nikdy nepracovala, měla šest dětí. Tak pak jsou asi ty skupiny, který tohle využívaj.“ **Hm, hm.** „Berou ty dávky. Nemůžu jinak říct.“

Domníváte se, že jsou Romové v některých oblastech lidského života lepší než my neromové? „Co já mám zkušenost s pacienty si takhle povídat, tak podle mne, v dnešní uspěchaný době, kdy spousta lidí Čechů se žene za tím, že chtějí hodně peněz. Chtějí, že říkají, já chci proto dítě to nejlepší, tak se honí za penězi a myslím si, že si jako neužijou ten kontakt s dětma. A co takhle vyprávěli Romové, tak co já jsem měla, tak hodně vyprávěli o dětech a ukazovali fotky (obdivně). Děti, děti, děti. Co jsem měla já zkušenost. Že jako se fakt věnujou těm dětem. Že s nima tráví ten čas. A žijou pro tu rodinu. To si myslím já. O té rodině mi fakt hodně vyprávěli.“ **Dobře.**

Myslíte, že jsou Romové v něčem úspěšní? „Já myslím ten zpěv. Hudba.“

Vdala byste se za Roma? „Ne.“

A svému potomkovi byste dovolila přátelit se s Romským dítětem? „Ano.“

Myslíte si, že jsou si lidé rovni? „Myslím, že jo.“

Jaký název používáte pro Romy? Rom/Cikán/jiné „Většinou ten cikán.“ **Proč?** „Nevím. Od malička jsem to slyšela. Vyrůstala jsem v tom. Dřív se to takhle neříkalo, že se má říkat Rom. Většinou se říkalo Cikán. Tak jsem v tom vyrostla. A člověk to má zažitý.“ **Dobře.**

Znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy? Znáte? „Jen ten *cikán*. *Cigoš* a to je asi všechno. Já nic jinýho neslyšela.“ **A použila jste někdy, cigoš?** „Ne, to jsem nepoužívala.“

Máte z Romů obavy? (dlouhé váhání) „Takhle, co jsem měla v práci, tak ne. Ale já jsem studovala v Ústí nad Labem a byly jsme se s kamarádkou projít, tam co bydleli jen oni, tak tam se přiznám, že jsem neměla moc dobrý pocit.“ **A bylo to na základě nějaké zkušenosti, nebo jenom nějakého pocitu?** „Spíš pocit. Ty budovy byly ošklivé, zničený, tak jsme jako potom říkaly, že se otočíme a půjdeme pryč. A pak jsme zjistily, že tam jako žijí jenom oni. Ale že by jich tam bylo hodně, nebo nějaké velké skupiny ..., spíš bych měla obavy, kdyby tam byla velká skupina a byla bych tam sama. Ale to bych měla obavy, i kdybych potkala ...“ **A vy jste někdy měla zážitek s Romem negativní? Nebo na základě čeho jste ten strach tamměla?** „Ne to jen že to byl takový divný pocit z těch budov a tak. Jinak já fakt nikdy neměla s nima nic negativního.“ **Hm. Dobře.**

Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině? (váhání) „Já si myslím, že to je taky jako různý. Jsou lidi, který jsou v pohodě, baví se, mají přátele, a pak jsou lidičky, který prostě ...“ **A co převládá? Ti co mají s nimi problém, nebo ti co ho nemají?** „Jako v okolí co mám, si myslím, že to je půl na půl. Ale co je celkově, se přiznám, jsem jako po tom nikdy nebdála, tak nemůžu říct. Jen si myslím, podle toho co mám kolem sebe, že půl na půl.“

Jak vnímáte politiku ČR ohledně romské problematiky? Je úspěšná? „Myslím si, že to je taky individuální. Že to je o těch lidech. Když se ty lidi chtějí začlenit, tak se začlení, a pokud nechtějí, tak se nezačlení.“ **Myslíte, že jsou tady Romové zvýhodňování nebo znevýhodňování?** „Já myslím, že je to spíš zvýhodňování.“

Jaký je váš postoj vůči protiromským iniciativám? „Jestli každý chce říct svůj názor, tak ať si ho řekne, ale já tady to nemám ráda. Nemám ráda ani lidi, který odsuzují homosexuály, nebo něčím zvláštní. Prostě každý jsme osobnost a nikdo za tohle nemůžeme, do který rodiny jsme se narodili, s jakou barvou kůže. Tak tady to.“

Znáte pojem sociálně vyloučená lokalita? Ano. A znáte nějakou? „V Mostě Chánov.“ **A ocitla jste se někdy na takovém místě?** „Ne nebyla jsem přímo tam, ale jak jsem studovala v Ústí, tak jsem jezdila vlakem, kde z toho vlaku to bylo vidět, ty budovy. Tak takhle z dálky jsem to viděla.“ **Jak to na vás působilo? (Smích)** „Vypadalo to tam jako rozestavěný paneláky.“

Zamýšlela jste se někdy, jak se Romům v ČR žije? Jak myslíte, že se jim žije? „Tak já myslím, že se jim tady žije dobře, jinak by tady nežili. Protože každý máme možnost

odcestovat. Žijeme ve svobodný zemi. Pokud by se jim tu nelíbilo, mají možnost odcestovat. Těm co se tu nelíbilo, tak odcestovali a těm co se tu líbí, tak tu jsou.

Když se zeptám na sympatie k Romům. Sympatičtí/nesympatičtí/neutrál? „Asi to mám neutrální.“

Když bychom měly seřadit Čechy, Slováky, Poláky, Vietnamce, Romy, Němce. Kdo z nich vám bude nejsympatičtější? Seřad'te mi je prosím. „1. Češi, 2. Slováci, 3. Ukrajina, 4. Vietnamci, 5. Romové, 6. Němci.“

Máte přátele nebo známé mezi Romy? „Ne.“

Vzpomeňte si, když jste chodila do školy, dozvěděla jste se něco o Romech, o jejich kultuře? Myslím od učitelů. „Ano.“ **Jo? A co vám třeba říkali?** „Tak my jsme se dívali ve škole na různé dokumenty ohledně třeba drog, tak tam taky byli. I jsme to probírali, nebo třeba dětské domovy, tak to. Pak jsem měla zkušenost ze školy, kde jsme chodili na praxe do nemocnic, kde jsem se setkala i s tím, že jsme tam probírali, jaké mají specifické rozdíly, když třeba rodí Romka nebo Češka, jak mají jiný práh bolesti. To vím, že jsme probírali. Nebo jsme měli třeba dětičky, který dávají do těch dětských domovů (smutně). Ale to je kvůli nějakým sociálním problémům.“ **Tak to bylo na VŠ?** „Jo a na základce to bylo o těch drogách a o dětských domovech.“ **Zažila jste někdy, že by přišla učitelka a řekla, tak děti ještě tady s námižijou Romové, a jsou tak a tak? Prostě nějaké informace?** „Ne, ne, ne.“

Řeknete mi, co si přejete do budoucna? „Co si přeji? Tak já si hlavně přeji do budoucna spokojenou rodinu, hlavně zdraví celý rodiny. Mít skvělou fungující rodinu, být zdravá a poznávat krásný místa.“

Já vám děkuji za rozhovor.

4N (příloha P)

Respondent souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny. (N. Strašecí, 19 minut)

PŘEPIS ROZHOVORU:

Muž

Věk: „41 let.“

Vzdělání: „Střední s maturitou.“

Zaměstnání: „Vězeňská stráž.“

Město kde žijete? „Nové Strašecí.“

Máte nějaké osobní zkušenosti s Romy? „Nemám.“ **Vůbec?** „Minimální.“ **To je co, minimální?** „Nemám s nima žádný zkušenosti. Tady nežijou, neznám je.“ **Ani v zaměstnání?** „V zaměstnání jsem se s nima setkal, ano.“ **Při jaké příležitosti?** „Pracoval jsem ve vězení, kde byli Romové, ano.“ **Jak se projevovali?** „Projevovali se normálně, protože byli ve vězení. Tak se projevovali normálně, jako všichni ostatní.“ **A bylo ve vězení víc Romů nebo neromů?** „To bylo půl napůl, bych řek. No ba ne, možná 40% nebo 30% Romů. Bylo jich jako dost, ale tak 30%! No tak.“

Ve vaší blízkosti, sousedství, žijí Romové? „Ne.“

Stýkáte se s Romy? „Ano.“ (rozpor k první otázce) **Při jaké příležitosti?** „Protože je znám. Nějaký lidi, který vím, že jsou Romové znám a stýkám se s nima.“ **Volnočasově nebo pracovní?** „Prostě jsou to známý, tak se s nima stýkám volnočasově.“

(Do této chvíle nechť o Romech hovořit, rozhovor však poskytnout chtěl.)

Snažte se rozpomenout na vaše úplně první setkání s Romy, nejspíš jdeme někam do dětství. „Jo, to se přistěhovala do Třtice romská rodina, měli dva kluky, Romana a Michala. S Romanem jsme se bavili hodně spolu, ale na vesnici ...“ (viditelně milá vzpomínak) **No a jaký je to zážitek? Pozitivní, negativní?** „Nevím, prostě to byl normální kluk.“ **Tak tam nic špatného nebylo?** „Ne, ne.“ **Prostě kamarádi?** „Jo.“ **Tak spíš to byl pozitivní zážitek?** (Ano, přikyvuje).

Víte něco o romské kultuře? „Ne.“ **Vůbec nic o nich nevíte?** „Zpívaj, a to je tak všechno.“

Jaké vlastnosti podle vás Romové mají? „Vlastnosti, vlastnosti, nevím. Jako nějakou specifickou vlastnost pro Romy?“ **Ano.** „Nevím. Asi bych to nedokázal specifikovat,

žádnou specifickou vlastnost jakou by měl Rom a jinej člověk by jí neměl a měl by jí každej Rom, to mě žádná nenapadá.“

Myslíte si, že jsou Romové v některých oblastech lidského života lepší než neromové? „Ne.“

Domníváte se, že jsou Romové v něčem úspěšní? „Tak to nevím.“ **Žádné úspěšné Romy neznáte?** „To je individuální. Jako úspěšný Romy znám jako, ale ...“ **A všem jsou úspěšní?** „Nevím, ty co znám z televize. Třeba Gipsy, Bagárová, umělce, jinak jako nevím. Úspěšného podnikatele Roma, že bych znal ne. Politika a moderátora, ale nevím.“

Oženil byste se s Romkou? „To nevím. Že by mě chtěla? Já už jsem ženatej.“ **No jasně, ale když se vrátíme do doby svobodného muže, tak ...** „Ne, neoženil.“

A svému potomkovi byste dovolil přátelit se s romským dítětem? „Kdyby byli kamarádi, tak by mi to nevadilo.“ **Ne?** „Ne.“

Domníváte se, že jsou si všichni lidé rovni? „Ano.“

Jaký název pro Romy používáte? Rom/Cikán/jiné. „Cikán.“ **Proč cikán?** „Protože jsem byl ve vězení (pracoval tam) a tam mi jeden Rom řekl, že není Rom, ale že je Cikán a je na to hrdej. Ale jinak obecně prostě Cikán. Nevím, Cikáni prostě. Rom ani nevím, co znamená, tak Cikán.“

A znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy? „Nevím, nenapadá mě žádný hanlivý výraz. Já nevím, jak moc je hanlivý výraz Cikán. Je rozdíl mezi Cikán a cigán, prej, nevím, nevím, neznám přesný význam toho slova. Používám ho, ale neznám ten význam, každopádně leda, že by se to nějakým způsobem spojilo, jako třeba *špinavej Cikán, línej jako Cikán*. Dál mě nenapadá.“ **A používáte některý z těchhle výrazů?** „Použiju výraz, jako pro kohokoli jinýho. A to nemá s rasou nic společného.“

A víte třeba, jak oni říkají nám neromům? „Asi *gadžo*.“

Máte z Romů obavy? „Z jednoho ne. Ale žije jich mezi námi víc.“ **Máte z nich obavy nebo ne?** „Já nemám obavy z Romů, ale když Rom je smečkový tvor, tak když je jeden dva, tak jsou společenský a výborně se s nima komunikuje. A není s nima problém. Pokud se dostanou do větší skupiny, tak mají podle mé zkušenosti, tendenci se jako předvádět, upozorňovat na to, že jsou jiný, a že jsou zrovna jako ve většině, takže mám zkušenost, že pokud jich je velká skupina, tak jsou třeba agresivní. Chovají se na naše poměry, bych řek, nepřístojně. Tak třeba půjde se ženou a bude tam dvanáct Romů, tak budou mít na ní poznámky, když tam bude jeden, tak si jí nevšimne. To tak je. Oni když

jsou ve skupině, tak jsou vždycky, no možná to dělají i bílý lidi, prostě dav dáva tu anonymitu, tak vykřikují z davu, třeba to dělají i jiní lidi. Ale prostě když jsou ve větší skupině, tak je obejdu.“ **Tak spíš obavy máte z větší skupiny.** „Ano.“ **Nebo vůbec.** „No nebo vůbec. Jediný co mně vadí, nebo vadí, mně nevadí ani ta skupina, když mě nechá v klidu. Já jim nic nedělám, ale jak se chovají oni ke mně, tak se chovám já k nim. Pokud je jedinec nějaký, tak jsem s ním nikdy neměl problém a vždy jsme se domluvili. Jakmile je větší skupina, tak mám zkušenost, že bývají agresivní. Ale je to zase specifický prostředí věznice, tak to nejde převádět paušálně na venkovní prostředí.“

Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině? „Ano.“

A politika ČR ohledně romské problematiky? Je úspěšná? „Ne.“ (důrazně) **A myslíte, že zvýhodňuje Romy nebo neromy? Je jedna z těch dvou skupin zvýhodněná?** „Myslím si, že tam funguje nějaká pozitivní diskriminace, že jako ty Romy snaží nějakým způsobem začlenit do společnosti, ale dělá to takovým způsobem, který jim nevyhovuje a tím, že do toho investuje peníze. Dám příklad, když jsem chodil na střední školu, která byla soukromá, a byly tam čtyři místa placené státem pro Romy, ale oni tam nechodili, protože o to neměli zájem, ale zabírali místa někomu jinému, kdo o to zájem měl. A takovým zásahem se vlastně ještě prohlubuje to, že neromové jsou naštvaní na ty Romy, protože jim to vadí, že se utrácí peníze zbytečně. Tak asi by ten stát, měl spolupracovat s nějakými organizacemi nebo Romama, který jsou začleněny, nebo se chtějí začlenit a nějak s nimi pracovat. Myslím si, že tady to, ta pozitivní diskriminace, že to je prostě špatně. A druhá je sestěhování, udělat někde ghetto, zase velká skupina, kde oni jeden od druhého vlastně, no nevím, nefunguje to. Když už chtějí pracovat na jejich začlenění, tak by měli začlenit jako jednotlivé rodiny a ne, že je sestěhují do jednoho paneláku. Ale já se tomu nevěnuju, tak jen zhruba. Nevím.“

Jaký je váš postoj k protiromským iniciativám např. pochody? „Na mě to působí stejně, jako fotbalisti a jiní fanoušci. Tohle jsou lidi, kterým je úplně jedno, jestli je to Rom, spartan, 99% těch lidí tam jde jen proto, že chtějí něco rozbít a jsou to vlastně výtržníci (posměšně). Z mého pohledu, to vůbec nic neřeší. Seděl jsem s tím Romanem (romský kamarád), seděli jsme v čekárně a seděl tam s námi kluk, holá hlava a vyprávěl tam, jak byli tam a tam, byl tam sám. Nás bylo pět, on byl v jiné společnosti, tak odešel. Pak jsme šli na diskotéku a on tam, a ve finále si tam spolu dávali panáky (smích).“ **Skinhead s Romem jo?** „Jo, přesvědčenej skinhead prostě. Jsou to jenom, že se nudí,

tak ...“ **Myslíte jenom póza?** „Jo je to póza, z 99% je to póza. Potřebujou nějakýho nepřítel, aby mohli vystoupit a vybit svoji agresivitu. Přesně. Proč přijde někdo na fotbal a rozmlátí sedačky? A vyhází to. Protože má rád sport? No určitě kvůli tomu! A tohle je stejný. Není to kvůli tomu, že nemá rád Romy, a to je většina těchhle lidí.“

Znáte pojem sociálně vyloučená lokalita? „Ano.“ **A víte o nějaké?** „Určitě. Mostecko, tam jsou nějaký sídliště, severní Čechy – ta města, Slaný minimálně dva baráky, na Kladně jsou taky takový domy, kam se nechodí.“ **Znáte Masokombinát Kladno?** „Znám.“ **Tam by taky mělo být ghetto, víte o tom?** „Tam byla ubytovna. Tam udělali uměle ubytovnu, postavili tam buňky, je to dlouho, co jsem tam byl a přesně sestěhovali je, ale tam nejsou asi jen Romové. Tam jsou neplatiči. Neplatiče sestěhovali do jednoho místa a de facto tím zrušili kus města.“

To navazuje na otázku, jestli jste se někdy na takovém místě ocitl. Tak že jo. „Jo.“ **A jak to na vás působilo?** „Noo...“ **Proč to ty lidi udělají?** „To nedokážu posoudit. Nemají k tomu vztah, nechtějí tam být a předpokládají, že dostanou jiný byt. Nevím.“

Zamyslete se nad tím, jak se asi žije Romům v ČR? „Já myslím, že se jim žije stejně, jako každému jinému. Pokud chtějí a mají nějakou snahu, tak myslím, že se můžou prosadit. Nemyslím si, že by to bylo, jak říkají, že by ty lidi byli od mala odepsaný. Nejsem o tom přesvědčený. Je pravda, že pokud někdo nemá od mala sociální návyky, pracovní a tak. Pokud mají nějaký styl života, nechodí do školy, protože nemusí nevím. Ale zase na druhou stranu je plno Romů, který chodí do práce a nejsou úspěšný, ale žijou úplně normálně. Dělá zedníka, instalatéra, chodí do práce, vychová tři děti, který chodí do školy a něčím se vyučí, možná že jsou trochu poznamenaný tím, že se jim někdo vysmívá nebo je nějak uráží, tak tím jsou znevýhodněný třeba.“ **Když byste měl říct, že se jim žije dobře nebo nedobře, tak pro co byste se rozhodl?** „Myslím si, že se jim žije dobře.“

Když se zeptám na sympatie k Romům. Sympatičtí/nesympatičtí/neutrál? „Neutrální. Jsou lidi, kteří jsou sympatický a jsou lidi nesympatický, takže neutrál.“

Když bychom měly seřadit Čechy, Slováky, Poláky, Vietnamce, Romy, Němce. Kdo z nich vám bude nejsympatičtější? Seřad'te mi je prosím. „1. Češi, 2. Slováci, 3. Vietnamci, 4. Poláci, 5. Němci, 6. Romové.“ **Romové poslední?** „Hm.“

Máte přátele nebo známé mezi Romy? „Málo.“ **Ale máte?** „Mám.“

Vzpomeňte si, když jste chodila do školy, dozvěděla jste se něco o Romech, o jejich kultuře? Myslím od učitelů. „Ne. Romská menšina neexistovala za komunismu.“
(myšleno ironicky)

Co si přejete do budoucna? „Chtěl bych být rentiér.“

Děkuji vám za rozhovor.

5N (příloha R)

Respondent souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny. (N. Strašecí, 25 minut)

PŘEPIS ROZHOVORU:

Muž

Věk: „70 let.“

Vzdělání: „Vyučen v oboru elektro.“

Zaměstnání: „V důchodu, dříve provozní elektromontér.“

Město, kde žijete? „Nové Strašecí.“

Máte nějaké osobní zkušenosti s Romy? „Ano to mám.“ **A jaké?** „Neblahé. Protože už jako dítě jsem jezdil do Chomutova k tetě. A ta teta tam byla od roku 1945 a já tam jezdil na prázdniny. S těma Romama jsem tam měl neblahý zkušenosti, protože ty měli hluboko do kapsy, neměli nic, a když jsme se se setřenicí Ivou ocitli na ulici, tak jsme byli neustále napadáni a co jsme měli, tak nám z kapes ukradli (rozčileně). Přepadávali nás.“ **Děti?** „No, děti. Ty děti byly starší, nám bylo kolem dvanácti let a jim bylo tak šestnáct. To nebyla žádná obranyschopnost vůči nim. Takže já od toho dětství jsem měl prostě takový zkušenosti no.“ **A v dospělosti?** „To můžu říct, že jako kdysi, když jsem byl na vojně a byli tam Cikáni, tak normálně byli odhaleni jako zloději (rozčilení), ale zase ne všichni. Některý to byli jako třeba dobrý kluci. Záleželo na tom, co to bylo za rasu těch cikánů jo.“ **Hm.** Já už si to dnes nepamatuju, ale věděl jsem to dobře. Když to byli nějaký ty, jestli to byli Olahové, tak to byli zloději, rváči, chovali se děsně, ale na druhou stranu ty druhý, jo, ty byli kamarádký a byli i pracovitý, ale nikdy se mu nedalo věřit, protože to byl vždycky Cikán, a když se mu něco půjčilo, tak už to nevrátil, ať to byl ten nebo ten. Takže já mu půjčil třeba rádio, protože jsem odjel na cvičení a on ho měl ten dobrej a měl ho v državě na těch 14 dní. Přijel jsem do kasáren a požadoval jsem po něm vrátit rádio a on říkal: já ho půjčil Kálajovi, Kálaj ho má (hodně přehrává). Tak jsem říkal: no tak pojd', jdeme za Kájalem. Kájaj zase říkal: no vždyť jsem ti ho vrátil. A tak to házeli jeden na druhýho a já už rádio zpátky nikdy nedostal. Prostě s Cikánama jsou neblahý zkušenosti, jsou to zloději, podvodníci a lumpové. Mám takové zkušenosti s nima, jak na tý vojně, tak po vojně a ...“ **A máte s nimi také nějaké dobré zkušenosti?** „Například nyní při práci na chatě při omítání byl tam

s náma Cikán Rakaš jo, byl velice slušnej, dobrej, nic nám tam nevzal a byli jsme jako spokojeni s tou prací asi tak na 60% no. Oni nejsou zručný ty Cikáni jo. Takže prostě já jako s nima nemám ty nejlepší zkušenosti, až tady na toho. Jinak je to bída.“

Žijí ve vaší blízkosti, sousedství Romové? „Ne.“

Stýkáte se s Romy? Pracovně/volnočasově/vůbec? „Vůbec se nestýkám s nima.“ **Ale pracovně teď s jedním ano?** „Jo pracovně teď jednoho jo, ale už ne.“ **Ani během aktivníhoživotu jste se s žádným Romem nestýkal?** „Ne. Tady ani ve Strašecí žádní nežili. Tady byli vždy odmítnuti, když se chtěli přistěhovat. (pozn. v NS žijí dvě romské rodiny, skvěle integrované, tak si místní asi ani neuvědomují jejich letitou přítomnost).“

Já mám tady otázku, abyste se rozpomenul, na své první setkání s Romy, ale vy už jste mluvil o tom dětství v Chomutově. „No, no, no.“ **A když ten zážitek zhodnotíte, tak se jednalo o pozitivní/negativní zážitek?** „Negativní. Celkově negativní.“

Znáte romskou kulturu, víte o ní něco? „No jako z doslechu něco, ale moc toho nevím, protože já když jsem je tady prostě zaznamenal, když projížděli s těma vozama, tak to jedni byli hrozný úplně, ušmudlaný, špinavý, žebrali o jídlo. A ty druhý, to vypadalo, že jsou čistý, měli ty dva koně tam, děti ty se chovaly slušně, měly zákaz loupit, jako to dělali ty druhý, například slepice a takový věci. Takže si vzpomínám, že tady ve Strašecí zastavili některý a měli peníze, dali si anténu a měli televizi. Byli takový kultivovaný, když měli jen tu maringotku, tak na tom byli docela dobře. Tohle vím z dětství. V dospělosti pak, když končili s těma maringotkama a přesunem, tak tam jsem je zaznamenal, že zpívali, měli programy každý večer a nenechali ty děti rozbíhat po okolí, na rozdíl od těch drugejch. Ty je i vysílali, aby šly krást. Tady ve Strašecí byli Cikáni akorát v dětském domově a ty se samozřejmě museli chovat. Ti tam dostávali prostě nalajnovaná pravidla toho domova. Ti se chovali dobře a museli. Já zaznamenal akorát to dětství a pak ty v maringotce.“ **To bylo v jakých letech, ti s maringotkami?** „Když mě bylo patnáct let, to znamená rok 1965 a to už to končilo. To se oni museli nastěhovávat do těch bytů, které jim dávali a oni je devastovali, že jo. Rozdělovali si ohně na podlaze.“ **A to jste někdy viděl?** „To jsem slyšel, že to dělají na Kladně (tehdy).“

Jaké mají podle vás Romové vlastnosti? „Já myslím, že to je veselý člověk, ukrutně línej a vrozený vlohy pro tanec. Zpívá se třeba: „*Zima byla, bláto bylo, cikáně se narodilo. Zima je, bláto je, cikáně už tancuje*“. Oni ten rytmus mají v krvi. Ale to je jediný, co oni chtějí dělat, bavit se, tancovat a jenom žít na úkor druhýho. To je Cikán.“

Domníváte se, že jsou Romové v některých oblastech lidského života lepší ve srovnání s námi neromy? „Určitě ne tedy.“

Domníváte se, že jsou Romové v něčem úspěšní? „Já myslím, že jsou jedinci, který jako jo. Ale to bude asi určitá ta rasa, která má v genech trošičku něco jinýho, než ty ostatní. Ale myslím si, že by mohli být úspěšný, ale museli by chtít.“ **A v čem třeba?** „Já nevím, třeba v odvětví lesnictví a zahradnictví. Tam by mohli vynikat.“

Oženil byste se s Romkou? „Já jak jsem to poznal během života, tak některý ty Romky jsou strašně krásný jo, jako ale mají v krvi něco, co se mi nelíbí.“ **Tak oženil byste se s ní nebo ne?** „Neoženil.“

A svému potomkovi byste dovolil přátelit se s Romským dítětem? „V žádném případě.“ **Ne?** „Ne, ne.“ (smích)

Domníváte se, že jsou si lidé rovni? „Jako domnívám, ale každý člověk má v genech něco jinýho. A tím, že má v genech něco jinýho, tak prostě se mění vztah k tomu člověku.“

Nyní při rozhovoru používáme Rom/Cikán. Vy upřednostňujete jaký název? „*Cikán*. Vždycky to byl Cikán a nevím, kde se vzal ten název Rom. Rom jako jo, to prostě nechápu. Myslím si, že to je Cikán a hotovo. Nikdy se nikdo pro to nerozčiloval a bylo to normální. Nechápu to. A my jsme neromové jo? Tak my nejsme Češi a jsme neromové jo?“ (rozčilení) **To používám pro rozlišení v těchto otázkách, protože oni jsou i Češi. Narodili se v Čechách a jsou Češi.** „To jo no. Nikdo jim to nebere. Kdyby byli pracovitý a nekradli by a nedělali podvody, tak bych nikdy proti nim nic neměl. No!“ (velké emoce)

A znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy? „Tak znám.“ **Vyjmenujte mi je.** „*Hadice černý, morgoši, cigoši*, takový, jiný nevím“. **A používáte je někdy?** „Nepoužívám. Já vždycky Cikán nebo cigoš, něco takovýho.“

Máte někdy z Romů obavy? „No v dnešní době z Romů obavy už vůbec nemám, protože sem přišlo něco úplně jinýho, a to jsou Arabové“. **Tak to je ale jiná záležitost.**

Z Romů tedy obavy nemáte? „Dneska už ne.“ **A dříve jste měl?** „Dřív jsem měl.“ **Na základě čeho?** „Na základě osobní zkušenosti, co se vypěstovalo během dětství a na vojně. Když někdo z Cikánů řekl něco, tak to neznamenal vůbec nic. Když se mělo domluvit s Cikánem něco, tak to nemělo základ, že by člověk řekl, že je to perfektní člověk, ne, vždycky udělal podraz. Nevrátil, ukradl, prostě bylo něco špatně, když v tom byl Cikán.“

Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině? Jaké je to naladění? „No když to člověk poslouchá v té televizi, tak v té Maticní ulici ten bordel, jak to tam hází z toho okna, a jak tam žijou v hegeši prostě, šílenství jo. Tak normálně nemůžu říct: jo, já je mám rád a chtěl bych jim pomáhat. Tady u nich není jasný, že by se jim, když už se jim pomáhá, tak musí být odezva od nich. Musí oni taky tu pomocnou ruku podat, a dělat všechno, aby ten soulad byl tady perfektní. Aby se tady něco dělo mezi těma vztahama. Ne se válet jako prasata, protože dostávají dávky a hezky si žít, hulákat do noci na lavičce a pak se vykadit za rohem, házet odpadky z okna a mít deset dětí. No to je votřes! (velké rozčilení) Každý to dítě stojí peníze, jo. A to dítě už je normálně naučený, že nebude dělat. Tak kde to jsme?“ **Jací jsme tedy vůči nim? Přátelští nebo nepřátelští?** „Já myslím, že ono to nepřátelství ani není, je to taková nechut' vůči jejich komunitě a prostě nemáme je v lásce, no.“

Jak vnímáte politiku ČR ohledně romské problematiky? Myslíte, že je úspěšná v integraci Romů? „Já myslím, že to úspěšný není, protože když se někomu otevře ruka s penězi a oni si můžou prostě jezdit si támhle do Kanady a vrátit se a jen si tady nabahnit peníze a zase si odjet, tak to je jen samý podvod. Nevidím tady důvod jako proč, bychom je měli mít rádi a ušetřovat je tady v něčem.“ **Jsou tady u nás zvýhodňování nebo znevýhodňování?** „Zvýhodňovaný, strašně. A to je ale i poškozující, protože když oni dostávají zadarmo, tak nemusí dělat a ta lenost se v nich pěstuje.“

Jaký je váš postoj vůči protiromským iniciativám? Především myslím pochody. „To jako není v souladu mého nitra. Ale jako uznávám některý lidi, který s nima žijou v přímém kontaktu jo, a že oni jsou rozladěný z toho ty lidi. Oni tam s nima jsou a jsou z toho znechucený. Oni se jim vysmívají ty Cikáni Čechům, že musejí jít do práce. My nemusíme hele, my si dáme pivečko (rozčilení). No takhle to slyším jo, tak kudy to vede tahle cesta? Zase jenom k lemplovině, že budou zase mít víc a víc dětí, a že my je budeme platit víc a víc.“

Znáte pojem sociálně vyloučená lokalita? „No tak to se jednalo třeba o Maticní ulici třeba?“ **No teď chci vědět, jestli nějakou znáte.** „To byla místa v Mostě a v tom Chomutově. Chovali se tam zhůvěřile a bylo to až na nemoci.“ **A ocitl jste se tam?** „Já se tam ocitl akorát v tom dětství a víc už jsem to nechtěl vidět.“

Zamýšlel jste se někdy nad tím, jak se Romům v ČR žije? „Zamyslel jsem se nad tím a určitě, kdyby měli trochu víc v hlavě, tak by prostě se to normálně zlepšilo všechno.“

Oni říkají, že chtějí pracovat, a že by se rádi zařadili, ale že to nejde s náma, že hned jsou na pracovišti vyloučeni. No oni přijdou na pracoviště a hned tam kradou, no tak je těžko přijímat je někam do nějakýho kolektivu. (opět rozčilení) Je to šílený s nima.“

Když se zeptám na sympatie k Romům. Sympatičtí/nesympatičtí/neutrál? „Ve většině případů jsou mi nesympatický.“

Když bychom měly seřadit Čechy, Slováky, Poláky, Vietnamce, Romy, Němce. Kdo z nich vám bude nejsympatičtější? Seřad'te mi je prosím. „1. Češi, 2. Slováci, 3. Poláci 4. Němci, 5. Vietnamci, 6. Romové. Ti jsou poslední bohužel (důrazně).“

Máte přátele nebo známé mezi Romy? „Jednoho zdravím, Rakaše, protože vím, že pracuje, má kde bydlet, je spořádaněj a slušnej.“ (důrazně)

Vzpomeňte si, když jste chodila do školy, dozvěděl jste se něco o Romech, o jejich kultuře? Myslím od učitelů. „Ne. Za totality se tohleto úplně prostě opomíjelo, nebo úmyslně tajilo. Myslím si, že to tak bylo. O Cikánech se neprohodilo vůbec nic.“

Co si přejete do budoucna? „Přál bych si, aby do tý krve líný, kterou ty Cikáni mají, a která jim tahleta hrozná krev koluje, tý netahavosti, ale ono je to daný i tím, že oni pocházejí z něčeho, že ju, a to asi bylo to kočování a tak. A ono prostě to naběhnutí na ten normální režim, který tady normální člověk má, asi není možnéj. Ale přál bych si, aby oni se kultivovali, aby chodili do školy a pracovali, jako každý člověk tady, a ne, aby se nechali žít.“ **A co si přejete pro sebe?** „No pro sebe si přeju, aby všichni lidi se měli rádi, a aby všichni pracovali a měli blahobyť.“

Já vám děkuji za rozhovor. „Prosím.“

6N (příloha S)

Respondentka souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny. (N. Strašecí, 15 min.)

PŘEPIS ROZHOVORU:

Žena

Věk: „66 let.“

Vzdělání: „Střední odborné, dámská krejčová.“

Město, kde žijete? „Nové Strašecí.“

Zaměstnání: „Nyní v důchodu, dříve jako prodavačka oděvů.“

Máte nějaké osobní zkušenosti s Romy? „Jen z doslechu. Osobně ne.“ **Nikdy jste se s Romy nesetkala?** „Setkala, ale neměla jsem možnost s nima pracovat, nebo nic takového.“ **Ne?** „Ne.“

Žijí ve vaší blízkosti nebo sousedství Romové? „Ne. V Novém Strašecí ani nevím, že by tu romská rodina žila.“ (pozn. v NS žijí dvě romské, plně integrované rodiny)

Stýkáte se s Romy? „Ne.“ **Vůbec?** „Ne.“

Snažte se rozpomenout na své úplně první setkání s Romy, možná půjdeme do dětství, nebo možná později? „Já co si vzpomínám, tak můj syn se potkal s Romským chlapcem a dodnes se občas stýkají. Zajdou si do kavárny, na fotbal. A to je jediný, co ví kolem Romů.“ **S nikým jiným ne?** „Ne.“

Znáte romskou kulturu? „Tak z doslechu ano.“ **A co?** „Jak žijí. Romská kultura, no tak jestli můžu říct, tak z doslechu znám, jaký mají svatby a obřady smuteční. Jinak já s nima neměla možnost přijít do styku.“

Vyjmenujte vlastnosti, které podle vás Romové mají. Obecně, jací jsou? „Když mám být upřímná, tak si myslím, že jsou draví, nemůžu říct... Já prostě s nima nepřišla do styku.“ **Tak co víte z doslechu? Nevíte o vlastnostech nic?** „No nemůžu je potvrdit, nemůžu je hodnotit.“ **Ale něco si přece myslíte?** „No důvěru úplně nemám, to nemám. Víím, že to nejsou lidi, kteří by rádi pracovali, protože se mi taky podařilo být na pracovním úřadě a bylo tam převážně víc Romů než neromů. Podle toho usuzuji, že neradi pracují.“

Domníváte se, že jsou Romové v některých oblastech lidského života lepší ve srovnání s neromy? „Zase jen to mám vyčtené, a co jsem slyšela, tak víím, že romské

matky neopustí dítě. Nikdy jsem neslyšela, že Romka by ho opustila, nechala. Mám pocit, že se dobře starají o děti. No dobře – myslím tím, že je jako ochraňují. Ale co se týká vzdělání, to je opak.“

A proč si myslíte, že je hodně romských dětí v dětských domovech? „No, na to vám nemůžu odpovědět. Říkám jen, co jsem četla, nepřišla jsem s nima do styku, tak na to nemám odpověď.“

Domníváte se, že jsou Romové v něčem úspěšní? (dlouhé ticho) Nebo znáte nějakého úspěšného Roma? „Zase... No já osobně ne. Tak vím, že dnes už dosahují, že jsou to i právníčky, kuchaře vím, že je výborný a živí se ve světě, jezdí a vyhrává soutěže, tak to o jednom vím. Myslím, že se už změnili, že pár z nich ty úspěchy mají. Ale je to menšina.“

Vdala byste se za Roma? „To vím, že určitě ne.“ (důrazně)

Potomkovi byste dovolila přátelit se s romským dítětem? „To ano, přátelit ano. Ale nebylo by mi příjemné, kdyby si dcery nebo syn vzali Roma nebo Romku.“

Jaký používáte název pro Romy? Rom/Cikán/jiné? „*Rom*.“ **A proč?** „No nevím, je mi to takové bližší. Ti Cikáni, se používalo dříve, ale já už si to pamatuji jako Romy.“

Znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy? „To ano.“ **A jaké?** „Třeba *bigoš*, *cikán černej*, to je si tak vše.“ **A používáte je někdy?** „Ne.“ **Nikdy?** „Určitě ne.“

Máte z Romů obavy? „Ano.“ (smích) **A je to na základě nějaké osobní zkušenosti?** **Proč?** „Není to osobní zkušenost. Je to zase co se dozvídám, co vidím v tisku, televizi. Tak ta nedůvěra tam je, ale osobně jsem se nesetkala s něčím, za co bych je musela odsuzovat.“

Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině? „Když mám být upřímná, tak ano.“

Jak vnímáte politiku ČR ohledně romské problematiky? Myslíte, že je úspěšná, co se týká začlenění do společnosti? „Jeví se mi to, že se o to snaží, ale nejsem si jistá, že by to dotáhli.“ **Hm.** „Vidím u politiků snahu, ale ne výsledky.“ **Myslíte, že Romy zvýhodňuje nebo znevýhodňuje?** „Z určitých důvodů si myslím, že v něčem zvýhodňuje a v něčem zase ne. Nemůžu říct, že bych si myslela, že mají jen výhody. Podle zákona to ani nejde, aby měli víc výhod než neromové.“ **Co je třeba znevýhodňuje?** „Určitě třeba na tom pracovním úřadu si myslím, že jim nenabízí takovou práci, kterou nabízí neromům. Myslím si, že až takovou tu poslední, kterou

nikdo nechce dělat, takovou tu podřadnou. Nemají šanci předběhnout neroma, to si myslím.“

Jaký je váš postoj vůči protiromským iniciativám? Mámna myslí pochody, rasistická hesla. „Tohle je něco, co nerada vidím.“ **Nesouhlasíte?** „Nesouhlasím.“

Znáte pojem sociálně vyloučená lokalita? „Ano.“ **Znáte nějakou?** „Zase z tisku. U Mostu Chánov. Pak jsem na vlastní oči viděla na Slovensku u Žiliny. Tam jsem viděla, jak Cikáni žili v chatrčích, no ale tak to už je třicet let. A jak to tam vypadalo? To se nedá ani popsat. Tomu by nikdo nevěřil. Chatrče postavený z prken, zdrátovaný ty prkna, aby držely u sebe, matrace se tam povalovaly, na těch asi spali, bylo vidět deky. Ale kdo to neviděl, tak by tomu ani nevěřil, že je možný, že jsou tam lidi.“ **Jak to bylo velký?** „No bylo to v údolí, tak 200m na 200m, když si na to tak vzpomínám. A tam žilo tak třicet, čtyřicet lidí a hodně dětí. To jsme tam viděli.“

Zamýšlela jste se někdy, jak se Romům v ČR žije? „To ano.“ **A jak myslíte, že se jim žije?** „No jak říkám, ti úspěšnější jsou tu určitě spokojený a ti méně přízpůsobivý si stěžují, proto se snaží odcházet, ale zase se vrací. Tak to vidím já.“

Když se zeptám na sympatie k Romům. Sympatičtí/nesympatičtí/neutrál? „Neutrální. Vzhledem k tomu, že jsem s nimi neměla nikdy osobně špatnou zkušenost, tak říkám neutrální.“

Když bychom měly seřadit Čechy, Slováky, Poláky, Vietnamce, Romy, Němce. Kdo z nich vám bude nejsympatičtější? Seřad'te mi je prosím. „1. Češi, 2. Slováci, 3. Vietnamci 4. Němci, 5. Poláci, 6. Romové. Je mi to líto, ale ti jsou na posledním místě.“

Máte přátele nebo známé mezi Romy? „Ne.“

Vzpomeňte si, když jste chodila do školy, dozvěděla jste se něco o Romech, o jejich kultuře? Myslím od učitelů. „Vzhledem k tomu, kdy já jsem byla na střední škole, tak to byla taková doba, že se nemluvalo o Romech. To bylo takový se mi zdá tabu. Prostě se to neřešilo. Romská otázka se neřešila.“

Co si přejete do budoucna? „Zdraví.“

Děkuji vám za rozhovor. „I já děkuji.“

7N (příloha T)

Respondentka souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny. (Kladno, 14 minut)

PŘEPIS ROZHOVORU:

Žena

Věk: „50 let.“

Vzdělání: „Střední odborné učiliště.“

Zaměstnání: „Vedoucí směny v supermarketu.“

Město kde žijete? „Kladno.“

Máte nějaké osobní zkušenosti s Romy? „Ano.“ **Jaké?** „Vesměs pozitivní. Měla jsem asi štěstí.“

Jaký používáte výraz pro označení Romů? Rom/Cikán/jiné? „Cikán.“

Žijí ve vaší blízkosti Romové? „Ano.“ **A jaké je to soužití?** „Ve většině případů bezproblémové.“

Stýkáte se s Romy? „Asi příležitostně.“ **A při jaké příležitosti?** „Pracovně. Volnočasově, protože je mám za sousedy, ale většinou pracovně.“

Snažte se prosím rozpomenout na svoje úplně první setkání s Romy. Jdeme tedy asi do dětství, nebo jestli později? „Já vůbec jako nemám ... (nemůže si vzpomenout)

No možná asi až na učňáku.“ **A jaký je to zážitek? Pozitivní/negativní/neutrální?** „Já bych řekla, že asi neutrální, protože ja jsem si na to nemohla vzpomenout, tak se mi asi nevybavilo nic pozitivního ani negativního.“ **To znamená, že jste s nima kontakt nenavazovala? Jen jste věděla, že tam jsou?** „Nenavazovala, to se nedá říct, ale pro mě to bylo takový, jako když mluvím s necikánem. Že to nebylo žádná, jako já nevím, mimořádného, špatného asi ani dobrého. Bylo to prostě, že jsme byli spolužáci.“

Když se zeptám na sympatie k Romům. Sympatičtí/nesympatičtí/neutrál? „Asi neutrální.“

Znáte romskou kulturu? „Tak asi povrchně. Miluju cikánskou hudbu, to se mi líbí. Jinak asi žádné cikánské zvyky neznám. Ještě se mi vybavuje, že můj tatínek dělal na poldovce, a že vždycky, protože tenkrát Romové museli pracovat všichni, a on říkal, že nosili psy, a že v životě nejedl, tak dobře pečeného psa.“ **Od cikánů?** „Jo, jo.“ **Říká se, že oni se psů bojí. Tak je jedí?** „No oni je nemají rádi ty psi, protože oni vycítí, že je

jedí. Tak to se mi teď vybavilo, že tatínek říkal, že Dežo sehnal psa a měli psa na poldovce na pecích se pekli (smích). Taky mi máma vyprávěla, to je 15 let zpátky, tak olavští Romové tam měli pohřeb. A že to úplně oči přecházeli jo. Že hrozně moc lidí, koně nazdobený. Hrozně moc alkoholu se jim dávalo do toho hrobu, zlata.“ **Do hrobu?** „No to se jim dává, zlato, peníze, cigarety, na cestu k Cháronovi, co převáží mrtvý. Máma říkala, to se házeli prostě do toho hrobu ruličky s penězi. Drahý alkohol, aby ho převezl.“ **A to bylo na Kladně?** „Jo to bylo na Kladně. Na kladenském hřbitově. To je 15 let. Moje máma dělala vazačku květin. Říkala, že nevěřila, že to tam v tom hrobě bude, ale oni si to zaházeli sami. A oni asi tohle mají rádi. Protože, když přijedeš na Kladno na hřbitov, tak se podíváš na cikánský hroby, no to je (rozhazuje rukama, pompézní jako). Teď se tam objevila obrovská hrobka. Každý hodně velký hrob na Kladně je romský.“ **A vy jste říkala, že babička zažila, že za vesnicí jezdívali?** „No že dřív kočovali. Že tam přijeli, teď se najednou u těch Velvar objevili. Obešli ženský, nabrousili jim nože, zadržovali hrnce. Ztratila se nějaká slepice nebo prostě někdo jim jí dal. Ale tohle je všeobecně známé.“

Jaké mají podle vás romové vlastnosti? „Já si myslím, že oni jsou hrozně dobrosrdeční, vstřícní. Já tedy ze své zkušenosti můžu říct, že i pracovitý. Že ty lidi co znám, tak jsou opravdu pracovitý.“ **A to je tedy ze zaměstnání?** „Ze zaměstnání, ale i naši sousedi u nás v domě, tak vlastně všichni chodí normálně do práce, zapojují se do normálního života. Normálně jako Češi.“ **A jaké ještě vlastnosti?** „Jaký, jsou? No asi pohodáři, že oni nejsou takový jako my, že hloubáme, že oni si ten život tak jako žijou. Prostě teď. Víc pohodový. Žádný stresy a tak, oni to asi neřeší. Nebo já u toho nikdy nebyla, možná si to řeší mezi sebou, tak jako ta jejich komunita, že nedávají najevo něco.“

Domníváte se, že jsou Romové v některých oblastech lepší než neromové? „Já si myslím, že jo. A teď mě napadá, že jako jsem nikdy neslyšela, že by romská máma zabila dítě. Nikdy. Já neříkám, že to vždycky dopadne úplně dobře, ale nikdy jsem neslyšela, že by romská máma někde, jako teď bylo v tom Mělníku, tak to jsem u nich nikdy neslyšela. Že když jsem byla v porodnici, byly tam se mnou Cikánky a prostě odešly a ty děti tam nechaly. Tak si myslím, že jsou. A myslím si, že se ta jejich společnost, když se tohle stane, že se o to dítě vždycky někdo postará. Že oni to tak asi nerozlišují, moje, tvoje. Že v tomhle drží víc při sobě.“

Domníváte se, že jsou v něčem úspěšní? Úspěšní? „To teda nemám tušení. Vůbec nevím, v čem by byli úspěšní. Nevím.“ **Neznáte žádného úspěšného Roma?** „Ne!“

Vdala byste se za Roma? (smích) „Nevím no. Asi ne. Asi určitě ne. Už jen kvůli těm předsudkům a tak. Jako by to třeba nebylo špatný, ale asi ne.“ **Kvůli okolí ne?** „Jo, jo, jo. Když já jsem byla mladá, tak za prvé to ještě tak jako nebylo. Ta jejich komunita se družila mezi sebou. Nedovedu si to představit. Ne.“

Dovolila byste svému potomkovi přátelit se s romským dítětem? „Jo, to by mi nevadilo.“

Myslíte si, že jsou si všichni lidé rovni? „Asi ne. Asi určitě ne.“

Znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy? „*Čmoudové*, u nás v práci si oni sami říkají *miňonky*, ale to asi není úplně hanlivý, ale používají to oni sami (smích).“ **Používáte je?** „Ne, ne.“ **A když o nich mluvíte?** „Tak jako o Cikánech. Navíc o ni se k tomu sami hlásí, že oni říkají, my nejsme Romové, my jsme Cikáni.“

Máte z Romů obavy? „Jak z kterých.“ **A z kterých ano?** „Docela jako u nás na Kladně, tam jsou takový skupinky, ale to jsou mladý kluci 15 let plus minus, a oni opravdu chodí ve skupinách a opravdu jako prudí a člověk si není jistej, jestli jsou to jen helekáni, nebo by dokázali opravdu napadnout nebo cokoliv.“ **Tak je to tedy na základě osobní zkušenosti tady s tím?** „Jo, jo.“

Máte mezi Romy přátele nebo známé? „Určitě, určitě.“ **Jo? A stýkáte se?** „Příležitostně.“

Když bychom měly seřadit Čechy, Slováky, Poláky, Vietnamce, Romy, Němce. Kdo z nich vám bude nejsympatičtější? Seřad'te mi je prosím.,,1. Češi, 2. Vietnamci (protože mi přijdou hrozně pracovitý, skromný a pracovitý, 3. Romové, 4. Slováci, 5. Němci, 6. Poláci.“

Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině? „Ne.“ **Myslíte, že ne?** „Myslím si, že ne.“

Jak vnímáte politiku ČR ohledně romské problematiky? Myslíte, že je úspěšná pro jejich začlenění? „Já myslím, že moc ne. Moc ne, že jako spíš je to takový... Přijdeme mi to jako, abychom od nich měli pokoj, tak jim dáme to, co chtějí, ale že by jim někdo vyloženě pomáhal zapojit se, to ne.“ **A myslíte, že ty Romy zvýhodňuje nebo znevýhodňuje?** „Když ono je to jako spíš případ od případu jo. Mám zkušenost s tím, že jsou Romové, kteří se opravdu dokážou začlenit, dokážou žít jako normálně Češi. A pak jsou takový, který dají najevo bacha bacha, já jsem Rom, já jsem Cikán a na mě

musíš brát ohled. Že vědí, že to zastání mají a někdy až, že si ho nezaslouží a hřeší na to.“ **Tak oproti nim Čechy znevýhodňuje?** „Znevýhodňuje.“

Jaký je váš postoj vůči protiromským iniciativám? Pochody, rasistická hesla apod.? „To se mi nelíbí, to já nemám ráda. Nemám ráda násilí, ať je to na jakýkoliv skupině a myslím si, že jak jsou dobrý cikáni, tak jsou dobrý Češi a Slováci. Že oni jako celek jsou stejný jako my. Najdou se tam hodný lidi, najdou se tam grázlové, a že není jako potřeba nějakých protestů, pochodů, aby je někde naháněli a to. To mi přijde proti srsti.“ **Tak to odmítáte?** „Jo!“

Znáte pojem sociálně vyloučená lokalita? „Ano, Kladno! Kladno!“ **Já vím, že jste teď tak označení, ale přeci celé Kladno nejsou sociálně slabí občané a nežijí tam jen Romové?** „To ne (smích).“ **Já myslím jen oblast, kde jsou sociálně slabí.** „Znám, neznám nebo jsem nikdy nebyla.“ **Ani žádný název? Například Chánov?** „Tak to jo Chánov jo, ale nikdy jsem tam osobně nebyla. To ne. Jen zprostředkovaně.“

Zamýšlela jste se někdy, jak se Romům v ČR žije? „No já myslím, že dobře.“ **Jak jste k tomu došla?** „No já myslím, že dobře, protože kdo z nich chce pracovat, práci si najde. Kdo se chce začlenit do společnosti a fungovat, tak jak se má, tak jak funguje většina z nás, tak to možnost maj. A na druhou stranu si myslím, že ten stát jim jde tak na ruku, tak komu by se tady nežilo dobře, že jo.“

Sdělíte mi prosím, co vám v životě chybí? „Asi nic.“

Co si přejete do budoucna? „Zdraví!“

Já vám děkuji za rozhovor.

8N (příloha U)

Respondentka souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny. (N. Strašecí, 13 min.)

PŘEPIS ROZHOVORU:

Žena

Věk: „36 let.“

Vzdělání: „VOŠ.“

Zaměstnání: „Policie ČR.“

Město, kde žijete? „Nové Strašecí.“

Máte nějaké osobní zkušenosti s Romy? „Ano, mám.“ **Jaké?** „Různorodé. Jsou i kladný i výstražný. Bohužel musím říci, že na Romy reaguji opatrně.“

Ve vaší blízkosti/sousedství žijí Romové? „Ne.“

Stýkáte se s Romy? Ať už pracovní, nebo volnočasově? Ne. **A v rámci práce s nimi nepřijdete do kontaktu?** „V rámci práce, ale nemůžu říci, že by to byl denní chléb.“

Snažte se prosím rozpomenout na své úplně první setkání s Romy? Nejspíš tedy jdeme do dětství. „Úplně první setkání s Romy byl spíš kamarád mého bratra, s kterým jsme chodili do školky. Jsem z dvojčat. Bratr se hodně kamarádil s chlapečkem, byli to velcí kamarádi. Dnes, když si to uvědomím, tak ten chlapeček byl raubíř, byl živější (lehký smích), ale co by přítel byl bratrovi hodně oddaný. Měl ho hrozně rád.“ **A on byl z romské rodiny, nebo...?** „On byl z dětského domova. Pak jsem měla na základní škole spolužačku a ta byla z poloviny Cikánku (oprava na Romku) a s tou jsem neměla dobré zkušenosti. Ta nebyla dobrý člověk.“ **Jak se to projevilo?** „Bylazlá. Vytvářela situace, aby na svoji stranu přetahovala lidi, byla proti mně. Často jsem nevěděla, o co jde, často to řešila třídní učitelka.“ **A myslíte, že to byla rasistická šikana nebo spíš osobní?** „Osobní. Neměla mě ráda.“ **A ještě někdo v tom dětství?** „Ještě když jsem bydlela u rodičů, tak sousedka byla adoptovaná.“ **Romka jo?** „Jo byla to Romka, ale to jsem zjistila až za hodně dlouho. Byla odlišná, a pak jsme se to dozvěděli. Byla hrozně fajn, přátelská, velice dobře se učila. Nikdy s ní nebyl problém. Její rodiče si taky nikdy nestěžovali. Byla to normální holka.“ **Vyrůstala v neromské rodině?** „Ano v neromské rodině.“

Znáte romskou kulturu? Víte něco o ní? „Vím jenom málo. Jsou hodně semknutí jako rodina, vypomáhají si. Nepouští mezi sebe cizí lidi. Mívají velkou rozsáhlou rodinu. Ale dál toho moc nevím.“

Vyjmenujte vlastnosti, které podle vás Romové mají. „Myslím si, že Romové jsou podnikavý, družný ve své komunitě, a myslím, že jsou vychytralý.“

Myslíte si, že jsou Romové v některých oblastech lidského života lepší než neromové? „Každý máme něco dobrého a zlého. Myslím si, že v tý rodině. Že si dokážou pomoci do maxima, a že mezi sebou mezi Romy si dokážou pomáhat, To my neromové nemáme tolik.“

Domníváte se, že jsou Romové v něčem úspěšní? „Myslím, že jsou velmi úspěšní v hudbě. Říká se, co Čech, to muzikant. Tak já si myslím, co Rom, to muzikant.“

Vdala byste se za Roma? „Ne.“ (důrazně)

Svému potomkovi byste dovolila přátelit se s romským dítětem? „Přátelit, ano.“ **To by vám nevadilo?** „To by mi nevadilo.“

Domníváte se, že jsou si všichni lidé rovni? „Ne.“

Jaký upřednostňujete název pro Romy? Romové/Cikáni/jiný? „Cikán.“ **Proč?** „Protože to tak je název, který poslouchám celý život, a přijde mi přirozenej. Rom je označení, které používám až s věkem, abych je neurazila.“

Znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy? „Spíš jen cikán.“ **Nic jiného?** „Černá huba.“

Máte z Romů obavy? „Někdy ano.“ **A na základě čeho, osobní zkušenosti?** „Spíš je to takový předsudek.“

Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině? „Ano.“

Jak vnímáte politiku ČR v romské problematice? Je úspěšná? „Myslím si, že je vyhýbavá. Aby si politici někoho zneprátelili, to nechtějí, a zároveň to nechtějí moc řešit. Je to taková bílá tma v této oblasti.“ **A myslíte, že jsou Romové zvýhodňování nebo znevýhodňování?** „Myslím, že ti, kteří se snaží, jsou znevýhodňování a ti kteří se snaží dostat co nejvíce zadarmo, jsou zvýhodňování.“

Jaký je váš postoj vůči protiromským iniciativám? Já myslím, že to je nenávisť, která je úplně zbytečná.

Znáte pojem sociálně vyloučená lokalita? „No jestli máte na mysli třeba Ústí, tak ano.“ **A ocitla jste se někdy na takovém místě?** „Ne.“

Zamýšlela jste se někdy, jak se Romům v ČR žije? „Spíš ne, ale když si to zhodnotím, tak si myslím, že se u nás nemají tak zle. Přeci jen sociální dávky a zajištění státu pro ně, je slušná jistota.“

Když se zeptám na sympatie k Romům. Sympatičtí/nesympatičtí/neutrál?
„Neutrální.“

Když bychom měly seřadit Čechy, Slováky, Poláky, Vietnamce, Romy, Němce. Kdo z nich vám bude nejsympatičtější? Seřad'te mi je, prosím. „1. Češi, 2. Slováci, 3. Vietnamci 4. Poláci, 5. Romové, 6. Němci.“

Máte přátele nebo známé mezi Romy? „Ano, mám kamarádku a musím říct, že s tou mám jen dobré zkušenosti. Je to holka, která se dozvěděla, že je poloviční Romka po mamince, až v době puberty. Byla z toho hodně překvapená, protože se tak nikdy neviděla. Má tedy hodně sester, ale nikdy ji nenapadlo, že je jiná, protože žili normálním běžným životem. Chodili do práce, děti do školy, běžná česká domácnost. Zjistila to, až když se konalo rodinné setkání, a tam zjistila, že jsou všichni tmaví. A vůbec jí do té doby nenapadlo, že matka je tmavá. Táta je nerom, bílý, ona je taky světlá, tak jí vůbec nenapadlo, že jsou jiný. Byl to pro ni šok a říkala, že to nějakou dobu vstřebávala. Ona se o tom nezmiňuje, nehlásí se k tomu.“

Vzpomeňte si, když jste chodila do školy, dozvěděla jste se něco o Romech, o jejich kultuře? Myslím od učitelů. „Spíš ne. Nic si nevybavuju.“

Co si přejete do budoucna? „Mír.“

Já vám děkuji za rozhovor. „Děkuju.“

9N (příloha V)

Respondent souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny. (Praha, 11 minut)

PŘEPIS ROZHOVORU:

Muž

Věk: „50 let.“

Vzdělání: „Střední s maturitou.“

Zaměstnání: „OSVČ, obor gastronomie.“

Město, kde žijete? „Praha.“

Máte nějaké osobní zkušenosti s Romy? „Nemám.“

Ve vaší blízkosti/sousedství žijí nějakí Romové? „Nežijí.“

Stýkáte se s Romy? „Ne, nestýkám.“

Snažte se prosím rozpomenout na své úplně první setkání s Romy. Možná v dětství? „Já se domnívám, že jsem se s Romy nikdy nesetkal. Protože ve škole jsme žádného Roma neměli, v zaměstnání jsem taky žádného nepotkal. Tak možná na ulici.“

Na ZŠ s vámi žádný Rom nechodil? „Nechodil. Já chodil na Praze 6, a tam žádný Rom s námi nechodil.“

Víte něco o romské kultuře? „Nevyhledávám je a nevím.“ **Vůbec nic o nich nevíte?** „Ne, nevím.“

Napadá vás, jaké třeba mají vlastnosti? „Já je osobně neznám, tak co se týká vlastností, tak nevím, jestli to je pravda nebo ne, ale podle toho co jsem slyšel, tak jsou nepřizpůsobivý, nechtějí moc pracovat a využívají všech sociálních dávek. Nechtějí moc pracovat.“

Myslíte si, že v některých oblastech lidského života mohou být Romové lepší než neromové? „V jakých oblastech?“ **V čemkoliv. Slýchávám, že mají vřelejší vztah k rodičům, nebo že jsou pospolitý. Prostě jestli je lze vnímat v něčem jako lepší.** „Asi v kradení.“ **A ještě v něčem?** „Ne, napadá mi nic.“ **A to kradení máte ze své zkušenosti, nebo jen z doslechu?** „Ze zpráv. Z doslechu. Nemám osobní zkušenosti.“

Myslíte, že jsou Romové v něčem úspěšní? „Můžou být Romové i úspěšní.“ **A znáte nějaké? Víte o někom? Nemusíte ho znát osobně.** „Tak třeba zpěvák, ten ... hrál na kytaru a zpíval, ten..., nemůžu si vzpomenout na jméno. A Věra Bílá.“

Oženil byste se s Romkou? „Neoženil.“

Dovolil byste svému potomkovi přátelit se s romským dítětem? „Tak to člověk asi nezakáže. Asi jo.“ **Nevadilo by vám to?** „Záleželo by, jaký by ten Rom byl no.“

Domníváte se, že jsou si všichni lidé rovni? „Myslím si, že ano.“

Jaký název pro Romy používáte? Rom/Cikán/jiné. „Já říkám Rom.“ **Proč Rom?** „Nevím.“

Znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy? „Jedině *hadice, Cikán*, ale to není hanlivý.“

Máte z Romů obavy? „Jako kdyby bydleli někde v mém sousedství a rozrostli by se tam, tak by mi to určitě vadilo.“ **A ty obavy máte na základě čeho?** „Na základě toho, co slyším ve zprávách nebo od jiných. Nemám osobní zkušenosti. Stačí se projet v Chomutově po sídlišti nebo v Praze na Žižkově, nechtěl bych vedle nich bydlet.“

Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině? „To asi ano, protože je většina lidí nemusí. Asi jo.“

Jak vnímáte politiku ČR ohledně romské problematiky? Je úspěšná pro naše spolužití? „To myslím, že moc úspěšná není. Jediný co to, tak oni ti Romové, tak co se týká dávek, tak si to všechno vyřvou a bílý vlastně na nic takovýho kolikrát nedosáhnou. Takže ten státní aparát si myslím, ti úředníci, než aby se s nima dohadovali, tak že jim vyjdou vstříc, aby měli klid. Takhle to na mě působí.“ **A myslíte, že jsou Romové zvýhodňováni nebo znevýhodňováni?** „Takhle, asi při hledání zaměstnání si myslím, že jsou znevýhodněni, ale co se týká sociální podpory, tak si myslím jsou zvýhodněni.“

Jaký je váš postoj vůči protiromským iniciativám? (pochody, rasistická hesla apod.) „To se mi nelíbí. Každý má svůj názor, ale že by se měl dělat pochod a podobně, tak s tím nesouhlasím.“

Znáte pojem sociálně vyloučená lokalita? „Chánov.“ **Ocitl jste se tam někdy?** „Ne.“

Zamýšlel jste se někdy nad tím, jak se žije Romům v ČR? „Asi to mají složitější. Ti co se chtějí začlenit, to mají složitější, a ti co nechtějí, tak jim je to jedno.“

Když se zeptám na sympatie k Romům. Sympatičtí/nesympatičtí/neutrál? „Nesympatičtí.“

Když bychom měly seřadit Čechy, Slováky, Poláky, Vietnamce, Romy, Němce. Kdo z nich vám bude nejsympatičtější? Seřad'te mi je prosím. „1. Češi, 2. Slováci, 3. Němci 4. Poláci, 5. Vietnamci, 6. Romové.“

Máte přátele nebo známé mezi Romy? „Nemám.“

Vzpomeňte si, když jste chodila do školy, dozvěděl jste se něco o Romech, o jejich kultuře? Myslím od učitelů. „Ne, nikdy.“

Co si přejete do budoucna? „Hlavně všem zdraví, mír a ať se mají všichni dobře.“

Děkuji vám za rozhovor.

10N (příloha W)

Respondentka souhlasí s nahráváním rozhovoru. Záznam bude sloužit pouze pro studijní účely, respektive pro výzkum do bakalářské práce. Vysvětlení používaných pojmů Rom a nerom. Přepis není upravován do spisovné češtiny. (Řevničov, 16 minut)

PŘEPIS ROZHOVORU:

Žena

Věk: „46 let.“

Vzdělání: „VŠ, magisterské.“

Zaměstnání: „Učitelka na střední škole.“

Město, kde žijete? „Řevničov.“

Máte nějaké osobní zkušenosti s Romy? (dlouhé přemýšlení) Přišla jste s nimi někdy do styku? „Určitě ano, protože jsou tady začleněni do naší společnosti, ale teď si nemůžu vybavit nějaký osobní zážitek.“

Ve vaší blízkosti/sousedství žijí nějakí Romové? „Nemyslím si. Asi ne. Snažím si někoho z místních, kdo by byl romské národnosti, asi tu nikdo takový nežije.“

K otázce, jestli se stýkáte s Romy? „Ne, vůbec.“

Snažte se prosím rozpomenout na své úplně první setkání s Romy. Možná v dětství? „Možná spíš při cestování do školy v hromadných dopravních prostředcích.“

A vybavíte si ten pocit z nich? „Jo, strach.“ **Strach?** „Strach prostě. Nějak se nezačlenit mezi ně, nepoutat jejich pozornost, aby si mě nevšímali a ani já jich. Nechci vůbec se s nimi setkat.“ Tenkrát. **A dneska?** „Dneska by mi to asi nějak zvlášť nevadilo.“

Víte něco o romské kultuře? „Tak z médií o jejich hudbě, tanec, jídlo, žijí ve velké pospolitosti v rodinách vícegeneračních. Nevím co ještě.“

Napadá vás, jaké třeba mají vlastnosti? „Řekla bych, že jsou hluchí, asi hodně hluchí. No a to už se asi váže k těm předsudkům, že nejsou moc ochotní pracovat (smích), že nedbají na své obydlí. Prostředky čerpají spíše ze sociálních dávek a vedou k tomu i své děti. Ale teď se mi zrovna vybavil jeden zážitek, že mi říkal kolega, že volal domů do rodiny, proč žákyně nechodí pravidelně do školy. A právě sám mi řekl, že když po rozhovoru s tou rodinou zjistil, že ty rodiče nedělají a všichni ráno spí, tak je jasný, že se ty žákyni jako jediný nechce ráno vstát a jako jediná jít z té rodiny ven.“ **A to on**

zjistil, nebo si to jen myslel? „To zjistil z toho telefonu a z toho nářečí.“ **Aha.** „To že je ona Romka, do té doby nevěděl.“

Myslíte si, že v některých oblastech lidského života mohou být Romové lepší než neromové? „No, dřív se vždy říkalo, že se Romové dokáží lépe postarat o ty své blízké, o tu rodinu, o ty své seniory, že by je nikdy nedali do ústavní péče. Ale na druhou stranu, tím že je spousta dětí romského původu v dětském domově, tak zase, proč se o ty své děti nepostarají, když říkají, že se dokáží lépe o seniory postarat a nikdy by je nedali do ústavní péče.“ **Tak myslíte, že jsou v něčem lepší nebo ne?** „Jak který. To se asi nedářící celkově. Myslím, že většinou lepší nejsou, ale určitě se najdou výjimky. To už jsme zase u těch předsudků, protože to je v nás zakořeněný, si myslím.“

Myslíte, že jsou Romové v něčem úspěšní? „Určitě, jsou úspěšní. Moderátoři v televizi, zpěváci, politici. Ale jsou to výjimky.“

Vdala byste se za Roma? „Ne, určitě ne.“

Dovolila byste svému potomkovi přátelit se s romským dítětem? „No nebyla bych za to ráda, ale asi bych to nemohla ovlivnit.“

Domníváte se, že jsou si všichni lidé rovni? „Mělo by to tak být. **A je to tak?** Pravidla by měla platit pro všechny stejně.“

Jaký název pro Romy používáte? Rom/Cikán/jiné. „Nejčastěji o nich mluvím, jako o Cikánech.“ **Proč?** „Určitě je to i vázané na nějaké předsudky, že na sebe vážou určitý vlastnosti. Je to v souvislosti s tím jejich cikánstvím.“

Znáte nějaké hanlivé výrazy pro Romy? „Černá držka apod. Víc nevím.“

Máte z Romů obavy? „No určitě, kdyby žili v mojí blízkosti, tak bych se snažila ochránit svůj majetek.“ **A ty obavy máte na základě čeho?** „Na základě těch předsudků.“ **Tak ne, že nějaká zkušenost?** „Ne.“ **Čistě předsudky?** „Jo.“

Vnímáte českou společnost jako nepřátelskou vůči romské menšině? „Řekla bych, že asi ano. Když bude výběrové řízení, tak ten zaměstnavatel si raději vybere Čecha než Roma. Ale je to o té jejich nezodpovědnosti. Neměl by jistotu, že by přišel každý den do práce. Ale třeba by to tak nebylo, třeba je to zase jen ten předsudek.“

Jak vnímáte politiku ČR ohledně romské problematiky? Je úspěšná pro naše spolužití? „No když to vezmu z pohledu školství, tak dřív, když byly speciální školy, tak ty byly plný romských dětí. Že byly ty děti odsouvány, nebylo to jen kvůli tomu, že by byly méně inteligentní. Ale šlo o politické hledisko. Romské dítě prostě půjde do speciální školy. Chybělo a chybí tam podnětné prostředí v rodině k tomu vzdělávání.

Rodiče se jim nevěnovali. Politiku považují za neúspěšnou.“ **A myslíte, že jsou Romové zvýhodňováni nebo znevýhodňováni?** „Myslím, že zase ty výhody ze sociálních dávek, oni dosáhnou na mnohé a mají i pracovníky, kteří jim pomáhají, což Češi nemají takové pracovníky, kteří jim pomáhají s vyplňováním formulářů na dávky. Mají sociální pracovníky, kteří na ně dohlíží.“ **To myslíte, že je zvýhodnění.**„No určitě. Češi to nemaj.“

Jaký je váš postoj vůči protiromským iniciativám? (pochody, rasistická hesla apod.) „S tím nesouhlasím, to by být nemělo. To spíš vede k rozpoutání nějaký agrese. S tím nesouhlasím.“

Znáte pojem sociálně vyloučená lokalita? „Chánov, Chomutov.“ **Ocitla jste se tam někdy?** „Ne.“

Zamýšlela jste se někdy nad tím, jak se žije Romům v ČR? „Zamýšlela v souvislosti, když hromadně odcházeli za lepším do Anglie, a pak se houfně zase vraceli.“ (smích) **K čemu jste tedy došla?** „Že se jim tu žije dobře.“

Když se zeptám na sympatie k Romům. Sympatičtí/nesympatičtí/neutrál? „Z mého pohledu, asi kvůli předsudkům, tak nesympatičtí. Nechtěla bych je mít v okolí, nechtěla bych s nima přijít do styku, nechtěla bych je mít třeba za kolegy, prostě ne.“

Když bychom měly seřadit Čechy, Slováky, Poláky, Vietnamce, Romy, Němce. Kdo z nich vám bude nejsympatičtější? Seřad'te mi je prosím. „1. Češi, 2. Slováci, 3. Němci 4. Poláci, 5. Vietnamci, 6. Romové.“

Máte přátele nebo známé mezi Romy? „Nemám.“

Vzpomeňte si, když jste chodila do školy, dozvěděla jste se něco o Romech, o jejich kultuře? Myslím od učitelů. „Tím, že jsem základní a střední školu absolvovala v komunistické éře, tak se o tom tenkrát vůbec nemluvilo.“ **Jste učitelka. Myslíte, že se to dnes nějak změnilo?** „No určitě.“ **Mluví se o tom?** „Mluví se v občanské nauce zrovna o té integraci menšin. Tím že tady žije více menšin, nejsou to jen Romové, jsou tady Vietnamci, Ukrajinci, Moldavané, prostě spousta menšin. Začleňují se do toho dětského kolektivu, tak si myslím, že pro ty děti, je to už přirozený, že v tom vyrůstají. Už jim tonepřijde divný, když je někdo z jejich spolužáků jinej, mluví jiným jazykem. Stává se to pro ně přirozeným.“

Co si přejete do budoucna? „Zdraví všech blízkých a spokojený život.“

Děkuji vám za rozhovor.